

**ERKEN CUMHURİYET DÖNEMİ KENT PARKLARININ BELEDİYELER
DERGİSİ ÜZERİNDEN İNCELENMESİ**

TUĞÇE YILMAZ

ŞUBAT 2020

**ÇANKAYA ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
MİMARLIK ANABİLİM DALI**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**ERKEN CUMHURİYET DÖNEMİ KENT PARKLARININ BELEDİYELER
DERGİSİ ÜZERİNDEN İNCELENMESİ**

TUĞÇE YILMAZ

ŞUBAT 2020

ÇANKAYA ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ'NE

Bu belge ile, bu tezdeki bütün bilgilerin akademik kurallara ve etik davranış ilkelerine uygun olarak toplanıp sunulduğunu beyan ederim. Bu kural ve ilkelerin gereği olarak, tez çalışmamda bana ait olmayan tüm veri, düşünce ve sonuçları bilimsel etik kurallar gözeterek ifade ettiğimi ve kaynağını gösterdiğimi ayrıca beyan ederim.

Adı, Soyadı: Tuğçe YILMAZ

İmza:

Tarih: 21.03.2020

ÖZET

ERKEN CUMHURİYET DÖNEMİ KENT PARKLARININ *BELEDİYELER* DERGİSİ ÜZERİNDEN İNCELENMESİ

TUĞÇE YILMAZ

Yüksek Lisans, Mimarlık Bölümü

Tez Yöneticisi: Dr. Öğr. Üyesi Ceren KATİPOĞLU ÖZMEN

Şubat 2020, 264 Sayfa

Erken Cumhuriyet Dönemi mimarlığı bir devir kapanırken yeni bir devletin kuruluşunu ve ulusun değişen hayatının mimarlığa nasıl yansıdığı anlamak adına Türkiye mimarlık tarihinde önemli bir yere sahiptir. Türkiye Cumhuriyeti'nin kurulmasıyla birlikte yeni bir devletin inşa süreci başlamıştır. Cumhuriyet yönetim biçiminin benimsenmesiyle birlikte birçok yenilik yapılmış, cumhuriyetin ihtiyaç duyduğu yeni kamusal mekânlar bu inşa sürecinde şehirlerde yapılmıştır. Cumhuriyetin kurulduğu ilk yıllarda, kentlerde imar planlamaları oluşturulmuş bu imar planlarında cumhuriyetin ideolojisini yansıtan kent parkları yapılmıştır. Kent parkları, halkın yeni sosyal yaşamının bir parçası olarak eğlenme, dinlenme, egzersiz yapma, toplanma gibi ihtiyaçları karşılamıştır. Parklar cumhuriyet şehirlerinin seküler kamusal mekânlarından biri olarak vazgeçilmez bir parçası olmuş, bazı şehirlerde belediye parkı olarak bazı şehirlerde ise daha büyük ölçekte tasarlanmıştır. Şehirlerde yapılan imar faaliyetlerinde belediyeler aktif bir şekilde rol almıştır. Erken Cumhuriyet Dönemi'nde Belediyeler Dergisi çıkarılmış, belediyelerin yapmış olduğu imar faaliyetleri bu dergide paylaşılmıştır. Belediyeler Dergisi'nde devletin bakış açısından ülkede yapılan çalışmaları analiz etmek mümkün olmuştur. Bu tez çalışmasında, Erken Cumhuriyet Dönemi mimarlığında kentin önemli odak noktalarından biri olan kent parkları, Belediyeler Dergisi üzerinden incelenmiş, şehirlerde yapılan kent parkları,

yapım yılı, plançısı, çevresi ile ilişkisi, peyzaj öğeleri, anıt ve yapılar, günümüzdeki kullanım durumuna göre değerlendirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Erken Cumhuriyet Dönemi Kent Parkları, Belediye Parkları, Yeşil Alan, Belediyeler Dergisi

ABSTRACT

A SURVEY ON CITY PARKS IN EARLY REPUBLIC PERIOD THROUGH *BELEDİYE*LER MAGAZINE

TUĞÇE YILMAZ

M.Sc., Department of Architecture

Supervisor: Assist. Prof. Dr. Ceren KATIPOĞLU ÖZMEN

Şubat 2020, 264 Pages

The architecture of the Early Republican Period has an important place in the history of Turkish architecture in order to understand how the establishment of a new state and the changing life of the nation reflected on architecture as the architecture was closing in an era. With the establishment of the Republic of Turkey, the process of building a new state has begun. With the adoption of the republic's form of government, many innovations were made, and the new public spaces needed by the republic were built in the cities during this construction process. In the first years of the establishment of the Republic, zoning plans were created in the cities and urban parks reflecting the ideology of the republic were built in these zoning plans. As part of the people's new social life, urban parks have met the needs of the people such as fun, relaxation, exercise and gathering. The parks have become an indispensable part of the secular public spaces of the republic's cities, and in some cities, they are designed as municipal parks on a larger scale in some cities. Municipalities have taken an active role in the zoning activities carried out in the cities. In the early Republican period, the Journal of Municipalities was published, and the zoning activities carried out by the municipalities were shared in this journal. In the Journal of Municipalities, it was possible to analyze the work done in the country from the point of view of the state. In this thesis, city parks, which are one of the important focal points of the city in early Republican architecture, were examined through the Journal of Municipalities, city parks made in cities, year of construction, planner, relationship with the

environment, landscape elements, monuments and structures have been evaluated according to the current state of use.

Keywords: City parks of Early Republic Period, Urban Parks, Municipal Parks, Belediyeler Magazine

TEŞEKKÜR

Çankaya Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Mimarlık Anabilim Dalı'nda Yüksek Lisans Tezi olarak hazırlanan, "Erken Cumhuriyet Dönemi Kent Parklarının Belediyeler Dergisi Üzerinden İncelenmesi" adlı tez çalışmamda, ilk günden itibaren tecrübesi ve bilgi birikimiyle desteğini esirgemeyen, anlayışı ve ilgisiyle daima yanımda olan sevgili danışmanım Dr. Öğr. Üyesi Ceren KATIPOĞLU ÖZMEN'e sonsuz teşekkürlerimi sunarım. Ayrıca tez çalışmasında, yardımcı olan başta Embiya Sancak'a ve ilgili diğer kurumlara sunmuş olduğu değerli bilgileri için teşekkür ederim. Beni yetiştiren anne ve babama, yoğun tez hazırlama sürecimde ilgisiyle ve anlayışıyla yanımda olan ablama ve beni destekleyen sevgili arkadaşlarıma teşekkürlerimi sunarım.

Tuğçe YILMAZ

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	iv
ABSTRACT	vi
TEŞEKKÜR.....	viii
İÇİNDEKİLER.....	ix
RESİMLER LİSTESİ	xii
TABLO LİSTESİ	xx
BİRİNCİ BÖLÜM.....	1
GİRİŞ.....	1
1.1. Tezin Amacı.....	3
1.2. Tezin Kurgusu	5
1.3. Araştırma Yöntemi	5
1.4. Literatür Çalışmaları.....	6
İKİNCİ BÖLÜM	11
19. YÜZYILDAN 20. YÜZYIL BAŞINA KENT PARKLARININ TARİHSEL GELİŞİMİ	11
2.1. Avrupa’da Bahçelerin Parka Dönüşümü.....	11
2.1.1. Rönesans ve Barok Bahçeleri.....	12
2.1.3 İngiliz Bahçeleri ve Kamusal Parkların Ortaya Çıkışı.....	14
2.2. Amerika’da “Park Hareketi”.....	17
2.3. Osmanlı Dönemi’nde Parkların Gelişimi.....	19
2.3.1. 18. yüzyıl Osmanlı’da Değişim ve İlk Yeşil Alan Düzenlemesi: “Sadabad Düzenlemesi”	21
2.3.2. 19. Yüzyılda Osmanlı Devleti’nde Tanzimat Dönemi’nin Parkları.....	24
2.4. Erken Cumhuriyet Dönemi’nde Kent Parkları.....	28

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM 31

**BELEDİYELER DERGİSİ ÜZERİNDEN ERKEN CUMHURİYET
DÖNEMİ PARKLARINI OKUMAK 31**

3.1. Belediyeler Dergisi..... 31

3.2. Belediyeler Dergisinde Yer Alan Parklar 36

3.2.1. Adana- Atatürk Parkı.....	38
3.2.2. Afyon Anıtpark.....	44
3.2.3. Ankara- Gençlik Parkı.....	50
3.2.4. Antalya- Karaalioğlu Parkı (İnönü Parkı).....	70
3.2.5. Aydın- Belediye Parkı, (Turistik Park).....	76
3.2.6. Balıkesir Atatürk Parkı.....	79
3.2.7. Bolu- İnönü ve Atatürk Parkı (Anıtpark, Cumhuriyet Meydanı).....	84
3.2.8. Çanakkale Halk Bahçesi (Belediye Parkı).....	88
3.2.9. Çorum- Yunus Emre Parkı (Hıfzı Veldet Velidedeoğlu Parkı).....	91
3.2.10. Eskişehir Alaattin Parkı.....	95
3.2.11. Eskişehir Yediler Parkı.....	99
3.2.12. Isparta Büyük Isparta Parkı.....	102
3.2.13. İstanbul, Hürriyeti Ebediye (Abide-i Hürriyet) Parkı.....	107
3.2.14. İzmir- Kültürpark.....	112
3.2.15. Kayseri Mimar Sinan Parkı.....	126
3.2.16. Malatya- İsmet İnönü Parkı (İsmet Paşa Parkı, Hürriyet Parkı).....	131
3.2.17. Ordu- Belediye Parkı (Bilal Köyden Açık Hava Basın Müzesi).....	135
3.2.18. Rize- Belediye Parkı (Memişağa Parkı).....	139
3.2.19. Samsun Gazi Parkı.....	143
3.2.20. Sivas- Selçuk Parkı (Cıbıllar Parkı).....	148
3.2.21. Trabzon- Atapark.....	153
3.2.22. Trabzon- Belediye Parkı (Meydan Parkı, Atatürk Alanı).....	159
3.2.23. Trabzon-Taksim Parkı (Fatih Parkı, Aşıklar Parkı).....	165

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM 168

DEĞERLENDİRME..... 168

4.1. Parkın İsmine Göre Değerlendirilmesi..... 168

4.2. Yapım Yılına Göre Değerlendirilmesi..... 170

4.3. Plancısına Göre Değerlendirilmesi 170

**4.4. Parkın Yapıldığı Yılda Çevresi ile İlişisine Göre
Değerlendirilmesi 172**

4.5. Önceki Kullanım Alanına Göre Değerlendirilmesi.....	173
4.6. Yapıldığı Zaman Kullanılan Peyzaj Öğelerine Göre Değerlendirilmesi	175
4.7. Yapıldığı Zaman Parkın içindeki Yapılara Göre Değerlendirilmesi	176
4.8. Günümüzdeki Kullanım Durumuna Göre Değerlendirilmesi ...	177
BEŞİNCİ BÖLÜM	179
SONUÇ.....	179
KAYNAKÇA	183
Web Kaynakları	195
ÖZGEÇMİŞ.....	198

RESİMLER LİSTESİ

Resim 2.1. 1. Victoria Park Planı	16
Resim 2.1. 2. Birkenhead Parkı Planı.....	17
Resim 2.2. 1. Central Park Planı	18
Resim 2.2. 2. Prospect Park Planı	18
Resim 2.3. 1. Sultan II. Mahmud döneminde Sâdâbâd Sarayı'nı tasvir eden Preault tarafından çizilmiş gravür	22
Resim 2.3. 2. Sadabad Sarayı ve Kağıthane Mesiresi'ni gösteren gravür	24
Resim 2.3. 3. Taksim Bahçesi Planı ve solunda yer alan Taksim Topçu Kışlası	27
Resim 2.3. 4. Tepebaşı Bahçesi'nin 1879-1880 yılında yapılan planı	27
Resim 3.2. 1. Bayburt Uray Bahçesi	37
Resim 3.2. 2. Konya Uray Bahçesi	37
Resim 3.2. 3. Jansen Adana İmar Planı.....	39
Resim 3.2. 4. Adana İmar Planı yeşil koridorlar	39
Resim 3.2. 5. Jansen Adana İmar Planı.....	40
Resim 3.2. 6. Jansen Adana Atatürk Planı	40
Resim 3.2. 7- Jansen Adana Atatürk Parkı çizimi.....	41
Resim 3.2. 8. Adana Atatürk Parkı 1940.....	41
Resim 3.2. 9. Adana Atatürk Parkı Yüzme Havuzu.....	42
Resim 3.2. 10. Adana Atatürk Anıtı, Yandan ve Arkadan Görünüşü	42
Resim 3.2. 11. Adana Belediye Otel, 1939(Yürek, 2007, s. 61).....	43
Resim 3.2. 12. Adana Atatürk Parkı uydu görüntüsü.....	43
Resim 3.2. 13. Afyon Zafer Anıtı.....	44

Resim 3.2. 14. Afyon Anıtpark, eski Hükümet Konağı ve eski Belediye Binası	45
Resim 3.2. 15. Afyon Anıtpark ve çevresi	45
Resim 3.2. 16. Afyon Anıtpark	46
Resim 3.2. 17. Afyon Anıtpark, Belediye Binası ve Kız Enstitüsü	46
Resim 3.2. 18. Afyon İmar Planı.....	47
Resim 3.2. 19. Afyon Anıtpark önceki kullanım alanı.....	48
Resim 3.2. 20. Afyon Anıtpark'ın eski hali ve eski Belediye Binası	48
Resim 3.2. 21. Afyon Anıt Heykel, havuz, merdivenler	48
Resim 3.2. 22. Atatürk'ün Zafer (Büyük Utku) Anıtı'nı Ziyarete gelişi 1937.	49
Resim 3.2. 23. Günümüzde Afyon Anıtpark.....	50
Resim 3.2. 24. Ankara Gençlik Parkı'ndan bir görünüş	51
Resim 3.2. 25. Ankara Gençlik Parkı'nın görünüşü	51
Resim 3.2. 26. Jansen Ankara imar planında belirlenen yeşil alan	52
Resim 3.2. 27. Jansen Ankara imar Planında oluşturulan yeşil omurga	53
Resim 3.2. 28. Jansen Ankara Gençlik Parkı planı ve çevresi, 1932	53
Resim 3.2. 29. Jansen Ankara Gençlik Parkı Planı, 1933	54
Resim 3.2. 30. Ankara Gençlik Parkı, Büyük Şelale, 1935	54
Resim 3.2. 31. Ankara Gençlik Parkı Büyük Şelale Planı, 1935	55
Resim 3.2. 32. Ankara Gençlik Parkı Eskizi.....	55
Resim 3.2. 33. Ankara Gençlik Parkı, Yaya Köprüsü Planı,1935	55
Resim 3.2. 34. Ankara Gençlik Parkı Oranjeri 1935	56
Resim 3.2. 35. Ankara Gençlik Parkı Oranjeri Eskizi,1935	56
Resim 3.2. 36. Ankara Gençlik Parkı Eskiz Çalışması	56
Resim 3.2. 37. Ankara Gençlik Parkı Açık Sahne Planı	57
Resim 3.2. 38. Ankara Gençlik Parkı Açık Sahne Kesitleri.....	57
Resim 3.2. 39. Kahve Evi Planı, Çocuk Oyun Alanları	58
Resim 3.2. 40. Kahve Evinden Manzara Eskizi	58
Resim 3.2. 41. Sergi Yeri Planı	58
Resim 3.2. 42. Ankara Gençlik Parkı Pergola Eskizi.....	59
Resim 3.2. 43. Ankara Gençlik Parkı Leveau tasarımı	60
Resim 3.2. 44. Leveau Gençlik Parkı Planı.....	60

Resim 3.2. 45. Ankara Gençlik Parkı'nda ana girişin ve kaskadların perspektifi	61
Resim 3.2. 46. Ankara Gençlik Parkı göl ve ortasındaki fıskiye	61
Resim 3.2. 47. Ankara Gençlik Parkı Eti Aslanları	62
Resim 3.2. 48. Ankara Gençlik parkı planı ve çevresi	63
Resim 3.2. 49. Ankara Sergievi Binası, 1937	63
Resim 3.2. 50. Ankara Gençlik Parkı önceki kullanım alanı	64
Resim 3.2. 51. Ankara Gençlik parkı önceki kullanım alanlarından Ay Yıldız sahası	64
Resim 3.2. 52. Ankara Bahçeler Müdürlüğü Binası, futbol sahası	64
Resim 3.2. 53. Ankara Gençlik Parkı Köprü inşaatı	65
Resim 3.2. 54. Ankara Gençlik Parkı büyük ve küçük köprü	65
Resim 3.2. 55. Ankara Gençlik Parkı Ana Giriş Kapısı Planı	67
Resim 3.2. 56. Kuğu evi perspektif görünüşü	67
Resim 3.2. 57. Ankara Gençlik Parkı, Ada Gazinosu Plan ve Kesitleri	68
Resim 3.2. 58. Ankara Gençlik Parkı 1956 Ada Gazinosu ve çay bahçesi	68
Resim 3.2. 59. Ankara Gençlik Parkı revizyon çalışması	69
Resim 3.2. 60. Ankara Gençlik parkı uydu görüntüsü,2019	70
Resim 3.2. 61. Antalya Karaalioğlu İnşaatı.....	71
Resim 3.2. 62. Antalya Atatürk Caddesinde bulunan kanal.....	71
Resim 3.2. 63. Antalya Işıklar Caddesinde bulunan kanal.....	71
Resim 3.2. 64. Antalya Belediye Binası.....	72
Resim 3.2. 65. Antalya Stadyum.....	72
Resim 3.2. 66. Antalya Karaalioğlu mesiresi.....	73
Resim 3.2. 68. Antalya Karaalioğlu parkı, Orta miradordan bir görünüş	73
Resim 3.2. 69. Antalya Karaalioğlu parkı, Pergolenin 1940 yılındaki görüntüsü	74
Resim 3.2. 70. Antalya Karaalioğlu parkı, 1940 yılındaki batı ve doğu girişlerinin görüntüsü	74
Resim 3.2. 71.-İpekböcekçiliği Evi	74
Resim 3.2. 72. Antalya Karaalioğlu Parkı projesi.....	75
Resim 3.2. 73. Antalya Karaalioğlu Parkı Google Earth görüntüsü 2019	75
Resim 3.2. 74. Aydın Belediye parkından bir görünüş	76

Resim 3.2. 75. Aydın Belediye parkından görünüş.....	76
Resim 3.2. 76.Aydın Şehitler Abidesi, Belediye Parkı ve Sinema Binası	77
Resim 3.2. 77. Aydın Belediye parkı ve çevresi	78
Resim 3.2. 78. Aydın Belediye parkı ve çevresi, havuz ve peyzaj düzenlemeleri	78
Resim 3.2. 79. Aydın Belediye parkı ve çevresinin havadan görünüşü.....	79
Resim 3.2. 80.Balıkesir Atatürk Parkı havadan çekilmiş fotoğraf.....	80
Resim 3.2. 81.Balıkesir Atatürk Parkı, yüzme havuzu	81
Resim 3.2. 82.Balıkesir Atatürk Parkı içerisinden bir görünüş.....	81
Resim 3.2. 83.Balıkesir Atatürk Parkı.....	82
Resim 3.2. 84. Balıkesir Atatürk Parkı Gazinosu	82
Resim 3.2. 85.Balıkesir Belediyesi Albümü:1950-1955 Çalışmaları adlı albümde Atatürk Parkından görünümler	83
Resim 3.2. 86.Balıkesir Atatürk Parkı Google Earth görüntüsü, 2019	84
Resim 3.2. 87.Bolu Uray Bahçesi	85
Resim 3.2. 88.Bolu Atatürk ve İnönü Parkı maket resmi.....	85
Resim 3.2. 89.Bolu Anıtpark ve çevresi.....	86
Resim 3.2. 90.Bolu Anıtpark maketi.....	86
Resim 3.2. 91.Bolu Anıtpark Atatürk Heykeli.....	87
Resim 3.2. 92.Bolu Anıtpark Heykeli 1945	87
Resim 3.2. 93.Bolu Anıtpark Google Earth görüntüsü	88
Resim 3.2. 94. Çanakkale Büyük Halk Bahçesi'nin açılış töreninden bir hatıra	89
Resim 3.2. 95. Çanakkale Cumhuriyet Meydanı 1940'lı yıllar	89
Resim 3.2. 96. Çanakkale Halk Bahçesi, Valilik 1950'li yıllar.....	90
Resim 3.2. 97. Çanakkale Halk Bahçesi önceki kullanım alanı.....	90
Resim 3.2. 98. Çanakkale Halk Bahçesi günümüz	91
Resim 3.2. 99.Çorum Atatürk anıtı ve park	92
Resim 3.2. 100. Çorum Belediye Parkı.....	92
Resim 3.2. 101. Çorum Belediye parkının uzaktan ve hastane tarafından görünüşü	93
Resim 3.2. 102. Çorum Belediye parkının içerisinden bir görünüş	94
Resim 3.2. 103. Çorum Belediye parkından görünüşler	94

Resim 3.2. 104.Çorum Atatürk Heykeli.....	95
Resim 3.2. 105.Çorum parkı Google Earth görüntüsü 2019.....	95
Resim 3.2. 106. Eskişehir Alaattin parkı.....	96
Resim 3.2. 107. 1890 Eskişehir Alaattin Cami ve Mezarlığı.....	97
Resim 3.2. 108.Eskişehir Alaattin Cami'nin etrafı henüz park yapılmadan önceki hali	98
Resim 3.2. 109. Eskişehir Alaattin parkı içerisinde bir görüntü	98
Resim 3.2. 110.Eskişehir Alaattin Parkı uydu görüntüsü	99
Resim 3.2. 111. Eskişehir Yediler parkı çevresinden görüntüler.....	100
Resim 3.2. 112.1975 yılı Eskişehir Yediler Parkı	101
Resim 3.2. 113.Sabahattin Günay Parkı 1980'ler.....	101
Resim 3.2. 114. Eskişehir Yediler parkı projesi.....	102
Resim 3.2. 115.Büyük Isparta Parkı, Hükümet Konağı, Belediye Binası, Ulu Cami 1929	103
Resim 3.2. 116. Isparta Postane Caddesi, Belediye Parkı, Tümen Karargâhı ve Mahveli, 1930.....	103
Resim 3.2. 117. Büyük Isparta parkı yapılmadan önce 1926.....	104
Resim 3.2. 118. Büyük Isparta parkı inşasından önce bir bayram töreni 1929	104
Resim 3.2. 119. Büyük Isparta parkı içerisinde bir görünüm	105
Resim 3.2. 120. Büyük Isparta parkı.....	105
Resim 3.2. 121. Isparta Büyük Isparta parkı uydu görüntüsü.....	107
Resim 3.2. 122.İstanbul Planını Ulu Önder Tetkik Ederken.....	108
Resim 3.2. 123.Sultanahmet Camii, Adliye Sarayı ve parkların gösterildiği maket fotoğrafı	108
Resim 3.2. 124.Taksim Kışlası ve çevresi	109
Resim 3.2. 125. İstanbul Hürriyeti Ebediye tepesi parkı	109
Resim 3.2. 126. 1946 yılı İstanbul hava fotoğrafı.....	110
Resim 3.2. 127.Hürriyeti Ebediye Anıtı ve Mahmut Şevket Paşa Türbesi ..	111
Resim 3.2. 128.Hürriyeti Ebediye Parkı içerisinde yer alan anıt ve mezarlar	111
Resim 3.2. 129.İstanbul Hürriyeti Ebediye Parkı Google Earth görüntüsü .	112
Resim 3.2. 130. Mezarlıkların parka çevrilmesi: İzmir Faik Paşa Parkı.....	113

Resim 3.2. 131 İzmir Kùltür Park yapım aşamasından bir fotoğraf	114
Resim 3.2. 132. İzmir fuar alanı, paraşüt kulesinden bir manzara	115
Resim 3.2. 133. İzmir Kùltürpark açılış seramonisi 1936.....	115
Resim 3.2. 134. İzmir Kùltürpark Planı	117
Resim 3.2. 135. Raymond ve Rene Danger'in hazırlamış olduğu İzmir'in yangın yerleri için hazırlanan imar planı.....	118
Resim 3.2. 136.İzmir Erkek Lisesi (Atatürk Lisesi) ve Kùltürpark	118
Resim 3.2. 137.Kùltürpark için alandaki moloz yığınlarının kaldırılması...	119
Resim 3.2. 138. İzmir Kùltürpark Alle, meydan, havuz, gazino ve pavyonlar	120
Resim 3.2. 139. İzmir Kùltürpark iskelet halinde geçici pavyonlar, 1936...	121
Resim 3.2. 140. İzmir Kùltürpark pavyonları	121
Resim 3.2. 141. İzmir Kùltürpark Sümerbank Pavyonu	122
Resim 3.2. 142. İzmir Kùltürpark Sağlık Müzesi	122
Resim 3.2. 143. Kùltürpark planı, 1939	124
Resim 3.2. 144. İzmir Kùltürpark 1943	125
Resim 3.2. 145. İzmir Kùltürpark proje yarışması kazanan proje.....	125
Resim 3.2. 146.İzmir Kùltürpark 2019 yılı uydu fotoğrafı	126
Resim 3.2. 147.Kayseri Mimar Sinan Caddesi ve Parkı, 1935	127
Resim 3.2. 148. Kayseri Cumhuriyet Meydanı, Atatürk Anıtı, Kurşunlu Camii ve Mimar Sinan Parkı.....	128
Resim 3.2. 149.Park yapılmadan önce Kayseri Kurşunlu Cami ve çevresi, 1906	128
Resim 3.2. 150.1915 yılı Kayseri Kurşunlu Minaresinden Valilik, Alay Bahçesi ve Saat Kalesi, eski evlerin olduğu yer, bugùnkü Mimar Sinan Parkı.....	129
Resim 3.2. 151.Kayseri Kurşunlu Cami ve Çevresi, park yapılmadan önce eski evlerin bulunduğu alanlar	129
Resim 3.2. 152. Kayseri İstasyon Caddesi'nden Mimar Sinan Parkı, 1937. 129	
Resim 3.2. 153. Kayseri Mimar Sinan Parkı peyzaj öğeleri	130
Resim 3.2. 154.Kayseri Mimar Sinan Parkı Google Earth görüntüsü	130
Resim 3.2. 155.Kayseri Mimar Sinan Parkı, 2018.....	131
Resim 3.2. 156. Malatya İsmet İnönü Parkı	131
Resim 3.2. 157.Malatya İsmet İnönü Parkı	132

Resim 3.2. 158. Malatya İsmet İnönü Parkı tanzim edilme başlangıcı, 1926	132
Resim 3.2. 159.Malatya Gazi İlkokulu,1933	133
Resim 3.2. 160. Malatya Vali Konağı 1940	133
Resim 3.2. 161.Malatya Kışla Caddesi, Gazi Mektebi, park 1933	133
Resim 3.2. 162. Malatya Atatürk Heykeli.....	134
Resim 3.2. 163. Malatya İsmet İnönü Parkı içinde yer alan Havuz.....	134
Resim 3.2. 164. Malatya İsmet İnönü parkının içerisinde bir görüntü, 1947	134
Resim 3.2. 165. Malatya İsmet İnönü Parkı Google Earth görüntüsü, 2019	135
Resim 3.2. 166.Ordu Belediye Parkı.....	136
Resim 3.2. 167. Ordu Belediye Parkı.....	136
Resim 3.2. 168. Ordu Belediye Binası ve park	137
Resim 3.2. 169.Ordu Belediye Parkı.....	138
Resim 3.2. 170. Ordu Bilal Köyden Açık Hava Müzesi uydu Görüntüsü 2019	138
Resim 3.2. 171.Rize Belediye Parkı.....	139
Resim 3.2. 172. Belediye Parkı, Rize.....	139
Resim 3.2. 173.Rize Belediye Parkı.....	140
Resim 3.2. 174.Belediye Parkı ve çevresi Palas Otel.....	140
Resim 3.2. 175.Rize Belediye (Memişağa) Parkı ve Hükümet Binası'na Bakış 1935.....	141
Resim 3.2. 176.Rize Parkın sahilinden görünüşü 1930 yılı öncesi	141
Resim 3.2. 177.Rize Belediye Parkı giriş kapısı ve demirlikler, 1930'lar ...	141
Resim 3.2. 178.Rize Belediye Parkı ilk düzenlenmiş hali 1934	142
Resim 3.2. 179.Rize Belediye Parkı Uydu Görüntüsü, 2019.....	142
Resim 3.2. 180. Samsun Gazi Parkı 1926	143
Resim 3.2. 181.Samsun Gazi Parkı ve çevresi 1930 yılı.....	144
Resim 3.2. 182. Samsun Gazi Parkı ve Çevresi	144
Resim 3.2. 183.1870 Cenup tabya ve mahali	145
Resim 3.2. 184.1906 yılı haritası Hükümet Konağı, topçu kışlası.....	145
Resim 3.2. 185.Samsun Gazi Parkı önce ve sonrası gravür çalışması	146
Resim 3.2. 186. Samsun Gazi Parkı Peyzaj Düzenlemeleri	146

Resim 3.2. 187.- Samsun Gazi Parkı ve havuzu 1930	146
Resim 3.2. 188.Gazi Parkı içerisinde Onur Anıtı.....	147
Resim 3.2. 189.Samsun Gazi Parkı Google Earth görüntüsü.....	148
Resim 3.2. 190.Sivas Hükümet Konağı ve Selçuk Parkı	149
Resim 3.2. 191.Sivas Kent Meydanı ve Çevresi	150
Resim 3.2. 192.İstasyon Caddesi, Halk Evi, Selçuk Parkı, Kale Cami.....	150
Resim 3.2. 193.Sivas Park alanı içerisinde bulunan Buruciye Medresesi, Çifte Minareli Medrese ile Keykavus Şifahanesi ve kalıntılar.....	151
Resim 3.2. 194. Sivas Selçuk Parkı ve ağaç dokusu	151
Resim 3.2. 195.Sivas Selçuk Parkı'nın içerisinde bir görüntü.....	151
Resim 3.2. 196.Sivas Selçuk Parkı ve yoğun ağaç dokusu	152
Resim 3.2. 197.Sivas Selçuk Parkı ve Kent Meydanı günümüz	153
Resim 3.2. 198.Lambert, Trabzon İmar Planı	154
Resim 3.2. 199.Trabzon Kale Park, 1920'ler.....	155
Resim 3.2. 200. 1930'lu ve 1940'lı yıllarda Trabzon Atapark ve çevresi.....	156
Resim 3.2. 201. Trabzon Gülbaharhatun Cami ve İmaret Mezarlığı, 1930lar	156
Resim 3.2. 202.Trabzon Atapark, 1939	157
Resim 3.2. 203. Trabzon Atapark, dikdörtgen havuz.....	157
Resim 3.2. 204. Trabzon Atapark, çevre düzenlemesi.....	157
Resim 3.2. 205. Trabzon Atapark, Gülbaharhatun Cami ve türbe	158
Resim 3.2. 206.Trabzon Atapark google earth görüntüsü.....	158
Resim 3.2. 207.1850'lerde Finlay'ın Trabzon haritasında Meydan.....	159
Resim 3.2. 208. Trabzon 1900'ler Deve Kervanları.....	160
Resim 3.2. 209.1940, Trabzon Meydan Parkı, Belediye Binası	160
Resim 3.2. 210. 1940, Trabzon Meydan Parkı ve Çevresi.....	161
Resim 3.2. 211.1960'lar Trabzon Belediye Binası, Cami ve Meydan Parkı	161
Resim 3.2. 212. Trabzon ,1930 yılı Meydan Parkı demir sınırlıklar.....	162
Resim 3.2. 213. Trabzon Meydan Parkı 1930'lar	162
Resim 3.2. 214. Trabzon ,1942 yılı Meydan Parkı	162
Resim 3.2. 215. Trabzon Meydan Parkı havuz ve Anıt	163
Resim 3.2. 216. Trabzon Meydan Parkı 1950'ler katlanır sandalyeler ve park düzenlemesi.....	163

Resim 3.2. 217. Trabzon Meydan Parkı 1960'lar	163
Resim 3.2. 218. Trabzon Sümer Sineması	164
Resim 3.2. 219.Trabzon Meydan Parkı Atatürk Anıtı	164
Resim 3.2. 220.Trabzon Belediye (Meydan) Parkı google earth görüntüsü	165
Resim 3.2. 221. Trabzon Taksim Parkı	166
Resim 3.2. 222. Trabzon, Parkın bulunduğu Erzurum Caddesi	166
Resim 3.2. 223. Trabzon Taksim Parkı, büfe yapısı, ağaç dokusu	167
Resim 3.2. 224.Trabzon Taksim (Fatih) Parkı Google Earth görüntüsü.....	167

TABLO LİSTESİ

Tablo 4. 1. Parkların İsimlerine Göre Değerlendirilmesi.....	169
Tablo 4. 2 Parkların yapım yıllarına göre şehirler	170
Tablo 4. 3. Parkların plancıları (tasarımcıları)	171
Tablo 4. 4.- Parkların çevresi ile ilişkisi.....	173
Tablo 4. 5.- Önceki Kullanım Alanlarına Göre Parklar	175
Tablo 4. 6.- Heykel bulunan şehirler ve heykeltıraşları	177

BİRİNCİ BÖLÜM

GİRİŞ

Kamusal mekân oluşumlarından biri olan parklar, insanların toplandığı, dinlendiği, vakit geçirdiği, sosyalleştiği, spor yaptığı bünyesinde yeşil alan barındıran mekânlar olarak bilinmektedir. Günümüzde insanların şehir içindeki sosyal yaşamında önemli bir yeri olan parklar, yaptıkları yerin ve dönemin ideolojik fikirlerini de yansıttığı için mimarlık tarihi tartışmalarında da önemli konulardan biri olarak görülmüştür.

Sanayi Devrimi ile birlikte köklü değişimlerin yaşandığı Avrupa’da, sanayileşmenin getirisi olarak kent nüfusu hızla artmış, toplumda yeni sınıflar oluşmaya başlamıştır. Buna ek olarak, endüstriyel sürecin hızlanması ve teknolojinin ilerlemesiyle birlikte kentler de büyümeye başlamıştır. Kent içinde toplumda işçi sınıfının ortaya çıkışıyla yeni yerleşim alanları oluşturulmuş, ayrıca toplumdaki eşitliği sağlamak adına kraliyete ve soylulara hizmet veren yeşil alanlar kamusallaştırılmıştır. İngiltere’de kamusallaştırılan yeşil alanların yanı sıra halk için belediye parkları yapılmış dolayısıyla parklar modern ve sağlıklı bir kentin en önemli parçalarından biri haline gelmiş, insanlara sanayileşen ve hızla büyüyen kentlerin içinde doğaya yakınlaşma imkânı sunmuştur. 19. yüzyılda İngiltere’de başlayan bu “Park Hareketi” etkisini önce tüm Avrupa’da daha sonra Amerika’da ve ülkemizde göstermiştir. Osmanlı Devleti’nde mesire geleneğinin yanı sıra Batılılaşma sürecinde 19. yüzyılda ilk olarak Taksim’de ve Tepebaşı’nda parklar yapılmış, bu parklarda halkın eğlence ve dinlenme ihtiyacı devlet kontrolünde sağlanmak istenmiştir. 19. yüzyıl sonlarından Osmanlı Devleti’nin sona erdiği güne kadar olan süreçte, “millet”, “hürriyet” gibi isimlerle anılan kamusal bahçeler oluşturulmuştur. Cumhuriyetin kurulmasıyla birlikte hem yönetim biçimi değişmiş hem de ulusun sosyal yaşamı değişmiştir. Erken Cumhuriyet Dönemi’nde değişen yönetim biçimi sonucunda pek

çok yenilikler yapılmış, cumhuriyetin modern ve sağlıklı kentleri ülke genelinde yeniden inşa edilmiştir.

Türkiye’de Erken Cumhuriyet Dönemi Mimarlığı, eski bir devletin yıkılışını ve yeni bir devletin kurulduğu dönemi kapsamaktadır. Bu süreçte, cumhuriyetin kurulmasıyla birlikte yapılan inkılapların mimariye nasıl yansıdığı tartışılmaktadır. Milli Mimari Rönesansı üslubuyla başlayan, modernizm akımıyla yeni bir devletin inşası olarak devam eden Erken Cumhuriyet Mimarlığı Dönemi’nde, kent planlamaları çalışmalarında kamusal mekân oluşumlarından biri olarak yer alan parklar, sosyal yaşamı değiştiren, yeni ve sağlıklı bir cumhuriyetin kurulduğunu gösteren kentin sembolik öğelerinden biridir. Sibel Bozdoğan *Modernizm ve Ulusun İnşası* kitabında, Cumhuriyet Dönemi’nde yapılan kent çalışmalarından biri olan parklara değinmiş ve şu ifadelere yer vermiştir:

Mimarlık tarihinin 1930’ların modern binaları üzerinde odaklanmaya yönelik tipik eğilimi yüzünden, halka açık kamu alanlarının -özellikle de dinlenme parklarının ve belediye bahçelerinin- ulusun inşasında aynı ölçüde önemli bir rol oynamış oldukları sık sık gözden kaçırılır. Ankara’nın Gençlik Parkı ölçeği ve kapsamında olmasa da, başka birçok cumhuriyet şehrinde de 1930’larda benzer kamu alanları ve kentsel altyapılar yapılmıştır... (Bozdoğan, 2008, s. 93,94).

Cumhuriyetin ilk yıllarında, ülke genelinde yoğun imar faaliyetleri gösterilmiştir. Savaştan çıkmış ve harap olmuş şehirler cumhuriyet ideolojisiyle yeniden planlanırken, belediyecilik kavramı önem kazanmış, küçük ve büyük ölçekte önemli kentleşme çalışmaları gözlenmiştir. Altyapı, yol, imar planları, park çalışmaları gibi çeşitli imar faaliyetlerini gösteren belediyeler mimarlık ve kent planlamasında önemli bir yere sahip olmuştur. İlhan Tekeli ve İlber Ortaylı’nın birlikte yazmış olduğu “Türkiye’de Belediyeciliğin Evrimi” kitabında, cumhuriyet yıllarında belediye uygulamaları araştırıldığında 1923 yılında 29 adet olan park sayısı 1945 yılında 536 adet olarak vurgulanmıştır (Tekeli & Ortaylı, 1978, s. 89). Erken Cumhuriyet Dönemi’nde park sayısında bu kadar hızlı bir artışın olması, çağdaş ve modern kentler yapılırken parklara verilen önemi göstermektedir.

1933 yılında Belediyeler Bankası’nın kurulmasıyla birlikte, 1935-1942 yılları arasında Belediyeler Dergisi çıkarılmış ve dergide ülkenin dört bir yanında yapılan belediyecilik çalışmaları paylaşılmıştır. Çalışmaların tek bir dergi altında toplanması

ve sunulması dönem hakkında bilgi sahibi olmak adına önemlidir. Kent için yapılan, alt yapı hizmetleri, parklar, yol çalışmaları gibi tüm imar faaliyetleri devletin bakış açısından bu dergide sunulmuştur.

Erken Cumhuriyet Dönemi'nde ülke genelinde çok sayıda planlanmış olan parklar, eski kullanımları, çevreleriyle kurdukları ilişkiler, peyzaj öğeleri ve dönemin kamusal mekân anlayışını yansıtması açısından önemli araştırma konularından biri olmuştur. Bu nedenle tezin konusunu oluşturan Erken Cumhuriyet Dönemi parklarının Belediyeler Dergisi üzerinden yeniden okunması, bu dönemin ideolojisinin kent mimarisi üzerinden nasıl yansıdığına yeni bir bakış getirmesi açısından önemlidir.

1.1. Tezin Amacı

Erken Cumhuriyet Dönemi'nde yapılan inkılapların mimaride nasıl hayat bulduğu, devletin bakış açısından kentin kamusal mekânlarından biri olan parkların nasıl yapıldığını anlamak adına "Erken Cumhuriyet Dönemi Kent Parklarının Belediyeler Dergisi Üzerinden İncelenmesi" konusu tez konusu olarak seçilmiştir. Parkların cumhuriyet ideolojisini nasıl yansıttığı, ülke genelinde bu ideolojinin nasıl şekillendiği ve günümüze kadar olan süreçte nasıl bir dönüşüme uğradıkları sorularına cevap aranmak istenmiştir.

Erken Cumhuriyet Dönemi'nde yapılan kent parklarının, bir örnek model üzerinden üretildiğini söylenmektedir. Gençlik Parkı ve İzmir Kültürpark örnek parklar olarak gösterilmekte diğer şehirlerde yapılan parkların bu parklara benzetildiği düşünülmektedir. Parkların yapım yıllarına bakılarak bu durumun araştırılması ve örnek olarak gösterilen parklardan önce ülkemizde parkların yapılıp yapılmadığı incelenecektir. Buna ek olarak, kent parkları yapılırken seçilen alanların önceki kullanım alanlarıyla bir bağlantısı olup olmadığı, kentin hangi noktasının seçildiği ve parkın nasıl bir değişim sunduğu araştırılacaktır.

Bu tez çalışmasında, kent parkları yapılırken çevresiyle nasıl bir ilişki kurduğunu ve kent bütününde nasıl bir parça olarak ele alındığını incelemek önemli bulunmuştur. Cumhuriyetin kurulmasıyla birlikte ülkenin her yerinde şehirler yeniden inşa edilirken parklara yüklenen misyon oldukça değerlidir. Çoğunlukla kent merkezinde en önemli akslarından birinde yer alan ve çevresi cumhuriyetin kamu

binaları ile çevrilmiş parklarda, halkın dinlenebileceği, spor yapabileceği, eğlenebileceği yeşil alanlar üretilmiş ayrıca cumhuriyetin genç, modern ve sağlıklı bir ülke ideolojisini yansıtmaları hedeflenmiştir. Araştırılması gereken diğer bir önemli nokta ise parkların yapılırken içinde bulunan yapı, anıt ve kullanılan peyzaj öğeleri olmuştur. Parkların yapılırken çevresiyle kurduğu ilişki kadar içerdiği unsurlar da hem fiziksel hem de ideolojiyi yansıtmaları açısından göz önünde bulundurulması gereken bir konudur.

Araştırma da son olarak, Erken Cumhuriyet Dönemi'nde yapılmış ve günümüzde mevcut olan kent parkları nasıl bir değişim geçirdiği tartışılacaktır. Bir ulusun inşa sürecinde halkın sosyal yaşamını etkileyen kamusal mekânlardan bir olan parkların, günümüze kadar olan süreçte geçirdikleri değişimle kent içinde nasıl algılandıklarına bakılacaktır.

Kentin önemli odak noktalarından biri olarak yapılan parklar yapım yılı, planı, yapıldığı yılda çevresi ile ilişkisi, önceki kullanım alanı, peyzaj öğeleri, içerdiği yapı ve anıtlar ve günümüzdeki kullanım durumu açısından incelenerek Erken Cumhuriyet Dönemi'nde yapılmış olan parkların araştırma sonucunda benzerlikleri ve farklılıkları değerlendirilecektir. 1935- 1942 yılları arasında çıkarılan ve ülkedeki yerel yönetimin imar çalışmalarını içeren ve belediyelerin daha iyi çalışması için şehircilik üzerine önemli bilgiler paylaşılan Belediyeler Dergisi tez çalışması için önemli bir kaynak olarak kullanılmıştır. Belediyeler Dergisi'nde yer alan kent parkları bilgiye ulaşılabildiği ölçüde ve günümüzde mevcut olma durumuna göre bu tez çalışmasında bir araya getirilecek ve birlikte değerlendirilmeleri mümkün olacaktır. Cumhuriyet ideolojisinin devletin bakış açısından parklarda nasıl hayat bulduğunu görmek mümkün olacaktır. Ayrıca, park kavramının ortaya çıkışı ve zaman içerisinde nasıl bir değişim geçirdiğine değinilecek, Avrupa'da ve Amerika'da yapılan parkların, Erken Cumhuriyet Dönemi'nde nasıl algılandığı ve ülkemizde oluşturulan parklarla benzerliklerine ve farklılıklarına bakılacaktır.

Son olarak bu tez çalışması hazırlanırken, Türkiye mimarlık tarihi literatürüne, Erken Cumhuriyet Dönemi'nde yapılmış olan kent parklarının değerlendirilmesi adına katkı sağlanmak istenmiştir.

1.2. Tezin Kurgusu

Tez çalışması, Belediyeler Dergisi'nde yer almış Erken Cumhuriyet Dönemi kent parklarının araştırılması ve değerlendirmesini kapsamaktadır. Tezin içeriği, giriş ve sonuç bölümleri dahil olmak üzere beş bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde tez konusuna giriş yapılmış, tezin amacı ve kurgusu anlatılmıştır. Devamında araştırma yöntemi ve literatür çalışmalarına yer verilmiştir. Konu hakkında daha önce yapılmış olan kamusal mekân kavramının incelenmesi, seçilen bir park ya da meydan üzerinden kamusal mekân kavramının tartışılması, birden fazla şehre ait parkların ya da kamusal mekânların değerlendirilmesi, Cumhuriyet Dönemi'nde belediyeçilik kavramı hakkında kaynak özetleri belirli maddeler altında paylaşılmıştır.

İkinci bölümde, tezin araştırma konusu olan parkların ilk olarak nasıl ortaya çıktığına değinilecektir. Yeşil alanların kamusal mekân olma sürecinde, Avrupa'da, Amerika'da, Osmanlı Devleti'nde ve Türkiye Cumhuriyeti'nde parkların nasıl oluştuğuna, ne amaçla yapıldığına ve devletin nasıl bir ideolojiyle kentlerde parkları kurguladıklarına bakılacaktır.

Üçüncü bölümde, Belediyeler Dergisi hakkında bilgi verilmiş, Belediyeler Dergisi'nde yer alan kent parkları anlatılmıştır. Tez kapsamında, dergide bahsi geçen 23 adet park yapım yılı, plancısı, yapıldığı yılda çevresi ile ilişkisi, önceki kullanım alanı, peyzaj öğeleri, içinde bulunan yapılar ve günümüzdeki kullanım durumu maddeleriyle açıklanmış görsellerle desteklenmiştir.

Dördüncü bölümde araştırılan parkların değerlendirilmesi yapılmıştır. Araştırılan kent parkları yapım yılı, plancısı, yapıldığı yılda çevresi ile ilişkisi, önceki kullanım alanı, peyzaj öğeleri, içinde bulunan yapılar ve günümüzdeki kullanım durumu açısından değerlendirilmiş, benzerlikler ve farklılıklar incelenmiştir. Beşinci ve son bölümde ise konunun genel bir özeti ve değerlendirmesi yer almaktadır.

1.3. Araştırma Yöntemi

Araştırma yöntemi olarak, Milli Kütüphane ve üniversite kütüphanelerinde tez konusu hakkında araştırmalar yapılmıştır. Milli Kütüphane'de, Cumhuriyet

Dönemi'nde çıkarılmış olan Belediyeler Dergisi, özenle taranmış, parklar hakkında paylaşılan yazılı ve görsel verilere ulaşılmıştır. Ulaşılan verilerde, şehirlerde yer alan ve günümüzde mevcut olan parklar seçilmiştir. Seçilen parklar, yapım yılı, plancısı, yapıldığı yılda çevresi ile ilişkisi, önceki kullanım alanı, peyzaj öğeleri, içerdiği yapı ve anıtlar, günümüzdeki kullanım durumu açısından değerlendirilmeye alınmıştır. Parklar araştırılırken kentlerin cumhuriyet döneminde yapılmış olan imar çalışmalarının, varsa yapılmış olan anıta, belediye binası, hükümet konağı gibi yapılarla ilişkisine, İstasyon ile bağlantısının olup olmadığına bakılmıştır.

Yazılı kaynaklara ek olarak, Samsun şehri için Yüksek Mimar ve Şehir Plancısı Embiya Sancak ile görüşme sağlanmış, Sancak'ın Samsun Mimarlar Odası'nda düzenlenen Samsun kentinin Tarihsel Gelişim Süreci seminerine gidilmiştir. Seminerdeki bazı açıklamalara ve görsellere tezde yer verilmiştir.

1.4. Literatür Çalışmaları

Konu hakkında yapılan araştırmalar sonucunda, tez çalışmaları, makaleler, kitaplar ve dönem dergileri çalışmanın şekillenmesinde önemli olmuştur. Belediyeler Dergisi üzerinden incelenecek olan kent parkları seçilmiş, bu parklarla ilgili literatür taraması yapılmıştır. Bu bölümde, kent parkı hakkında kavramsal çalışmalar ve örnek olay çalışmaları, birden fazla şehir ile ilgili yapılan çalışmalar hakkında kaynaklardan bazılarının özetlerine yer verilmiştir. Bu literatür taramasına ait sınıflandırma kent parklarını kamusal mekân üretimi üzerinden okuyan çalışmalar, bu mekân üretiminin ideoloji ile ilişkisini sorgulayan çalışmalar ve birden çok kent üzerinden yapılan okumalar olarak 3 ana kurguda incelenmiştir.

Kent parklarını kamusal mekân tartışması üzerinden okuyan ilk çalışma Recai Volkan Sağlar tarafından hazırlanan tez çalışmasıdır. Sağlar, kamusal yaşamda meydana gelen gerilemelere dikkat çektiği tezinde, zaman içerisinde ihtiyaç duyulan yeni kamusal mekânların nasıl olabileceğine dair tanımlara ve tasarım ilkelerine değinmiştir. Kamusal yaşamın şekillenışı, kamusal mekân ve kentsel mekân ilişkisinde, konuya ait genel tanımlar ve kamusal mekânları ilgilendiren başlıklar incelenmiş ayrıca tarihi süreç içerisinde kamusal mekânlar değerlendirilmiştir. Kamusal mekân tasarım ilkeleri açıklanmış ve bir örnek olay çalışması olarak, Taksim

Meydanı üzerinden bir değerlendirme yapılmış, tartışmalara, önerilere yer verilerek tez çalışması sonlandırılmıştır (Sağlar, 1998).

Zeynep Uludağ, kent parklarının gelişimini ve anlamlandırmasını vurgulamak için hazırlamış olduğu doktora tezinde, Cumhuriyet ideolojisinin yayılmasına ve yeni toplumun oluşumuna olanak sağladığı için Gençlik Parkı örneği üzerinden parkların dönüşüm sürecini incelemiştir. 4 başlık altında sunulan çalışmanın giriş kısmında, konu seçimi, amacı ve yöntemi anlatılmıştır. İkinci başlık altında parkların geç Osmanlı Dönemi'ndeki yapıma sürecine değinilmiştir. Üçüncü başlık altında örnek olay çalışması olarak seçilen Gençlik Parkı'nın modernizmin sembollerinden biri olarak tanım ve süreci hakkında açıklamalara yer vermiştir. Gençlik parkının Jansen planında yer aldığı zaman diliminden başlayarak 10 yıllık zaman dilimindeki değişim süreci tartışılmıştır. Çalışma dördüncü başlık altında sonuç ve önerilere yer vererek sonlandırılmıştır (Uludağ, 1998).

Can Akansel tezinde, Erken Cumhuriyet Dönemi'nde yapılmış olan Gençlik Parkı'nın sahip olduğu değerlere değinmiş, zaman içerisinde parkın değişim sürecini analiz etmiştir. Tezinde, parkın sahip olduğu değerleri ve değişim sürecini Alois Riegl'in tanımladığı terimler açısından irdelemiştir (Akansel, 2009).

Duygu Saban Ökesli makalesinde, Türkiye'de Ankara, Adana, Mersin, İzmit gibi birçok şehrin kent planlamasını hazırlamış olan Hermann Jansen'in planlama prensiplerini incelemiş ve Adana'daki kent planlamasını değerlendirmiştir. Makalede Atatürk Parkı, parkın çevresiyle ilişkisi yer almaktadır (Ökesli Saban, 2009).

Kentsel ve kamusal mekânların kavramlarını ve dönüşümlerini inceleyen Aslı Aygün Öztürk, kamusal kullanım alanlarının tipolojilerini ve dönüşümlerini incelemiştir. Çalışmasını, örnek olay çalışması olarak hazırlamıştır. Taksim ve Ortaköy meydanlarının fiziksel ve işlevsel açıdan değerlendirerek kent meydanlarının dönüşüm sürecini açıklamıştır. Seçilen meydanların; Ulaşılabilirlik, Büyüklük, kullanım yoğunluğu ve çeşitliliği, Sınırların ve girişlerin tanımlılığı, Yükseklik genişlik oranları, İşlev çeşitliliği ve işlevlere uygun düzenlemeler, tipolojik analizler açısından değerlendirilmesi yapılmış ve tarihsel süreçleri açıklanmıştır. (Öztürk, 2009).

Suat Çabuk, "Kayseri'nin Cumhuriyet Dönemi'ndeki İlk Kent Düzenlemesi: 1933 Çaylak Planı" isimli makalesinde, Kayseri'nin kent planlama tarihinin 1945

yılında başladığı varsayımının doğru olmadığını ilk imar hareketinin 1933 yılında gerçekleştiğini iddia etmiştir. Bu yıllarda, Burhanettin Çaylak tarafından imar planının tasarlandığını vurgulamış, yapılan imar faaliyetlerine yer vermiştir. Bu yıllarda yapılan imar faaliyetlerinden biri olan Cumhuriyet Meydanı ile doğrudan ilişki kuran Mimar Sinan Parkı'nın yapılışına değinmiştir (Çabuk, 2012).

Nihan Oya Memlük tezinde, kamusal mekânların zaman içerisinde yapılma amacından koparıldığını, herkesi toplayan bir mekân olmaktan çıktığı problemini ortaya koyan yazar, kamusal mekânların dahil ediciliği kavramını incelemiştir. Cumhuriyet Dönemi'nin en önemli açık kamusal mekânlarından olan Gençlik Parkı'nı üzerinden kamusal mekânların yapıldığı dönem ile süreç içerisindeki değişimlerini tartışmıştır. 1928-1950, 1950-1970, 1970-2005, 2009-2012 yılları arasında Gençlik Parkı'nı fiziksel ulaşım, görsel erişim, bilgi ulaşımı, sosyal aktivitelere ulaşım açısından değişimini değerlendirmiş ve çeşitli öneriler sunmuştur (Memlük, 2012).

Demet Önder tezinde, Ankara kentinde eğlence-dinlendirme aktivitesinin kentleşme sürecinde nasıl şekillendiği ve dönüştüğüne odaklanmıştır. Tezin içeriğini, eğlence-dinlendirme kavramının tanımlanması, ilk çağlardan günümüze kadar olan tarihsel süreci ve Ankara şehrinde Osmanlı Dönemi'nden başlayarak, Cumhuriyet Dönemi'nde şekillenmesinde ve günümüze kadarki dönüşümünde eğlence-dinlendirme aktivitesinin nasıl oluştuğu ve çeşitli mekânlarda nasıl deneyimlendiğine yer verilmiştir. Kentteki sosyal yaşam açısından, Ankara Palas, Tiyatro, Halkevi, Cafe, Lokanta, Meyhaneler, Sinema ve rekreasyon alanları eğlence-dinlendirme mekânları olarak gösterilmiştir. Millet Bahçesi, Meclis Bahçesi, Emniyet Parkı, Kızılay Parkı, Gazi Orman Çiftliği, Çubuk Barajı ve Gençlik Parkı rekreasyon alanları olarak gösterilmiş ve bu parklardaki eğlence-dinlendirme aktivitesi değerlendirilmiştir (Önder, 2013). Parkların, eğlence mekânı olarak değerlendirilmesi, sosyal yaşam açısından önemli bulunması açısından değerli bir çalışmadır.

Selen Sarıkulak tez çalışmasında, kamusal mekân oluşumlarının ve değişim süreçlerini yerin kimliği üzerinden incelemiş çalışmasını Güven Park örneği üzerinden değerlendirmiştir. Değerlendirmesi 3 ana ölçüte dayanmaktadır. Bu ölçütler, fiziksel veya mekânsal ortam, etkinlikler ve kamusal mekâna atfedilen anlamlara- bağlı olarak ve zaman içerisindeki değişimdir. Örnek olay çalışmasının açıklandığı dördüncü başlık altında, Türkiye'de modernleşme sürecini ve başkent olan Ankara'nın kentsel

gelişim sürecini 1920-1990 yılları arasında ele almıştır. Beşinci başlık altında örnek olay çalışması olan Güven Park'ın tarihsel gelişiminde farklı zaman dilimlerindeki kimliği tartışılmıştır. Günümüzdeki durumu ve kullanımı hakkında çalışma için hazırlanmış anket çalışması değerlendirilmiştir. Son başlık olan sonuç bölümünde, çalışmasının özetine ve tartışmalara yer verilmiştir (Sarıkulak, 2013).

Kent parklarının üretim süreçlerini ideolojiler bağlamında okuyan çalışmalardan ilki, kentsel mekânların belirli bir ideoloji ile üretildiğini savunan Aslıhan Yılmaz'ın çalışmasıdır. Yılmaz, süreç içerisinde değişen ekonomik-sosyal-politik etmenlerin kentsel mekânları da değiştirdiğini vurgulamıştır. Çalışmasında, ikinci başlık altında kamusal mekân ve kamusallık kavramlarının tarihini Habernas ve Sennet'in çalışmalarını değerlendirerek yer vermiş, üçüncü başlık altında kamusal mekân ve kamusallık kavramlarının Türkiye'deki örnekleri olarak Osmanlı Dönemi'nde yapılan Taksim Bahçesi anlatılmıştır. Daha sonra Türkiye'de ve Avrupa'daki parkların ideolojik farklılıkları tartışılmıştır. Parkların dönüşüm sürecinin nasıl olduğu, tepkinin nasıl olduğu Gezi Parkı örneği üzerinden bahsedilmiştir (Yılmaz, 2015).

Filiz Doğan, doktora tezinde Trabzon kentinde bulunan Kavak, Sakız, Zağanos, Taksim ve Güzelhisar Meydan'larının 1900lü yılların başından 2014 yılına kadar olan süreç içerisinde fiziksel ve kültürel değişimini irdelemiştir. Tez kapsamında literatür çalışmalarının yanında, seçilen meydanları tarihsel süreç içerisinde deneyimleyen insanlarla görüşmeler yapılmış ve bu görüşmeler sonucunda meydanların sahip olduğu değerler ve değişim süreçleri tartışılmıştır (Doğan, 2016).

Furkan Engin "Cumhuriyet Dönemi Kent Parklarının Karaalioğlu Parkı Örneğinde İncelenmesi" adlı tezinde, ilk olarak kent parklarının özellikleri, fonksiyonları ve tarihsel süreç içerisinde gelişimi hakkında bilgi vermiştir. Daha sonra Erken Cumhuriyet Dönemi'nde, mimarlık, kent planlaması ve peyzaj mimarlığına değinmiş, bu dönemde yapılmış olan ülkemizdeki ve dünyadaki örneklerden bahsetmiştir. Tezinin asıl materyali olan Antalya Karaalioğlu Parkı'nı yapıldığı dönemdeki tasarımı, yaya aksı, yeşil alan, bitki varlığı ve yapısal öge olarak irdelemiş günümüze kadar olan sürecini tartışmıştır (Engin, 2017).

Kentsel yeşil alanların, kamu mekânları olarak herkese açık erişimi olması herkes tarafından algılanıp deneyimlenmesi gerektiğini, devlet tarafından da üretilip

düzenlendiğini açıklayan Yasemin İlkay; kurgulanan mekân ile yapılan mekân arasındaki boşluğu vurgulamıştır. Çalışmasının ana konusunu, kentsel yeşil alanlarının sunum ve sahiplenme duraklarının, Ankara'daki kentsel yeşil üretme süreci içinde açığa nasıl farklı temsil mekânları ortaya çıkardığı oluşturmaktadır (İlkay, 2016).

Kent parklarını incelerken birden fazla örnekleme yoluna giden çalışmalardan ilki Nilüfer Gündüz'e ait tez çalışmasıdır. Gündüz tezinde, Cumhuriyet Dönemi kent parklarını 15 şehir üzerinden incelemiştir. İnceleme yaparken, 1923- 1945 yılları arasında yapılmış parkları, meydanları ve bahçeleri tezine dahil etmiş, ayrıca imar planlarına da değinmiştir (Gündüz, 2002). Gündüz'ün tezi, İstanbul, Ankara ve İzmir dışında diğer şehirleri de incelemesi Cumhuriyet Dönemi mimarlığında yapılan imar çalışmalarını ve parkların kentsel gelişim sürecindeki yerini görmek adına değerli bir çalışma olmuştur. Ayrıca, Cumhuriyet Dönemi'nde yapılan kent parklarının benzerliklerini ya da farklılıklarını görebilmek açısından da önemli bir çalışmadır.

Tayfun Gürkaş, "Erken Cumhuriyet Türkiye'sinde Kamusal Yeşil Alanın Doğuşu" isimli tezinde, yeşil alanın tarihsel analizini yapmış, ülkemizdeki kamusal yeşil alanın Osmanlı Dönemi'ndeki varlığına değinmiş ve Cumhuriyet Dönemi'ndeki parkların katalog çalışmasını yapmıştır (Gürkaş, 2003). Gürkaş tezinde, Osmanlı Dönemi'ndeki mesire geleneğinin Sadabat düzenlemesiyle kırıldığını iddia etmiş ve ilk Osmanlı parklarına da yer vermiştir. Cumhuriyet Dönemi'nden önce yapılmış olan park ve yeşil alanların araştırılmış olması oldukça değerlidir.

Sıdika Çetin makalesinde, Osmanlı Dönemi'nden itibaren Anadolu şehirlerinden Manisa, Afyon, Burdur ve Isparta şehirlerinin Cumhuriyete geçiş sürecindeki kentsel planlamalarını incelemiştir. İmar planlarına değinen yazar, istasyonun, parkların ve Cumhuriyetin kamu yapılarının şehirlerde nasıl şekillendiğine yer vermiştir (Çetin, 2012).

İKİNCİ BÖLÜM

19. YÜZYILDAN 20. YÜZYIL BAŞINA KENT PARKLARININ TARİHSEL GELİŞİMİ

Osmanlı Devleti'nin yıkılmasıyla birlikte Türkiye Cumhuriyeti kurulmuş, yeni yönetim biçimi benimsenmiş ve pek çok yenilik yapılmıştır. Bu süreçte şehirler yeniden şekillenmiş, Cumhuriyet'in ihtiyaç duyduğu yeni mekânlar yeni bir söylemle yapılmıştır. Ülkenin pek çok yerinde yapılan büyük ve küçük ölçekli parklar, halkın sosyal yaşantısını değiştirirken, Cumhuriyeti temsil eden önemli kamusal mekânlardan biri olarak kabul edilmiştir. Erken Cumhuriyet Dönemi'nde yapılan kent parklarının, ne amaçla yapıldığı, nasıl yapıldığı ve sembolik anlamını daha iyi anlamak adına tarihsel süreç içerisinde incelemek önemlidir. Park kavramının dünyada ilk ortaya çıkışı, kentlerde nasıl yer bulduğu, ne amaçla kullanıldığı ve sosyal yaşama katkısı ve tarihsel süreçte dönüşümünü değerlendirmek, ülkemizde yapılan ilk kent parklarının nasıl oluşturulduğunun ve taşıdığı değerlerin anlaşılmasına olanak sağlamaktadır.

Bu bölümde, ilk olarak Avrupa'da ortaya çıkan park kavramının tarihsel süreçte şekillenışı ve işlevsel kullanımının yanında nasıl bir ideolojiyle ortaya çıktığına yer verilecek daha sonra Avrupa'dan etkilenecek yapılan parkların Amerika'da nasıl ele alındığı anlatılacaktır. Cumhuriyetten önce, Osmanlı Dönemi'nde yeşil alanların nasıl kullanıldığı ve Batılılaşma etkisi ile birlikte Osmanlı Dönemi'nde yeşil alanların kamusal alan olma sürecine değinilecek ve cumhuriyetin kurulmasıyla birlikte park kavramının nasıl ele alındığı analiz edilecektir.

2.1. Avrupa'da Bahçelerin Parka Dönüşümü

Günümüzde modern kentin en önemli kamusal mekânlarından biri olan parklar, tasarım ilkeleri, işlevi, kamusal alan olma durumu açısından birçok

araştırmanın konusu olmuşlardır. Günümüzde halkın her kesimine hitap eden, insanların dinlenme, eğlence, spor yapma, toplanma gibi ihtiyaçlarına cevap veren parklar yerel yönetimlerin dolayısıyla devletin halka sunduğu kamusal alanlardır. Parkların ilk ortaya çıkışından günümüze kadar olan sürecinde, tasarım, işlev ve hitap ettiği kesim açısından pek çok değişim geçirdiği söylenebilir. Çeşitli kaynaklarda kamusal yeşil alan olarak yapılan ilk parkların 19. yüzyılda ortaya çıktığı söylenmektedir (Uludağ, 1998, s. 49), (Gürkaş, 2003, s. 13), (Yılmaz, 2015, s. 17), (Karali, 2018, s. 11). Avrupa’da, 19. yüzyıl öncesine kadar yapılan yeşil alanlar, halktan ziyade krallar ve soylular için yapılmış ancak bu yeşil alanlar zaman içerisinde halkın her kesiminin kullanabileceği kamusal alanlara dönüşmüşlerdir. Bahçe düzenleme sanatının tarihsel ilerleyişi, Avrupa’da özellikle İtalya’da Rönesans akımının çıkmasıyla başlamış, Fransa’da Rönesans akımından esinlenerek Barok bahçeleri oluşturulmuş ve 18. yüzyılın sonlarına doğru İngiltere’de Romantizm akımının varlığı ve barok bahçelerine tepki olarak İngiliz bahçeleri ortaya çıkmıştır. Avrupa’da yapılan bahçeler ilk olarak saray bahçesi ya da soyluların kullandığı bahçeler olarak tasarlanırken zaman içerisinde etkisi çok uzun süre devam eden Sanayi Devrimi ve Fransız Devrimi sonucunda parklar kamusal mekân olarak kentin parçası olmuşlardır.

2.1.1. Rönesans ve Barok Bahçeleri

Batı dünyasında formel ve informal (pitoresk) olarak iki büyük başlık altında bahçe düzenlemeleri ele alınmaktadır. İtalya’da ortaya çıkan Rönesans bahçeleri ve Fransa’da Rönesans’tan ilham alınarak yorumlanan Barok bahçeleri “formel bahçe düzenlemesi”, Romantizm akımıyla birlikte bahçe düzenlemesinin Avrupa’da değişmesine neden olan İngiliz bahçeleri “informel (pitoresk) bahçe düzenlemesi” olarak kabul edilmektedir (Gürkaş, 2003, s. 9-10).

15. yüzyılda bahçeler sanatın bir parçası olarak görülmeye başlanmış, peyzaj mimarlığı yeniden canlanmıştır. Bu yüzyılda, Rönesans akımının ortaya çıkmasıyla birlikte, bahçe düzenlemeleri de bu sanat akımının birer yansıması olmuşlardır. Rönesans sanatında Antik Yunan canlandırmacılığının hâkim olduğu, perspektifin ve geometrinin önem kazandığı, rasyonelliğin ve açık sayısal oranlara göre düzenlemenin baskın olduğu görülmektedir (Ekşioğlu, 2001, s. 41-42). İtalya’da üst kesimden

insanların şehir dışında yaşamak istemesiyle villalar yapılmış ve Rönesans bahçeleri bu kır villalarında hayat bulmuştur. Bahçelerde, ölçülü ve bilgili şekilde kullanılan oldukça önem verilen heykeller, kademeli olarak yerleştirilmiş seyir terasları, geometrinin her formunun değerlendirilerek havuz ve diğer peyzaj öğelerinde kullanımı söz konusu olmuştur (a.g.e., s. 42). Evyapan, kitabında Rönesans bahçelerinin oluşturulmasında vücut ve kafa sağlığı ve çalıştırılması ile ilk öğrenimin en uygun yapılabileceği yer olarak görme anlayışının olduğunu söylemiştir (Aslanoğlu Evyapan, 1974, s. 27). İtalya’da başlayan Rönesans bahçeleri, Avrupa’nın birçok ülkesinde etkisini göstermiş, bu tarz bahçeler pek çok villa ve saray bahçelerinin düzenlemelerinde kullanılmıştır. Esin kaynağı olan bahçe tarzı, kullanıldığı her yörede kendine ait özgül bahçe tasarımları ile oluşmakta ve gün geçtikçe yapılan bahçelerin Rönesans bahçelerinin ilk ortaya çıktığı zamanki örneklerinden oldukça uzaklaştığı görülmüştür. Zaman içerisinde, ilk olarak sadeliğini kaybeden bahçeler, süslemelerin ve oldukça karmaşık tasarımların kurgulandığı mekânlar olmuştur. Avrupa’da esin kaynağı olan Rönesans bahçeleri, Fransa’daki bahçe sanatını etkilemiş ve Barok bahçelerinin oluşmasına öncü olmuştur.

17. yüzyılda insan hayatındaki sosyal ve ekonomik değişim, hayatın yalınlığını kaybederek karmaşıklaşması bahçe tasarımlarını ve kullanım şeklini de değiştirmiştir. Barok bahçeleri için tasarım olarak sadelikten uzaklaşan, seçkin ve varlıklı kişilerin özenle giyinerek, konserlerin ve çeşitli eğlence etkinliklerinin yapıldığı Rönesans bahçelerindeki durağanlığın kaybolduğu hareketli bir mekân olarak kullanıldığı söylenebilir (Aslanoğlu Evyapan, 1974, s. 27). Rönesans sanatının kolay algılanabilen şekiller üzerinde vurgu yaptığı gözlenirken, barok bahçelerinde bu durum değişmiş, mekâna derinlik katmak ve plastikliği vurgulamak önem kazanmıştır. Üçgenler, S ve C şeklinde kıvrımlar, oval biçimler kullanılmış, kolay algılanmayacak karmaşıklıkta ve genişlikte bahçeler yapılmıştır (Gürkaş, 2003, s. 11). Evyapan’ın erken Barok bahçeleri hakkındaki ifadeleri şöyledir:

Erken Barok bahçeleri temelde, geometrik düzenli tarhları, rengarenk ve kokulu çiçeklerle dopdolu bir çiçek bahçeleri idi. Giderek çiçek tarhları yerlerini arabesk biçimlerde dikilip kırılmış mazi dizilerine bıraktılar; bahçeler daha sonraları da, yalnızca bir kısmında doğal şekilde düzenlenmiş; en sonunda ise daha geniş kısımları doğala bırakılmış bahçelere dönüştüler.

...Rönesans bahçelerinin temel ilkeleri barok bahçeleri için de değişmemiştir. Örneğin, yapının hemen yanbaşındaki dış mekân mimari nitelik taşıyan bir düzene sahipti; bunun ötesinde mimari düzen çözülüyor ve düzgün kırılmış mazuların çizdiği aleler çevrenin doğal bitkileri, ağaçlarıyla ve kırlarla bileşerek dış mekân düzenlemede pitoresk’in öncülüğünü yapıyordu. (Aslanoğlu Evyapan, 1974, s. 27)

Barok bahçeleri 18. yüzyıla kadar, şatolarda, villalarda, saraylar da kendisini göstermiş, tüm Avrupa'da bu akım yayılmıştır. İngiltere'de de etkisini 18. yüzyılda gösteren barok bahçelerine bir süre sonra tepki oluşmuş, formel bahçe sanatının sorgulanma süreci başlamıştır.

2.1.3 İngiliz Bahçeleri ve Kamusal Parkların Ortaya Çıkışı

18. yüzyılda Barok bahçelerinin etkisi İngiltere'de kendini göstermiş ve uzun süre geçmeden bu bahçe sanatına karşı tepkiler oluşmuştur. İngiliz bahçe sanatı anlayışında Barok bahçelerinin süslü düzenlemeleri, karmaşık yapısı, çok fazla geometrik formların bulunması doğadan uzaklaşma olarak algılanmış ve doğanın doğallığını ve güzelliğini yansıtmadığı nedeniyle tepki görmüştür. Romantizm akımının da etkisiyle, bu dönemki anlayışa göre bahçeler ya da parklar doğayla buluşma imkanı sağlayan, daha pastoral alanlar olarak düzenlenmeli ve doğada olduğu gibi sert kıvrımların olmadığı abartılı süslemelerden kaçınılan alanlar olmalıdır (Karali, 2018, s. 14) Evyapan, İngiliz bahçelerindeki formel bahçelerin informel bahçelere dönüşümünü açıklarken, Romantizm akımının sanatçıların barok bahçelerine gösterdikleri tepkileri ve bahçelerin nasıl olması hakkındaki görüşlerini paylaşmış, bu akımın bahçe tasarımında ne kadar etkili olduğunu vurgulamıştır (Aslanoğlu Evyapan, 1974, s. 37,38).

Ayrıca, bahçe sanatının en önemli dinamiklerinden biri yapıldığı yerin sosyal ve kültürel durumudur. Her ne kadar Fransa'da görkemli barok bahçeleri kralın ve aristokrasi sınıfının gücünü gösterse de İngiltere'de 18. yüzyılın ilk yarısında, parterlerin, heykellerin, su oyunlarının ve setlemelerin, para yiyen gereksiz bezemeler olarak görülmesi söz konusu olmuştur (Aslanoğlu Evyapan, 1974, s. 37). Gürkaş'a göre İngiltere'nin kendi kültür değerlerini ön planda tutma isteğiyle birlikte Fransa'yla arasında bulunan rekabetin ve ulusal gururun varlığının formel bahçelere karşı tutum sergilemede etkisi olmuştur (Gürkaş, 2003, s. 12).

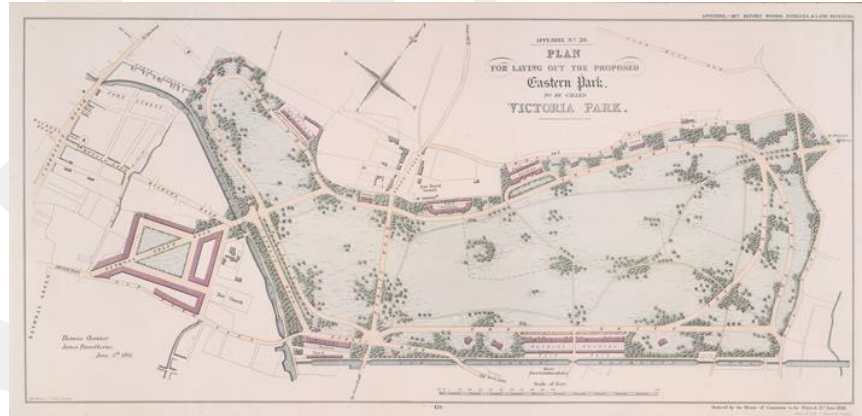
18. yüzyılda gerçekleşen iki önemli olay önce Avrupa'da sonra tüm dünyada yeni bir dönemin başlamasına neden olmuştur. İlk olarak 18. yüzyılda başlayan ve 19. yüzyılda devam eden Sanayi Devrimi gerçekleşmiş teknolojik, kültürel, sosyal ve ekonomik açıdan önemli değişimler yaşanmıştır. Sanayileşme ile birlikte, şehirler

büyümüş nüfus hızlı bir artış göstermiştir. Kırlardan kentlere göç gerçekleşmiş, toplumda işçi sınıfı gibi yeni sınıflar ortaya çıkmıştır. Artan nüfus artışı ve sanayileşmeye bağlı olarak kentlerde, yoksulluk, kalabalık ve kirlilik gibi çok önemli sorunlar baş göstermiştir. 1789-1799 yılları arasında gerçekleşen Fransız Devrimi ile toplumda geleneğin kırılması söz konusu olmuş, eşitlik ve özgürlük kavramlarının yeniden tartışılmış; bunun sonucunda kentlerde kamusal alanlara yönelik değişimler başlamıştır.

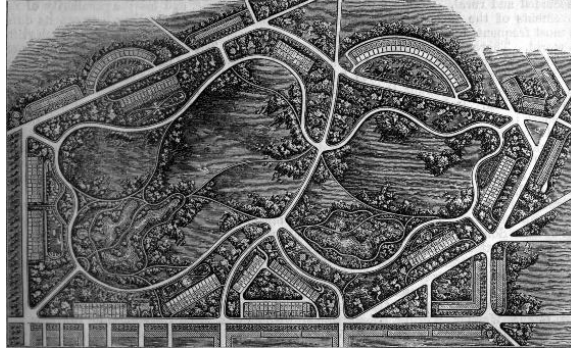
Kentlerin hızlı büyümesiyle birlikte insan doğa ilişkisi bozulmuş ve buna çözüm olarak kentin içerisinde yeşil alanlar oluşturulmuştur. Uludağ'a göre park konsepti, ağaçlarla çevrili açık alan ya da eğlence bahçeleri olarak anlaşılmaktadır. 19. yüzyılda İngiltere'de bu kavram ile kentlerde St. James's Park, Green Park, Hyde Park ve Kensington Bahçesi parkları yapılmış, krallığa ve asillere ait olan bu parklar başlarda sadece belirli zamanlarda halka açılmıştır (Uludağ, 1998, s. 49,50). Yılmaz, park kelimesinin kökeninin Fransızca "parc" kelimesinden geldiğini, aristokrasi (soylular) kesimine ayrılmış avlanma amaçlı kullanılan yabancı alanları belirtmek için kullanıldığını söylemiş, Avrupa'da yapılan ilk parkların kullanımının yine aristokrasiye ait olduğunu vurgulamıştır (Yılmaz, 2015, s. 18,19). Ayrıca, parkların sosyo-ekonomik, siyasal ve kültürel olaylarla doğrudan etkileşimi olduğunu belirtmiş, Sanayi Devrimi ile eğlence bahçeleri konsepti ile parkların ortaya çıktığını, Fransa'da Fransız Devrimi ile toplumda eşitlik, özgürlük ve demokrasi kavramları yeniden şekillenmiş bunun sonucunda önceden soylulara ait olan parklar halka açılmıştır. İngiltere'de ise St.James's Park, Hyde Park ve Kensington Bahçesi ilk halka açılan parklar olmuştur (a.g.e., s. 19,20).

19. yüzyılda endüstriyel şehirlerde artan göç ve sanayileşme sonucu şehirlerde kirlilik ve salgın hastalıkların ortaya çıkması başa çıkılması gereken önemli bir sorun olmuştur. Hızlı büyüme ve sağlıksız yaşam koşulları sanayi kentlerinde üretimin ve verimliliğin düşme tehlikesini doğurmuştur. Verimliliğin artması ve sürekliliğin sağlanması için işçi sınıfının daha iyi yaşam koşullarına sahip olması gerektiği düşüncesiyle, toplu konut alanları ve rekreasyon alanları oluşturularak bu yüzyılın modern şehirleri şekillendirilmiştir (Yılmaz, 2015, s. 17). Uludağ benzer olarak, şehirlerde oluşturulan ve halka açılan eğlence bahçeleri olarak tasarlanan parklarda sağlıklı çevreler yaratılarak şehirleri güzelleştirmenin mümkün olduğunu söylemiştir (Uludağ, 1998, s. 51).

Conway, parkların toplumun her kesimine açılmasıyla birlikte, sınıflar arası gerginliğin azaltılmasının mümkün olabileceğini, farklı kesimlerden insanların bir arada bulunarak birbirlerini anlayabileceklerini ve yakınlaşabileceklerini böylece sosyal uyumun sağlanabileceğini söylemiştir (Conway, 1991, s.35-36). Ayrıca, İngiltere parlamentosunda bu düşüncenin yaygınlaştığını ve bunun sonucunda 1840’larda Londra’nın güneyinde ilk olarak halk için Victoria Parkı’nın yapıldığını söylemiştir (Resim 2.1.1) (a.g.e., s. 36). Yine bu süreçte, İngiltere’de “eğlence bahçeleri” tarzı parklarının öncüsü olarak “belediye parkı modeli oluşturulmuş”, ülkenin çeşitli bölgelerinde bu tarzda parklar yapılmıştır. 1843 yılında Liverpool şehrinde belediye parkı modelinde yapılan Birkenhead Parkı (Resim 2.1.2) ilk defa halk için sanayileşmenin negatif etkilerini azaltmak için yapılmıştır (Jellicoe, 1987, s. 261). Uludağ’a göre, neredeyse yeni bir kasabada yapılmış olan Birkenhead Parkı, siyasi ve sosyal değişimler, teknolojik gelişmeler ve sosyal hareketlerin sonucu olarak ortaya çıkmış bu açıdan diğer parklardan oldukça ayrı bir öneme sahiptir. Ayrıca, parkların gelecek nesillere taşıdıkları sosyal anlam, tasarımdaki estetik ve teknik kaliteden daha önemlidir. (Uludağ, 1998, s. 53). Halk için yapılan Birkenhead Parkı, Avrupa’da ve Amerika’da yapılacak pek çok parkın esin kaynağı olmuş, Amerika’da “Park Hareketi”nin başlamasına öncü olmuştur.

Resim 2.1. 1. Victoria Park Planı
(Web kaynak 1)

Resim 2.1. 2. Birkenhead Parkı Planı
(Web kaynak 1)

2.2. Amerika’da “Park Hareketi”

Sanayi Devrimi sonrası, Amerika da Avrupa’dakine benzer sorunlarla yüzleşmektedir. Sanayileşmenin sonucu olarak hızla büyüyen şehirlerde insan ve doğa ilişkisi bozulmaya başlamıştır. Ayrıca, şehirlerde göçmen ve işçi sınıfının artması özgürlük, eşitlik gibi hakların tartışılmasına neden olmuştur.

İngiltere’de ortaya çıkan Romantizm akımıyla birlikte bahçe sanatının düzenlemeleri değişmiş, sanayileşen şehirlerde insanla doğanın ilişkisini yeniden kuran, halkın her kesiminin kullanabileceği yeşil alanlar oluşturulmuştur. Bir belediye park modeli olarak ortaya çıkan “Birkenhead Parkı”, hem kentleşme hem de kentlilerin ortak kullanabileceği bir halk parkı olarak tasarlanmıştır. İngiltere’de parkın kamusal alan olarak ortaya çıkması başta Amerika olmak üzere 50 yıl sürecek olan “Park Hareketi’nin” başlamasına öncü olmuştur (Uludağ, 1998, s. 52). Frederick Law Olmsted¹ İngiltere’yi ziyareti sırasında Birkenhead Parkı’ndan çok etkilenmesi üzerine Amerika’ya döndüğünde, İngiltere’deki parklara benzer pitoresk tarzı büyük şehir parkları tasarlamıştır. 1857 yılında New York şehrinin Manhattan bölgesinde tasarlanan Central Park (Resim 2.2.1), 1866 yılında Brooklyn’de yapılan Prospect Park (Resim 2.2.2) en bilinen örneklerdendir (Karali, 2018).

¹ Frederick Law Olmsted: 1822-1908 yılları arasında hayat sürmüş, Amerikalı peyzaj mimarı olan Olmsted, özellikle New York şehrinde Central Park tasarımıyla büyük bir üne kavuşmuş, Amerika’nın pek çok yerinde halk parkları yapmaya devam etmiştir. <https://www.britannica.com/biography/Frederick-Law-Olmsted>

Resim 2.2. 1. Central Park Planı
(Web kaynak 1)

Resim 2.2. 2. Prospect Park Planı
(Web kaynak 1)

Amerika'da ortaya çıkan Park Hareketiyle yapılan kent parkları, Avrupa'da yapılan informel bahçe düzenlemesinden ilham alınarak oluşturulsa da Avrupa'dakinden farklı bir durum söz konusudur. Avrupa'da saray bahçelerinin yeniden düzenlenmesi ve halka açılmasıyla ortaya çıkan parklar varken, Amerika'da böyle bir durum söz konusu değildir. Amerika'da, Avrupa'da olduğu gibi köklü bir kentleşme tarihi olmadığından dolayı, parklar kentte daha planlı bir şekilde yerleştirilmiştir (Yılmaz, 2015, s. 23-24).

Ancak, 20. yüzyıl başlarında kırsal göçün artmasıyla birlikte kent içerisinde, alt sınıfa ait evlerin olduğu bölgeler artmaya başlamıştır. Bu bölgede negatif etkinin azaltılması için oyun alanları tasarlanmıştır. Şehir parklarından daha küçük ölçekte yapılan bu oyun alanlarının içerisinde çocuklar ve gençler için oluşturulan futbol, tenis, okçuluk gibi spor alanları da dahil edilmiştir. Park hareketinin ortaya çıkmasıyla oluşturulan eğlence bahçelerinin (*pleasure grounds /gardens*), küçük oyun alanlarına dönüşüm gerçekleşmiştir (Cranz, 2000). Eğlence bahçelerinde rekreasyon için sağlanan alanlar, küçük oyun alanlarında oyun sahalarına ayrılmış, yeşil alanlardan ve

pastoral manzaradan vazgeçilmiş, sert zemin dokusu artmıştır. Kentte alt gelirli kesimin oturduğu bölgelerde yapılan bu küçük oyun alanları, çocukları oyunlarla eğitmek amacıyla yapılmıştır (a.g.e.).

1929 yılında Amerika’da Büyük Buhran Dönemi’nin sonucu olarak ekonominin kötüye gitmesi ve işsiz insanların da eğlence ve dinlence ihtiyacını karşılamak adına parklarda çeşitli rekreasyon alanları oluşturulmuştur. Yılmaz’a göre, bu dönemde halk parklarında, kent sorunlarının çözümüne odaklanmak yerine, insanlara eğlence ve dinlence ihtiyaçlarını karşılayabilecekleri keyifli mekânlar oluşturmak önemli olmuştur (Yılmaz, 2015, s. 25). Reform parklarındakine ek olarak yapılan yeni düzenlemelerle parklarda yetişkinlere de hitap eden yüzme havuzları, piknik alanları, futbol sahaları gibi yeni rekreasyon alanları oluşturulmuştur. Parklar yeniden şekillenerek, spor aktiviteleri için yeniden programlanmıştır (Cranz, 2000).

2.3. Osmanlı Dönemi’nde Parkların Gelişimi

Tarihte çok uzun yıllar varlığını sürdürmüş Osmanlı Devleti’nde park ya da yeşil alan kavramının tarihsel gelişimine bakıldığında, yapılan ilk yeşil alan düzenlemesinin Lale Devri’nde, Sadabad düzenlemesi olduğu söylenmektedir (Gürkaş, 2003), (Uludağ, 1998), (Yılmaz, 2015). Gürkaş tezinde, “Geleneksel Osmanlı Dünyası’nda Yeşil Alan” başlığı altında Osmanlı Dönemi’nde yeşil alan kavramının tarihsel gelişimine yer vermiş, 17. yüzyıla kadar sınırları belli olmayan meyve bahçeleri, dutluklar ve mezarlıklar gibi tasarlanmamış yeşil alanların göreceli olarak benzer amaçla kullanılsa da günümüzdeki anlamıyla park ya da yeşil alan olarak değerlendirilmesinin mümkün olmadığını savunmuştur (Gürkaş, 2003, s. 7).

İstanbul’da yapılan ilk bahçenin Beykoz korusunun yanında bulunan Tokat Bahçesi² olduğu belirtilmektedir. Bu bahçe Fatih Sultan Mehmet tarafından tesis edilmiştir. 17. yüzyılda bahçenin içerisinde bir köşk, hamam, şadırvan, bahçeler ve etrafı çitlerle sarılı avlanma sahaları bulunmaktadır (Aslanoğlu Evyapan, 1972, s. 20). Surların dışında bulunan Beykoz gibi yerleşim alanına uzak bir alanda bu bahçenin

² Fatih Sultan Mehmet bölgede avlanırken Tokat’ın alındığı haberi gelmesi üzerine buraya Tokat Bahçesi ismi verilmiş, avlanan hayvanların korunması için Tokat’taki surlara benzer bir surla çevrildiği söylenmektedir (Aslanoğlu Evyapan, 1972, s. 20).

oluşturulması, halkın dinlenme amacından ziyade padişahın avlanma amacına hizmet verdiğini göstermektedir. Avlanma tüm dünyada olduğu gibi, klasik Osmanlı Dönemi'nde de hükümdarın gücünü göstermekte ve bu amaçla yapılan bahçeler de temsili bir kamusalılığın dışı vurumu olmuştur (Gürkaş, 2003, s. 7). Kanuni Sultan Süleyman'ın (1520-1566) padişah olduğu dönemden itibaren Kağıthane semtinde bulunan mesire alanı, İstanbul'da en yaygın kullanılan mesire alanlarından biri olmuştur (Yılmaz, 2015, s. 36). Aslanoğlu Evyapan, Kanuni Sultan Süleyman'ın mesirelerle ilgilenen ilk padişah olduğunu belirtmiş, padişahın mesireye günübirlik geldiğinde Kağıthane ve Alibey Derelerinin Haliç sonunda döküldükleri yerde bulunan İmrahor veya Mirahur Köşkü'nde dinlendiğini söylemiştir (Aslanoğlu Evyapan, 1972, s. 50).

Osmanlı Devleti'nde, dinlenme, eğlenme, piknik yapma ve gezinti amacıyla kullanılan açık yeşil alanlara “mesire” denmektedir. 17. yüzyıldan 20. yüzyılın başına kadar olan süreçte genellikle şehre uzak konumlanan mesire alanları hem kullanan kişiler açısından hem düzenleme açısından değişim göstermiştir. Yılmaz, “mesire” alanlarını 16. ve 17. yüzyılda halka kısıtlı erişiminin olduğunu belirtmiş, doğum, cenaze, evlenme ve dini törenler gibi özel günlerde halkın katılımının olduğunu belirtmiştir (Yılmaz, 2015, s. 36). Gürkaş, 17.yüzyıla kadar İstanbul'un etrafında oluşturulan bütün mesire alanlarının padişah için düzenlenmiş av mekânları olduğunu söylemiş, 18. yüzyıl öncesine kadar halkın kullanımının kısıtlı olduğundan bahsetmiştir (Gürkaş, 2003, s. 7-8). Buna ek olarak, şehre uzak konumlanan mesire alanlarının halk için ulaşım zorluğuna dikkat çekmiş, halkın vaktini daha çok kent içinde bulunan açık alanlarda geçirdiğinden bahsetmiştir (a.g.e., s. 8). Ercan tezinde, Osmanlı Devleti'nde bahçelerin mesire ve has bahçeler olarak ikiye ayrıldığından bahsetmiş, doğayla bütünleşen büyük ölçekli bahçelerin mesire yerleri ve çayırlar olduğunu, ev, konak, saray bahçeleri ve has bahçelerin ise kapalı ve küçük alanlardan oluştuğunu belirtmiştir (Ercan, 2018, s. 1). 18. yüzyıla kadar, Osmanlı Devleti'nde has bahçeler öne çıkarken, halkın kullanabileceği ortak yeşil alanlar mesire yerleri olmuştur (a.g.e., s.1). 18. yüzyılda Osmanlı'da değişimler başlamış, batılılaşma süreci ortaya çıkmış ve bu süreçte pek çok yenilikler yapılmıştır. Yapılan değişimler ve yenilikler bahçe kültürüne de yansımıştır.

2.3.1. 18. yüzyıl Osmanlı'da Değişim ve İlk Yeşil Alan Düzenlemesi: “Sadabad Düzenlemesi”

Osmanlı Devleti'nin savaşlarda yenilmeye başlaması ve eski gücünü koruyamaması değişimi getirmiştir. Bu değişim sürecinde, devletin topraklarını kaybetmeye başlaması, yenilikleri ve değişimi zorunlu kılmış, Batı'nın güçlü olduğu algısı ortaya çıkmış ve Batılılaşma süreci başlamıştır. Gürkaş tezinde Eldem'e referans vererek, 18. yüzyılı Osmanlı dünyasında değişimin başladığı değil değişimin fark edildiği dönem olarak tanımlamış, bu değişimin fark edildiği süreçte Osmanlı'nın Batı'yı algılama biçiminin farklılaştığından söz etmiştir (Gürkaş, 2003, s. 14). Osmanlı yönetiminde, Batı'da güçle ilişki kuran her şeyin bu topraklarda da olması gerektiği ve Batı'da algılanan pratiklerin, Osmanlı'ya göre yeni ya da farklı olmasından çok, daha üstün olduğu kanısı oluşmuştur. Kendisinden üstün olduğunu düşünmeye başlayan Osmanlı Devleti Batı'dan gücü temsil ettiği düşünülen şeyleri ithal etmeye başlamıştır (a.g.e., s.14).

Tanju, Osmanlı Devleti'nin 18. yüzyılda sürecini “değişimin ve gecikmenin fark edildiği evre” olarak nitelendirmiş, Osmanlı İmparatorluğu'nun zayıf tarihselliğinin paradoksal sonucu, değişmemek için değişmek olgusuna sahip olduğunu söylemiştir (Tanju, 1999, s. 23). Bu değişim ve ithal etme süreci etkisini savaşlarda yenik düşmenin sonucu olarak askeri alanda ve topluma karşı zayıfladığı algısını değiştirmek adına mimari alanda göstermeye başlamıştır. Avrupa'ya elçiler gönderilmiş, Batı'nın gözlemlenmesi hedeflenmiştir. III. Ahmet'in padişah olduğu dönemde, 1720- 1721 yılları arasında Fransa'ya gönderilen elçi, 28. Mehmet Çelebi seyahat sırasında Fransız kültürü, kral ve çevresinin yaşayış biçimleri, imar çalışmaları, saraylar ve bahçeler hakkında edindiği tecrübeleri kaleme almış padişah ve sadrazama iletmiştir. 28. Mehmet Çelebi'nin, ayrıntılı ve övgüyle bahsetmesi Osmanlı mimarisinin Avrupa etkisine açılmasını başlatmıştır (Arel, 1975, s. 21). Ayrıca, 28. Mehmet Çelebi'nin anlatılarına yer vermiş ve bu anlatılarda Fransız mimarisinde sarayın törensel yaşamına sahne olacak bir protokol mimarisi olduğunu ve doğanın gerçek ve işlevsel faydalarının göz ardı edilerek mimari kullanıma açılarak estetik açıdan değerlendirildiğini belirtmiştir (a.g.e., s. 25)

Uludağ, Türk bahçe sanatında doğanın gerçek bir güzellik olarak algılandığını, Batı'daki Rönesans ve Barok stiline, aksların simetrik yer aldığı düzenlemelerin

Osmanlı bahçelerinde yer almadığını söylemiş ancak Lale Devri'nde (1703-1730) bir kırılma noktasının yaşandığını belirtmiştir (Uludağ, 1998, s. 61). Buna ek olarak, Lale Devri'nin Osmanlı tarihinde şehir yaşamında ve kamu alanında dönüşümüne başlanması açısından en önemli dönem olduğunu vurgulamış, Batılılaşma adına atılan ilk adımların, Osmanlı toplumunda kültürel ve sosyal açıdan radikal değişimlere yol açtığından bahsetmiştir (a.g.e., s. 62). Arel, Kağıthane düzenlemeleriyle Osmanlı geleneksel dünyasında bir kırılma noktası yaşandığından söz etmiştir. “Sadabad” olarak isimlendirilen Kağıthane vadisindeki düzenleme ile bahçe sanatında bir yenilik süreci başlamıştır (Resim 2.3.1).

Resim 2.3. 1. Sultan II. Mahmud döneminde Sâdâbâd Sarayı'nı tasvir eden Preault tarafından çizilmiş gravür (Web kaynak 2)

Gürkaş'a göre, genellikle topografyanın izin verdiği ölçüde, doğaya müdahale edilmeden işlevsel amaçlı kullanılan Osmanlı bahçelerinden farklı olarak Fransız bahçelerinde doğaya müdahale edilmiş, topografya değişime uğramış, sebze-meyve yetiştirmek gibi işlevsel olarak kullanım beklentisinden uzaklaşarak estetik amaç doğrultusunda sistematik bir şekilde oluşum gerçekleşmiştir (Gürkaş, 2003, s. 16). Ayrıca, Fransız bahçelerindeki bu sistematik oluşumun ve suyun Osmanlı'dan farklı olarak akış gücünden yararlanmak yerine mekânîk araçlarla bahçeye dahil edilmesinin 28. Mehmet Çelebi tarafından teknolojik açıdan önemli geldiğini belirtmiştir (a.g.e., s.16). Batılılaşma yolunda atılan ilk adımların mimari göstergelerinden biri olan “Sadabad” düzenlemesinde, mesire kavramının anlamı ve fiziksel biçimi değişmiştir. Kağıthane düzenlemesi programında derenin ıslahı, saray ve çevre yapıları, Sultan'a ait dış köşkler, hazine arsaları üzerinde devlet erkanına ait köşkler ve has bahçeler yer almış, dönemin hassa Baş mimarı Mehmed Ağa ve mühendislerin çalışmalarıyla

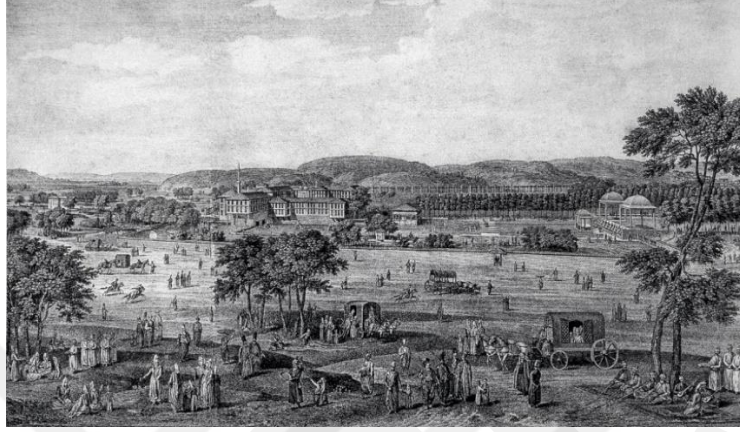
Sadabad düzenlemesi ilk olarak derenin ıslahıyla başlamıştır (Batur, 1985, s. 1040). Batur, Sadabad düzenlemesinde yapılan çalışmaları şu sözlerle ifade etmiştir:

Tasarımda dere, yerleşmenin belirleyici ögesi olarak kullanılmış, eski yatağından alınarak iki tarafı mermer rıhtımlı bir kanal gibi düzenlenmiştir. Dönemin ünlü ozanı Nedim'in "Cedvel-i Sim" (Gümüş Kanal) olarak adlandırdığı kanalın suları iki set üzerinden kaskadlar halinde akıtılarak 1100 metrelik düz bölümün bitiminde bir havuzda toplanmıştır. Sadrazam Damad İbrahim Paşa tarafından padişah için inşa ettirilen Kasr-ı Hümayun da tam bu noktaya yerleştirilmiştir. Has Bahçe, Kasr-ın önünde ve Cedvel-i Sim boyunca uzanıyordu. Düzenlemede Kağıthane deresine verilen rol, bahçelerin büyüklüğü ve yapı/bahçe ilişkisinin belirlenmiş geometrisi Cedvel-i Sim'in "kaskadlar, su köşkleri, çeşmeler vb. yan yapılarla birlikte mimari mizansene sokulması... padişah ve erkan konutlarının biraraya getirilmesi" Fransız tasarımlarının saray düzenlemelerini çağrıştırmaktadır. (Batur, 1985, s. 1040)

Ancak, Batur'a göre Cedvel-i Sim aksiyal bir Vista getirse de Fransız bahçesinin ana koşulu olan simetrik bir düzenleme içinde olmamıştır. Ayrıca su ögesi olarak inşa edilen bir havuz yerine derenin ıslah edilerek kullanılması formel ve disiplinli Fransız planlamasından oldukça uzak bir müdahaledir. Çağlayanlar ve doğal çizgisini koruyan havuzdan sonra suyun kendi akışına bırakılması, doğaya ölçülü bir müdahalede bulunulduğunun göstergesi olmuştur (Batur, 1985, s. 1040). Su ögesinin bu şekilde kullanılmasında, kaba bir aktarma olmaktan çok kendine yeni imgelemler arayan bir geleneğin kendine özgün düzenlemesi olduğu ve devamı biçiminde görülmesi gerektiğini söylemiştir (a.g.e., s. 1040-1041). Arele göre, Kağıthane imarı ile başlayan girişim Avrupa mimarisine bir öykünme olmaktan çok, Osmanlı mimarisinin özgül kalıplarına yeni olanaklar kazandırma çabası olarak ortaya çıkmaktadır (Arel, 1975, s. 29).

Sadabad düzenlemesi, doğaya müdahale açısından bir yenilik olduğu kadar mesire kullanımında da yeniliklere neden olmuştur. Geleneksel Osmanlı dünyasında, mesire kullanımı daha çok oturularak vakit geçirilen alanlarken, Sadabad ile yeni bir boyut kazanılmış seyir ve yürüyüş yeri olarak da kullanılmıştır (Gürkaş, 2003, s. 17). Uludağ, Sadabad düzenlemesiyle birlikte sosyal yaşamın değişimine dikkat çekmiş, bu alanda saray kadınlarının da özgürce dolaştığını, eğlencelere katıldıklarını belirtmiştir (Uludağ, 1998, s. 64) (Resim 2.3.2). Her ne kadar saray ve çevresi için yapılmış olsa da Aslanoğlu Evyapan, mesire alanının halk için gözde bir yer olduğunu, tatil günlerinde halkın akın ettiğini belirtmiş, halkın gününbirlik geldiğini piknik

yaptığını, dereye yüzdüğünü, kayıklarla dolaştığını, müzik dinlediklerini, yemek yeme, eğlence gibi ihtiyaçlarını karşıladıklarını söylemiştir (Aslanoğlu Evyapan, 1972, s. 51). Patrona Halil İsyamı'nda (1730) hedef alınan bu şenlik ve şölen alanı dağıtılmış, köşkler yağmalanmıştır (Batur, 1985, s. 1041).

Resim 2.3. 2. Sadabad Sarayı ve Kağıthane Mesiresi'ni gösteren gravür (Web kaynak 1)

2.3.2. 19. Yüzyılda Osmanlı Devleti'nde Tanzimat Dönemi'nin Parkları

Lale Devri'nde başlayan ve Sadabad ile birlikte somut örnekleri ortaya çıkan Batılılaşma sürecinde, mimari alanda pek çok yenilikler yapılmış, 19. yüzyılda da bu süreç devam etmiştir. Gürkaş bu süreçte, Osmanlı Dünyası'nda toplumsal yapımının değişiminden bahsetmiş, önceden yöneten ve yönetilenler olarak ikiye ayrılan toplumsal yapının bu süreçte farklı sınıfların ortaya çıktığını belirtmiştir. Yönetenlerin kendi içinde ordu, adliye, mülkiye gibi sınıfların oluştuğu, yönetilenlerin içinde de benzer şekilde farklılaşmaların olduğu düşünülmektedir (Gürkaş, 2003, s. 17). Modernleşme ile birlikte ortaya çıkan bu toplumsal yapılanma, gündelik yaşamda farklı kesimler tarafından farklı kullanım alanlarının sahiplenilmesine yol açmış, mekânların üretim sürecine ve kullanımlarına da yansımıştır. Yeni ortaya çıkan sosyal grupların kente müdahale etmesi ve farklı kesimlerin kenti birbirinden farklı algılaması bu dönemde oluşmuştur. 19. yüzyılda Osmanlı Devleti'nde, "değişme" bozulmayla eşdeğer görülmeye başlamış, bu süreçte bürokrat kesim kendine bu bozulmayı durdurma ve Osmanlı'yı bir zamanlar olduğu gibi tekrardan yetkin hale getirme misyonu yüklemiştir (a.g.e., s.18).

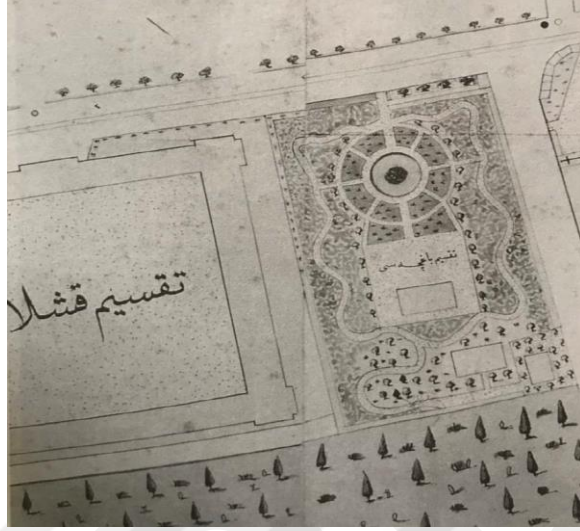
1839 yılında kabul edilen Tanzimat Fermanı ile birlikte, Lale Devri'nde başlayan Batı'dan ithal etme süreci devam etmiştir. Devlet yönetiminde değişimler gözlenmiş ve Batı'daki gibi bürokratik kurumlar oluşturulmuş, teknoloji bilim, eğitim alanlarında yenilikler yapılarak Osmanlı Devleti'ni yeniden mükemmellik düzeyine çıkartmak hedeflenmiştir (Çelik, 1993, s. 33). 19. yüzyılda Osmanlı Devleti'nde Tanzimat Fermanı sonrasında yapılan yenilikler, otoriteyi güçlendirme adına yapılmış ve devleti temsil ettiği düşünülen kent mekânları için köklü değişimler başlamıştır. Gürkaş'a göre, Osmanlı'nın en güçlü olduğu zamanlarda bile denetleyemediği (ya da denetleme ihtiyacı duymadığı) kent mekânlarını, zayıfladığını kabul ettiği dönemde kontrol altında tutmak istediği düşünülmektedir (Gürkaş, 2003, s. 19).

Osmanlı Devleti'nin başkenti olan İstanbul Tanzimat Fermanı sonrasında, Avrupa tarzı belediyeçilik ve uygulama çalışmalarının deneyim sahası haline gelmiş, kentte modernleşme sürecinde kentin eksiklikleri irdelenmiş ve oluşturulan yönetim politikaları ile bu eksiklikler giderilmeye çalışılmıştır (Çelik, 1993, s. 33). Klasik Osmanlı sisteminde, kadınlara bağlı olan idari yönetim şekli Tanzimat'la birlikte Avrupa tarzı bakanlıklara devredilmiş, sistemli ve merkezci bir hiyerarşi sistemi oluşturulmak istenmiştir. Kent içinde yapılacak olan inşaat işlerinin denetimi Bayındırlık Bakanlığı'na bağlı Ebniye-i Hassa Müdüriyetine devredilmiştir (a.g.e., s. 43). Kentin modernleşme yolunda yapılan çalışmalarda, Fransız modelini örnek alan, yerel yönetimden sorumlu olması için "Şehremaneti" kurulmuştur. Şehremaneti'nin görevleri arasında, vergilerin düzenlenmesi ve toplanması, temel ihtiyaçların sağlanması, yolların yapımı ve onarımı, şehrin temizliği ve güzelleştirilmesi, pazarların kontrolü ve güvenliği yer almaktadır. Şehremaneti'nin denetimi "Şehremini" olarak anılan, 12 üyeden oluşan şehir meclisine verilmiş, mecliste Osmanlı'da yaşayan her kesimden ve etnik kökenden insanın temsil edilmesi amaçlanmıştır (Çelik, 1993, s. 44). Kentin yönetimi ve denetimini iyileştirmek adına kent 14 bölgeye ayrılmış, Avrupalı nüfusun yoğun olduğu Pera, Galata ve Tophane semtlerini kapsayan 6. bölge, yapılan kentsel reformların uygulanma alanı olarak seçilmiş ve diğer bölgeler için örnek model olması beklenmiştir (a.g.e., s. 45). Lale Devri'nde Batılılaşma adına yapılan çalışmaların arkasında, Osmanlı Devleti'nin halkın gözünde gücünü kaybettiği ve zayıfladığı algısını değiştirme düşüncesi bulunurken Tanzimat Fermanı ile birlikte sadece halka değil aynı zamanda Avrupa'ya da güçlü gözükme, küçük düşmeme adına çalışmalar yapılmak istenmiştir (Gürkaş,

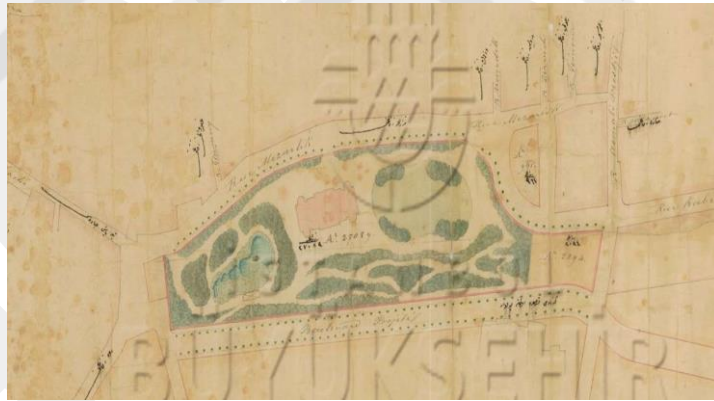
2003, s. 19-20). Bu durumda, çoğunlukla Avrupalıların yaşadığı 6. bölgede kentsel reform çalışmalarının yapılması bir tesadüf olarak görülmemelidir. Avrupa tarzı belediyeçilik yönetimi ve uygulamaları ile Avrupa'ya onlar gibi modern ve güçlü olduğunu kanıtlanmaya çalışılmıştır.

Kentleşme sürecinde, aydınlatma, yol, su ve kanalizasyon gibi kent imar işlerinin yanı sıra halk için kamusal yeşil alanlar oluşturma çalışmaları gözlenmiştir. Yılmaz, Avrupa'da 1840'larda başlayan "Park Hareketi'nin" Osmanlı Devleti'nde 20 yıl sonra belediye parklarının yapılmaya başlandığından bahsetmiştir (Yılmaz, 2015, s. 42). 1860'larda, Pera bölgesinde yer alan Taksim Parkı (Bahçesi) ve Tepebaşı Parkı (Bahçesi) Osmanlı Devleti'nin kamuya açık ilk parkları olarak gösterilmiştir (Uludağ, 1998, s. 73-75), (Gürkaş, 2003, s. 21), (Yılmaz, 2015, s. 42,43), (Çelik, 1993, s. 46). 1864-1869 yılları arasında, Taksim- Pangaltı yol inşaatı sırasında, Taksim'de bulunan Hristiyan mezarlığı Şişli'ye taşınmış boşalan alan, bahçe olarak yapılmıştır. Taksim Parkı, dikdörtgen biçimde, simetrik yapıya sahip merkezinde formel öğeler içerirken kenarlara doğru ise daha doğal ve pitoresk öğelerle oluşturulmuştur (Gürkaş, 2003, s. 21) (Resim 2.3.3). Pera bölgesinde tiyatronun yanında bulunan Tepebaşı Parkı, Taksim Parkı'nda olduğu gibi mezarlıktan dönüştürülmüş, klasik Fransız tarzı formel bahçe olarak tasarlanmıştır (Uludağ, 1998, s. 73) (Resim 2.3.4). Kentte yaşayan Avrupalılar tarafından büyük ilgi gören bu parklar insanların dinlendiği, aynı zamanda yeme içme ihtiyacını karşılayan kafelerin bulunduğu, İstanbul'a turneye gelen Fransız ve İtalyan sanatçıların operalar söylediği müzikli eğlencelerin yapıldığı kamusal alanlar olmuştur (Gürkaş, 2003, s. 21). Ancak, Osmanlı Devleti'nde önceden mesire alanlarında cemaatin ahlaki normlarıyla işleyen ve uygulanan kurallar 19. yüzyılda devlet tarafından kontrol edilmeye başlanmış, Avrupalıların yoğun olarak bulunduğu bölgede yapılan Taksim Parkı ve Tepebaşı Parkı'nın eğlence anlayışı polis tarafından ahlak dışı olarak görülünce Müslüman kadınların bu parkları kullanımı yasaklanmıştır (a.g.e., s.20-21). Bu duruma bakıldığında bile Batı'dan ithal edilen kentleşme çalışmalarının pratikte Osmanlı toplumuna yansıtılmasında güçlüklerin çıktığı söylenebilir. Halkın din, köken ayrımı yapmaksızın her kesimine hitap etmesi için yapılan parklar, Osmanlı toplumunda pratik ilk olarak gayrimüslimlerin ve Müslümanların kullanımı açısından parklar farklılık göstermiş daha sonra toplumdaki gelir farklılıklarından dolayı yeşil alan seçimleri değişim göstermiştir. Pera bölgesinde yapılan Taksim ve Tepebaşı Parkları gayrimüslimlerin uğrak noktası olurken,

Müslüman üst kesimin daha çok tercih ettiği park 1870 yılında yapılmış olan Üsküdar'da bulunan Çamlıca Parkı olmuştur (Uludağ, 1998, s. 74-75).

Resim 2.3. 3. Taksim Bahçesi Planı ve solunda yer alan Taksim Topçu Kışlası (Çelik, 1998, s.57)

Resim 2.3. 4. Tepebaşı Bahçesi'nin 1879-1880 yılında yapılan planı (Şenyurt, 2018, s. 161)

19. yüzyıl sonlarından I. Dünya Savaşı'na kadar olan süreçte Cemil Topuzlu'nun belediye başkanlığında, kentsel düzenleme faaliyetleri gerçekleştirilmiş, halkın sosyalleşebileceği yeşil alanlar oluşturulmuştur (Uludağ, 1998, s. 75). Topkapı Sarayı'nın bahçesi kamusallaştırılarak Gülhane Parkı oluşturulmuş, Ayasofya ve Sultan Ahmed Cami'lerinin arasında bulunan alan Sultan Ahmet Parkı olarak düzenlenmiştir. Buna ek olarak, Fatih Parkı, Doğancılar Parkı yapılmış Tepebaşı Parkı

yeniden düzenlenmiştir (a.g.e., s. 75). Ayrıca, Kısıklı Parkı, Tayyare Parkı, Sarayburnu Parkı, Kadıköy Parkı Cemil Topuzlu'nun belediye başkanlığı döneminde yapılan diğer parklardan olmuştur (Aslanoğlu Evyapan, 1972, s. 52-53).

Osmanlı Devleti'nde Lale Devri'yle ortaya çıkan Batılılaşma sürecinde kentte yapılan çalışmalarda yeşil alanların değişimi dikkat çekicidir. Doğaya müdahalenin söz konusu olmadığı mesire alanlarında ilk olarak Sadabad düzenlemesi ile birlikte bu gelenek kırılmış doğaya ölçülü bir müdahale de bulunulmuştur. Ayrıca genelde mesirelerde günü birlik tatil yapılarak, piknik dinlenme ihtiyacı giderilirken Sadabad'la birlikte Avrupa'daki gibi yeşil alanların yürüyüş yapma, yeşil alanlara oturarak deneyimlemenin yanı sıra gezerek deneyimleme gibi yeni bir işlevsellik yüklenmiştir. Tanzimat Fermanı ile birlikte Osmanlı'da belediyeler tarafından kamusal parklar oluşturulmuş, batılı şehirlerdeki gibi modern bir kent yaratılmaya çalışılmıştır. Ancak, Osmanlı Devleti'nde Batıdan ithal edilerek yapılan bu değişimler toplum tarafından kabul görmekte zorluk çekmiştir. İlk olarak mesire alanları şehre uzak konumda bulunduğu için halkın ulaşımı çok fazla mümkün olmamıştır. Gürkaş, mesire alanlarının kullanımında günü birlik tatil günlerinde kullanılmasına dikkat çekmiş, yeşil alanların günün belirli saatlerinde kullanımının Avrupa'daki gibi memur, işçi vb. vardiyalı çalışan kesimin 19. Yüzyılda Osmanlı Devleti'nde henüz ortaya çıkmadığını gösterdiğini söylemiştir (Gürkaş, 2003, s. 24). Ayrıca, 19. yüzyılda yapılan parklarda Taksim Parkı ve Tepebaşı Parkı'nda Müslüman kadınlara parkın kullanımı yasaklanmış olması kamusal mekân olarak yapılan parkların halkın eşit ve özgür olarak kullanımının olmadığını göstermektedir. Genellikle, 19. Yüzyıldan Cumhuriyet'in ilk yıllarına kadar olan süreçte üst kesime hitap eden park alanları, diğer kesimler tarafından fazla rağbet görmemiş, kent içinde yer alan kahvehaneler, meydanlar kamusal alan olarak kullanılmaya devam etmiştir (a.g.e., s. 24).

2.4. Erken Cumhuriyet Dönemi'nde Kent Parkları

Cumhuriyetin kurulmasıyla birlikte yeni bir devlet kurulmuş, benimsenen yeni yönetim biçimiyle pek çok yenilikler yapılmış ülke genelinde şehirler yeniden inşa edilmiştir. Cumhuriyetle birlikte yalnız kentler yeniden inşa edilmemiş, kentleri kullanan halkında yaşamında yenilikler yapılmış dolayısıyla ulusun da inşası söz

konusu olmuştur. Osmanlı Devleti'nde Batılılaşma sürecinde modernleşme adına yapılan değişimler başkent ve birkaç şehirle sınırlı kalırken cumhuriyetle birlikte ülke genelinde köklü bir değişim yapılmak istenmiştir. Ayrıca, Osmanlı Devleti'nde halka ve Avrupa'ya kaybettiği gücünü geri kazanmak, hala güçlü olduğunu kanıtlamak düşüncesiyle Batı'dan ithal edilen değişimler, uygulama da ve halk tarafından benimsenmekte güçlük çekmiştir. Erken Cumhuriyet Dönemi'nde ise, sadece kentler değil yapılan inkılaplarla, halkın da modernleşmesi için çaba gösterilmiştir. Gürkaş'ın ifadesiyle, "Geç Osmanlı Dönemi'nde öncelikle devlet yapısını modernleştirmek için harcanan enerji, erken Cumhuriyet'te "vatandaş" yaratmak ve ona modern bir kimlik kazandırmak için harcanmıştır." (Gürkaş, 2003, s. 25).

Osmanlı Devleti'nde ortaya çıkan Batılılaşma düşüncesi Cumhuriyet'le birlikte bir ideolojiye dönüşmüş, kentsel planlama devletin resmi politikası haline gelmiştir (Gürkaş, 2003, s. 25). Kent planlamalarında, Cumhuriyetin ideolojisini yansıtacak önemli bir unsur olarak görülmüştür. Gürkaş'a göre, Cumhuriyet kentinin imajını güçlendirmek adına, kent merkezinde ana cadde üzerinde, hükümet konağı ile içinde heykelin bulunduğu kent meydanının yanında yapılan bu parklar devletin kentsel imajının parklarla yakından ilişkisi olduğunu göstermektedir (a.g.e., s. 25). Yılmaz, benzer olarak Osmanlı Devleti'nde birkaç şehirle sınırlı kalan bu Batılılaşma sürecinin, Cumhuriyet'le birlikte ideolojiye dönüştüğünü söylemiş, ek olarak parkların halkın sosyal yaşamını değiştirdiğine dikkat çekmiş ve modern yaşam tarzının halkın günlük yaşamının parçası olmasında parkların etkili olduğunu vurgulamıştır (Yılmaz, 2015, s. 45,46).

Ülke genelinde yeniden planlanan kentlerin hemen hepsinde, büyük ya da küçük ölçekli parklar oluşturulmuştur. Parkların yapılmasında halkın ihtiyacının yanında cumhuriyet ideolojisinin yansıtılması hedeflenmiş, bazı şehirler de bu ideolojik amaç işlevselliğin önüne geçmiştir. Tekeli, kentlerde park yapılması için izlenen tutumun, yalnız büyük kentleri değil, doğa ile ilişkisi kopmamış küçük şehirleri bile etkilediğini söylemiştir (Tekeli, 2009, s. 96). Bu durum parkların işlevselliğinden çok cumhuriyet ideolojisinin yansıtılması ve halkın benimsemesi için yapıldığına örnek gösterilebilir. Gürkaş tezinde benzer olarak, yeşil alanın cumhuriyet yapıları gibi ideolojik talim alanı olduklarını vurgulamış, devletin yarattığı mekânlarla simgelenmesine ve mesaj verdiğine değinmiştir (Gürkaş, 2003, s. 26).

Devletin ideolojisinin ÷lke genelinde yansıtılmasında belediyelerin büyük bir rolü bulunmaktadır. Belediyelerin yaptığı çalışmalara yer verilen ve belediyelerin şehircilik alanında ilerlemesi için çeşitli makale ve görsellerin paylaşıldığı 1935-1942 yılları arasında çıkarılan Belediyeler Dergisi son derece önemli bir kaynaktır. Belediyeler Dergisi'nde, devletin bakış açısından cumhuriyet ideolojisinin nasıl hayat bulduğunu gözlemek mümkün olmuştur. Dergide, yapılan parklar hakkında yazı ve görseller paylaşılmış, kent parklarının devletin gözünde ne olduğu nasıl yapıldığını anlamak mümkün olmuştur. Bir sonraki bölümde, Belediyeler Dergisi hakkında bilgi verilecek ve dergide yer bulmuş Erken Cumhuriyet Dönemi'nde yapılan kent parklarının analizi yapılacaktır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

BELEDİYELER DERGİSİ ÜZERİNDEN ERKEN CUMHURİYET DÖNEMİ PARKLARINI OKUMAK

3.1. Belediyeler Dergisi

1930 yılında çıkarılan 1580 Sayılı Belediye Kanunu ile Türkiye’de belediyeçilik adına önemli bir ilerleme kaydedilmiştir. Kanunun yapılması istenen hizmetlerin gerçekleşmesinde en büyük engel, yapılacak çalışmalar için gerek duyulan paranın karşılanması olmuştur. Bu durumun çözülmesi adına Belediyeler Bankası 1933 yılında kurulmuş, belediyelerin gerçekleştirecekleri kamu hizmetleri için gerekli parayı borç verilmesi ve daha sonra geri ödenmesinin denetlenmesi hedeflenmiştir (Karayaman, 2019, s. 50).

Cumhuriyetin kurulmasıyla birlikte, tek parti yönetiminin devletle bir bütün olarak çalışması belediyeçilik alanının gelişmesinde etkili olmuştur. Cumhuriyet Halk Fırkası tarafından 1931 yılında kabul edilen “Altı Ok” ile gösterilen ilkeler içinde yer alan Devletçilik ilkesi ile belediyelerin devlet eliyle kamu hizmetlerini gerçekleştirmesi, Halkçılık ilkesiyle de halkın çağdaş uygarlık seviyesine çıkarılması, halk için kentlerin yeniden inşa edilerek çağın gereklerini karşılaması düşünülmüştür. Modern belediyeçilik kavramının güçlendirilmesi ile şehirlerin önceden sahip olduğu olumlu değerlerin korunması ve artarak ilerlemesini sağlama, belediye hizmetleri ile cumhuriyet rejiminin modern yüzünün halka sunularak halkın benimsemesi hedeflenmiştir (Tekeli, 2009, s. 51). Atatürk, belediyelere yüklenen misyonu 1935 yılı Cumhuriyet Bayramı konuşmasında, *“Türk’e ev bark olan her yer sağlığın, temizliğin, güzelliğin, modern kültürün örneği olacaktır. Devlet kurumları yanında, doğrudan doğruya bu işlerle ilgin olan urbayların (belediye başkanların) bu görüş ve düşünüşle çalışmalarını istiyoruz”* sözleriyle belirtmiştir (a.g.e., s.52).

Belediyeler Bankası'nın imtiyazı ile 1935 yılında Belediyeler Dergisi çıkartılmış, 8 yıl boyunca düzenli bir şekilde çoğunlukla aylık yayınlanmış ve 1942 yılının Mayıs ayında dergi kapatılmıştır. Dergi son sayısında, "Kapanırken" başlığı altında, şehircilik ilminin gelişmesi gerektiği ve ülkemiz için bunun ne kadar önemli bir konu olduğu vurgulanmış, derginin bu yolda yapmış olduğu çalışmalarından ve verdiği hizmetlerden bahsedilmiştir. Dergi yayın hayatına son verdiğini ve yakın zamanda yararlı bilgileri paylaşma hizmetine daha iyi bir şekilde tekrar başlamayı açıklamıştır (Belediyeler Dergisi, 1942, s. 2) (Resim 3.1.1). Buna ek olarak derginin son sayısında, Belediyeler Bankası tarafından gönderilen ve Derginin kapatılmasına yönelik, "Derginin Muvakkaten Kapatıldığına Dair Banka Müdüriyetinin Tebliği" başlıklı yazı da paylaşılmıştır. Yazıda şu ifadelere yer verilmiştir;

*"Derginin Muvakkaten Kapatıldığına Dair Banka Müdüriyetinin Tebliği
Ankara, 17 Mart 1942
Öz: Dergi Hakkında İdare Meclisimizin Kararı
Bay Alâettin Cemil Topçubaşı*

*Cumhuriyet Matbaasında Belediyeler Dergisi Neşriyat Müdürü, İstanbul
Kağıt fiyatlarını tahdit eden Koordinasyon Heyeti kararına ve Başvekaletten vaki tebliğe göre, Derginin sene içinde ancak dört nüsha çıkarabileceği ve dört nüsha için belediyelerden 5 liradan fazla senelik abone ücreti alınması lâzım geleceği, halbuki belediyelerin gelirlerinin günden güne azalmasına binaen böyle bir külfetin tahmili doğru olamayacağı, bu Dergiyi çıkarmakla istihdaf edilen gayenin böyle mahdut neşriyatla elde edilemeyeceği göz önünde tutularak bu şartlar altında normal vaziyetin avdetine kadar Derginin neşrinden sarfınazar edilmesi ve son nüshası 31/5/1942 tarihine kadar neşredilmek kayd ve şartile 1/6/1942 tarihinden itibaren muvakkaten tatil edilerek aynı tarihten itibaren neşriyat müdür ve kâtabinin vazifelerine nihayet verilmesi, İdare Meclisimizin 9/3/1942 tarihli içtimainda kararlaştırılmıştır. Keyfiyeti tebliğ ederiz.*

*Saygılarımızla
Belediyeler Bankası" (Belediyeler Dergisi, 1942, s. 3)*

Derginin son sayısında, derginin kapanması hakkında paylaşılan bilgilere bakıldığında, aslında derginin devam edememesinin en önemli nedenlerinden biri, maddi durumun yetersiz oluşudur. Ayrıca dergi, kapanma durumunun geçici olduğu belirtmiş ilerleyen zamanlarda daha iyi bir şekilde tekrar yayın hayatına başlayacağını söylemiştir. Dergi yayımlandığı 8 yıl boyunca çoğunlukla aylık olmak üzere toplamda 81 sayı çıkarılmıştır. Ekte, derginin kapak ve içindekiler sayfalarına yer verilmiştir (EK- 1).

— KAPANIRKEN —

Dergimiz, sevgili Milli Şefimizin Başvekil iken Dergimizin nesrine sebep olan ve bütün belediyeler için daimi ve vezir bir program olan lütüfkâr mektuplarla yazdıkları yolda gitmiş ve memleketimize sekiz senedenberi hizmetler etmiş olmakla iftihar edebilir.

Banka İdare Meclisi karar ile normal zaman avdet edinceye kadar muvakkaten kapatılmış olan Dergimiz, muvakkat de olsa, kapanırken ifa ettiği hizmeti söylemekle öğünmekten ziyade bu hizmetin ehemmiyeti ve lüzumunu göstermiş olmak ister.

Herkes bilir ki, memleketimizin geçirdiği büyük inkılapların gayesi, daima yaşadığımız asırlardan geri kalmanın önüne geçerek za'fa uğruyan yaşama şartlarımızı ıslah ve temin edecek asrî terakkilerin memleketimize girmesine ve yerleşmesine hizmettir.

Şehircilik de, işte, bu asrî terakkilerden biridir. Ve bütün ileri gitmiş kuvvetli memleketlerde etrafında büyük neşriyat yapılan bir mesele, hatâta bir ilim haline gelmiş, kütüphaneler doldurmuştur!... Hele bizim gibi bütün şehirleri harap bir halde bulunan bir memlekette şehircilik bir dakika ihmal edilemeyecek bir Türk meselesi olmuştur.

Dergimiz bu büyük meseleye el atmıştır. Ve sekiz senedenberi imkânlar dahilinde hiç birşey ihmal etmiyerek şehirciliği yaymağa, ve belediyeler arasında bir fikir ve gaye birliği meydana getirmeğe, belediyelere birbirinden haberler vermeğe, hülâsa, bir belediyeler arası Dergisi olmağa çalışmıştır.

Sekiz senelik umumi fihristimizi hazırlanmış olan, Siyasî Bilgiler Okulu şehircilik Profesörü Bay Ernest Röyter (Reuter)'in yaptığı bir istatistikten anlaşıldığı ve hile, Dergimize bu müddet zarfında 187 belediyeden bahsetmiş, ve bir o kadar belediye haber göndermiş, Dergimizde (58) mevzu yazılmış, (85) muharrir yazı yazmıştır. Tekmil neşriyatımız (5000) sahifeyi mütecevüzdür.

Dergimizin, şehircilik ve belediyeçilik sahasında, memleket bakımından, ortaya koyduğu meseleleri ve mevzuları bu küçük sahifeye sıkıştırmak kabil değildir.

Bunlardan yalnız bir kaç tanesini zikretmek lâzımgelirse; şehir haritalarını söyleyebiliriz. Zira, Dergimizde yapılan neşriyat üzerinedir ki, haritaları olmayan şehirlerin imar planları yapılmaması kabul olunmuştur!..

Keza, sırt hamallığın bu asra yakışmayan çirkin ve gayri insanî bir usul olduğunu ileri süren Dergimizin noktâi nazarı kabul olunarak bu usul menolunmuştur. Hülâsa, daha sayabileceğimiz bir çok faydalı mevzularda dergimizin neşriyatı ve hizmeti vardır.

Dergimizin, yakın bir zamanda bu hizmeti daha iyi bir surette ifaya başlamasını dileriz.

DERGİ NEŞRİYAT MÜDÜRLÜĞÜ

Resim 3.1. 1. Belediyeler Dergisi “Kapanırken” başlıklı yazı (Belediyeler Dergisi, 1942, s. 2)

Cumhuriyet rejiminin belediyeçilik anlayışının bir ürünü olarak oluşturulan Belediyeler Dergisi'nin ilk sayısında, dönemin başbakanı olan İsmet İnönü'nün mektubu yayınlanmıştır (Belediyeler Dergisi, 1935, s. 2). İsmet İnönü'nün göndermiş olduğu mektup, derginin her yıl dönümünde tekrar yayınlanmış, mektupta derginin amaçları ile ilgili şu ifadeler yer verilmiştir:

Belediyeler Mecmuasına

Bu dergenin ülke belediyelerine ilim ve teknik bakımdan kılavuz olmasını dilerim. Belediyelerimizin düzgün, programlı olması ilk iştir. Bu yoldan onların yetkin olmaları da yakınlaşır. Türkiye'nin bayındırlığı, vatandaşların düzgün belediye yönetimi altında medeniyet yaşayışı görmeleri belediyelerimizin yükselmesine bağlıdır. Her şeyin başında düzgünlük ve finans düzgünlüğü. Bu para bolluğu meselesi değildir. Bu anlayış ve dölen meselesidir.

31.5.1935 İsmet İnönü (Belediyeler Dergisi, 1935, s.2.)

Belediyeler Dergisinin ilk sayısında yer alan bir diğer yazıda, şehirciliğin bir ilim dalı olduğu ve belediye hizmetlerinin bu ilmi esaslara göre gerçekleştirilmesi

gerektiği, Belediyeler İmar Heyeti Kanunu ile devletin, artık bakanlık tarafından yapılacak olan şehircilik meselesine önem verildiği belirtilmiştir. Buna ek olarak, Belediyeler Bankası'nın kurulma amacı hatırlatılmış, Belediyeler Dergisi'nin de oluşan yeni sūrece destek olmak için yayın hayatına başladığı anlatılmıştır. (Belediyeler Dergisi, 1935, s. 2) Yazının devamında, derginin belediyelerden beklentisi řu şekilde açıklanmıştır:

Dergimizin dikkatle gōz önünde tutacağı bu ilim ve teknik kılavuzluğunu iyice yapabilmesi ve bundan beklenen sonuçlara varabilmesi için dergimizin yalnız iyi yayım yapması yetmeyecektir. Bunun yanı başında en çok önem verdiği mesele, belediyelerimizin (şarbay ve şarbaylık yeleri ve genel kurul üyelerinin) dergimize karşı, şüphe etmediğimiz, ilginliği olacaktır.

Hatta, dergimizin yine çok önem verdiği belediye haberlerinin kaynağı da belediyelerde bulunmaktadır. Yaptıkları güzel işleri bize bildirmekle bir belediye yalnız kendisinin ulusal ödevlere ne kadar dikkat ettiğini gōstermiř olmayacak, diğer belediyelere de bir örnek olacaktır (Belediyeler Dergisi, 1935, s. 2).

Belediyeler Dergisi'nde, belediyelerden şehirlerin tarihi ve turistik değerleri, yapılan imar çalışmaları hakkında bilgi ve gōrseller istenirken aynı zamanda dünyada belediyecilikle ilgili gelişmeleri, belediyecilik hizmetleri, yasal düzenlemeleri, şehircilik anlayışı ile ilgili yazıları belediyelerle paylaşılmak istenmiştir. Belediyeler Dergisi'nin içeriğini de bu çift yönlü iletişim oluşturmuştur. Dergide, belediyelerden alınan bilgilerden il ve ilçelerdeki belediyecilik gelişmeleri, tarihi ve turistik değerleri paylaşılmıştır. Bu şekilde, dergiye bilgi gōnderen ülkedeki tüm belediyelerin paylaşımları bir araya toplanmış ve birbirlerinden haberdar olmaları sağlanmıştır (Karayaman, 2019, s. 64).

Dergide, “Bayındırlık Faaliyetleri”, “Fiyat Sahifesi”, “Turizm”, “Belediyelerden Haberler”, “Hava Tehlikesi”, “rbanik Meseleler”, “Sağlık İşleri”, “Belediyelerde Spor”, “Yabancı şehir Haberleri” bōlmleri ile farklı konular işlenmiştir. Bayındırlık Faaliyetleri ve Belediyelerden Haberler bōlmlerinde çoğunlukla, belediyelerin cumhuriyet rejiminin yeni modern kentlerini yapmak adına yürüttüğü imar çalışmalarına da yer verilmektedir. Yol alışmaları, kentin aydınlatılması, geniş yeşil alanlar, parklar, su ve alt yapı çalışmaları örnek olarak verilebilir.

Şehircilik ilminin öğretilmesi amacıyla, dergide yabancı şehirlerde yapılan çalışmalar, şehircilik hakkında yazılan makaleler gibi çalışmalara yer verilmiştir. Bu çalışmalara bakıldığında, parklar ve spor alanları hakkında da bilgiler paylaşıldığı görülmektedir. Belediyeler Dergisi'nin ilk sayısında, "Belediyelerde Spor" başlığı altında, şehirlerde oyun alanlarının nasıl olması gerektiği hakkında bilgiler paylaşılmış Amerika'da oyun alanlarının nasıl yapıldığına ve ülkemizde nasıl yapılacağına dair bilgiler paylaşılmıştır (Belediyeler Dergisi, 1935, s. 64-71) (EK-2). Dergi'nin ikinci sayısında ise, "Halk Oyun Parkları" başlığı altında parkların nasıl bir değişim geçirdiği, oyun alanlarının yer aldığı parkların nasıl olduğu dünyada nasıl şekillendiği hakkında bilgiler paylaşılmıştır. Makalenin devamında Amerika'daki Washington Park görseline yer verilmiş ayrıca Amerika'da yapılan parkların İngiltere'de yapılan parklardan esinlendiği söylenmiştir (Belediyeler Dergisi, 1935, s. 80-84)(EK-3). Dergide, parklarla ilgili paylaşılan yazılardan bir diğeri ise, "Yıldız Bahçesi bir Gençlik Parkı olamaz mı?" başlıklı yazıdır. Osmanlı Dönemi'nden kalma bahçenin yıllarca terkedilmiş durumda olduğu oysaki konum itibari ve sahip olduğu değerler açısından düzenlenerek park olması gerektiği anlatılmıştır. Yazının sonunda, bahçe alanının firari Osmanlı padişahının yıllarca burayı işgal ettiği ve bu sebeple Yıldız Sarayı'nın İstanbul ve ülke genelinde kötü bir izlenime sahip olduğu Cumhuriyet'in burayı düzenleyip park haline getirerek bu kötü izlenimin silinebileceği söylenmiştir (Belediyeler Dergisi, 1941, s. 21)(EK-4). Parklarla ilgili paylaşılan bir diğer ilgi çekici yazı ise, "Park ve Bahçelerde Kütüphaneler Meydana Getirmeliyiz" başlıklı yazıdır. Makalede, ülkede okuma oranının düşüklüğüne dikkat çekilmiş, Hindistan'da parkların içerisinde kütüphaneler olduğu ülkemizde de yapılması gerektiğinden ve nasıl yapılabileceğinden bahsedilmiştir (Belediyeler Dergisi, 1941, s. 39-40,45) (EK-5).

Dergide, 8 yıl boyunca, şehirlerde ve ilçelerde yapılan park çalışmalarına da yer verilmiştir. Cumhuriyetin kamusal mekânlarından biri olan parkların yapılış amacına ve taşıdığı söyleme ait ipuçları içeren Belediyeler Dergisi'nde parklara devletin bakış açısından bakmak ve parklara yüklenen ideolojiyi anlamak mümkün olmuştur. Erken Cumhuriyet Dönemi'nde yapılan parkların Belediyeler Dergisi'nde nasıl yer aldığını analiz etmek önemlidir. Bir alt başlıkta Belediyeler Dergisi'nde yer alan parklara yer verilecek ve parkların, yapım yılı, plancısı, çevresi ile ilişkisi, önceki kullanım alanı, kullanılan peyzaj öğeleri, yapı ya da anıt bulunma durumu ve günümüzde kullanım durumu incelenecektir.

3.2. Belediyeler Dergisinde Yer Alan Parklar

Belediyeler Dergisi, Cumhuriyetin ilk yıllarında açılmış ülkedeki imar faaliyetlerinin anlatıldığı, çeşitli görsellerin ve bilgilerin paylaşıldığı döneme ait şehir planlama ve mimari fikirlerin neler olduğunu gösteren önemli bir kaynak olmuştur. Türkiye’de yapılan kent parklarının nasıl yapıldığına, nerelerde yapıldığına, hangi amaçla yapıldığına ve nasıl anlatıldığına dair bilgiler içermektedir. Belediyelerin göndermiş oldukları raporlar ve görseller dergide yer almaktadır.

Cumhuriyetle birlikte ulaşılmak istenen yeni ve çağdaş kentlerin oluşturulmasında üstünde ısrar edilen konulardan biri de kentlerin ağaçlandırılması ve büyük parkların yapılması olmuştur (Tekeli, 2009, s. 95). Belediyeler, imar çalışmalarında parkların yapımına büyük önem vermiş, yapılan parklar ve görselleri Belediyeler Dergisi’nde paylaşılmıştır. Dergi incelendiğinde, kent parklarından ayrı olarak “Uray Bahçesi”, “Uray Parkı”, “Belediye Parkı” olarak adlandırılan parklar olduğu dikkat çekmektedir. Cumhuriyet ideolojisinin güçlendirildiği en önemli kamu yapılarından biri olan Belediye binalarının, cumhuriyeti sembolize eden park olarak nitelendirilebilen açık yeşil alanları olduğu gözlenmiştir. Bu yeşil alanlar, bir binanın bahçesini tanımlayan alanların ötesinde, halkın kamusal açık mekân ihtiyacını karşılamak adına il ve ilçelerde yapılmış parklar olduğu söylenebilir. Bayburt Uray Bahçesi (Resim 3.2.1), Konya Uray Bahçesi (Resim 3.2.2), Kars Uray Bahçesi, İzmit Uray Bahçesi, Karaman Belediye Parkı, Urfa Belediye Bahçesi, Nevşehir Belediye Parkı, Ordu Belediye Parkı, Rize Belediye Parkı vb. bu duruma örnek olarak verilebilir. Tekeli belediye bahçeleri ile ilgili şu ifadelere yer vermiştir:

...Cumhuriyet yöneticilerinin kentlerde park yapılması yolundaki telkinleri yalnız büyük kentleri değil, doğa ile ilişkisi daha kopmamış küçük kentleri bile etkilemiştir. Bu kentler, hiç olmazsa içinde havuzu bulunan belediye bahçeleri yapmağa çalışmışlardır. Bu bahçeler içindeki havuzlar, yangında su deposu işlevi göreceği söylenerek de savunulmuştur (Tekeli, 2009, s. 96)...

Resim 3.2. 1. Bayburt Uray Bahçesi
(Belediyeler Dergisi, 1938, s. 1)

Resim 3.2. 2. Konya Uray Bahçesi
(Belediyeler Dergisi, 1935, s. 57)

Belediyeler Dergisi tarama sonucunda 37 adet kent parkı bilgisine ulaşılmış, bu parklardan hakkında bilgiye ulaşılabilen 23 adet park teze dahil edilmiştir (TABLO 1 EK-6). Van ve İzmit'te yapılan parklar günümüzde mevcut olmadığı gerekçesiyle, Edirne, Bursa, Konya, Kars, Muğla, Manisa, Erzincan, Diyarbakır ve Şanlıurfa şehirlerinde o dönemde yapılan parklar günümüzde mevcut olmadığı ya da bilgiye ulaşamadığı nedeniyle teze dahil edilmemiştir. Gaziantep Atatürk Parkı Belediyeler Dergisi'nde yapılacağı bilgisi verilse de yapılmadığı için teze dahil edilmemiştir. Gümüşhane, Bayburt, Karaman, Nevşehir, Kahramanmaraş şehirleri o dönemde il olmadığı gerekçesiyle teze dahil edilmemiştir. Teze dahil edilen parklar, Adana Atatürk Parkı, Afyon Anıtpark, Ankara Gençlik Parkı, Antalya Karaalioğlu Parkı, Aydın Umumi Park, Balıkesir Atatürk Parkı, Bolu Anıtpark, Çanakkale Halk Bahçesi,

Çorum Belediye Parkı, Eskişehir Alaattin Parkı, Eskişehir Yediler Parkı, Isparta Büyük Isparta Parkı, İstanbul Hürriyeti Ebediye Parkı, İzmir Kültürpark, Kayseri Mimar Sinan Parkı, Malatya İsmet Paşa Parkı, Ordu Belediye Parkı, Rize Belediye Parkı, Samsun Gazi Parkı, Sivas Selçuk Parkı, Trabzon Atapark, Trabzon Belediye Parkı ve Trabzon Taksim Parkı'dır. Bu bölümde seçilen parklar, yapım yılı, plancısı, yapıldığı yılda çevresi ile ilişkisi, önceki kullanım alanı, peyzaj öğeleri, içinde bulunan yapılar ve günümüzdeki kullanım durumu maddeleriyle incelenecektir.

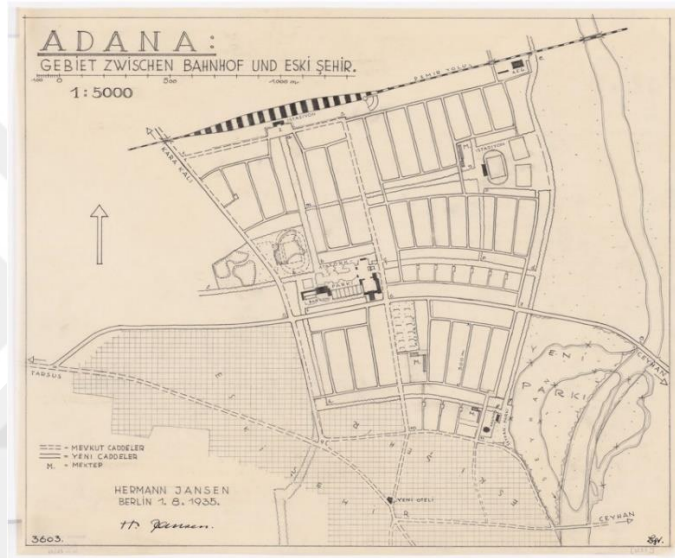
3.2.1. Adana- Atatürk Parkı

Yapım Yılı: Cumhuriyet Dönemi'nde yapılmış olan Atatürk Parkı'nın yapım yılı araştırıldığında Hermann Jansen³ tarafından 1935 yılında çizilmiş olan plan görsellerine ulaşılmıştır. Belediyeler Dergisi'nin 1936 yılı temmuz ayında yayınlanmış olan sayısında Adana belediyesinin göndermiş olduğu bilgi ve resimlerden Atatürk Parkı'nın Hermann Jansen tarafından tasarlandığı ve yapıldığı sonucuna ulaşılmıştır (Belediyeler Dergisi, 1936, s. 54-57). Belediyeler Dergisinin 1940 yılındaki sayısında ise parkın genişletilme kararına ulaşılmıştır (Belediyeler Dergisi, 1940, s. 63). Bazı kaynaklarda, yapım yılı 1940 olarak gösterilse de Belediyeler Dergisindeki bilgi ve resimlerden 1936 yılında yapılmış olduğu netleştirilmiştir. Ayrıca, Atatürk'ün Adana Ziyaretleri adlı tez çalışmasında, Atatürk'ün 1937 yılında Adana'daki Atatürk Parkı'nı ziyaret ettiği ve adını taşıyan parktan bir hayli memnun ayrıldığı bilgileri paylaşılmıştır (Kaş, 2012, s. 45).

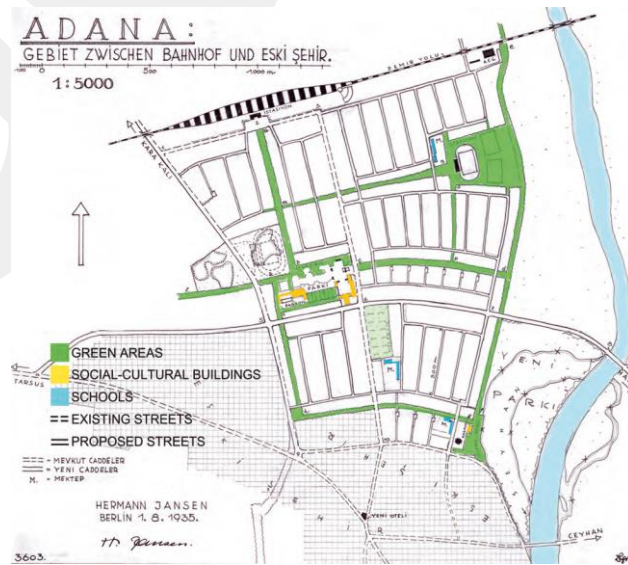
Parkın Yeri ve Yapıldığı Yılda Çevresi ile İlişkisi: Hermann Jansen'in 1935 yılında Adana için hazırlamış olduğu ilk imar planında, kent merkezi ile yeni istasyon binası arasında kalan alan için bir proje hazırlanmış olduğu görülmüştür (Ökesli Saban, 2009, s. 53). Bu projede konut alanlarını destekleyen Atatürk Parkı ve Seyhan Parkı,

³ Hermann Jansen, 1869 yılında Almanya'nın Aachen şehrinde doğmuş, Aachen Teknik Yüksekokulunda mimarlık eğitimi almıştır. Genelde serbest şehir planlamacısı olarak çalışmıştır. Almanya'da içlerinde Berlin, Köln ve Nürnberg gibi çok sayıda Alman şehri için genel ya da kısmi imar planları hazırlamıştır. Hermann Jansen; dergi yayınlamasının yanı sıra, ek iş olarak Prusya Sanatlar Akademisinde çalışmış, Prusya Kamu İşleri Bakanlığında Şehircilik Danışma Kurulunda faaliyet göstermiştir. Çok sayıda yarışmaya katılmış ve ödül almıştır. 1928'de Türk hükümeti tarafından açılan, yeni başkent Ankara'nın tasarımı konulu uluslararası yarışmayı kazanarak adını duyurmuştur (Goethe-Institut, 2018). Hermann Jansen, Ankara dışında Türkiye'nin diğer büyük kentleri olan İzmir, İzmit, Mersin, Gaziantep ve Adana içinde kent planları hazırlamıştır (Ökesli Saban, 2015). 1938 yılına kadar Türkiye'de kalmış, 20 Şubat 1945 tarihinde Berlin, Almanya'da vefat etti (Goethe-Institut, 2018).

stadyum, 3 adet okul ve tiyatro hazırlanmıştır (Resim 3.2.3) (a.g.e.,s, 54). Ayrıca planda, Atatürk Parkı'na bağlanan caddeler yeşil aksla birbirine bağlanmak istenmiştir (Resim 3.2.4). Çeşitli aktivitelerin yer alacağı bir alan olarak düşünülmüş olan bu park, Şehir Oteli, gazino, konser bahçesi, resmigeçit alanı, çocuk oyun alanı, yüzme havuzu, banyo binası, güneş banyo yeri, 6 tane tenis spor meydanı, çimenlik ve gül bahçesi olarak tasarlanmıştır (Saban, 2016). Atatürk Parkı ve stadyum plandaki gibi ilk uygulanan projeler olmuştur (Ökesli Saban, 2015, s. 219). Parkın yapılma amacına bakıldığında yeni istasyon binası ile kent merkezi arasında yeşil bir doku oluşturulmak istendiği gözlenmiştir.

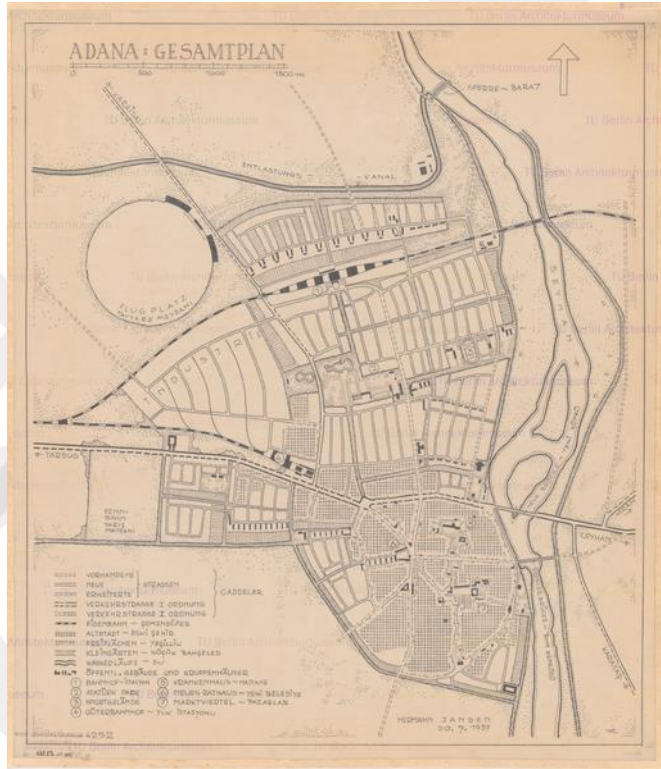

Resim 3.2. 3. Jansen Adana İmar Planı
(Web kaynak 3)

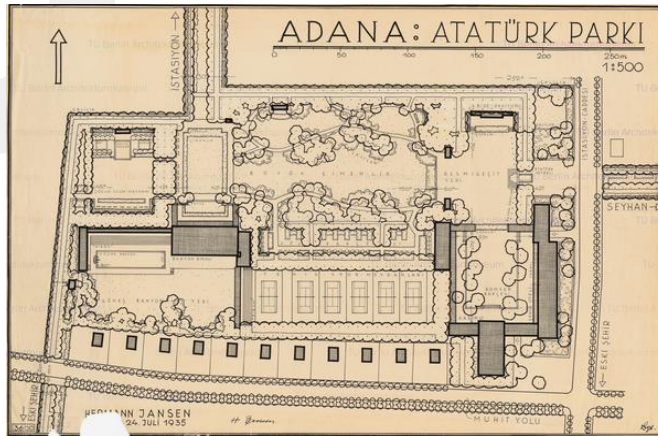

Resim 3.2. 4. Adana İmar Planı yeşil koridorlar
(Ökesli Saban, 2009, s. 53)

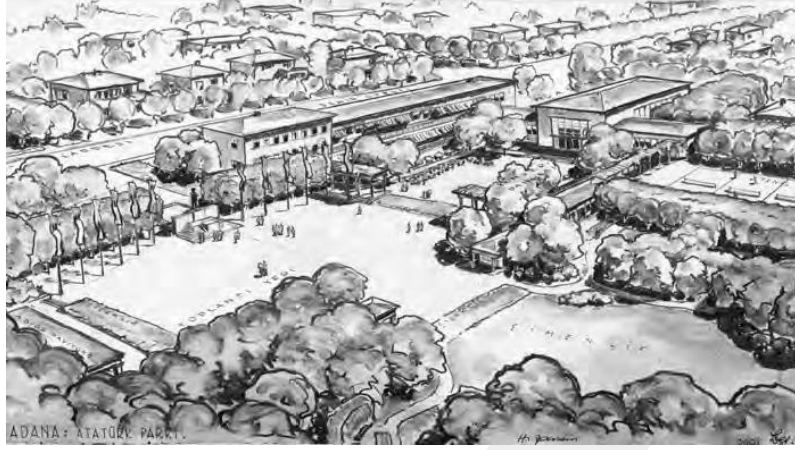
Plancısı: Türkiye'nin en büyük şehirlerinden biri olan Adana şehri, Hermann Jansen tarafından 1935-1940 yılları arasında planlanan ve büyük ölçüde plana sadık bir şekilde uygulanan şehirlerden biridir (Ökesli Saban, 2015, s. 219). Adana'daki planlamaları incelendiğinde, Hermann Jansen'in ilk olarak 1935 yılında kent merkezi ile istasyon binası arasında kalan alan için planlama yapıldığı anlaşılmıştır. 1940 yılına kadar planlama çalışmaları devam etmiştir. Atatürk Parkı da 1935 yılında hazırlanmış olan ilk planda yer almaktadır (Ökesli Saban, 2009, s. 54)

Resim 3.2. 5. Jansen Adana İmar Planı
(Web kaynak 3)

Resim 3.2. 6. Jansen Adana Atatürk Planı
(Web kaynak 3)

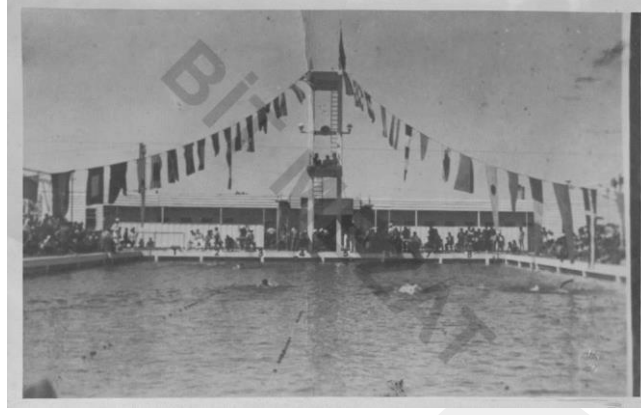
Resim 3.2. 7- Jansen Adana Atatürk Parkı çizimi
(Web kaynak 3)

Önceki Kullanım Durumu: Parkın eski kullanımını hakkında net bilgilere ulaşılamamıştır. Erdem Çanak doktora tezinde, Parkın yaptırıldığı yerin Giritliler mahallesinde yer aldığına dair dipnot bilgisi verilmiştir (Çanak, 2013, s. 153). Buna ek olarak “Yeni Adana” isimli internet gazetesinde, Nurettin Çelmeoğlu tarafından, 5.10.2015 tarihinde yazılmış olan yazıda, Atatürk Parkı’nın eski kullanım alanının Giritli mahallesi olduğu belirtilmiştir. Mahalle dokusunda bolca yeşil alan olmasının yanı sıra, derme çatma evlerin olduğundan bahsedilmiştir (Çelmeoğlu, 2015).

Yapıldığı zaman kullanılan peyzaj öğeleri: Peyzaj öğeleri incelendiğinde, yeşil dokunun bir hayli fazla kullanıldığı gözlenmiştir. Ağaç olarak, palmye ağaçları, kauçuk ağacı, gül ve çimen kullanıldığı döneme ait fotoğraflardan anlaşılmaktadır (Resim 3.2.8). Ayrıca, 1 adet heykel bulunmaktadır. İçerisine 2 adet havuz yapılmış daha sonra yüzme havuzu ilave edilmiştir (Resim 3.2.9).

Resim 3.2. 8. Adana Atatürk Parkı 1940
(Web kaynak 4)

Resim 3.2. 9. Adana Atatürk Parkı Yüzme Havuzu
(Web kaynak 5)

Park içerisindeki yapılar: Park içerisindeki yapılar incelendiğinde ilk olarak toplanma alanı olarak belirlenen yere yaptırılan Atatürk Anıtı dikkat çekmektedir. Heykel, Türk heykeltıraş Ali Hadi Bara⁴ tarafından 1935'te yapılmıştır. Adana Anıtında zafer ve savaş konulu figür kompozisyonları yer almaktadır. Anıtın genel taşıdığı anlam Adana'nın kurtuluşunu sağlayan kişileri ölümsüzleştirme isteği tasvir edilmiştir. Günümüze ulaşan anıtlar içerisinde en iyi anıt niteliğinde Adana Milli Kurtuluş Anıtı olmaktadır. Kurtuluş Savaşını, milletin özgürlüğünü ifade etmesi bakımından Ulusun Anıtı olarak görülmektedir (Elibal, 1973, s. 243).

Resim 3.2. 10. Adana Atatürk Anıtı, Yandan ve Arkadan Görünüşü
(Belediyeler Dergisi, 1936,s.54)

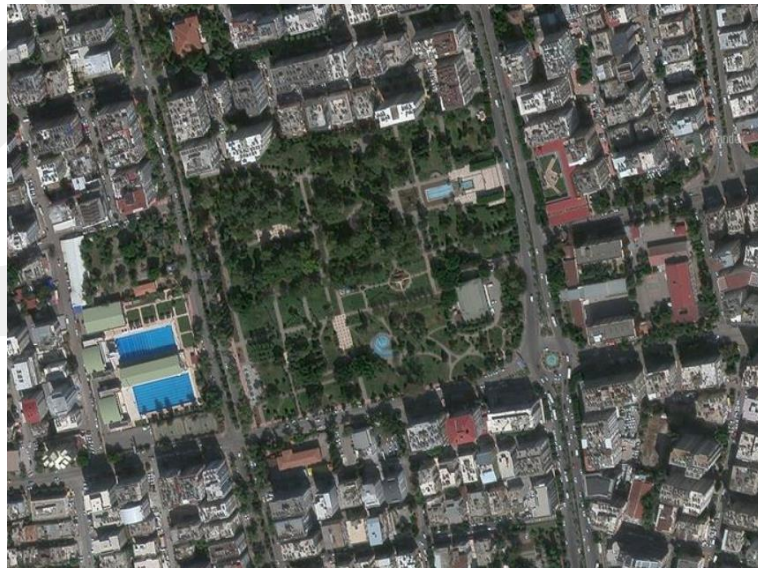
⁴ Ali Hadi Bara, 1906 yılında Tahran'da doğmuş, 4 yaşında ailesiyle birlikte Türkiye'ye yerleşmiştir. 1923 yılında Sanayi-i Nefise Heykel Bölümüne girmiş ara vermek zorunda kalsa da eğitimini 1927 yılında tamamlamıştır. Avrupa bursunu kazanarak Paris'e gitmiştir. Paris'te Jullian Akademisi'nde Bouchard'dan ve Charles Despiau'dan özel dersler almıştır. 1930'da yurda döndü. Sanatçının Türkiye'deki anıt heykel uygulamaları; Adana, (Kurtuluş) Anıtı (1935), İstanbul, Harbiye Atatürk Anıtı (1937 Z. Müridoğlu ile), İstanbul, Beşiktaş Barbaros Anıtı (1942 Z.Müridoğlu ile), Zonguldak, atlı Atatürk Anıtı (1945 Z.Müridoğlu ile)'dir (Değirmenci, 2009, s. 52).

Zaman içerisinde, iki havuzun yer aldığı parka yaklaşık 1.400 m² genişliğinde bir yüzme havuzu, 40 yataklı bir otel (Resim 3.2.11) ile 500 kişilik bir de konserhol inşa edilmiştir (Çanak, 2013, s. 174). Belediye Otelinin yetersiz kalmasının üzerine ikinci bir otel daha inşa edilmiştir (a.g.e., s.165). 1993 yılında daha önce yıkılmış olan Kuruköprü Çeşmesi'nin kopyası da parkın içine yaptırılmıştır (a.g.e., s.483).

Resim 3.2. 11. Adana Belediye Oteli, 1939(Yürek, 2007, s. 61)

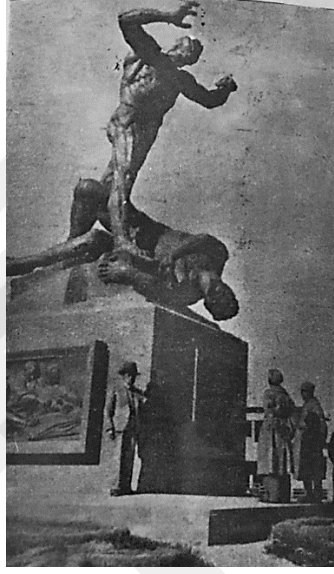
Günümüzdeki kullanım durumu: Parkın günümüzdeki kullanım durumu incelendiğinde, yeşil dokunun büyük ölçüde korunduğu gözlenmiştir. Yapılan otel binalarından Belediye Oteli yıkılmış, diğeri de sanat galerisi olarak kullanılmaya devam etmektedir.

Resim 3.2. 12. Adana Atatürk Parkı uydu görüntüsü
(Web kaynak 6)

3.2.2. Afyon Anıtpark

Belediyeler Dergisi'nin 1941 yılının Temmuz sayısında, Hamdi Hondu tarafından Afyon şehri başlığı altında Afyon şehrinin tarihi anlatılmış ve şehre ait görsellere yer verilmiştir (Belediyeler Dergisi, 1941, s. 47-51). Parkla ilgili herhangi bir yazıya rastlanmamış, park içerisinde yer alan Zafer Anıtı'nın görseli (Resim 3.2.13) paylaşılmıştır (a.g.e., s. 47).

Resim 3.2. 13. Afyon Zafer Anıtı
(Belediyeler Dergisi, 1941, s. 47-51).

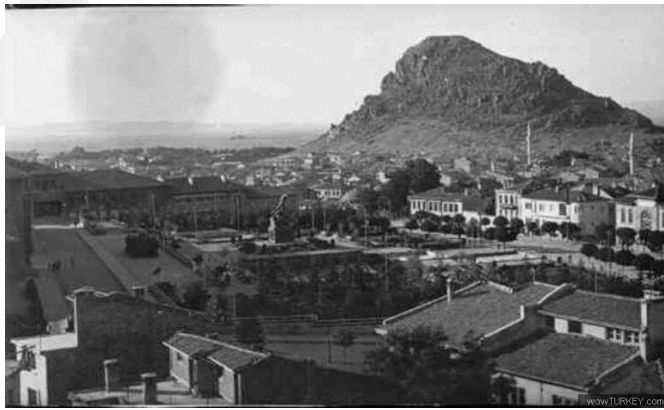
Yapım Yılı: Parkın yapım yılına ait bilgiler araştırıldığında, şehrin imar planının 1933 yılında hazırlandığı, park ve içerisinde yer alan Zafer Anıtı'nın (Büyük Utku Anıtı) da 1934 yılında tamamlanmış olduğu bilgisine ulaşılmıştır. Sıdika Çetin, makalesinde, Afyon kenti için yeni bir imar planı hazırlanması fikri ile ilgili yapılan ilk somut çalışmanın Belediye Fen şefliğinin hazırlamış olduğu rapor ile başlatıldığını anlatmıştır (Çetin, 2012, s. 104). Müteahhit Rahmi, kentin halihazır haritalarını çıkarmış, 1933 yılında 600 hektarlık bir alanı kapsayan ilk imar planının Hilmi Baykal tarafından yapılmıştır (Tekeli, 2010, s. 123)

Plancısı: Park alanında içinde yer aldığı, şehir imar planlarının Belediye Fen şefliği ve Hilmi Baykal tarafından yapıldığı bilgisine ulaşılmıştır (Çetin, 2012, s. 104).

Parkın Yeri ve Yapıldığı Yılda Çevre ile İlişkisi: Park eski kent merkezinde, eski Hükümet Konağı ve eski Belediye Binasının önünde yapılmıştır (Resim 3.2.14). Park yapılırken, çevresinde düzenleme çalışmaları yapılmıştır. Cumhuriyet Dönemi parkları araştırıldığında, mezarlıkların parka dönüştürülmesi gibi benzerliklerden söz edilebilir. Ancak Afyon'da yapılması hedeflenen Anıtpark için daha değişik bir durum söz konusu olmuştur. Eski kent merkezi içinde yer alması hedeflenmiş, Paşa Camii'nin ve bedesten alanına yakın bir mevki seçilmiştir. Park yapılırken, çevresinde Cumhuriyeti temsil edecek meydan ve açık alan düzenlemeleri ile bunu çevreleyecek yapıların inşa edilme sürecinde alanda yer alan Umur Bey Paşa Camisi ve külliyesinin bir bölümü ile Hacı Mahmut Mahallesi'nden 600 hane yıktırılmıştır (Akkoyun, 1997, s. 243). Bu bilgiler değerlendirildiğinde, eski kent merkezinde Cumhuriyet ideolojisinin kararlılığından ve yeni bir yaşam şeklinin sunulduğundan bahsetmek mümkündür (Çetin, 2012, s. 104).

Resim 3.2. 14. Afyon Anıtpark, eski Hükümet Konağı ve eski Belediye Binası
(Web kaynak 7)

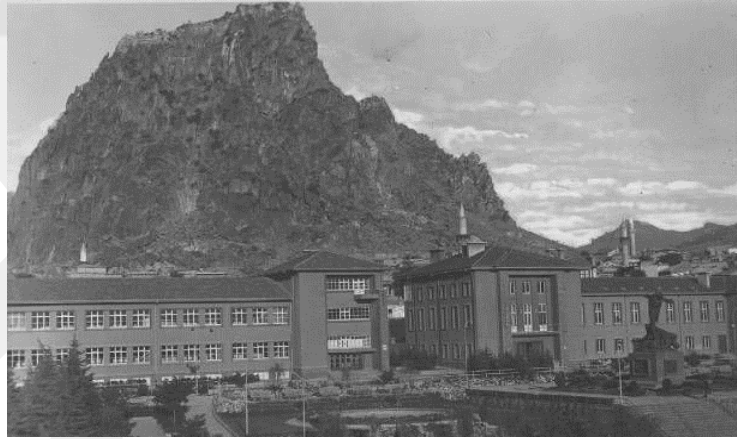

Resim 3.2. 15. Afyon Anıtpark ve çevresi
(Web kaynak 4)

Park, Hükümet Konağı ve Belediyenin önünde anma törenlerinin yapılacağı bir alana ev sahipliği yapması düşünülmüş ve tasarlanmıştır. Konum olarak eski ve yeni tüm yolların kesişim noktası olarak düşünülmüştür. 1940 yılında parkın batı yönüne Kız Enstitüsü ile bununla aynı büyüklük ve formda yeni Belediye Binası inşa edilmiştir (Çetin S. , 2012, s. 106).

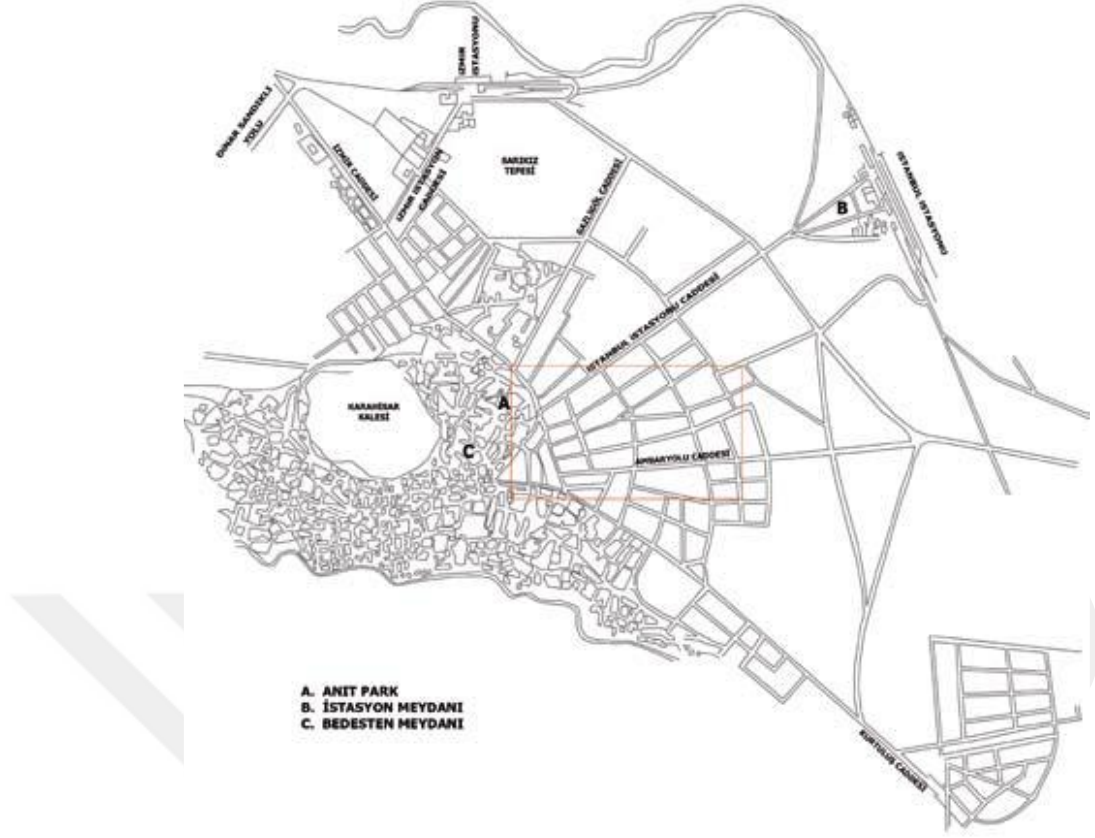

Resim 3.2. 16. Afyon Anıtpark
(Web kaynak 7)

Resim 3.2. 17. Afyon Anıtpark, Belediye Binası ve Kız Enstitüsü
(Web kaynak 8)

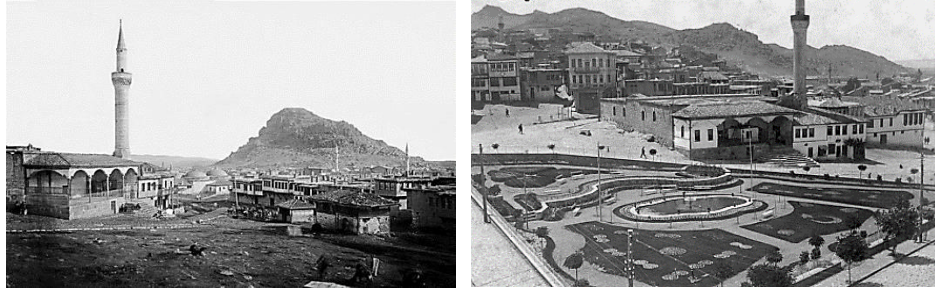
Ayrıca, imar planında eski ve yeni şehir olarak ayrılan iki bölge bulunmaktadır. Park eski şehir bölgesinde bir kesişim noktası olarak bulunurken, İstanbul İstasyon Caddesi açılmış ve bir aks olarak İstanbul İstasyonuna bağlanmıştır (Resim 3.2.18). Aks boyunca, Cumhuriyet Dönemi'nde yapılmış olan kamusal yapılar yer almaktadır (Çetin, 2012, s. 106). Cumhuriyetin sunduğu ideolojiyi, kamusal yapıları, yeniliği eski kente bağlayan önemli bir nokta olarak görülmüştür.

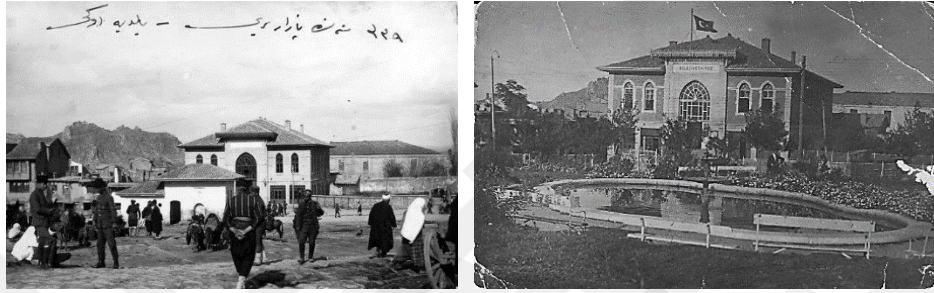
Resim 3.2. 18. Afyon İmar Planı
(Çetin S. , 2012, s. 105).

Önceki Kullanım Alanı: Akkoyun, Park alanında ve çevresinde, Umur Bey Paşa Camisi ve külliyesinin bir bölümü ile Hacı Mahmut Mahallesi'nden 600 hane yer aldığı park yapılırken bunların yıktırıldığını söylemiştir (Akkoyun, 1997, 243-5). Bu konuyla ilgili çeşitli gazetelerde caminin yıktırılıp yerine heykel ve park yaptırıldığı ya da parkın boş araziye yapıldığı gibi farklı söylemler yer almaktadır⁵. Kente ait fotoğraflar incelendiğinde (Resim 3.2.19, 3.2.20), parkın karşısında yer alan Belediye Binası'nın ve Paşa Camii'nin önünde Anıtpark yapılmadan önce de park düzenlemesi yapıldığı gözlenmiştir. Zafer Anıtının önceden park olan araziye yapıp çevresinin tekrar düzenlendiği çıkarımı yapılabilir.

⁵ Park alanı ve çevresi hakkında; Cami ve konutların yıktırılıp park ve heykel yaptırıldığı hakkında farklı söylemler yer almaktadır. "Timeturk" adlı haber sitesinde, caminin yıktırılıp yerine heykel yaptırıldığı söylenmiştir (Timeturk /Haber Merkezi, 2013). Diğer bir görüş ise park ve heykelin caminin uzağında boş bir alana yaptırıldığı, caminin onarılamayacak durumda olduğu için yıkıldığı ve caminin olduğu yerde yol ve ilkokul binasının olduğudur (Oktay, 2015).

Resim 3.2. 19. Afyon Anıtpark önceki kullanım alanı
(Web kaynak 8)

Resim 3.2. 20. Afyon Anıtpark'ın eski hali ve eski Belediye Binası
(Web kaynak 9)

Yapıldığı zaman kullanılan peyzaj öğeleri: Parkın merkezini belirleyen Zafer Anıtı'nın etrafı çiçek tarhlarıyla düzenlenmiştir. Anıtın ön yüzüne bakan kısımda tasarlanan küçük şelaleler çizgisel bir havuzda toplanmıştır (Gündüz, 2002, s. 49). Üç farklı kote oturtularak yapılan park iki bölümden oluşmakta ve ortasında ise Zafer (Büyük Utku) Anıtı yer almaktadır.

Resim 3.2. 21. Afyon Anıt Heykel, havuz, merdivenler
(Web kaynak 10)

Park içerisindeki yapılar: 1934-1936 yılları arasında Afyon İmar Müdürlüğü tarafından heykeltıraş Heinrich Krippel⁶'e Büyük Utku Anıtı yaptırılmıştır. Büyük Utku Anıtı, kübik bir kaidenin üzerinde Türk ve Yunan güçlerinin sembolü olarak iki insanın olduğu, Türk'ün zaferinin anlatıldığı tunçtan yapılmış heykeldir (Türkiye Kültür Portalı, 2016). Heykeli taşıyan kaidenin çevresinde de tunçtan kabartmalar bulunmaktadır. Kaidenin çevresindeki kabartmalarda ön yüzde Atatürk'ün sol profilden bir portresi, arka yüzde Türk askerinin taşıdığı sancağı işgalden kurtulan halkın öpmesi, sol yüzde Atatürk, İsmet İnönü, Fevzi Çakmak'ın harita üzerinde yaptıkları Başkomutanlık Meydan Muharebesi planı, sağ yüzde ise Türk askerinin yaptığı bir süngü saldırısı betimlenmiştir (Hürriyet Haber, 2012).

Resim 3.2. 22. Atatürk'ün Zafer (Büyük Utku) Anıtı'nı Ziyarete gelişi 1937
(Web kaynak 10)

Günümüzdeki kullanım durumu: Afyon Anıtpark, içinde bulunan Anıt ve çevresindeki Cumhuriyet Dönemi'ne ait kamusal yapılarla kurduğu ilişkiden dolayı önemli bir yere sahiptir. Park yapıldığı günden günümüze kadar olan süreçte, çeşitli onarımlar geçirmiş günümüzde de varlığını korumaktadır (Resim 3.2.23).

⁶ Avusturyalı bir heykeltıraş olan Henrich Krippel, 1925 yılında uluslararası bir yarışmada Mustafa Kemal Atatürk'ün heykellerini yapmak için seçilmiştir. Türkiye'de İstanbul ve Ankara dışında başka şehirlerde de eserleri vardır (Institut, 2018). Kurtuluş Savaşında, cephe olarak kullanılan, düşmanın iki defa yenildiği şehir olarak cumhuriyet tarihinde önemli bir yere sahip olan Afyon şehrinde, Büyük Utku Anıtı yaptırılmıştır.

Resim 3.2. 23. Günümüzde Afyon Anıtparkı
(Web kaynak 10)

3.2.3. Ankara- Gençlik Parkı

Belediyeler Dergisi'nde "Ankara'da Gençlik Parkı" başlığı altında Gençlik Parkı hakkında bilgilere ve görsellere yer verilmiştir (Belediyeler Dergisi, 1936, s. 74,76).

Ankara'dan İstasyona giderken, stadyumun karşısına rastlayan sahaya, bir Gençlik parkı yapılması kararlaştırılmıştır.

Hükümet merkezinin bayındırlığını arttıracak ve şehri güzelleştirecek olan bu parkın inşasına karşılık olmak üzere Kamutay da 600 bin liraya yakın bir tahsisat kabul edilmiştir. Parkın planları Bayındırlık Bakanlığı tarafından hazırlanmıştır. Planda şimdiki itfaiye meydanının bulunduğu yer, Opera meydanıdır. Burada ve biraz daha genişletilmesi düşünülen istasyon meydanında birer abide dikilmesi ihtimali vardır. Plan yapılırken bu iki abide Kamutayın köşesindeki yuvarlaktan Çankaya ya doğru ikinci bir hat, mihver olarak alınmış ve park sahası buna göre hazırlanmıştır.

Yapı işine bir ay sonra başlanacak ve iki yılda bitirilecektir. Elde edilen tahsisata göre hazırlanan programda bu yıl yapılacak işler şunlardır; Etrafın tahdidini, tesviye turabiye, şelaleler, havuzlar, İncesuyun düzeltilmesi, ser kısmı ve yolların kaba kısmıdır.

Birçok küçük methallerden başka parka üç esaslı yoldan girilecektir. Bunlar Opera Meydanı, İstasyon meydanı ve Kamutayın alt köşesindeki yuvarlak istikametindedir.

İncesu mecrası temizlenecek ve üzeri kapatılacaktır.

Filtre istasyonundan 40 milimetrelilik borularla saniyede 150 litre akacak su getirilecektir. Bunun için 100 lira ayrılmıştır. Meydanda büyük bir havuz vardır. Üzerinde bir adacık bulunan havuzda motor ve sandallar bulunacak ve ayrıca adaya iki de köprü yapılacaktır. Havuzun Opera Meydanı tarafında 6 Eti arslanın ağzından sular akacaktır. Ortadaki fiskiyeden suyun 30-40 metre fişkaracağı hesap edilmiştir.

Parkta, gül bahçesi, kahve ve gazinolar, Ankara ikliminde yaşayabilecek kuşlar için bahçe, açık hava halk tiyatrosu, çocuk bahçesi, labirent, yüzme havuzu, atlılar için 2200 metre uzunluğunda gezi yolu bulunacaktır.

Bu sahaya isabet eden kısımdaki ağaçlar başka yerlere kaldırılmaya başlanmıştır. Pek yakında, bugün T. İ. C. İ umumi merkezinin işgali altında bulunan tek bina da yıkılacaktır.

İnşaatin bitmesiyle güzel Ankara'mız bir eğlence ve dinlenme yeri daha kazanmış olacaktır. (Belediyeler Dergisi, 1936, s. 74,75).

Resim 3.2. 24. Ankara Gençlik Parkı'ndan bir görünüş
(Belediyeler Dergisi, 1936, s. 74)

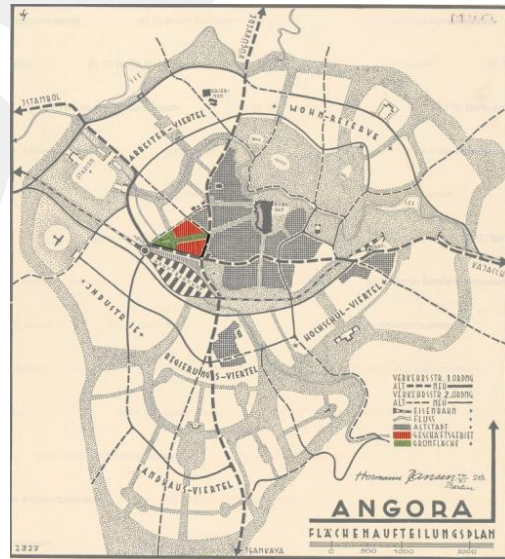

Resim 3.2. 25. Ankara Gençlik Parkı'nın görünüşü
(Belediyeler Dergisi, 1936, s. 75)

Yapım Yılı: Belediyeler Dergisi'nde, 1936 yılının Nisan sayısında Ankara'da Gençlik Parkı başlığı altında, “Yapı işine bir ay sonra başlanacak ve iki yılda bitirilecektir. Elde edilen tahsisata göre hazırlanan programda bu yıl yapılacak işler şunlardır; Etrafın tahdidi, tesviyei turabiye, şelaleler, havuzlar, İncesuyun düzeltilmesi, ser kısmı ve yolların kaba kısmıdır (Belediyeler Dergisi, 1936, s. 74).” bilgisi verilmiştir. Memlük tezinde, park inşaatının 1938 yılında başladığını, havuzun inşasının 1940 yılında bittiğini ve parkın 1943 yılında açıldığını söylemiştir (Memlük, 2012, s. 65). Gündüz tezinde, Ulus Gazetesinin 1938 yılındaki parkın yapımının başladığı haberlerini ve 1943 yılındaki parkın açılış haberlerini referans göstermiştir (Gündüz, 2002, s. 60).

Plancısı: Gençlik Parkı'nın yapılış sürecinde ilk olarak Herman Jansen Gençlik Parkı'nı tasarlamış, daha sonra Jansen'in tasarımı ekonomik ve estetik kaygılardan dolayı seçilmemiş, Theo Leveau'nun hazırlamış olduğu plan uygulanmıştır. Leveau, Jansen'in planında bazı yerleri kabul ederken, parkın tasarımı ile ilgili önemli değişiklikler de yapmıştır. Bu nedenle Gençlik Parkı'nın tasarlanmasında iki mimarın da etkisi vardır.

Gençlik Parkı- Jansen Planı: 1928 yılında İçişleri Bakanlığı'na bağlı Ankara İmar Müdürlüğü kurulmuştur. Aynı yıl Ankara'nın imarı için, H. Jansen, L. Jaussely ve J. Brix arasında açılan kent planlama yarışmasını H. Jansen kazanmış, böylece Ankara'nın imar planlaması başlamıştır (Gündüz, 2002, s. 58). 1932 yılında Jansen kentin imar planını hazırlamış, Cumhuriyet Dönemi kurucu ve yöneticilerinin de isteğiyle, Ankara Kenti için bir "kent parkı" önerisinde bulunmuştur (Uludağ, 1998, s. 110). Gençlik Parkı'nın tasarım fikrinde, Ankara Kale'sini kent merkezi olarak koruyup, kentin odak noktalarından biri olarak kalmasını sağlamayı da kapsamıştır. Ayrıca parkın, bulunduğu çevre ve bulvarın doğusunu güçlendirerek, İstasyon Binası'yla yeni Meclis Binası'nı birbirine bağlayıp, spor aktiveleri yapılan bir yer de olması istenmiştir (Memlük, 2012, s. 57). Bu fikirler doğrultusunda, Jansen Ankara İstasyonu- Cumhuriyet Meydanı ve İstasyon- Samanpazarı yolları içinde kalan alanı yeşil alan olarak belirlemiş daha sonra bu alanı Gençlik Parkı olarak nitelendirmiştir (a.g.e., s. 59).

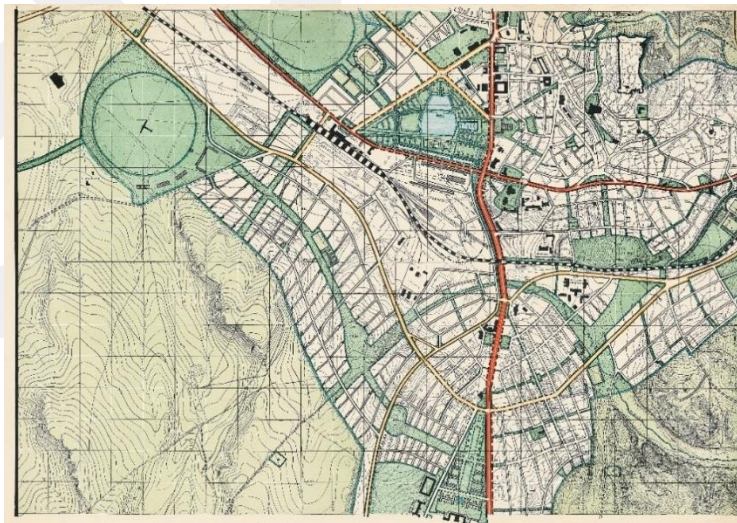
Resim 3.2. 26. Jansen Ankara imar planında belirlenen yeşil alan (Memlük, 2012, s. 59)

Jansen'in imar planında dikkat çeken bir diğer unsur, planda yeşil koridorlar açmasıdır. İncesu vadisinde yeşil bir omurga oluşturup, Hipodrom, Kore Parkı, Abdi İpekçi Parkı, Kurtuluş Parkı ve Gençlik Parkı bu yeşil omurganın parçaları olmuştur (Uludağ, 1998, s. 134)(Resim 3.2.27).

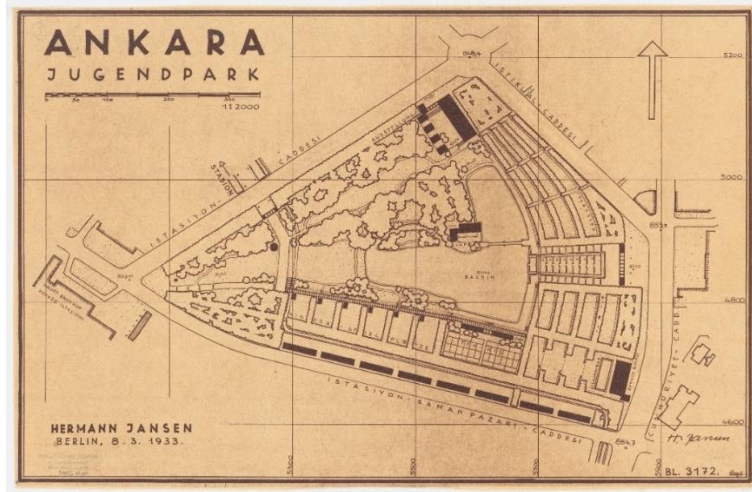

Resim 3.2. 27. Jansen Ankara imar Planında oluşturulan yeşil omurga (Memlük, 2012, s. 60)

Jansen Gençlik Parkı hakkında, yeri, istasyon ile ilişkisi ve havuz kararlarını 1928 yılında verdikten sonra 1932 yılında ilk çizimlerine başlamış 1935 yılında çizimleri ve raporunu teslim etmiştir. Kent parkı olarak tasarladığı Gençlik Parkı 300.000 kişilik için tasarlanan 260.000 m² 'lık bir alandır (Memlük, 2012, s. 61)

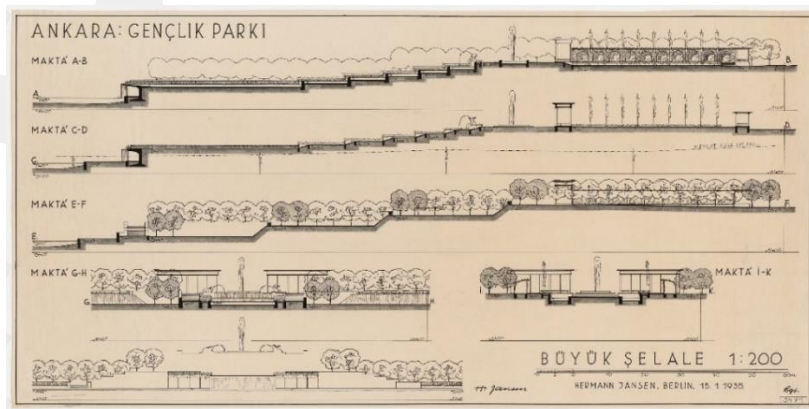
Resim 3.2. 28. Jansen Ankara Gençlik Parkı planı ve çevresi, 1932 (Web kaynak 11)

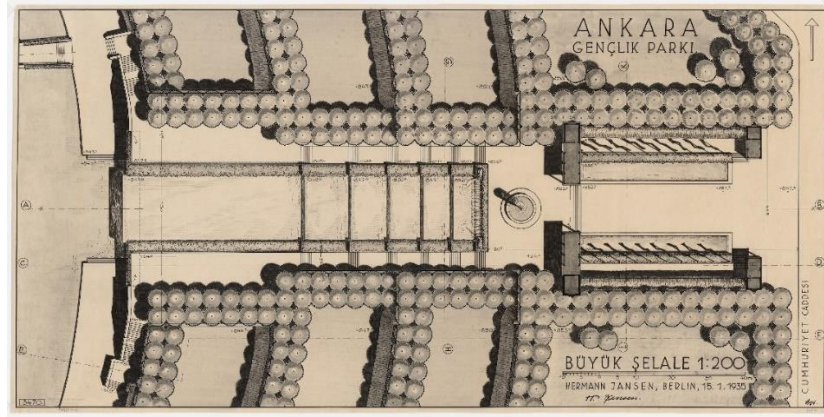
Resim 3.2. 29. Jansen Ankara Gençlik Parkı Planı, 1933
(Web kaynak 11)

Parkın en önemli öğelerinden biri olan havuz 35.000 m² olarak düşünülmüş, Ankara'nın suya olan özlemini gidermesi istenmiştir. Çubuk Barajı'ndan sağlanması düşünülen gölün suyu, parkın Opera tarafındaki esas girişinden batı yönüne doğru uzanan, sonuncusu 4 metre yüksekliğinde 6 adet yapay şelaleden göle akacaktır (Resim 3.2.30). 6 adet basamaktan oluşan bu büyük şelalenin (Resim 3.2.31, Resim 3.2.32) sağında ve solunda basamaklı yollar bulunacak, opera tarafından girildiğinde bir göl manzarası sunacak ve bu gezinti yollarında oturma terasları oluşturulacaktır (Ankara İmar Planı, 1937).

Yaya köprüleri (Resim 3.2.33) ile havuzun üzerinden geçmek ve tasarlanan adacığa ulaşmak mümkün olacaktır. Göl tasarlanırken sadece estetik açıdan değil ayrıca kürek çekme, yüzme gibi sportif amaçlara hizmet vermesi de düşünülmüştür (Ankara İmar Planı, 1937).

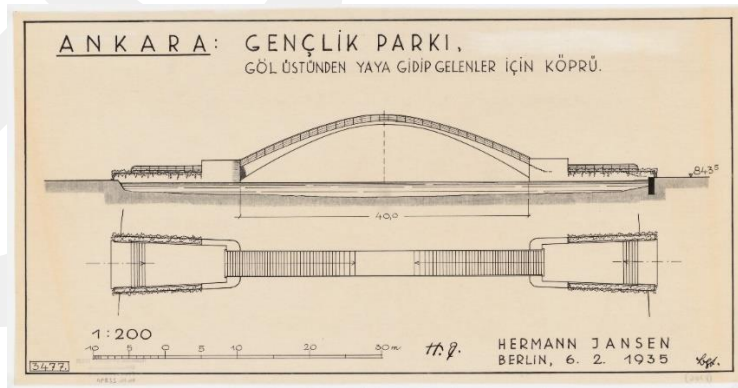
Resim 3.2. 30. Ankara Gençlik Parkı, Büyük Şelale, 1935
(Web kaynak 11)

Resim 3.2. 31. Ankara Gençlik Parkı Büyük Şelale Planı, 1935
(Web kaynak 11)

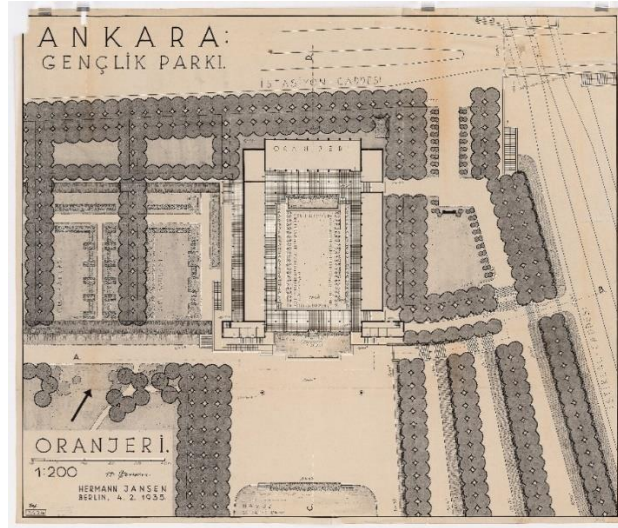
Resim 3.2. 32. Ankara Gençlik Parkı Eskizi
(Web kaynak 11)

Resim 3.2. 33. Ankara Gençlik Parkı, Yaya Köprüsü Planı,1935
(Web kaynak 11)

Jansen, büyük şelale ve kuzey yönünde oranjeri (limonluk / sera) oluşturmayı düşünmüştür. (Resim 3.2.34, Resim 3.2.35) Bu oranjeri de ender bitki çeşitleri bulunacak, barındıracak, batıya uzanan tarafında beş parterden oluşan bir gül ve çiçek

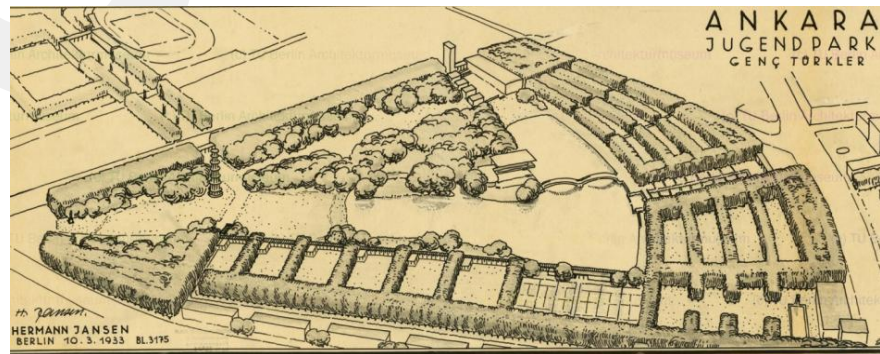
bahçesi eklenilecektir. Parkın etrafı iki sıra ağaç ile çevrilecek böylece gürültü ve tozdan uzak bir yeşil saha yaratılacaktır (Resim 3.2.36).

Resim 3.2. 34. Ankara Gençlik Parkı Oranjeri 1935
(Web kaynak 11)

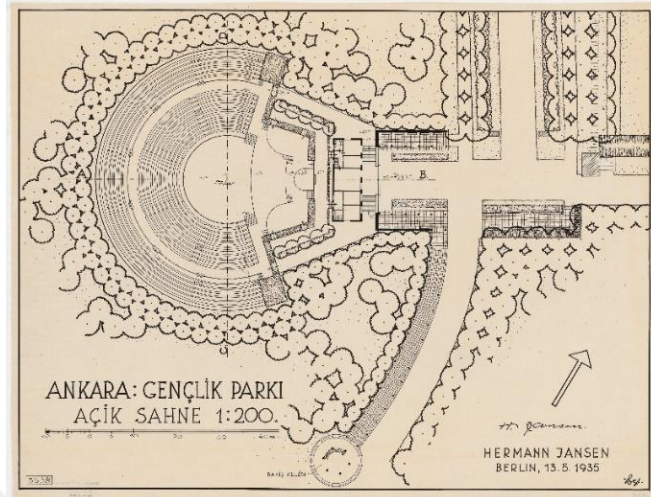

Resim 3.2. 35. Ankara Gençlik Parkı Oranjeri Eskizi,1935
(Web Kaynak 11)

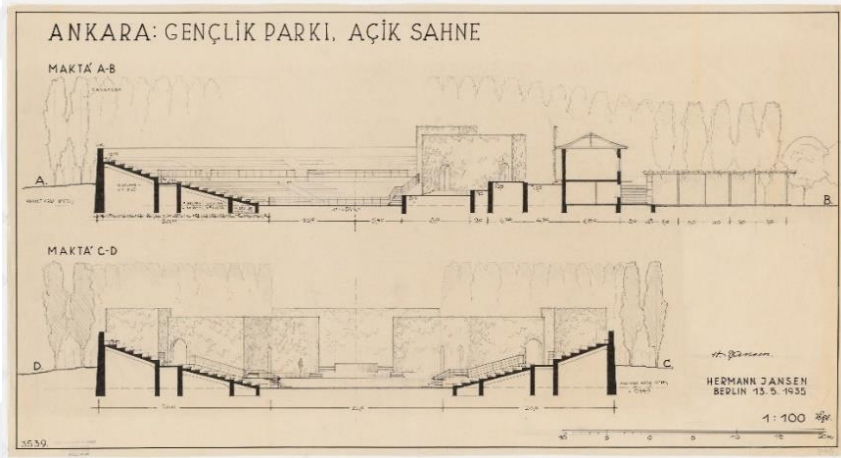

Resim 3.2. 36. Ankara Gençlik Parkı Eskiz Çalışması
(Web Kaynak 11)

Parkın stadyum yönündeki girişine yakın bir yerde dans gösterileri, eğlence, şenlik, festival gibi etkinlikler için yaklaşık 2500 kişilik açık hava sahnesi (Resim 3.2.37, Resim 3.2.38) tasarlanmıştır (Ankara İmar Planı, 1937).

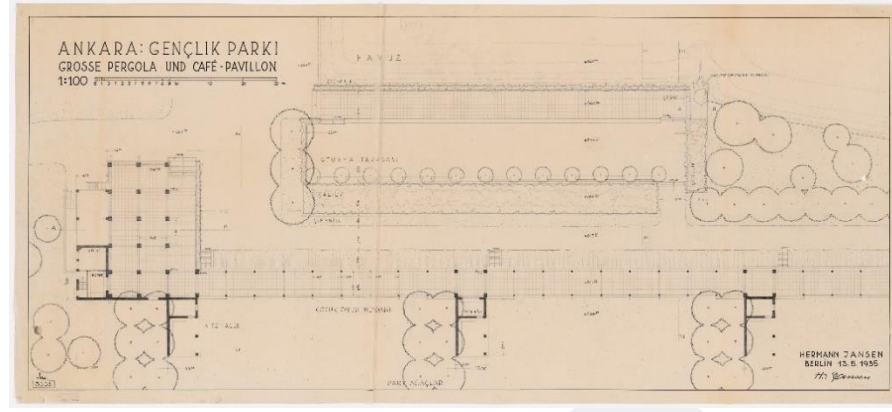

Resim 3.2. 37. Ankara Gençlik Parkı Açık Sahne Planı
(Web Kaynak 11)

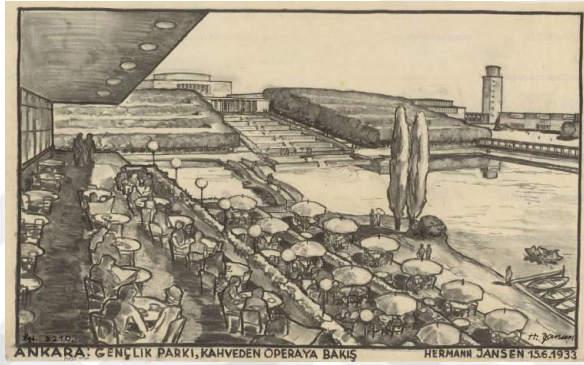

Resim 3.2. 38. Ankara Gençlik Parkı Açık Sahne Kesitleri
(Web Kaynak 11)

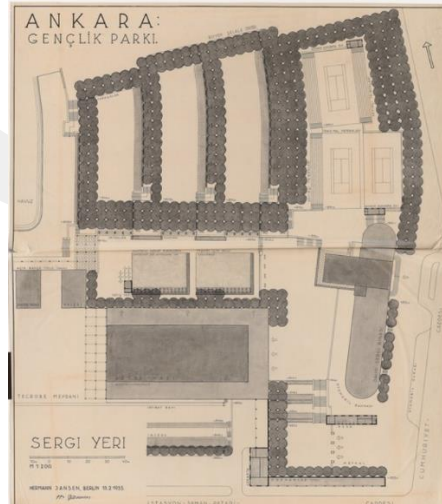
Parkın merkezinde ise göl manzarasının izlenebileceği bir kahve evi (Cafe Pavillion), yanında bir kayıkthane, güneyinde ise çocuk oyun alanlarının da bulunduğu Sergi Evi'nin batısında bir sergi yeri inşa edilecektir. (Ankara İmar Planı, 1937).

Resim 3.2. 39. Kahve Evi Planı, Çocuk Oyun Alanları
(Web Kaynak 11)

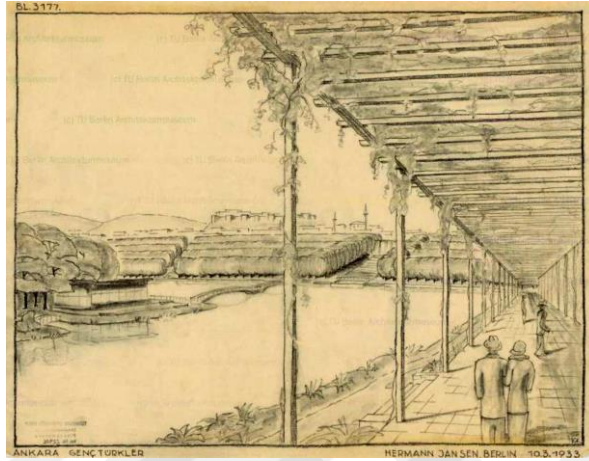
Resim 3.2. 40. Kahve Evinden Manzara Eskizi
(Web kaynak 11)

Resim 3.2. 41. Sergi Yeri Planı
(Web kaynak 11)

Jansen Ankara'nın kuru ve sıcak iklimini düşünerek, gölgeli yeşil alanlar oluşturarak parkta dinlenme ihtiyacını karşılamaktır. Bu amacını, serbest sahalar yerine ağaçların sık olduğu yeşil alanlar oluşturarak sağlamak istemiştir. Opera

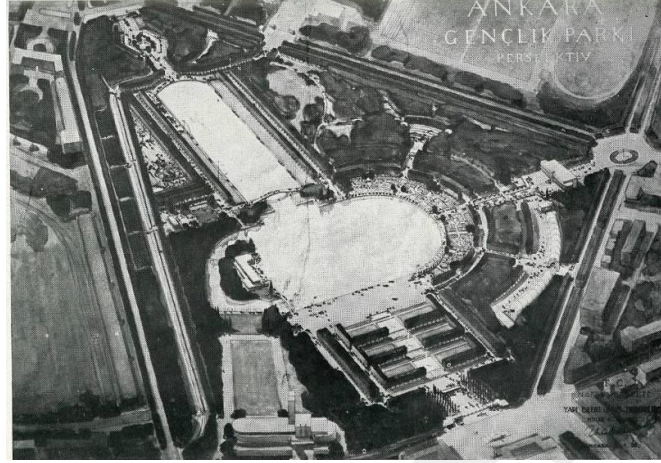
girişinden itibaren şelalelere paralel bir çizgide bulunan oturma terasları ve ağaçlandırma yoluyla yeşillendirmiştir. Yoğun ağaçlandırılmış bir diğer alan ise havuzun ve kaskadların en güzel izlenebildiği Kahve Evi ve yakın çevresi olmuştur. Bu yeşil sistem İstasyon tarafına kadar uzanmaktadır (Gündüz, 2002, s. 86).

Resim 3.2. 42. Ankara Gençlik Parkı Pergola Eskizi
(Web Kaynak 11)

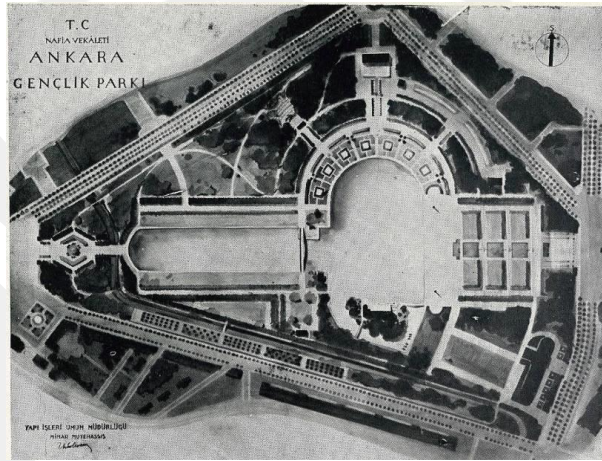
Jansen'in projesi 1935 yılı sonunda uygulanması için Bayındırlık (Nafia) Bakanlığına iletildiğinde, Bakanlık estetik ve ekonomik kaygılar, su kullanımı ve su kaskatlarıyla ilgili zorluklar nedeniyle, Jansen'le çalışmış olan şehirci ve Bahçe Mühendisi Theo Leveau'ya hazırlattığı yeni projeyi 21 Ocak 1936' da Başbakanlığa sunmuştur. Başbakanlık projeyi İmar İdare Heyetine göndermiş, Heyet projenin Jansen'in projesine benzer olması ve daha uygun maliyetli olduğu için kabul etmiş ve son karar için bakanlar kuruluna iletmiştir. 1936 yılında Atatürk'ünde yer aldığı Bakanlar Kurulu Leveau'nun planını aynı sene onaylamıştır (Peker Daştan, 2019, s. 40).

Gençlik Parkı- Leveau Planı: 1935 yılında, yönetim ekonomik ve estetik nedenlerden dolayı Jansen'in Gençlik Parkı planını uygulayamayacağını belirtmesinden sonra Theo Leveau'nun planı seçilmiştir. Leveau, Jansen'in temel tasarım prensiplerini korumuş, plan ve tasarımda bazı önemli değişiklikler yapmıştır.

Resim 3.2. 43. Ankara Gençlik Parkı Leveau tasarımı
(Web kaynak 12)

Leveau'nun planında en önemli unsurlardan biri oluşturmuş olduğu patikalardır. Gölün kavisli kenarlarında pergola kaplı bir veranda önerirken, Jansen'den farklı olarak küçük kafeler önermemiştir. Jansen'in ana yol olarak tasarladığı aksı, havuzun ana aksı olarak sunmuş ve aksın önemini yitirmesine neden olmuştur. Leveau'nun planındaki ana yaya yolu, havuzun kenarında birleşen ikincil yaya yollarından oluşmuştur (Akansel, 2009, s. 64).

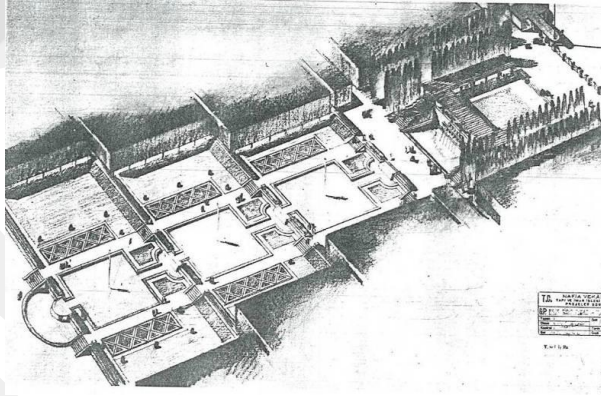

Resim 3.2. 44. Leveau Gençlik Parkı Planı
(Web Kaynak 12)

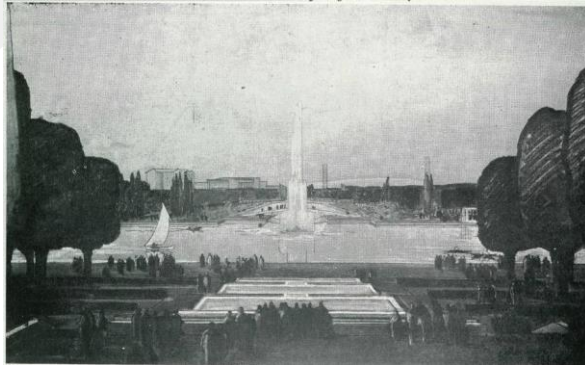
Yeşil alan kullanımı olarak, pergola kullanımı, serbest sahalardan ziyade ağaçlıklı alanlar kullanımı gibi iki plan arasında bazı benzerlikler bulunmaktadır. Ancak, Leveau, Jansen'in planındaki gül bahçelerini kaldırmıştır. Yeşil unsurların oluşumu, çokluğu ve çeşitliliği birbirinden farklılıklar göstermektedir. Jansen çam ağaçlarından gül bahçelerine kadar uzanan bir çeşitlilik önerirken Leveau planında

sadece ağaç çeşitliliği sunmuştur. İstasyon Caddesi yönünde serbest yeşil saha oluşumu, lunapark ve çocuk oyun alanları her iki planda da gözlenirken bu alanların ölçeği ve boyutları birbirinden farklı olmuştur (Akansel, 2009, s. 65).

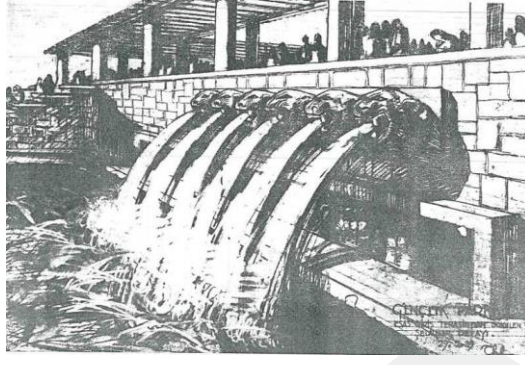
Leveau'nun tasarlamış olduğu havuz ve kaskatlar Jansen'in planından oldukça farklıdır. Jansen'in önermiş olduğu kaskatlar yedi düzeyde ve oldukça yüksek boyuttayken, Leveau üç adet daha düşük seviyeli ve boyutlu kaskatlar önermiştir (Resim 3.2.45). Ekonomik açıdan Leveau'nun önerisi daha verimli olmuştur. Leveau uzun ve dar kısım olarak düzenlenmiş "havuz" (232x58 m) ve daha büyük kısmınının "göl" (260x136m) olarak adlandırılan bir sistem önermiştir (Akansel, 2009, s. 65). Gölün ortasında 30 metre yüksekliğe ulaşan bir fiskiye de bulunması düşünülmüştür (Resim 3.2.46). Ayrıca, Opera Meydanı tarafındaki terasın önünden altı adet Eti aslanı ağzından suyun ilk çıkışı görülebilecektir (Resim 3.2.47) (Belediyeler Dergisi, 1936, s. 75). Jansen'in ada tasarımından farklı olarak, biri kafe binası diğeri kuğu evi için kullanılacak iki ada tasarlanmıştır. Adadaki kafe binasına yaya akışını kapsayan köprü, Jansen'in önerisine benzemektedir.

Resim 3.2. 45. Ankara Gençlik Parkı'nda ana girişin ve kaskadların perspektifi (Akansel, 2009, s. 67)

Resim 3.2. 46. Ankara Gençlik Parkı göl ve ortasındaki fiskiye (Akansel, 2009, s. 66)

Resim 3.2. 47. Ankara Gençlik Parkı Eti Aslanları
(Akansel, 2009, s. 70)

Leveau, Jansen'in planındaki gibi açık hava sahnesi önermiş, sadece sahnenin yönünü değiştirmiştir. Jansen planında yer alan, açık ve kapalı sergi alanlarının önerildiği park alanını at binme alanına çevirmiş ve gözlem kulesini kaldırmıştır. Akansel'e göre, bir gözlem kulesinin yokluğu parkta bir dönüm noktasını eksiltmiş, Leveau, büyük köprüyü rasyonel anlamda başka bir dönüm noktası olarak belirlemiştir (Akansel, 2009, s. 69).

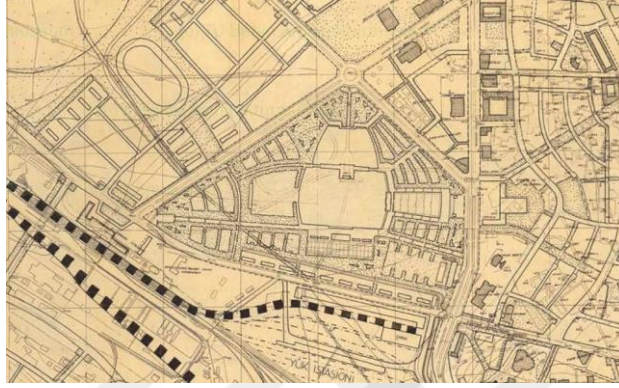
Memlük, Leveau'nun tasarladığı parkın geometrik ve simetrik bir tasarıma sahip Fransız tarzı bir bahçe oluşturduğunu, Jansen'in ise İngiliz bahçesini önerdiğini söylemiştir (Memlük, 2012, s. 64).

Parkın Yeri ve Yapıldığı Yılda Çevre ile İlişkisi: Cumhuriyetin başkenti Ankara'da yapılacak olan parkın konumunu belirlemede, parkın önceki kullanım alanı ve çevresiyle kurulmak istenen ilişki önemli bir rol oynamıştır (Resim 3.2.48). Parkın önceki kullanım alanı, ana istasyona yakın konumda bulunan bataklık alanıdır. Şehre yeni gelen insanları selamlayan bu alanda, eski sağlıksız görüntüsünden kurtarılarak cumhuriyetin ideolojisine uygun sağlıklı ve genç bir yeşil alan oluşturulmak istenmiştir.

Parkın yerini ve ilk planlarını hazırlayan Jansen, park yerini belirlerken Ankara Kalesi manzarasını korumayı ve şehir silüetindeki yerini güçlendirmek istemiştir. Ayrıca yeşil bir bağlantı yolunun parçası olarak Gençlik Parkı'nı kurgulamıştır (Memlük, 2012, s. 61).

Gençlik Parkı, batıda istasyonla sınırlanan alan, güneyde o zamanlar Sergievi binası (Resim 3.2.49) olarak bilinen daha sonraları Opera Binası olarak kullanılan yapıya kadar uzanmaktadır. Kuzey-batıda ise Stadyum ve Hipodrom ile belirlenen

Gençlik Parkı alanı Ankara'nın çevresiyle kurduğu güçlü ilişkiyle cumhuriyetin ideolojilerinden biri olan "Kent parkı" ihtiyacını karşılamıştır. Park çevresinde bulunan, Sergievi binası, İstasyon binası gibi cumhuriyetin yeni yapıları ile Ankara Kalesi ve çevresi arasında eski- yeni bağlantısını sağlamıştır (Gündüz, 2002, s. 64,65)

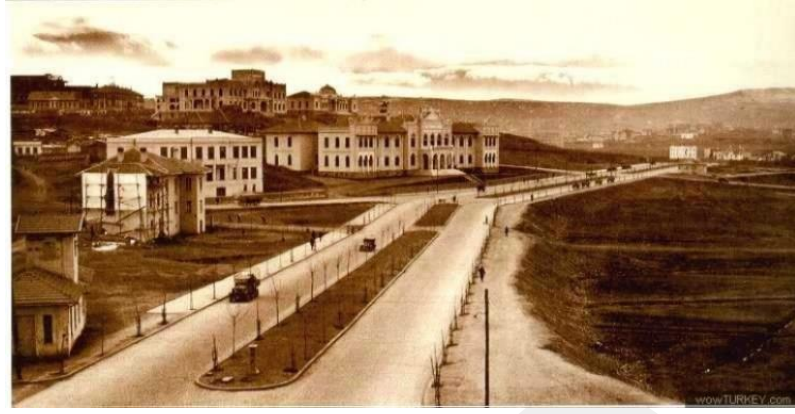

Resim 3.2. 48. Ankara Gençlik parkı planı ve çevresi
(Web kaynak 11)

Resim 3.2. 49. Ankara Sergievi Binası, 1937
(Web kaynak 13)

Önceki Kullanım Alanı: Park yapılmadan önceki alan, İncesu bölgesinde yer alan bataklık olarak bilinmektedir. Jansen, Gençlik Parkı'nın yerini planında, önceleri "kanlı göl" olarak anılan, sıtma kaynağı olarak bilinen bataklık ve bir kısmı mezarlık olarak kullanılan alanı dönemin yöneticilerinin de isteğiyle önermiştir. Park olmadan önce bu alanda İstasyon caddesine paralel olarak düzenlenmiş Ay-Yıldız ya da Gençlerbirliği sahası bulunmaktadır. Ayrıca, Evkaf Apt. ve Örnek Evler önünde yer alan Gençler Parkı olarak bilinen dar bir şerit şeklinde küçük bir park da bulunmaktadır (Uludağ, 1998, s. 131).

Resim 3.2. 50. Ankara Gençlik Parkı önceki kullanım alanı
(Web kaynak 4)

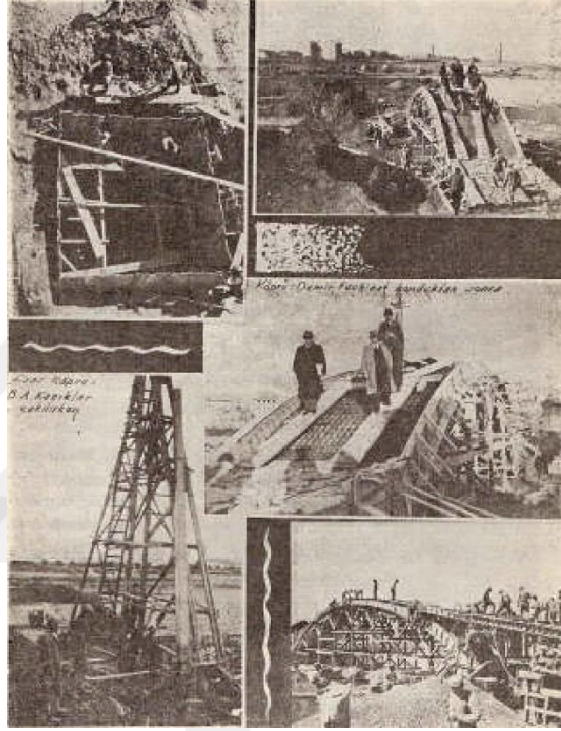
Resim 3.2. 51. Ankara Gençlik parkı önceki kullanım alanlarından Ay Yıldız sahası
(Akansel, 2009, s. 34)

1925 yılında 23.06.1925 tarihli ve 2175 sayılı Bakanlar Kurulu kararı ile bu bölge, sıtma enfeksiyonu bölgesi ile mücadele eden Belediye'den Nafia Vekâlet'ine bırakılmıştır. Ayrıca, alanın içerisinde yer alan Ankara Belediyesi Bahçeler Müdürlüğü Binası parkın inşaat sürecinde yıkılmıştır (Akansel, 2009, s. 33-34).

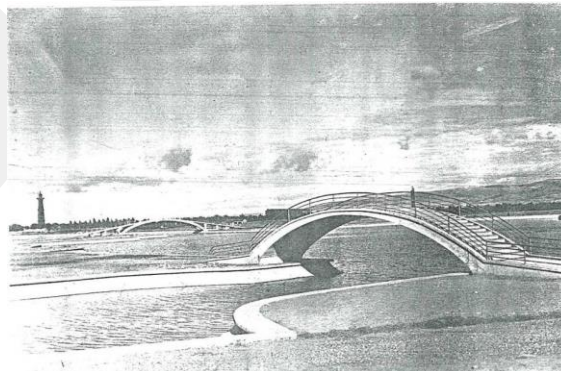

Resim 3.2. 52. Ankara Bahçeler Müdürlüğü Binası, futbol sahası
(Peker Daştan, 2019, s. 38)

Yapıldığı zaman kullanılan peyzaj öğeleri: Parkın ilk yıllarında yürüyüş yolları, göl ve havuz kısmının taban betonları yapılmış, göl için gerekli su Çubuk Barajı'ndan temin edilmiştir (Gündüz, 2002, s. 114) 1943 yılına gelindiğinde, havuzun güney yönünde yer alan ada sahile iki köprü ile bağlanmış (Resim 3.2.53, Resim 3.2.54), adanın toprak tesviyesi tamamlanmış üzerinde inşa edilecek modern gazino binasının yapımı sonraki senelere ertelenmiştir (Nafia Vekaleti,1943).

Resim 3.2. 53. Ankara Gençlik Parkı Köprü inşaatı
(Web kaynak 12)

Resim 3.2. 54. Ankara Gençlik Parkı büyük ve küçük köprü
(Akansel, 2009, s. 76)

Gençlik Parkı, Ankara'nın ikliminin sıcaklığını ve kuraklığını bir nebze önlemek için gölge oluşturması için pergolalı dinlenme alanları ve ağaçlık alanlar yaratmayı esas almıştır. Parkın yeşil dokusunu Kemal Zeki Gencosman, 29.03.1942 tarihli ulus gazetesindeki yazısında şu şekilde anlatmıştır:

Anadolu'nun ortasındaki bu gençlik parkında, her işin bittiği zaman, 80 bin fidan yetişmiş olacaktır. Bu, bir orman demektir. Hem de öylesine bir orman ki, onun yollarında dolaşanlar, bu iklimde yetişebilen ağaçların, yerli ve yabancı, her çeşidini küme küme görüp, tanıyabileceklerdir.

Bugüne kadar, birçok cinslerden 30 bin fidan köklerini Gençlik Parkı toprağına alıştırmış bulunuyor. On beş gün sonra bu rakam 40 bin olacak, böylece park yarı yarıya ormanlaşmış bulunacaktır.

Sanatkâr bahçe mimarı M. Leveau'nun, Gençlik Parkı'nın en son şeklini gösteren planında, ağaçlar için üç renk kullanılmıştır: sarılar bodur ağaçlardır, yeşiller büyük ağaçları gösterir, mavi renkler de çamlar için kullanılmıştır.

Bodur ağaçların birkaç çeşidini sayayım mı? Frenk üzümleri, filbahriyer, japon ayvaları, kırmızı yapraklı erikler, erguvanlar, şimşirler, sumaklar, leylaklar, kartopu kümeleri, yabancı hanımelleri, taflanlar, gül ibrişimler, sarı salkım, çitler vs. Görüyor musunuz, yalnız ağaçların adı bile, insanın hayalinde, bir serinlik yaratmağa ciğerlerine taptaze bir hava doldurmağa yetiyor.

İşte size birkaç da büyük ağaç adı: kavak, söğüt, salkım söğüt, karaağaç, gürgen, meşe, çitlembik, akdiken, alıç, çınar, dişbudak, ihlamur, iğde, akasya, akçaağaç, atkestanesi, kızılağaç, dut. vs.

Fakat, parkın en ihtişamlı köşeleri, şüphe yok ki, çamlıklar olacaktır. Dün sapsarı bir bozkır parçası olan bu düzlüğe, yarın yemyeşil bir cennet havası getirecek olan çamların da şimdiden adlarını biliyoruz: köknarlar, abiesler, sedir çamları, ladin çamları, karaçam, sarıçam, kızılçam, Halep çamı, dolges çamı, her çeşit mazi, serviler, porsuk çamları ve ardıçlar..."

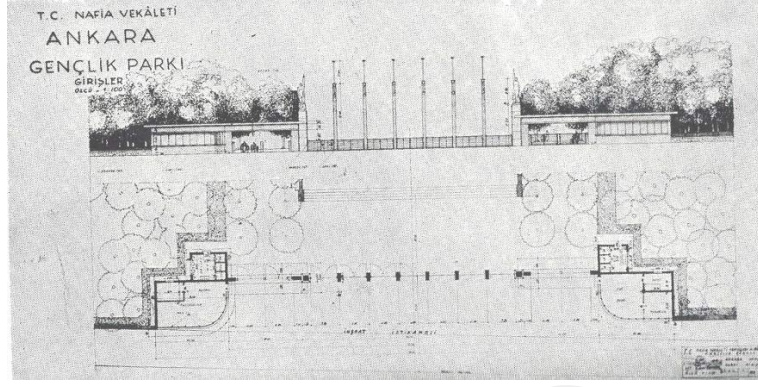
"Bugüne kadar, bütün bu saydığım cinslerden ağaçlar yerlerine yerleştirilmiş bulunuyorlar ve park umumi hatlarıyla meydana çıkmıştır. Ancak henüz bitmiş gözüyle akıyoruz. Daha yapılacak bir hayli iş var..."

Parkı, planın vaat ettiği son şekline getirmek işini Nafia Vekilliği, yapı ve imar işleri üzerine almıştır ve park bugünkü haliyle daha çok bir arı kovanını andırıyor.

Bin bir çeşit imkânsız içinde parkın yarınki son şekline doğru günün her saatinde birkaç adım daha atılmış olduğunu görüyoruz."

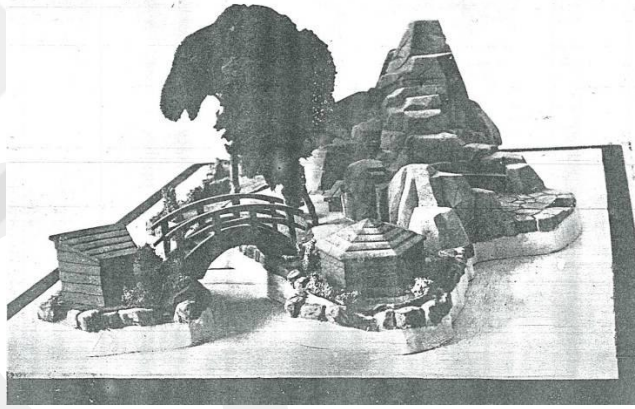
Parkın yapı olarak pek büyük işleri kalmamıştır. Şimdi daha çok ağaçlandırma işi üzerine çalışılmaktadır. Bunda gaye açıktır: parkı dolaşanlar orta Anadolu toprağında yetişen yerli ve yetişebilen yabancı her çeşit ağaçları, burada, grup grup göreceklerdir. Böylece park, orta Anadolu'nun bir "ağaç müzesi" vasfında taşıyacaktır (Gencosman,1942)."

Park içerisindeki yapılar: Leveau Gençlik Parkı'nın Opera Meydanı tarafından sağlanan ana girişi için, Cumhuriyet Halk Partisi'nin altı ilkesini temsil eden altı sütunla birbirinden ayrılmış yedi büyük iki küçük kapı tasarlamıştır (Resim 3.2.55). Kapıların sağ ve sol tarafındaki kaidelerin üstüne gençliği temsil eden birer mermer heykel konabileceği düşünülmüştür (Bayındırlık İşleri Dergisi, 1935)

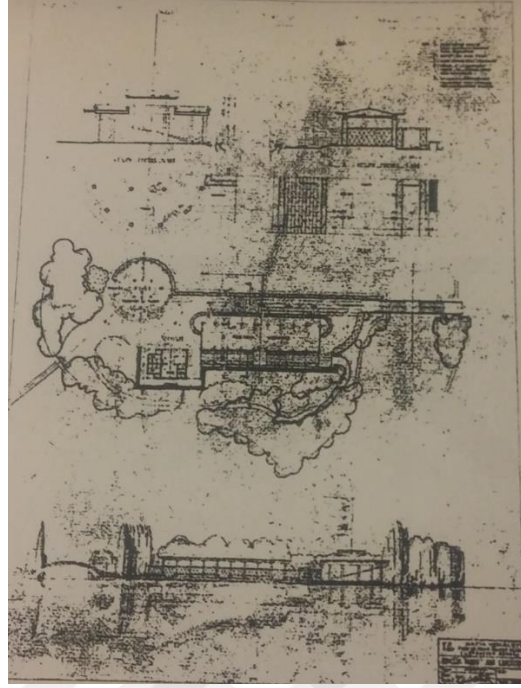
Resim 3.2. 55. Ankara Gençlik Parkı Ana Giriş Kapısı Planı
(Akansel, 2009, s. 69)

Jansen'in planından farklı olarak Leveau, Ada Gazinosu (Göl Gazinosu) ve kuğu evinden oluşan iki ayrı ada tasarlamıştır. Kuğu evi (Resim 32.56) için tasarlanan alan inşa edilmemiştir.

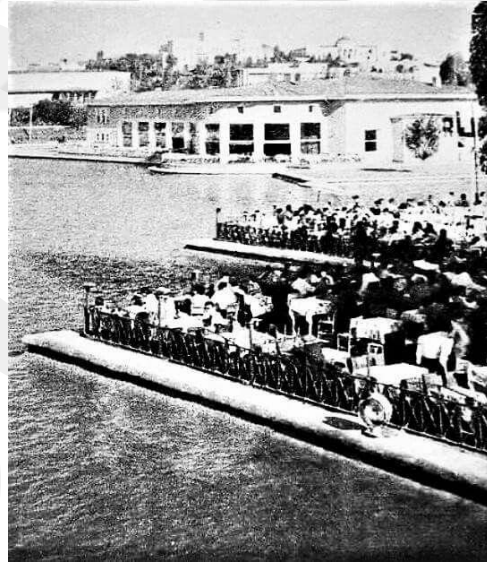

Resim 3.2. 56. Kuğu evi perspektif görünüşü
(Akansel, 2009, s. 67)

Ada Gazinosu'nun inşaat süreci Salih Alson ve Bayındırlık Bakanlığının 28.06.1947 tarihinde sözleşme imzalamasıyla başlamıştır. 1950 yılında parkın idaresi Belediye'ye devredilince sözleşme 1950 yılında iptal edilmiştir. İnşaat süreci 1954 yılına gelindiğinde belediye tarafından bitirilmiştir (Akansel, 2009, s. 114). 1950'li yıllarda parkın eğlence ihtiyacını karşılayan mekânlardan olan Ada Gazinosu, 1970'li yıllarda düğün salonuna dönüştürülmüştür (a.g.e.,s.114).

Resim 3.2. 57. Ankara Gençlik Parkı, Ada Gazinosu Plan ve Kesitleri
(Gündüz, 2002, s. 103)

Resim 3.2. 58. Ankara Gençlik Parkı 1956 Ada Gazinosu ve çay bahçesi
(Web kaynak 4)

Günümüzdeki kullanım durumu: Cumhuriyetin başkenti Ankara'ya yapılan Gençlik Parkı, ülkenin geri kalan şehirleri için örnek bir kent parkı olmuştur. Yapıldığı ilk yıllarda, yeni ve modern yaşam tarzını yansıtan, spor aktivitelerinin yapıldığı, dinlenme ve eğlence alanlarını barındıran kamusal bir mekân olmuştur. 1950- 1970

yılları arasında parka daha fazla eğlence amacını karşılamak için restoran, mini trenler, çay bahçeleri ve Lunapark gibi yeni mekânlar eklenmiştir. Bu yıllarda, park Ankara kentinde en çok kullanılan kamusal mekânlardan biri olmuş yoğun olarak orta seviye gelir gruplarının ziyaret ettiği bir parktır. 1970-2005 yılları arasında, park kentin en çok ilgi gören odak noktalarından biri olma özelliğini kaybetmiştir. Gençlik Parkı, 1979, 1981, 1983, 1987, 2001, 2005 yıllarında tekrar düzenlenmiştir (Memlük, 2012, s. 66-67). Yeşil alanların giderek azalması, çok fazla çay bahçesi, restoran gibi mekânlar açılması parkın yapılma amacını kaybetmesine neden olmuştur. Demir, park kullanımının şehre göç eden ve alt gelir gruplarının daha sık geldiğini belirtmiş, parkın eskisi kadar kullanılmamasının nedenlerinden biri olarak vatandaşların iş sonrası alışkanlıklarının değişmesi olduğunu da söylemiştir (Demir, 2006, s. 75). 2005-2009 yılları arasında yeniden düzenleme çalışmalarından dolayı park kapatılmıştır. Öner Tokcan tarafından yürütülen yeniden düzenleme çalışmasının temel prensiplerinden biri parkı tarihi dokusuna zarar vermeden yeni ve modern bir görünüme kavuşturmak olmuştur (Resim 3.2.59). Parkta işlevsel ve estetik açıdan bozulmaya neden olan yerlerin düzeltilmesi ve parkın kent imajını değiştirerek, eski değerini kazanması için çalışmalar yapılmıştır. Günümüzde, parkın ilk yapıldığı dönemdeki büyüklüğü korunurken, havuzun spor amaçlı kullanımı yok olmuş, içerisine yeni mekânlar ve yapılar eklenmiş bir şekilde varlığını sürdürmektedir (Resim 3.2.60).

Resim 3.2. 59. Ankara Gençlik Parkı revizyon çalışması
(Web kaynak 14)

Resim 3.2. 60. Ankara Gençlik parkı uydu görüntüsü,2019
(Web kaynak 15)

3.2.4. Antalya- Karaalioğlu Parkı (İnönü Parkı)

Yapım Yılı: Antalya şehrinde Cumhuriyet Dönemi'nde yapılmış olan parklar araştırıldığında ilk olarak, Belediyeler Dergisi'nin 1935 yılında 3. sayısında belediye parkı ve Atatürk Parkı gazinosu görseli ile karşılaşılmıştır (Belediyeler Dergisi, 1935, s. 34). Belediyeler dergisinde görseller dışında herhangi bir bilgi bulunamamıştır. Ebru Manavoğlu doktora tezinde, Cumhuriyet Dönemi'nde yapılan yeşil alana yönelik kentsel planlama çalışmalarının, 1935 yılında Ali Çetinkaya Caddesi ile Atatürk Caddeleri'nin düzenlenmesi ve genişletilmesi ve Muratpaşa Camii civarındaki mezarlığın kaldırılması olarak göstermiştir. 1940'lı yıllara gelindiğinde ilk kent parkı olarak Karaalioğlu Parkı'nın yapımını belirtmiştir (Manavoğlu, 2013, s. 84)Antalya şehri için Cumhuriyet Dönemi mimarlık tarihi araştırıldığında, kent planlama çalışmalarının İkinci Dünya Savaşı'nın çıktığı 1940'lı yıllarda başladığı bilgisine ulaşılmıştır. İkinci Dünya Savaşı'nın olması ve ekonomik açıdan kısıtlı imkanlara sahip olan ülkemizde, Cumhuriyet Dönemi'ni yansıtan bir kamusal alan yaratılması oldukça önemlidir. Çeşitli kaynaklarda bu dönemde yapılan çalışmaların Erzurum'dan Antalya'ya vali olarak gelen Haşim İşcan'ın çabalarıyla başladığı, 1940'lı yıllarda Antalya'yı Güzelleştirme Derneği'nin kurulmasını sağladığı ve bu kurum ile imar faaliyetlerini hızlandırdığı sonucuna ulaşılmıştır (Kepenek, Gençel, & Güç, 2015, s. 79). Antalya'yı Güzelleştirme Derneği tarafından yaptırılan Karaalioğlu Parkı'nın yapımına 1935 yılında başladığı 1940'lı yıllarda tamamlandığı sonucuna varılmıştır (Engin, 2017, s. 51).

Resim 3.2. 61. Antalya Karaalioğlu İnşaatı
(Engin, 2017, s. 51).

Plancısı: Karaalioğlu Parkı'nın düzenlemesi ve tasarımı, Antalya'yı Güzelleştirme Derneği'nin katkılarıyla mimar Necmettin Ateş tarafından yapılmıştır (Engin, 2017, s. 51). Karaalioğlu Parkı'nda kaskadlar bulunmakta ve bunların bölgedeki antik kent Perge'den esinlenerek yapıldığı söylenmiştir (Gündüz, 2002, s. 129). Düden Çayı'ndan getirilen su, park içerisinde küçük kanallar veya kaskadlar halinde parkı dolaşmaktadır (Va-Nu, 1944). Denize çok yakın konumda bulunan Karaalioğlu Parkı tasarlanırken çok yoğun bir şekilde su öğelerinin kullanıldığı ve bir ilişki kurulduğu dikkat çekmektedir.

Resim 3.2. 62. Antalya Atatürk Caddesinde bulunan kanal
(Web kaynak 16)

Resim 3.2. 63. Antalya Işıklar Caddesinde bulunan kanal
(Web kaynak 16)

Parkın Yeri ve Yapıldığı Yılda Çevresi ile İlişkisi: Karaalioğlu Parkı, kuzeyinde Kaleiçi'ne ve dönemin ilk modern yapılarına komşuluk etmektedir. Parkın Kuzeybatısında Atatürk evi ve eski belediye binası (Resim 3.2.64) bulunmaktadır. Alanın Güneydoğusunda şimdi yıkılmış olan Antalya stadı (Resim 3.2.65) bulunmaktaydı. Karaalioğlu Parkı yaklaşık olarak 70.000 metrekarelik bir alana sahiptir (Engin, 2017, s. 47).

Resim 3.2. 64. Antalya Belediye Binası
(Web kaynak 4)

Resim 3.2. 65. Antalya Stadyum
(Web kaynak 4)

Önceki Kullanım Durumu: Engin, park alanının 20.yüzyıl başlarına kadar Karaalioğlu (Karaoğlan) Bahçesi adıyla, mesire alanı olarak kullanıldığını söyler. Bahçenin Yenikapı tarafında, sırasıyla; Leski Kahvehanesi, Attalos Kulübü, Nocera Sineması, Rum Cemaati'ne ait Agia Panteleimon Kilisesi ve Rum Mezarlığı bulunuyordu. Leski Kahvehanesi, Cumhuriyet'in ilk yıllarında Vatan Kırathanesi, Nocera Sineması ise Leyla Sineması adını almış, Agia Panteleimon Kilisesi de Türk Ocağı binası olarak kullanılmıştır (Engin, 2017, s. 50). Park alanı 1927'de Karaferiye'den Kestriye çingenelelerinin kente gelmesi ve kalıcı barınma yerine sahip

olmamaları nedeniyle, bir süre boyunca çingenerin çadırlarını kurduğu konakladığı bir yerleşim alanı haline gelmiştir (a.g.e, s. 50).

Resim 3.2. 66. Antalya Karaalioğlu mesiresi
(Engin, 2017, s. 50)

Yapıldığı zaman kullanılan peyzaj öğeleri: Karaalioğlu parkı yapılırken harcanan para ve envanter listesi incelendiğinde, beton yol, beton miradorlar., 3 büyük aynak (seyir terası), pergola, üç havuz, üç büyük mozaik merdiven, Őelaleli su yolları, Güzel büfe pavyonu, altı adet küçük mozaik merdiven, renkli fıskiyelerle birlikte elektrikli levhalar kullanıldığı gözlenmiştir (Engin, 2017, s. 52).

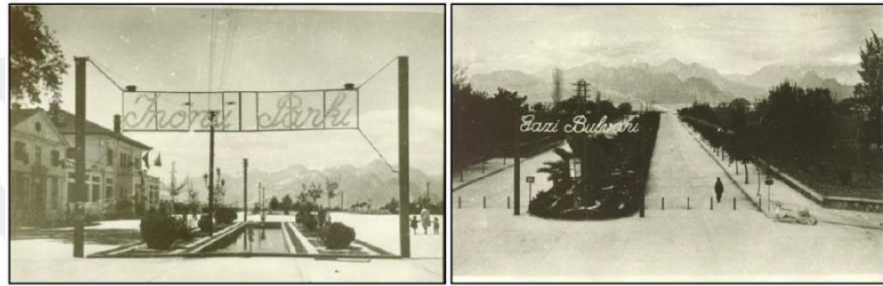
Park içerisinde su öğesi yoğun bir Şekilde kullanılmıştır. Parkta yer alan kanallar üç büyük havuzda toplanıp denize dökülmektedir (Gündüz, 2002, s. 129).

Resim 3.2. 67. Antalya Karaalioğlu parkı, Orta miradordan bir görünüş
(Web kaynak 4)

Resim 3.2. 68. Antalya Karaalioğlu parkı, Pergolenin 1940 yılındaki görüntüsü
(Engin, 2017, s. 62)

Resim 3.2. 69. Antalya Karaalioğlu parkı, 1940 yılındaki batı ve doğu girişlerinin görüntüsü
(Engin, 2017, s. 62)

Park içerisindeki yapılar: Karaalioğlu Parkı yapılırken hazırlanan envanter listesi incelendiğinde bir adet büfe yapısının olduğu gözlenmiştir. Ayrıca, Belediye Binası, Atatürkevi, İpekböcekçiliği evi (Resim 3.2.71), Ziraat evi yine envanter listesinde yer almaktadır (Engin, 2017, s. 52).

Resim 3.2. 70.-İpekböcekçiliği Evi
(Web kaynak 4)

Günümüzdeki kullanım durumu: Yapıldığı yıldan günümüze kadar olan süreçte park çeşitli değişimler geçirmiştir. 2002 yılına kadar, park içinde çeşitli donatı elemanları ihtiyaca göre değiştirilmiş ancak büyük ölçüde bir değişim olmamıştır. 2002 yılında ise park ve çevresi yenilenme amacıyla yarışmaya açılmış, Nurbın Paker Kahvecioğlu, L.Hüseyin Kahvecioğlu'nun projesi birinci seçilmiştir (Resim 3.2.72) (Arkitera, 2018). Proje iki etap şeklinde uygulanmaya başlanmış, 2003 ve 2004 yıllarında birinci etap uygulanmıştır. Parkın içerisinde yer alan Ziraat evi, eski belediye binası etrafındaki diğer tescilli yapılarla birlikte sosyal ve kültürel aktivitelerin gerçekleştirilebileceği yapılar olarak sunulmuş ve korunmuştur. Eski belediye binası sinema müzesi, ipekböcekçiliği evi ipekböcekçiliği müzesi ve ziraat evi ziraat müzesi olarak Cumhuriyet Dönemi hatıralarının yeniden yaşatılması hedeflenmiştir (Engin, 2017, s.70-71). Günümüzde, Karaalioğlu Parkı Cumhuriyet Döneminin ideolojisini yansıttığının yanı sıra eski değerlerin korunduğu, gelişen ve değişen Antalya kentiyle daha güçlü bağlantılar kurmayı başarabilen, halkın ihtiyaçlarını karşılayabilen bir kamusal alan olarak varlığını sürdürmektedir.

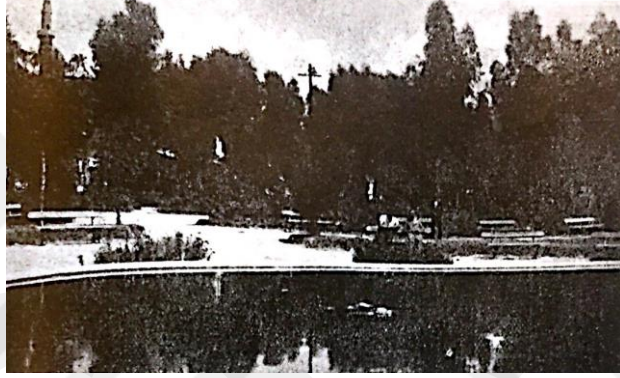
Resim 3.2. 71. Antalya Karaalioğlu Parkı projesi
(Web kaynak 18)

Resim 3.2. 72. Antalya Karaalioğlu Parkı Google Earth görüntüsü 2019
(Web kaynak 15)

3.2.5. Aydın- Belediye Parkı, (Turistik Park)

Belediyeler Dergisi'nde, Uray Haberleri başlığı altında Aydın Urayı, şehirdeki imar çalışmaları ve şehrin durumu hakkında hem yazılı hem görsel açıklamalarda bulunmuştur (Belediyeler Dergisi, 1937, s. 42-47) Umumi park ve bahçeler alt başlığında, şehrin merkezinde bir umumi park olduğu, parkın 4 parçaya ayrıldığı çiçek tarhları ve çimenliklerle süslediği, havuzlar yaptırıldığı anlatılmıştır. Parkta ayrıca çocuk bahçesi olduğu oyun alanları ve kum havuzları olduğu söylenmiştir (a.g.e., s. 45).

Resim 3.2. 73. Aydın Belediye parkından bir görünüş
(Belediyeler Dergisi, Uray Haberleri : Aydın Urayı, 1937, s.43)

Resim 3.2. 74. Aydın Belediye parkından görünüş
(Belediyeler Dergisi, Uray Haberleri : Aydın Urayı, 1937, s.44)

Yapım Yılı: Kent merkezine yapılan büyük bir alanı kapsayan, parkın inşasına 1926 yılında başlanmıştır (Çetin, 2015).

Plancısı: Parkın kim tarafından tasarlandığı bilinmemektedir.

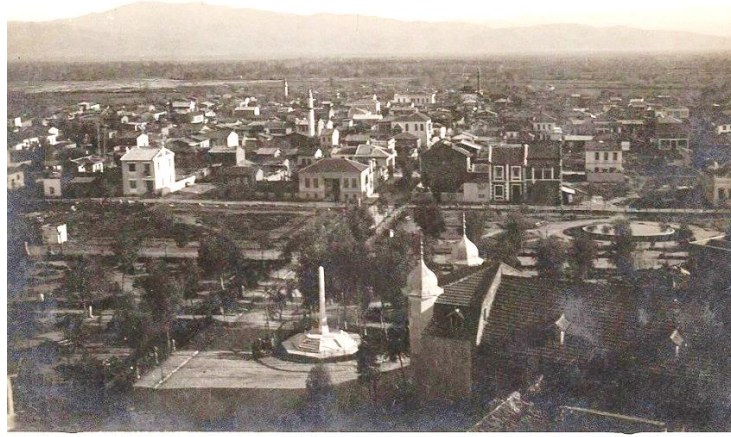
Parkın Yeri ve Yapıldığı Yılda Çevre ile İlişkisi: Savaşın ve yangının ağır sonuçlarıyla yüzleşen Aydın kentinde, cumhuriyetin ilk yıllarında yoğun imar çalışmaları olmuştur. Dönemin belediye başkanı Fuat Şahin Erçalın tarafından 1923-1926 yılları arasında şehrin imar planı hazırlanmıştır (Aydın Valiliği, 1938; s. 29). Yeni hazırlanan imar planında şehir “Yangın Yeri Planları” olarak adlandırılan, ızgara planlı olarak düzenlenmiştir. Bu plana göre birbirini dik kesen cadde ve sokaklar ile geometrik biçimli düzgün yapı adaları oluşturulmuştur (Uğur, 2003, s. 51). Kenti doğu-batı doğrultusunda ikiye bölen Gazi Paşa Caddesi ve kuzey güney doğrultusunda ikiye Hükümet Caddesi birbirini kesen iki yeni aks olarak kent planında yerini almıştır. Yeni oluşturulan bu caddeler, cumhuriyet ideolojisini yansıtan kamusal yapılarla süslenmiştir (Şimşek, 2015, s. 44,45). Park, oluşturulan kent merkezinde yerini almış, çevresinde Şehitler Anıtı, Park Sineması, 7 Eylül Mektebi, İstasyon Meydanı, Cumhuriyet Meydanı, Belediye Binası bulunmaktadır.

Resim 3.2. 75.Aydın Şehitler Abidesi, Belediye Parkı ve Sinema Binası
(Belediyeler Dergisi, Uray Haberleri : Aydın Urayı, 1937, s.45)

Önceki Kullanım Alanı: Belediyeler Dergisi’nde park anlatılırken, eskiden mezarlık olduğu söylenmiştir (Belediyeler Dergisi, 1937, s. 45)

Yapıldığı zaman kullanılan peyzaj öğeleri: Şehrin merkezinde yapılan park, çiçek ve çimenlerle süslenmiş ortasında havuzlar bulunan 4 parçadan oluşmaktadır (Çetin H. , 2015, s. 23).

Resim 3.2. 76. Aydın Belediye parkı ve çevresi
(Web kaynak 4)

Resim 3.2. 77. Aydın Belediye parkı ve çevresi, havuz ve peyzaj düzenlemeleri
(Web kaynak 4)

Park içerisindeki yapılar: Park içerisinde yapı olduğu bilgisine ulaşılamamıştır.

Günümüzdeki kullanım durumu: Cumhuriyet Dönemi'nde yapılan park ve çevresi günümüze kadar olan süreçte çok fazla değişime uğramıştır. Parkın büyüklüğü değişmiş, bir kısmı kent meydanına dahil edilmiştir. Günümüzde, alan ve Aydın Kent Meydanı projesi kapsamında değişmiş, yeşil alanlar azalmış, büyük bir süs havuzuna ve sert zeminden oluşan bir meydana ve hemen karşısında içinde kafe olan Turistik Park'a dönüşmüştür.

Resim 3.2. 78. Aydın Belediye parkı ve çevresinin havadan görünüşü
(Web kaynak 18)

3.2.6. Balıkesir Atatürk Parkı

Parkın Adı: Atatürk Parkı (Büyük Uray Parkı, Gündoğan Parkı)

Yapım Yılı: Belediyeler Dergisi'nin 1935 yılında yer alan haberinde 600 dönümlük İlyaslar Mezarlığının kaldırılarak yerine, “halkın her türlü eğlence ihtiyaçlarını karşılayan Gündoğan parkının 1 ay içinde tamamlanacağı” söylenir (Belediyeler Dergisi, 1935, s. 50-51). Berrin Akgün Yüksekli makalesinde Atatürk Parkının tarihçesini açıklarken parkın yapım yıllarını 1935-42 yılları arasında olarak ele almış, 1934 yılında İlyaslar Mezarlığının park haline getirilme fikrini anlatmıştır. Yüksekli, 1935 yılında Türk Dili Gazetesi'nde yer alan haberi referans olarak sunmuştur (Akgün Yüksekli, 2013, s. 36).

Parkın Yeri ve Yapıldığı Yılda Çevre ile İlişkisi: Yüksekli makalesinde sözlü kaynaklara dayanarak verdiği bilgiye göre, Atatürk'ün İran Şahı Rıza Pehlivanla birlikte yapmış olduğu Balıkesir ziyaretinde, İran Şahı'nın İlyaslar Mezarlığını kastederek ağaçlı alanın neresi olduğunu sorması üzerine Atatürk'ün kent parkı cevabını vermesiyle mezarlığın parka dönüştürülmesi fikrinin ortaya çıktığını belirtir (Akgün Yüksekli, 2013, s. 35). Yapılma süreci incelendiğinde, parkın yapım amacının çevresinde bulunan yapılarla ilişkisinin önemi olmadığı çıkarımı yapılabilir. Diğer yandan, yapıldığı yıldaki Balıkesir'de yerleşim incelendiğinde, kentin sınırları

demiryolu belirlemekte, İstasyon Binası önünde bulunan Cumhuriyet Meydanı ve Vali Konağı ise eski kent ile yeni arasındaki zıtlığı vurgulamaktadır (a.g.e., syf.35). Park ile kent merkezi arasından demiryolu geçtiği gözlenmiştir. Balıkesir halkının her türlü eğlence ve spor ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla yapılmış olan Atatürk Parkı'nın çevresi ile yakın bir ilişki kurmamasının önemli olan bir diğer noktası ise, spor ve dinlenme alanı için yapılacak diğer kamusal mekânları bünyesinde taşıyarak büyümesine imkân sağlamasıdır. Kent gelişimi incelendiğinde, park yapıldıktan sonra ilerleyen yıllarda, parkın yanına stadyum yapılmış olması dikkat çekicidir (Biol, 2004, s. 12). Park yapıldıktan sonra çeşitli spor alanları düzenlenmiş ayrıca eğlence amaçlı gazino yapılmıştır. Ayrıca, bir fuar panayır alanı olarak da düşünülerek kentin bu alanda ihtiyacı da karşılanmıştır.

Resim 3.2. 79.Balıkesir Atatürk Parkı havadan çekilmiş fotoğraf
(Web kaynak 19)

Plancısı: Atatürk'ün İlyaslar Mezarlığı'nı parka dönüştürmesini emretmesinden sonra, Şarbay Mühendisliği tarafından hazırlanmıştır. Kısıtlı olanakları bulunan Balıkesir şehrinde o dönem içerisinde parkın düzenlenmesi ile ilgili uzman personel bulunmamakta, kentteki mühendisler tarafından hazırlanmış bir uzman görüşüne gereksinim duyulunca İzmir'den bir uzman getirilmiştir (Akgün Yüksekli, 2013, s. 36)

Önceki Kullanım Alanı: Park olarak kullanılmadan önce daha önce de değinildiği gibi 600 dönümlük bu arazi İlyaslar Mezarlığı olarak kullanılmıştır.

Yapıldığı zaman kullanılan peyzaj öğeleri: Mezarlık kullanımından kalan ağaçlar korunmuş, içerisine spor ihtiyaçlarını da karşılayabilecek bir havuz yaptırılmıştır (Resim 3.2.81). İnsanların içine girebileceği yüzebileceği bir havuz yapılmış olması dikkat çekicidir. Park alanı ağaçlar, çim alanlar ve sert zeminden oluşan yürüyüş yollarıyla düzenlenmiştir.

Resim 3.2. 80.Balıkesir Atatürk Parkı, yüzme havuzu
(Web kaynak 5)

Resim 3.2. 81.Balıkesir Atatürk Parkı içerisinden bir görünüş
(Web kaynak 19)

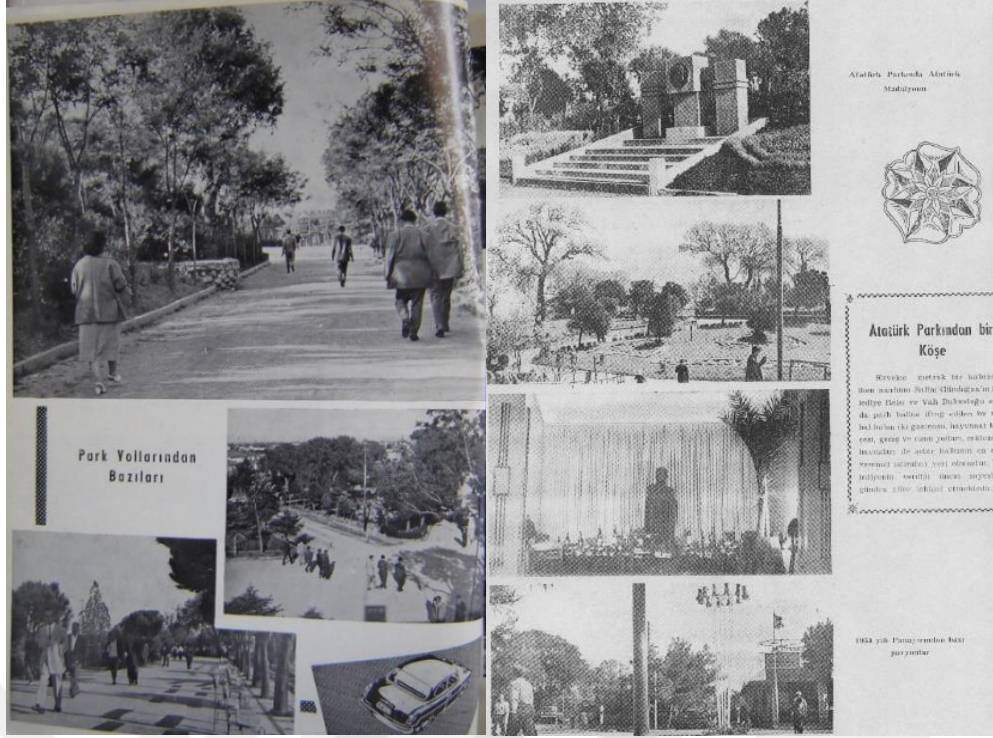

Resim 3.2. 82. Balıkesir Atatürk Parkı
(Web kaynak 5)

Park içerisindeki yapılar: Balıkesir’de bulunan Atatürk Parkı’nın hikayesi iki devlet adamının konuşmasıyla başlamış, ancak kentin ihtiyaçlarına göre şekillenmiştir. Parkın gelişim süreci incelendiğinde, spor amaçlı olarak havuz, kapalı tenis kortları, futbol sahası, eğlence ve dinlenme amaçlı olarak gazino ve lunaparkın yapıldığı gözlenmiş, tören alanını simgeleme amaçlı olarak gazino ve havuzun kuzey tarafına tören alanını simgeleyen bir Atatürk Madalyonu yerleştirilmiştir. 1960’lı yıllara gelene kadar madalyon önemini korumuştur (Akgün Yüksekli, 2013, s. 36) 1960’lı yıllarda, yeni bir tören alanı oluşturulmuş, Hüseyin Gezer tarafından tasarlanan, kaidesi ve çevre düzenlemesi mimar İlhan Arabacıoğlu tarafından yapılmış olan Atatürk Anıtı’nın 1963 yılında tamamlanmasıyla tören alanı kullanılmaya başlamıştır (a.g.e., syf 38). Balıkesir’deki Atatürk Parkı’nın, ayrıca fuar ve panayır olarak kullanılması da dikkat çekicidir.

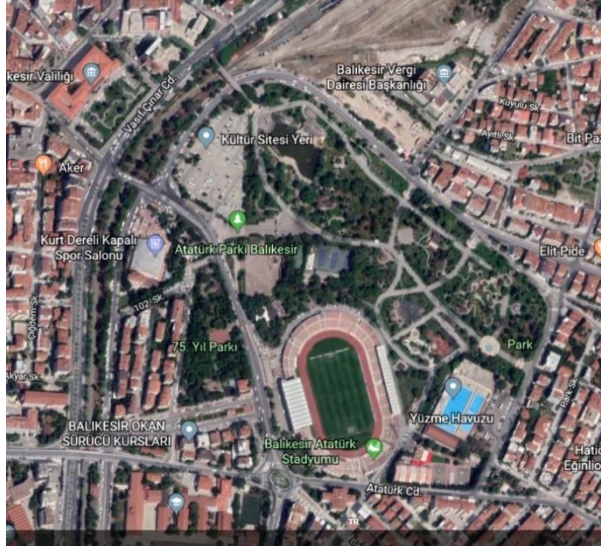

Resim 3.2. 83. Balıkesir Atatürk Parkı Gazinosu
(Web kaynak 4)

Resim 3.2. 84.Balıkesir Belediyesi Albümü:1950-1955 Çalışmaları adlı albümde Atatürk Parkından görünümeler (Web kaynak 4)

Günümüzdeki kullanım durumu: Balıkesir’de bulunan Atatürk Parkı için yapıldığı günden bu yana sürekli bir gelişim ya da değişim gösterdiğini söylemek mümkündür. Süreç incelendiğinde, yapıldığı dönemdeki amaç korunarak çeşitli spor, eğlence, tören amaçlı gelişim gösteren park 1980’lere gelindiğinde parkın yoğun bir şekilde yapılaştığı gözlenmiştir. Pek çok gazinonun, kafelerin açılmasının yanı sıra nikah salonu açılmış park karmaşık bir alana dönüşmüş ve önemli ölçüde yeşil dokusunu kaybetmiştir. 2000’li yıllara gelindiğinde ise parkı Balıkesir Belediyesi tarafından iyileştirme çalışmaları başlatılmış kaybettiği yeşil dokunun tekrar kazanılması için çalışmalar yapılmıştır. Tenis Lokali dışında tüm yapılar yıkılmış yeniden peyzaj çalışması yapılmıştır. Günümüzdeki mevcut düzenlemede, büyük bir yapay gölet, seyir terası ve kafe, çiçek ve kaya bahçeleri, çocuklar için oyun alanları ve gençler için kayak pisti, açık ve kapalı sergi alanları, alışveriş birimleri ile tenis kulübü bulunmaktadır. (Akgün Yüksekli, 2013, s. 39)

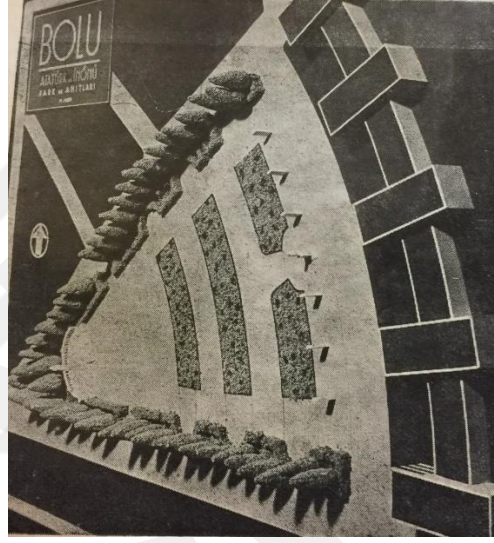
Resim 3.2. 85.Balıkesir Atatürk Parkı Google Earth görüntüsü, 2019 (Web kaynak 15)

3.2.7. Bolu- İnönü ve Atatürk Parkı (Anıtpark, Cumhuriyet Meydanı)

Belediyeler Dergisi'nde Bolu Urayından çeşitli zaman dilimlerinde makaleler paylaşılmıştır. İlk olarak 1936 yılının mart ayında Bolu Urayı'ndan yazı gönderilmiş, Bolu'nun tarihi, coğrafi koşulları hakkında bilgi verilmiştir (Belediyeler Dergisi, 1936, s. 40-49). 1936 yılının Nisan ayında ise, Uray, Bolu hakkında genel bilgilere yer vermiş, daha sonra Ulu Önder Mustafa Kemal Atatürk'ün Bolu'ya ziyareti anlatılmış, belediyenin 2 yılda yapmış olduğu işler açıklanmıştır (Belediyeler Dergisi, Nisan 1936, s. 51-59). Belediyenin yapmış olduğu işlerde, Cumhuriyet Meydanı ve Atatürk Heykeli'nin Hükümet Konağı'nın karşısında yer ayrıldığı ve bütçesinin hazırlandığı söylenmiştir (a.g.e., syf. 54). Park olarak Uray Bahçesi olarak görsellere yer verilmiştir (Resim 3.2.87). 1937 yılında, Bolu Urayı'nın icraat raporunda yapılan işler anlatılmış görsellere yer verilmiştir (Belediyeler Dergisi, 1937, s. 53-57). 1939 yılında ise, Bolu'da yeni ve büyük bir Cumhuriyet meydanı yapılıyor başlığı altında, yapılacak olan Cumhuriyet Meydanı hakkında ayrıntılı bilgiler ve maket görseline yer verilmiştir (Belediyeler Dergisi, 1939, s. 18-19). Görsellerde, Cumhuriyet Meydanı Atatürk ve İnönü Park ve Anıtları olarak gösterilmiştir (Resim 3.2.88). Meydan alanının aynı zamanda park olarak gösterilmesi dikkat çekicidir. Belediyeler Dergisine Bolu Urayı'ndan gelen raporlar incelendiğinde, Belediye bahçesi ve Cumhuriyet Meydanı dışında park açıklamasına rastlanmamıştır.

Resim 3.2. 86.Bolu Uray Bahçesi
(Belediyeler Dergisi, 1937, s. 55)

Resim 3.2. 87.Bolu Atatürk ve İnönü Parkı maket resmi
(Belediyeler Dergisi,1939, s.18)

Yapım Yılı: Parkın yapım yılı hakkında Belediyeler Dergisi'nde 1939 yılında yapılacağından bahsedilmiştir (Belediyeler Dergisi, 1939, s.18). Gündüz tezinde, park ve heykel düzenlemesinin 1940 yılında tamamlandığını belirtmiştir (Gündüz, 2002, s. 137).

Plancısı: Proje ve keşifler Vilayet Nafia Müdürlüğü ile Güzel Sanatlar Akademisi Şehircilik Bölümü profesörlerinden Arif Hikmet Holtay tarafından hazırlanmıştır (Belediyeler Dergisi, 1939, s.18)

Parkın Yeri ve Yapıldığı Yılda Çevre ile İlişkisi: Belediyeler Dergisinde, meydan görevinin yanı sıra park olarak da adlandırılan alanın, Atatürk ve İsmet İnönü bulvarları arasında planlandığı ve meydanın bir yelpaze şeklinde bulvara açılacağı anlatılmıştır (Belediyeler Dergisi, 1939, s.18). Ayrıca, alanın yanında bulunan

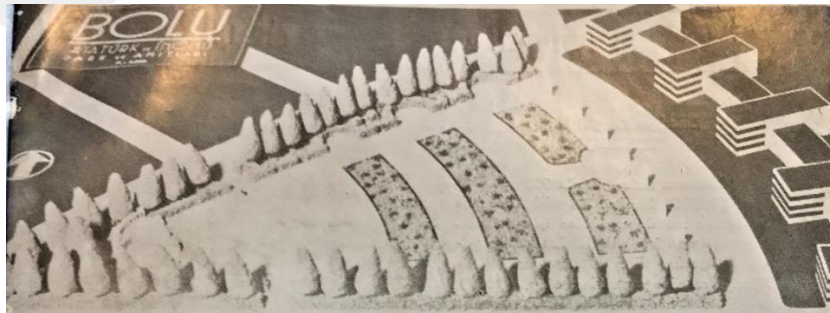
bulvarın diğerk cephesinde, Türk Hava Kurumu, Hususi İdare Müdürlüğü, Belediye Dairesi, İnhisarlar İdare Binası ile Askeri Mahfel ve gazino binalarının olması tasarlanmıştır (a.g.e., s. 19). Buna ek olarak, alanın yakın çevresinde Osmanlı Dönemi'nde yapılmış olan Hükümet Konağı bulunmaktadır (Alpagut, 2018, s. 111).

Resim 3.2. 88.Bolu Anıtpark ve çevresi
(Web kaynak 19)

Önceki Kullanım Alanı: Alanın önceki kullanım alanı hakkında bilgiye ulaşılamamıştır.

Yapıldığı zaman kullanılan peyzaj öğeleri: Meydan olarak da tasarlanan alan, merkezinde yer alan 35 adet sütun arasında zeminden 11 metre yükselen Cumhuriyet Abidesi'nden itibaren yelpaze şeklinde bulvara açılması planlanmıştır. Kademelerle bulvarla buluşan meydanda çeşitli peyzaj düzenlemelerine de yer verilecektir. Yeşil alanlar ile bulvar arasında ise altı oku hatırlatan altı adet sütun yer alacaktır (Belediyeler Dergisi, 1939, s.19). Maket görseli incelendiğinde, ağaçların ve çim dokunun yanı sıra sert zeminden oluşan bir alanında olduğu gözlenmiştir (Resim 3.2.90).

Resim 3.2. 89.Bolu Anıtpark maketi
(Belediyeler Dergisi,1939, s.19)

Park içerisindeki yapılar: Park içerisinde, yapı bulunmamaktadır ancak Atatürk Heykeli yer almaktadır. Heykel Nejat Sirel⁷ tarafından yapılmıştır.

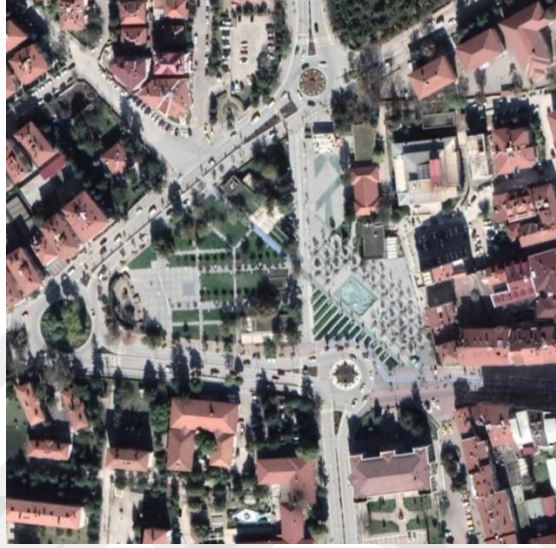
Resim 3.2. 90.Bolu Anıtpark Atatürk Heykeli
(Web Kaynak 22)

Resim 3.2. 91.Bolu Anıtpark Heykeli 1945
(Web Kaynak 23)

⁷ Nejat Sirel 1897 yılında Amasya’da doğmuş, heykel öğrenimi için 1915 yılında devlet adına Almanya’ya gitmiştir. Almanya’da resim ve heykel üzerine öğrenimini yaparken Münih Güzel Sanatlar Akademi’sinde Prof. Kahn’ın öğrencisi olmuştur. Öğrenimini bitirdikten sonra yurduna dönmüş, ilk olarak 1922’de İzmir Lisesi’nde resim öğretmenini olarak görev yapmış, 1927 yılında Güzel Sanatlar Akademisi heykel öğretmenliğine atanmıştır. 1952 yılında Akademini müdürlüğüne getirilmiş, ülkemizde anıt heykeltıraşlarımızdan biri olmuştur. Çanakkale Atatürk Anıtı, Kocaeli Atatürk anıtı, Bolu Atatürk anıtı yaptığı heykel çalışmalarından bazılarıdır. 1959 yılında İstanbul’da vefat etmiştir (Kuzucular, 2019).

Günümüzdeki kullanım durumu: Anıtpark yapıldığı günden bugüne çeşitli düzenlemeler geçirse de büyük ölçüde büyüklüğü, kullanım şekli açısından değişim göstermemiştir. Yapıldığı dönemde, park olmasının yanı sıra Cumhuriyet Meydanı olarak değerlendirilen alan, resmî törenlerin yapıldığı, kent merkezinde yer alan ve cumhuriyet ideolojisini yayan bir kamusal mekândır. Günümüzde de önemli günlerde insanların toplandığı bir kamusal mekân olma özelliğini sürdürmektedir.

Resim 3.2. 92.Bolu Anıtpark Google Earth görüntüsü
(Web Kaynak 15)

3.2.8. Çanakkale Halk Bahçesi (Belediye Parkı)

Yapım Yılı: Belediyeler Dergisi'nin 1940 yılının haziran ayında çıkarılan sayıda "Belediye Haberleri" başlığı altında, dönemin belediye başkanı olan Nazım Demircioğlu'ndan bahsedilmiş, "onun sayesinde şehre muazzam bir park yapıldığından" söz edilmiştir (Belediyeler Dergisi, 1940, s. 32-33). Ayrıca Halk Bahçesi'nin açılış töreninden görsele yer verilmiştir (Resim 3.2.94) (a.g.e., syf 33). Gündüz tezinde, Bayındırlık İşleri Dergisi'nin 1941 yılındaki sayısını referans göstererek Halk Bahçesi (Belediye Parkı) yapım çalışmalarını açıklamıştır (Gündüz, 2002, s. 150). Halk bahçesinin yapım yılı hakkında net bir bilgi bulunmamakla birlikte bir başka kaynakta, parkın önceki kullanım alanı olan Calvert ailesine ait olan bahçenin (Calvert Bahçesi, İngiliz bahçesi) 1938 yılında kamulaştırılarak parka dönüştürüldüğü söylenmiştir (Erduran & Kabaş, 2010, s. 192).

Resim 3.2. 93. Çanakkale Büyük Halk Bahçesi'nin açılış töreninden bir hatıra (Belediyeler Dergisi, 1940, s. 33).

Plancısı: Parkın plancısı hakkında net bir bilgi bulunmamakla birlikte, Belediyeler Dergisi'ndeki bilgilere göre dönemin belediye başkanı Nazım Demircioğlu tarafından yaptırıldığı anlaşılmaktadır (Belediyeler Dergisi, 1940, s. 32).

Parkın Yeri ve Yapıldığı Yılda Çevre ile İlişkisi: Halk Bahçesi kamusallaştırılmadan önce Calvert Bahçesi'nin bir bölümü olan alan, kentin merkezinde ve iskeleye çok yakın bir yerdedir. Calvert Bahçesi'nin bir kısmı Halk Bahçesi olarak kamusallaştırılmış, kalan kısımlarından bazıları aynı dönemde Cumhuriyet Meydanı olarak tasarlanmış, Halk Bahçesi'ne yakın bir yerde bulunmaktadır (Gündüz, 2002, s.152).

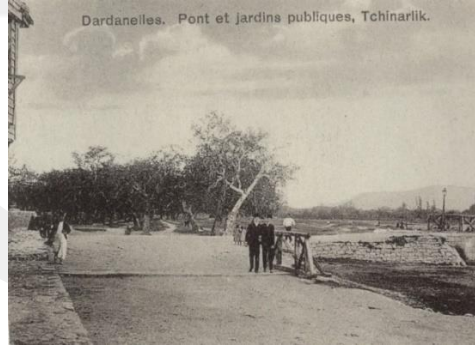

Resim 3.2. 94. Çanakkale Cumhuriyet Meydanı 1940'lı yıllar (Web kaynak 25)

Resim 3.2. 95. Çanakkale Halk Bahçesi, Valilik 1950'li yıllar
(Web Kaynak 25)

Önceki kullanım şekli: Halk Bahçesi yapılmadan önce alan, Malta kökenli Calvert ailesine ait köşkün bahçesi olarak kullanılmıştır. O dönemde, Çanakkale'de yaşayan levantenlerin gezinti yeri olan Calvert Bahçesi ayrıca İngiliz bahçesi olarak da anılmaktadır. Önceden 150.000m²'lik bir alana sahipken, kamusallaştırılıp parka dönüştürülen kısmınının 36.500 m² olduğu bilgisine ulaşılmıştır (Çanakkale Belediyesi, 2012).

Resim 3.2. 96. Çanakkale Halk Bahçesi önceki kullanım alanı
(Web Kaynak 25)

Yapıldığı zaman kullanılan peyzaj öğeleri: Park alanı Halk Bahçesi'ne dönüştürülmeden önce de bahçe olarak kullanılan alanda çok sayıda bitki bulunmaktadır. Günümüzde 200 yıla yakın süredir var olan Servi, Karaçam, Fıstık Çamı, Karaağaç, Çınar, Ihlamur, Gladiçya ağaçları Halk Bahçesi'nde yer almaktadır (Çanakkale Belediyesi, 2012). Ayrıca, Calvert Bahçesi'nden kalan süs havuzu yıkılmamış Halk Bahçesi'nde kullanılmaya devam etmiştir (Küzeci, 2008, s. 88).

Park içerisindeki yapılar: Halk Bahçesi oluşturulduğu dönemde, herhangi bir yapı ya da heykel yapıldığı bilgisine ulaşılamamıştır.

Günümüzdeki kullanım durumu: Calvert Bahçesi 1938 yılında kamusallaştırılarak Halk Bahçesi olarak kullanılan yeşil alan, halen halka hizmet vermektedir. Günümüzde, kentin en önemli ve en çok kullanılan parklarından biri olan Halk Bahçesi, yıllar içinde çeşitli yenilemeler geçirse de genel olarak alan büyüklüğünü, içinde bulunan bitki örtüsünü ve süs havuzunu korumuştur. Park içerisinde zaman içinde, çocuk parkı, yürüyüş alanı, amfi tiyatro gibi kullanım alanları oluşturulmuştur (Çanakkale Belediyesi, 2012).

Resim 3.2. 97. Çanakkale Halk Bahçesi günümüz
(Web kaynak 26)

3.2.9. Çorum- Yunus Emre Parkı (Hıfzı Veldet Velidedeoğlu Parkı)

Parkın Adı: Belediye Parkı, Büyük Park, Yunus Emre Parkı, Hıfzı Veldet Velidedeoğlu Parkı

Belediyeler Dergisi'nde ilk olarak, 1935 yılında Uraylar ve Özel Yönetimler Haberleri: Uraylarda Bayındırlık başlıklı yazıda, şehirler ve ilçelerdeki işlerden bahsedilmiş, Çorum belediyesi de et kesimi ve elektrik tesisatı hakkında yazılı açıklamalarda bulunmuş ayrıca Çorum'daki Atatürk anıtı ve park isimli görsel kullanılmıştır (Resim 3.2.99) (Belediyeler Dergisi, 1935, s. 47-48). 1940 yılında ise Oelsner tarafından hazırlanmış "Çorum İmar Planı Avan Projesi İzahat Raporu" isimli

yazıda, imar planı hakkında bilgiler verilmiştir. (Belediyeler Dergisi, 1940, s. 34-35). Bu raporda, beş esas madde üzerinde durulmuştur. İlk madde, uzak konumda bulunan park ile irtibatı temin eden yolu inşa etmek ve bu yol üzerinde parkın karşısına spor tesisatı oluşturmak olarak açıklanmıştır. Devamında, ilk maddenin nasıl yapılacağı anlatılmış, Halkevinin olduğu cadde genişletilmesi ve yaya kaldırımlarının arkatlı yapılması, caddenin devamında ise pek uzak olan parkın özellikle şeritli yeşilliklerle yakınlaştırılması gerektiğinden bahsedilmiştir. Buna ek olarak, yeşilliğin şehrin giriş çıkış yerinden başlayıp parkın giriş yerine kadar devam edilmesi gerektiği, parkın yeni iskân yerlerine bir başlangıç noktası olduğu, parkın etrafında tarıma elverişli olmayan kısımda spor tesisatı yapılmasından söz edilmiştir (a.g.e., s. 35).

Resim 3.2. 98.Çorum Atatürk anıtı ve park
(Belediyeler Dergisi, 1935, s.48)

Belediyeler Dergisi'nde Çorum'da bulunan parkın adı hakkında bilgi verilmemiş, sadece 1935 yılındaki görseli ve 1940 yılında imar planındaki açıklamalarda parkın yeri ve çevresi hakkında neler olabileceğine dair bilgi verilmiştir. Görseldeki anıt araştırılarak parkın, eskiden Büyük Park, Belediye Parkı, Umumi Park olarak anıldığı günümüzde ise Yunus Emre Parkı (Hıfzı Veldet Velidedeoğlu Parkı) olduğu anlaşılmıştır.

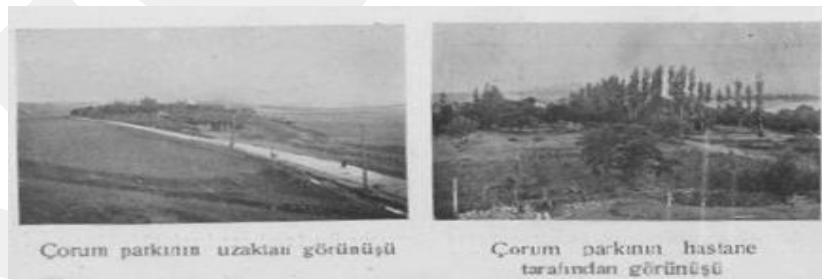

Resim 3.2. 99. Çorum Belediye Parkı
(Çorum Valiliği, 1967, s. 230).

Yapım Yılı: Park ilk olarak 1884 yılında o zamanki Kaymakam Mahmut Bey tarafından kurulmuştur. 1914 yılında Vali Nurettin Bey, parkın düzenlenmesinde, gezi ve dinlenme yeri olarak hizmet vermesine katkı sağlamıştır. Bundan sonra gelen vali ve belediye başkanları parkın güzelleştirilmesi ve geliştirilmesi için çalışmalarını sürdürmüştür (Çorum Valiliği, 1967, s. 230).

Plancısı: Parkın, Kaymakam Mahmut Bey tarafından kurulduğu bilinmektedir. Cumhuriyetin 15.yılında Çorum kitabında, 1936 yılında yapılan işler anlatılırken, umumi parkın bir kısmının tarh planı Fransız mühendislerden Mer tarafından yapıldığı tarh ve tanziminin gerçekleştirildiği, plansız olan kısmının tarhı ve tanziminin yaptırıldığı bilgisi verilmiştir (Çorum, 1938, s. 22).

Parkın Yeri ve Yapıldığı Yılda Çevre ile İlişkisi: Belediyeler Dergisi'nde parkın, uzak bir konumda bulunduğu, yol yapımı ile irtibatının güçlendirilmesi gerektiği açıklanmıştır (Belediyeler Dergisi, Çorum İmar Planı Avan Projesi İzahat Raporu, 1940, s. 34-35). Buna ek olarak, parkın etrafının yeni yerleşim yerleri için bir başlangıç noktası olabileceği, karşısında ise bir spor alanı yapılabileceğinden bahsedilmiştir. 1967 yılında çıkarılan il yıllığında, park Çorum- Samsun asfaltının güneyinde, Devlet Hastanesi, Yeşilyurt semti ve Atatürk anıtı meydanlığı arasında 40.000 m² genişliğinde bir yeşil alan olduğundan bahsedilmiştir (Çorum Valiliği, 1967, s. 230).

Resim 3.2. 100. Çorum Belediye parkının uzaktan ve hastane tarafından görünüşü (Çorum, 1938).

Önceki Kullanım Alanı: Cumhuriyet Dönemi'nden önce de park olarak kullanılan alanın park olmadan önceki kullanımı hakkında bilgiye ulaşılamamıştır.

Yapıldığı zaman kullanılan peyzaj öğeleri: 1884 yılında açıldığı zaman büyük bir çeşme yaptırılmış, 1914 yılında ağaçlandırılması gerçekleştirilmiştir (Çorum Valiliği, 1967). Cumhuriyet Dönemi'nde parkın içine anıt heykel yaptırılmıştır.

Resim 3.2. 101. Çorum Belediye parkının içerisinden bir görünüş (Çorum Valiliği, 1967, s. 232)

Resim 3.2. 102. Çorum Belediye parkından görünüşler (Çorum, 1938).

Park içerisindeki yapılar: Parkın içinde, çeşme bulunmakla birlikte 1931 yılında anıt heykel yapımına başlanmıştır. Özel idare tarafından yaptırılan heykelin kaidesi, Çorumlu taşçı ustası Mehmet usta tarafından yapılmıştır (Çorum Valiliği, 1967, s. 226). Heykeltıraş Ali Kenan Yontunç'a tabanı 19 Eylül 1931 tarihinde yaptırılmış, heykel aynı yıl içinde belediye parkının içine konulmuştur (a.g.e., s. 226) İlerleyen yıllarda, Cumhuriyet Dönemi'nde olduğu bilinmese de 1967 il yıllığında

parkın içinde çeşmeler, iki adet gazino büfesi, çocuk bahçesi ve tuvaletler olduğu bilgisi verilmiştir (a.g.e., s. 230).

Resim 3.2. 103.Çorum Atatürk Heykeli
(Çorum Valiliği, 1967, s. 227)

Günümüzdeki kullanım durumu: Park günümüzde mevcut bulunmakla birlikte kent içinde yoğun bir şekilde kullanılan kamusal yeşil alanlardan biridir. Özdindar tezinde, parkın kentin en eski park alanı olduğunu vurgulamış, Cumhuriyet Dönemi'nde yapılan parkın 2013 yılındaki son düzenlemesiyle günümüzdeki halini aldığını söylemiştir (Özdindar, 2015, s. 68). Parkın yıllar içinde alanın boyutu ve kullanım türünde herhangi bir değişikliği olmadığı gözlenmiştir (a.g.e., s. 60).

Resim 3.2. 104.Çorum parkı Google Earth görüntüsü 2019
(Web kaynak 15)

3.2.10. Eskişehir Alaattin Parkı

Belediyeler Dergisi'nde Eskişehir kenti için gönderilen bilgiler araştırıldığında, Eskişehir Urayı'ndan 1936 yılında gönderilen rapora ulaşılmıştır.

Raporda, belediye meclisi, inşaat, yol, su, lağım, köprüler, nakliye vasıtaları, hanlar, oteller, yaşayış maddeleri, elektrik ve mezbaha alt başlıklarıyla belediye ve imar çalışmaları hakkında bilgilere yer verilmiştir. Ayrıca; imar işleri, belediye geliri, muhasebe usulleri, hayatı ucuzlatma yolları alt başlıklarıyla belediyenin ekonomik olarak görüşlerine ve çalışmalarına değinilmiştir. Gönderilen raporda, Eskişehir kentine ait fotoğraflara da yer verilmiştir (Belediyeler Dergisi, 1936, s. 47-54). Görsellerde, ismi belirtilmeyen bir park görseline yer verilmiştir (Resim 3.2.106) (Belediyeler Dergisi, 1936, s. 48). Belediyeler Dergisi'nde Eskişehir kenti ve o dönemde yapılmış olan park hakkında görsel dışında bir bilgiye ulaşılamamıştır.

Resim 3.2. 105. Eskişehir Alaattin parkı.
Park görseli
(Belediyeler Dergisi, 1936, s. 48).

Cumhuriyet Dönemi'nde Eskişehir kenti hakkında Belediyeler Dergisi dışında kaynak araştırması yapıldığında mevcut olan bazı yeşil alanların ve parkların olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Alaattin Parkı, Yediler Parkı, Necatibey Parkı ve ayrıca Odunpazarı Senti'nin üst kısmında bulunan Bademlik tepesi Cumhuriyet Dönemi'nde var olan yeşil alanlardır (Çakmak, 2008, s. 19).

Yapım Yılı: Alaattin Parkı'nın yapım yılı net olarak bilinmese de 1923-1950 yılları arasında yaptırıldığı ve kentin ilk kamusal yeşil alanlarından biri olarak kullanıldığı düşünülmektedir (Sevin, 2012, s. 52) Ayrıca kentin 1920'li yıllardaki görselleri incelendiğinde Alaattin Cami'nin etrafında bir mezarlık alanının olduğu

gözlenmiştir (Çakmak, 2008, s. 40). Üstün ve Özkan makalesinde, bu görsele değinerek park alanının 1920’li yıllarda mezarlık olarak kullanıldığını, o yıllarda henüz parka dönüştürülmediğini vurgulamıştır (Üstün & Özkan, 2016, s. 60).

Plancısı: Parkın kim tarafından tasarlandığı ya da yaptırıldığı hakkında bilgiye ulaşamamıştır.

Parkın Yeri ve Yapıldığı Yılda Çevre ile İlişkisi: Parkın içerisinde yer alan Alaattin Cami 13. yüzyılda Selçuklular tarafından inşa edilmiştir. Odunpazarı’nın ilk yerleşim alanı olduğunu gösterdiği için önemli bir yapı olarak kabul edilmektedir (Çakmak, 2008, s.39). Cumhuriyet Dönemi’nde caminin etrafının park işlevi kazanmasıyla birlikte, çevre ile ilişkisi de değişmeye başlamıştır. Parkın çevresinde 1915 yılında yaptırılmış olan Turan Numune Mektebi ve 1930 yılında Hükümet Konağı olarak inşa edilmiş ancak kısa süre sonra Atatürk Lisesi olarak kullanılmaya başlanmış iki kamusal yapı bulunmaktadır (Çakmak, 2008, s.43). Ayrıca, park Hamamyolu aksında bulunmakla birlikte, Erken Cumhuriyet Dönemi’nde parka dönüştürülmüş olan Yediler Parkı yakın çevresinde bulunmaktadır.

Önceki Kullanım Alanı: Eskişehir kentinde, en eski tarihli yapılardan biri olan Alaattin Cami’sinin etrafı park olarak kullanılmadan önce mezarlık olarak kullanılmıştır (Çakmak, 2008, s.40).

Resim 3.2. 106. 1890 Eskişehir Alaattin Cami ve Mezarlığı
(Web kaynak 4)

Resim 3.2. 107.Eskişehir Alaattin Cami'nin etrafı henüz park yapılmadan önceki hali
(Web kaynak 4)

Yapıldığı zaman kullanılan peyzaj öğeleri: Park yapıldığı zaman ilk yıllarda, ağaç, çim doku ve sert zemin kullanılmıştır (Resim 3.2.109).

Resim 3.2. 108. Eskişehir Alaattin parkı içerisinde bir görüntü
(Web kaynak 4)

Park içerisindeki yapılar: Daha önce de değinildiği gibi, park Alaattin Cami'sinin avlusunu ve etrafını kapsamaktadır.

Günümüzdeki kullanım durumu: Park günümüzde eklenen belediyeye ait çay bahçesi ile birlikte işlevini devam ettirmektedir.

Resim 3.2. 109.Eskişehir Alaattin Parkı uydu görüntüsü
(Web kaynak 15)

3.2.11. Eskişehir Yediler Parkı

Yapım Yılı: Alaattin Parkı gibi Yediler Parkı ‘da kentin en eski kamusal yeşil alanlarından biri olarak kabul edilmiştir. Park Cumhuriyet Dönemi’nde yapılmıştır (Çakmak, 2008, s.19). İlgar tezinde, Yediler Parkının, Alaattin parkı gibi, 1923-1950 yılları arasında Belediye tarafından yaptırılan parklardan olduğunu belirtmektedir. (İlgar, 2008, s. 32). Üstün ve Özkan da Yediler Parkı’nın 1934 yılında dönemin belediye başkanı Topçuzade Kamil Kaplanlı tarafından yaptırıldığını belirtmektedir (Üstün & Özkan, 2016, s. 62).

Plancısı: Parkın tasarımcısı ya da plancısı hakkında net bir bilgiye ulaşılamamıştır. Parkın dönemin belediye başkanı olan Topçuzade Kamil Kaplanlı tarafından yaptırıldığı bilinmektedir (Üstün & Özkan, 2016, s.62).

Parkın Yeri ve Yapıldığı Yılda Çevre ile İlişkisi: Hamamyolu Caddesi’nde bulunan parkın yakın çevresinde aynı dönemde dönüştürülen Alaattin Parkı bulunmaktadır. Porsuk Çayı’nın bir kolu olan Akar deresi Yediler Parkı’nın olduğu bölgeden geçmektedir. Hamamyolu caddesi Eskişehir kenti için önemli akslardan biri olarak gösterilmektedir. Kamusal yeşil alanların yanı sıra, o dönemde ticaret, konut ve sıcak suların olduğu hamamlar gibi farklı kullanım alanlarının olduğu bir bölge olduğu gözlenmiştir (Üstün & Özkan, 2016, s. 62). Çevresinde ticaret ve konut

alanlarının bulunması parkın dinlenme, toplanma ve sosyalleşme alanı görevi üstlendiğini göstermektedir.

Resim 3.2. 110. Eskişehir Yediler parkı çevresinden görüntüler (Üstün & Özkan, 2016, s. 63).

Önceki Kullanım Alanı: Alaattin Parkı gibi Yediler Parkı da park olmadan önce mezarlık olarak kullanılmıştır. Üstün ve Özkan makalesinde, parkın isminin bir rivayete göre bulunduğu bölgede önceden yer alan yedi evliya mezarının bulunmasından kaynaklandığını belirtirler (Üstün & Özkan, 2016, s. 60).

Yapıldığı zaman kullanılan peyzaj öğeleri: Park yapıldığı zaman kullanılan peyzaj öğeleri hakkında bilgiye ulaşılamamış olmakla birlikte parka ait görseller incelendiğinde parkın bulunduğu bölgede Akar Deresi'nin geçmekte olduğu görülmektedir (Resim 3.2.111).

Park içerisindeki yapılar: Parkın yapıldığı dönemde, herhangi bir yapı olduğu bilgisine ulaşılamamıştır.

Günümüzdeki kullanım durumu: Mezarlıktan parka dönüştürülen Yediler Parkı'nın, günümüze gelme süreci oldukça dikkat çekmektedir. Cumhuriyet Dönemi'nde kamusal yeşil alan işlevi gören park, 1950-1975 yılları arasında pazar yeri olarak kullanılmıştır (Hakyemez, 2016, s. 138). İnsanların sosyalleşme, dinlenme, eğlenme gibi ihtiyaçlarını karşılayan park alanı bu süreçte ticaret amaçlı kullanılmıştır. 1970'lerde yapılan düzenlemelerle tekrar park olarak kullanılan alandaki oluşturulan su ögesi Akar Deresi ile ilişkilendirilmiştir. Bu dönemde konut dokusuyla bütünleşmiş olan alan kamusal yeşil alan görevi görmüştür (Resim 3.2.112)(Üstün & Özkan, 2016, s. 64). 1980'li yılların ortasında ise Akar Deresi kirlilik yarattığı gerekçesiyle üzeri beton yüzey ile tamamen kapatılır, park alanı tekrar düzenlenir ve Sabahattin Günay Parkı ismini alır (Resim 3.2.113) (a.g.e., s. 64). Organik su ilişkisini kaybeden park alanı, 2016-2018 yılları arasında tekrar düzenlenmiş Hamamyolu park ve meydan projesi olarak karşımıza çıkmıştır. Yazgan Mimarlık tarafından tasarlanan alan, 2017 yılında ödül almıştır (arkiv, 2019). Parkın da içinde bulunduğu alan yayalaştırılan, çevresindeki yeşil alanlarla bağlantısı olan hem beton hem yeşil dokusu olan kamusal bir koridor görevi görmektedir (Resim 3.2.114).

Resim 3.2. 111.1975 yılı Eskişehir Yediler Parkı
(Web kaynak 4)

Resim 3.2. 112.Sabahattin Günay Parkı 1980'ler
(Web kaynak 4)

Resim 3.2. 113. Eskişehir Yediler parkı projesi
(arkiv, 2019)

3.2.12. Isparta Büyük Isparta Parkı

Parkın Adı: Büyük Isparta Parkı (Atatürk Parkı)

Yapım Yılı: Isparta şehri tarihi incelendiğinde, 19. yüzyılda kent merkezinde herhangi bir park olmadığı verisine ulaşılmıştır. Kent merkezinde iki adet Kaymakkapı ve Talimhane meydanı olduğundan söz edilebilir (Çetin, 2012, s. 114). Cumhuriyetin ilanından önce tarımsal üretimin hakim olduğu küçük bir Osmanlı kenti iken cumhuriyetin ilanından sonra modern bir kent olması için çeşitli çalışmalar yapılmıştır. 1923-1940 yılları arasında imar faaliyetleri yoğunlaştırılmış, kent merkezinde cumhuriyet ideolojisini yansıtan Hükümet Konağı, Belediye Binası, Gar Binası, İş Bankası ve Halkevi Binası ile birlikte Isparta Büyük Parkı inşa edilmiştir (Çelebi, 2011, s. 95-96). Parkın yapım yılına ait bilgiler araştırıldığında, 1929 yılında dönemin Belediye Başkanı Hilmi Çakmakçı tarafından yaptırıldığı, 1934 yılında yeniden düzenlendiği anlaşılmıştır (a.g.e., s. 143)

Plancısı: Parkın dönemin Belediye Başkanı Hilmi Çakmakçı tarafından yaptırıldığı bilirse de plancısı ya da parkın tasarımcısı hakkında bir bilgiye ulaşılamamıştır.

Parkın Yeri ve Yapıldığı Yılda Çevre ile İlişkisi: Daha önce de değinildiği gibi, Isparta kentinde cumhuriyetin ilanından sonra yoğun bir şekilde imar faaliyetleri gözlenmiştir. Kent planlamaları araştırıldığında, imar planı çalışmaları 1933'de

başlamış, harita, rapor, plan hazırlıkları ve maddi gereksinimlerin karşılanması 1942 yılına kadar tamamlanmıştır. Bu süreçte, Cumhuriyet Dönemi'ni yansıtan kamusal yapılar kent merkezinde inşa edilmiştir. Büyük Isparta Parkı kuzeydoğu-güneybatı yönünde uzanan dikdörtgen bir alanın düzenlenmesi ile oluşturulmuştur. Parkın enine eksenini Eski Belediye Binası önündeki Tören Caddesi'nden Jandarma Komutanlığı ve Dairesi'ne, boyuna eksenini ise Hükümet Konağından Tümen Karargâhı ve Mahfel Binası'na kadar uzanmaktadır (Çelebi, 2011, s. 143).

Resim 3.2. 114. Büyük Isparta Parkı, Hükümet Konağı, Belediye Binası, Ulu Cami 1929
(Web kaynak 26)

Resim 3.2. 115. Isparta Postane Caddesi, Belediye Parkı, Tümen Karargâhı ve Mahveli, 1930
(Web kaynak 26)

Cumhuriyet Dönemi'nde yapılan kent planlamaları incelendiğinde, kent merkezi ile istasyon binaları arasında bir aks oluşturulduğu ve bu aksın kamusal yapılarla güçlendirildiği söylenebilir. Isparta kentinde de benzer bir durum söz konusudur. Oelsner ve Aru'nun hazırladığı imar planı raporlarında İstasyon caddesi şehrin Cumhuriyet Dönemi'ni temsil eden kamusal alanları kucaklayan bir aks olarak düşünülmüştür (Çetin S. , 2011, s. 187). Isparta için cumhuriyetin sembollerinden biri olan en önemli sosyal dönüşüm projesi olarak kabul edilen Büyük Isparta Parkı, kent

için modernliğin beraberinde getireceği alışkanlık ve davranış biçimlerinin ilk taşıyıcısı olarak görülmüştür (Çetin & Haştemoğlu, 2007).

Önceki Kullanım Alanı: Parkın eski kullanımını hakkında bilgi sahibi olmak için, Isparta kentinin tarihsel dönüşüm süreci incelenmiştir. 19. yüzyılda kent merkezinde yer alan Talimhane Meydanı'nın olduğu yere parkın yapıldığı gözlenmiştir (Saka Kocaman, 2018, s. 58-60). Eski kullanımında kent merkezinde cami, ticaret merkezleri ile konut alanlarının kesişimi olarak işlev gören alan, parkın yapılmasıyla birlikte kamusal yapılarla ilişki kuran bir sosyal yaşam alanı olarak değerlendirilmiştir.

Resim 3.2. 116. Büyük Isparta parkı yapılmadan önce 1926
(Web kaynak 27)

Resim 3.2. 117. Büyük Isparta parkı inşasından önce bir bayram töreni 1929
(Web kaynak 27)

Yapıldığı zaman kullanılan peyzaj öğeleri: 1929 yılında yapılan Büyük Isparta Parkı, ilk yapıldığı zaman dikdörtgen bir forma sahip olmakla birlikte, dikdörtgeni uzun kenarından ikiye bölen bir yürüme bandına sahip, ağaçlar ve çim alanlarla yeşil alan oluşturulmuş ve alanın ortasında iki küçük heykel ve etrafında

masalar bulunmaktadır. 1932 yılında, heykeller kaldırılarak yerlerine birer havuz yerleştirilmiş, ortadaki yürüme bandının üzerine de Dr. Kenan Yontaş tarafından Gazi Heykeli inşa edilmiştir (Çetin & Haştemoğlu, 2007). Ülkü Çelebi tezinde, parkın yapıldığı zamanki halini, eninde ince boyunda kalın yürüme yolları ile dörde bölünmüş olarak açıklamıştır. Alanın, mozaik görünümlü moloz taş duvarlar tarafından çevrelendiği, mevcut taş duvar üzerinde, yine taş duvar malzemedен yapılmış piyon süsler arasında S motifli ferforje korkuluklar bulunduğu bahsedilmiştir. 1932 yılında parkın değişimi ve Gazi Heykeli'nin yapılmasının nedeni olarak, 1930 yılında Atatürk'ün Isparta'yı ziyaretinde parkı çok beğendiği, parkın içerisinde bir anıt heykel yaptırılmasını istediği gösterilmiştir (Çelebi, 2011, s. 143).

Resim 3.2. 118. Büyük Isparta parkı içerisinde bir görünüm
(Web kaynak 25)

Resim 3.2. 119. Büyük Isparta parkı
(Çelebi, 2011, s.143)

Park içerisindeki yapılar: Parkın içerisinde, yeşil alan ve su öğelerinin bulunmasının yanı sıra 1932 yılında, Dr. Kenan Yontu⁸ tarafından Gazi Heykeli

⁸ Kenan Yontaş olarak bahsedilen heykeltıraşın ismi, bazı kaynaklarda Kenan Yontu^ç, Kenan Yontu^ç olarak da yer almaktadır. Türkiye'nin ilk Türk heykeltıraşlarından biri olarak kabul edilen, Kenan Yontu^ç, 1904 yılında İstanbul'da doğmuştur. Heykel eğitimini almaya ortaokul ve lise yıllarında

yapılmıştır. Türkiye'nin 1/1 ölçülerinde tek Atatürk Anıtı olan heykel 1932 yılında Isparta Büyük Parkı'nın doğu bölümünün merkezine yerleştirilmiştir (Demirgil, 2007). Park içerisinde Atatürk Anıtı dışında iç içe geçiş dört daire şeklindeki havuzlar ve sekizgen formdaki kamelyalar yer almaktadır (Çelebi, 2011, s. 143). Heykelin yapılmasının ardından, parkın niteliği değişmiştir. Dinlenme ve gezme amacına hizmet eden kamusal mekân heykelin yapılmasının ardından, ulus-devleti hatırlatan, tören, bayram ve resmî törenler gibi etkinliklerinde yapıldığı bir toplanma alanına da dönüşmüştür (Çetin & Haştemoğlu, 2007).

Resim 1- Büyük Isparta parkı, Atatürk Heykeli ilk yerinde, 1932
(Web kaynak 25)

Günümüzdeki kullanım durumu: Büyük Isparta Parkı, 1929 yılında yapılmış 1934 yılına kadar çeşitli düzenlemeler yapılmıştır. 1934 yılından itibaren uzun bir süre boyunca cumhuriyet ideolojisini yansıtan ve amacına hizmet edebilen bir park olmuştur. 1950-1960'lı yıllara gelindiğinde park alanında daralmalar ve çeşitli değişimler gözlenmiştir (Saka Kocaman, 2018, s.60). 1950-1960 yılları arasındaki imar faaliyetleri sırasında İstasyon Caddesi Mimar Sinan Caddesi'ne bağlanarak parkın alanı daraltılmıştır. Yine bu dönemde alan içindeki doğrusal yürüme yolları iptal edilmiş, yeni yürüme yolları asimetrik düzende yapılmıştır. Parkı çevreleyen taş duvarlar kaldırılmıştır. Küçük boyutlu havuzlar yıkılarak yerine daha büyük boyutlu bir havuz inşa edilmiştir (Çelebi, 2011, s. 144). 1980 yılında parkın adı Atatürk Parkı

almayı hedefleyen sanatçı, 1922 yılında bir yıl Sanayi Nefise Mektebi'nde okuduktan sonra Almanya'ya gitmiş ve atölyelerde çalışmıştır. 1926-1927'lerde İstanbul, Deniz Yolları için bir Atatürk büstü yapmış, bu çalışmasından sonra Atatürk ile tanışmıştır. Atatürk'ün isteği üzerine Halkevi'nde bir atölye kurmak ve lisede öğretmenlik yapmak için Ankara'ya yerleşmiştir. 1969 yılında emekliliğe ayrılan kadar, Türkiye'de en çok Atatürk heykeli çalışan heykeltıraş olarak anılmaktadır (Değirmenci, 2009)

olarak değiştirilmiştir. Son yıllarda tadilat çalışmasına giren ve uzun süre hizmet veremeyen Atatürk Parkı 2018 yılında tekrar hizmete açılmıştır.

Resim 3.2. 120. Isparta Büyük Isparta parkı uydu görüntüsü
(Web kaynak 15)

3.2.13. İstanbul, Hürriyeti Ebediye (Abide-i Hürriyet) Parkı

Belediyeler Dergisi'nde İstanbul imar çalışmaları ve park ile ilgili paylaşılan bilgilere bakıldığında ilk olarak, 1937 yılının aralık ayında, ulu önder Atatürk İstanbul Planını tetkik ederken ve İstanbul Planı görselleri paylaşılmıştır (Belediyeler Dergisi, 1937, s. 2,64)(Resim 3.2.122). 1938 yılı Nisan sayısında ise, İstanbul İmar Planı raporu paylaşılmıştır (Belediyeler Dergisi, 1938). Raporunda, Henri Prost'un İstanbul için hazırlamış olduğu imar planının ayrıntılı bir şekilde izahatı yer almaktadır. İstanbul bölgelere ayrılmış, yapılacak olan imar çalışmaları, yollar, ameliyeler, meydanlar, serbest sahalar, skuarlar, limanlar hakkında bilgi verilmiştir. Raporunda parklar araştırıldığında, il olarak, Sarayburnu ile Küçük Ayasofya arasında arkeolojik park tesisi yapılabileceği söylenmiştir (a.g.e., s.12). Daha sonra, Maçka ve Beşiktaş ile Mecidiyeköy'deki likör fabrikasındaki saha ikinci saha olarak isimlendirilmiş ve bu alanda vadinin derin yerlerinde ve iki yamacında umumi park ve spor yerlerinin tesis edilebileceği bilgisi verilmiştir (a.g.e., s.14). Raporun devamında, Sarayburnu ve Terbiye Parkı'nın yanında bulunan yolların düzenlenmesi hakkında açıklama yapılmıştır (a.g.e.,s, 19-21).1940 yılının temmuz ayında, Hürriyetiebediye Tepesinin

park olarak düzenlendiği ve halka açıldığı bilgisi verilmiştir (Belediyeler Dergisi, 1940, s. 62). “Ayrıca, İmar Sahalarının Maketleri” başlıklı yazıda, Sultanahmet Camii ve çevresini gösteren maket fotoğrafı (Resim 3.2.123) paylaşılmış, Sultanahmet Camii çevresine yapılacak olan Adliye Sarayı’nın ve parkların makette işlendiği bilgisi verilmiştir (a.g.e., s.61). Buna ek olarak, “Taksim Kışlası Yapıldıktan Sonra” başlığı altında, Taksim Kışlası ve çevresini gösteren maket ve açıklaması paylaşılmıştır (Resim3.2.124) (a.g.e., s.63). 1941 yılının Kasım ayında, “Yıldız Bahçesi Bir Gençlik Parkı Olamaz mı ?” başlıklı bir yazı paylaşılmış, yazı da Yıldız Bahçesi’nin uzun yıllardır kullanılmadığı, parka dönüştürülmesi gerektiği anlatılmıştır (Belediyeler Dergisi, 1941, s. 27)

Resim 3.2. 121.İstanbul Planını Ulu Önder Tetkik Ederken (Belediyeler Dergisi, 1937, s. 2)

Resim 3.2. 122.Sultanahmet Camii, Adliye Sarayı ve parkların gösterildiği maket fotoğrafı (Belediyeler Dergisi, 1940, s. 61)

Resim 3.2. 123. Taksim Kışlası ve çevresi
(Belediyeler Dergisi, 1940, s. 63)

Yapım Yılı: Belediyeler Dergisi'nin 1940 yılının, 59. sayısında Hürriyeti ebediye tepesi parkının halka açıldığı bilgisi verilmiş ve görseli paylaşılmıştır (Resim 3.2.125).

Resim 3.2. 124. İstanbul Hürriyeti Ebediye tepesi parkı
(Belediyeler Dergisi, 1940, s. 62)

Plancısı: Anıtın etrafının park olarak kim tarafından düzenlendiği bilinmemektedir.

Parkın Yeri ve Yapıldığı Yılda Çevre ile İlişkisi: Cumhuriyet Dönemi'nden önce Şişli'de Kağıthane'ye hâkim bir tepede inşa edilen Hürriyeti Ebediye Anıtı, daha sonraları parka dönüştürülmüştür. Anıtın olduğu cadde Abide-i Hürriyet Caddesi

olarak geçmektedir. 1946 yılına ait hava fotoğrafına bakıldığında, Hürriyeti Ebediye Parkı'nın çevresi görünmektedir (Resim 3.2.126)

Resim 3.2. 125. 1946 yılı İstanbul hava fotoğrafı
(Web kaynak 28)

Önceki Kullanım Alanı: Park olarak düzenlenmeden önce alan, içinde bulunan anıt ve mezarların yer aldığı bir tepe olarak kullanılmaktadır.

Yapıldığı zaman kullanılan peyzaj öğeleri: Park ile ilgili görsellere bakıldığında, bahçe düzenlemesi yapıldığı, yaya yolları oluşturulduğu gözlenmiştir. Ağaçlar ve bodur bitkiler kullanılmış çim sahalar oluşturulmuştur. Ayrıca, Belediyeler Dergisi'nde de söylendiği gibi oturma amaçlı banklar yerleştirilmiştir (Resim 3.2.125).

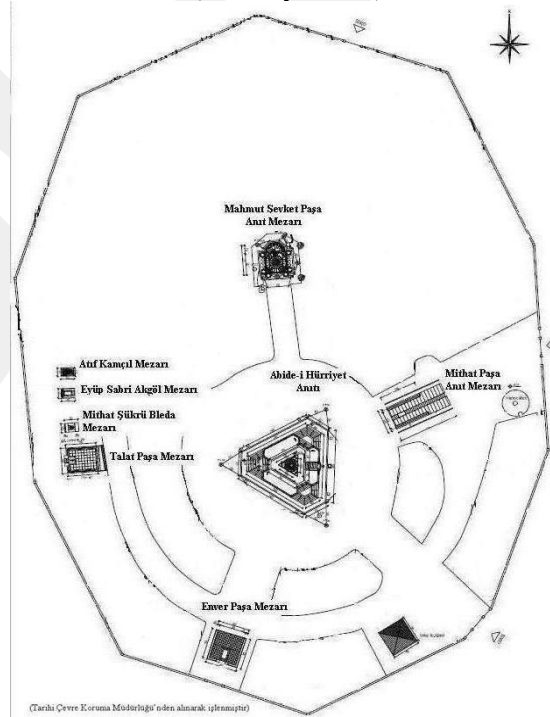
Park içerisindeki yapılar: Parkın içinde, parka ismini de veren Hürriyetiebediye⁹ (Abide-i Hürriyet) Anıtı bulunmakta ayrıca, Mahmut Şevket Paşa Türbesi, 1913 yılında yapılan Hürriyet-i Ebediye Anıtı'nın yaklaşık 50 metre

⁹ Hürriyet-i Ebediye (Abide-i Hürriyet) Anıtı: 31 Mart Olayı'nın bastırılmasından sonra şehit düşen subay ve erlerin anısına bir özgürlük anıtı dikilmesi ve anıtın tasarımının yarışma sonucu yapılmasına karar verilmiştir. Yarışmayı Muzaffer Bey kazanmış ve tasarladığı anıt 1909 yılının Temmuz ayında yapılmaya başlanmıştır. Mimar Muzaffer Bey, anıtın yapılacağı arazinin üçgen formunu esas alarak, üçgen ve ona bağlı olarak altıgen bir form oluşturmuş, dönemi yansıtan Neo-Klasik/ Birinci Ulusal Mimari akımının bütün öğelerini kullanmaya çalışmıştır. Ülkemizde yapılan ilk anıt heykel olma niteliği taşıyan Hürriyeti Ebediye Anıtı, günümüzde de değerini korumaktadır (Özonur, 2010, s. 14-38).

kuzeybatısına yapılmıştır (Resim 3.2.127) (Özonur, 2010, s. 38-39). Yıllar içinde, park alanının içerisine, II. Meşrutiyet ve İttihat Terakki Hareketi'ne mensup önemli kişilerin mezarları defnedilmiştir. 1951 yılında Sadrazam Mithat Paşa'nın, Sadrazam Talat Paşa'nın 1943 yılında, 1996 yılında Enver Paşa'nın naaşları buraya taşınmış anıt mezarları yapılmıştır. Buna ek olarak, Mithat Şükrü Bleda, Eyüp Sabri Akgöl, Atıf Kamçıl ve Mustafa Rahmi Arslan'ın mezarları da zaman içerisinde park alanının içerisinde yerini almıştır (Resim 3.2.128) (Özonur, 2010, s. 50).

Resim 3.2. 126.Hürriyeti Ebediye Anıtı ve Mahmut Şevket Paşa Türbesi
(Web kaynak 29)

Resim 3.2. 127.Hürriyeti Ebediye Parkı içerisinde yer alan anıt ve mezarlar
(Özonur, 2010, s. 50)

Günümüzdeki kullanım durumu: Osmanlı Dönemi'nde yapılmış olan Hürriyet-i Ebediye Anıtı'na ve Mahmut Şevket Paşa Türbesi'ne Cumhuriyet Dönemi'nde de sahip çıkılmış anıt ve çevresi parka dönüştürülmüştür. Yıllar içerisinde anıtın çevresinde İttihat ve Terakki Cemiyeti'nden önemli kişilerin mezarları buraya taşınmıştır. Özönur, bu alanın Cumhuriyet Dönemi'nde de "İttihatçılar Şehitliği" olarak görülmeye devam ettiğini belirtmiştir (Özönur, 2010, s. 63). 1940 yılında Belediyeler Dergisi'nde çıkan habere göre, bu alanın parka dönüştüğü bilgisi verilmiştir. Anıt ve çevresine park olarak düzenlenirken saygı duyulduğu, sonraki yıllarda da mezarların eklendiği gözlenmiştir. Günümüzde, parkın yanında Çağlayan Adliyesi ve çevre yolu yer almaktadır (Resim 3.2.129).

Resim 3.2. 128.İstanbul Hürriyeti Ebediye Parkı Google Earth görüntüsü
(Web kaynak 15)

3.2.14. İzmir- Kültürpark

Geçmişten günümüze kadar İzmir şehri ülkemizin en önemli şehirlerinden biri olarak kabul edilmektedir. Cumhuriyet Dönemi'nde İzmir şehrinde çok fazla imar çalışmaları yapılmıştır. Belediyeler Dergisi'nde dönemin Belediye başkanı olan Behçet Uz¹⁰ tarafından İzmir'de yapılan belediye çalışmalarına ait ayrıntılı bilgiler ve

¹⁰ Behçet Uz Buldan'da 1 Ocak 1893'te doğmuş, ilk ve orta öğrenimini burada yapmıştır. Liseyi İzmir'de okuduktan sonra İstanbul Tıp Fakültesine girdi. İzmir'de ilk defa 1922'de on yedi arkadaşı ile birlikte Verem Mücadele Cemiyetini kurmuştur. Uzun yıllar Tıp Cemiyeti, Etıbbıa Odası başkanlıklarında bulunmuştur. Belediye kanunu ilk uygulama yılı olan 1930'da İzmir Belediye Meclisine üye olan Dr. Uz Meclisin daha ilk toplantısında daimî encümeni seçildi. İşte bu yıldan sonradır ki İzmir'e olan o unutulmaz katkılarını tıp ve toplum sağlığı alanlarından daha da öteye, kentin imar ve kalkınmasına yöneltti. 1931'de belediye başkanlığına seçilerek on yıl belediye başkanlığı yaptı.

görseller yer almaktadır. İlk olarak, 1936 yılında İzmir Urayı'nın çalışmaları adlı hazırlanan raporda 1934-1935 yılında yapılan çalışmalardan bahsedilmiştir (Belediyeler Dergisi, 1936, s. 42-56).

“Şehrimizin güzelliği, halkın sıhhati ve eğlenceli vakit geçirmesi bakımından ağaç dikme park ve bahçe yapma işine her sene biraz daha ehemmiyet vererek çalışıyoruz. Güzel İzmir’i aynı zamanda yeşil İzmir yapmak amacımızdır.” (a.g.e., s.55)

Fen heyetinin yapmış olduğu çalışmalarda park, bahçe ve yolların ağaçlandırma çalışmaları hakkında da bilgiler verilmiştir. Mevcut mezarlıkların ağaçlandırıldığına, eski mezarlıkların da parka çevrildiğine değinilmiş, Eşrefpaşa, Ulumezar, Salihdede, Faikpaşa ve Soğukkuyu mezarlıklarının parka çevrildiği söylenmiştir (a.g.e., s.55) (Resim 3.2.130). Cumhuriyet Dönemi’nde mezarlıkların parka çevrilme çalışmasının İzmir şehrinde de uygulandığı gözlenmektedir.

Resim 3.2. 129. Mezarlıkların parka çevrilmesi: İzmir Faik Paşa Parkı (Belediyeler Dergisi, 1936, s. 54)

“Yangın yeri moloz tahriti ve kültür park” alt başlığında İzmir yangınında zarar gören alanların temizlenip imar işlerine başlandığı, bulvarların açıldığından bahsedilmiştir. Raporun devamında, Kültür park yeri ve içeriği hakkında bilgiler verilmiştir (Belediyeler Dergisi, 1936, s. 56).

...Bununla beraber henüz daha elimizde onarılacak 83 hektar yangınlık mevcuttur. Bundan 360.000 metre murabbanı (yani 36 hektarını) Türkiyede ilk defa İzmirimizde kurmağı düşündüğümüz Kültür parka ayırarak şehrin yangın yeri meselesine bir türlü istikrar bulamıyan arsa kıymetleri işine son çekmek üzereyiz.

Onun zamanında İzmir kısa surede ihya oldu. Belediye milyonlarca liralık borçtan kurtuldu. Atatürk heykeli ve Cumhuriyet meydanı, her semtteki Pazar yerleri, çocuk bahçesi, parklar, bulvarlar, Kültür Park ve İzmir Uluslararası Fuarı, Çocuk Hastanesi, santral garajı, Fevzi Paşa Bulvarı Dr. Behçet Uz’un İzmir’in kalkınması yönündeki hizmetlerden bazılarıdır (Dr. Behçet Uz, 2018).

Kültür park için ayrılan sahanın yine arsa mübadelesi usulü molozlarının kaldırılması ve tesviyesi müteahhide verilmiştir. Ve işi iki aydanberi devam etmektedir. Şehir halkının sıhhat, eğlence kaynağı olacak bu park, içinde yapılacak bir çok müze, çocuk oyun yerleri, meydanlar stadyum, halk tiyatroları ve oraya nakledilecek arsulusal panayır ile yalnız İzmir değil bütün Ege bölgesinin modern ve devrimize layık bir kültür müessesesi halini alacaktır. Bu suretle yasanın 15 inci maddesi 54, 59 ve 63 üncü fıkralarına karşılık vermiş olacağız.

Parkın kusursuz bir tarzda hazırlanabilmesi için planı müsabakaya çıkarılacak ve bize en güzel planı verecek mühendis ve mimar münasip ikramiye ile taltif edilecektir. Bu büyük işi başarmak için hükümetimizin İzmir hakkında esirgenmiyen geniş himaye ve yardımına sığınacağımız gibi sayın meclisten önümüzdeki mali yılda gereken tahsisatı alacağımızı şüphesiz addederim. (Belediyeler Dergisi, 1936, s. 56)

1936 yılının Eylül ayında çıkan sayısında Arsulusal İzmir Panayırının daimî yeri olan Kültür Park'a taşındığı bilgisi verilmiş, panayırın önemi, Kültür Park'a yapılan yerler hakkında bilgiler verilmiş ve yapım aşamasından fotoğraflar ile Kültür Park'ın planı paylaşılmıştır (Belediyeler Dergisi, 1936, s. 39-44).

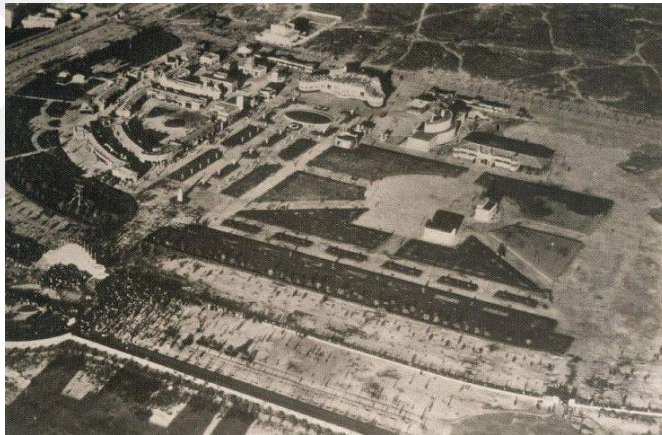
Resim 3.2. 130 İzmir Kültür Park yapım aşamasından bir fotoğraf (Belediyeler Dergisi, 1936, s. 40)

Belediyeler Dergisi'nin 1937 yılının mayıs ayında çıkan sayısında, İzmir Fuarına Hazırlık başlıklı bir rapor gönderilmiştir (Belediyeler Dergisi, 1937, s. 52-53). Raporda, fuarın eksikliklerinin giderileceği, inşaat hazırlıklarının devam ettiği anlatılmıştır. Ağaçlandırma, bahçe işleri ve yol çalışmalarının devam ettiği, pavyonlar için daimî inşaat yerlerinin ayrıldığı bilgisi verilmiştir. Ek olarak Sıhhat Müzesi ve Ege Ürünleri Müzesi planlarının yaptırıldığı, panayırda düzenlenmesi için tiyatro ve spor müsabakalarının hazırlandığı söylenmiştir (a.g.e., s.53). 1937 yılının ağustos ayındaki sayısında ise, İzmir Arsulusal Panayırını açılışında, iktisat vekili Celal Bayar'ın ve Belediye Reisi Dr. Behçet Uz'un nutku paylaşılmış, panayırda fotoğraflara yer verilmiştir (Belediyeler Dergisi, 1937, s. 10-17).

Resim 3.2. 131. İzmir fuar alanı, paraşüt kulesinden bir manzara
(Belediyeler Dergisi, 1937, s. 11)

Yapım Yılı: Suad Yurdkoru'nun 1933 yılında spor müsabakaları için Sovyetler Birliğine gitmesi ve orda bulunan Gorki Parkı'ndan etkilenmesi sonucu İzmir'de Kültür Park oluşturma fikrinin çıktığı söylenmektedir (Bilsel, 2009, s. 14). Suad Yurdkoru belediye başkan yardımcısı olduğu 1934 yılında, Kültürpark fikrini Behçet Uz'a sunar. Behçet Uz'un İzmir için dört yıllık bir planla yapılacak bir Kültür Park raporu hazırlar ve Behçet Uz'un fikri kabul edip rapor ister. Yurdkoru'nun 4 yıllık planla yapılacak Kültürpark raporunun (EK-7) mecliste kabul edilmesiyle, parkın yapım süreci başlamıştır (Özgünel,2000). 1934 yılında Kültürpark fikrinin kabul edilmesi, 1935 yılında belediye yetkilileri ve teknik adamlar tarafından oluşturulan bir heyetin Moskova'ya gidip burada planın hazırlanması ve bölgedeki yoğun temizleme ve inşaat süreci sonucunda 1936 yılında İzmir Enternasyonal Fuarı (Arsulusal İzmir Panayırı) Kültürpark'ta açılmış tamamlanması 1939 yılını bulmuştur (Bilsel, 2009, s. 14).

Resim 3.2. 132. İzmir Kültürpark açılış seramonisi 1936
(Web kaynak 2)

Plancısı: Gorki Parkı'ndan esinlenerek yaptırılmak istenen Kültürpark'ın, İzmir belediye yetkilileri ve teknik bir heyet ile Rusya'ya gitmesi ve Rusya'daki bir heyetle birlikte çalışarak plan oluşturulmuştur. Belediyeler Dergisi'nde, Behçet Uz'un bir sene önce Rusya'ya gittiğini ve Kültür Park projesinin planını burada tanzim ettirdiği anlatılmıştır (Belediyeler Dergisi, 1936, s. 39). Bilsel, makalesinde parkın tasarımcısı hakkında bir görüş ikilemi olduğuna değinmiştir (Bilsel, 2009, s. 14). Kültürpark'ın tasarımının Sovyet tasarımcılar tarafından yapıldığına dair görüş olduğuna ancak bu yönde bir belge bulunamadığını belirtmiş, ayrıca Belediyeler Dergisi'nde gösterilen İzmir Kültürpark başlıklı vaziyet planlarının altında "İzmir Urayı Fen Heyeti tarafından hazırlanmıştır" ibaresi bulunduğunu (Resim 3.2.134) ve Kültürpark ve fuar pavyonlarının büyük bir bölümünün Fen Heyeti'nde çalışan mimarlar tarafından gerçekleştirildiğini vurgulamıştır (a.g.e., s.14).

Parkın Yeri ve Yapıldığı Yılda evre ile İlişkisi: Yangın bölgesinin merkezinde yer alan ve içerisinde çok fazla fonksiyon bulunduran parkın çevresiyle ilişkisini anlamak için parkın yapıldığı 1936 yılında geçerli olan kent planı Henri Prost'un danışman olduğu Raymond ve Rene Danger'in hazırlamış olduğu İzmir'in yangın yerleri için hazırlanan imar planı incelenmiştir (Resim 3.2.135). Geometrik düzenin ve geniş caddelerin yer aldığı planda park merkezde konumlandırılarak çevresi için bir odak noktası olarak konumlandırılmıştır. İlk başta 60.000 m² olarak ayrılan park alanı 360.000 m²'ye yükseltilmiş ve yapılmak istenen park için daha uygun hale gelmiştir (Karpas, 2009, s. 113) Buna ek olarak parkın, yeni planlanan imar bölgesinde bulunması imar alanını değerlendirmiş, Alsancak'a doğru yeni açılan bulvar ve caddeler üzerinde, plana uygun olarak bahçe içinde iki- üç katlı konutları barındıran üst gelir gruplarına yönelik konut alanları gelişmiştir (Bilsel, 2009, s. 14).

Resim 3.2. 134. Raymond ve Rene Danger'in hazırlamış olduğu İzmir'in yangın yerleri için hazırlanan imar planı (Web kaynak 30)

Bir diğer önemli ayrıntı ise parkın sınırlarında yer alan yangından kurtulmuş, iki önemli eğitim yapısının bulunmasıdır. Bu yapılardan ilki Osmanlı Dönemi'nde Evangeliki Mektebi¹¹ olarak bilinen Rum okuludur (Amygdalou, 2015, s. 79). Diğer okul ise ana eğitim merkezlerine ek olarak inşa edilmiş, Cumhuriyet Dönemi'nde Erkek Lisesi (Atatürk Lisesi) olarak kullanılmıştır (Resim 3.2.136). Parkın sınırında bulunan, Yunan canlandırmacılığı üslubu kullanılarak yapılan ve yangından kurtulan bu yapılar ve cumhuriyet modern Kültürpark'ının ve çevresindeki tamamlayıcı binalarında karakterini etkilediği söylenebilir (a.g.e., s.85)

Resim 3.2. 135. İzmir Erkek Lisesi (Atatürk Lisesi) ve Kültürpark (Web kaynak 4)

¹¹ Evangeliki Mektebi, Cumhuriyet Döneminde Kız Lisesi olarak eğitim vermiş, günümüzde Namık Kemal Lisesi olarak bilinmektedir.

Önceki Kullanım Alanı: Kültürpark yapılmadan önce, alan İzmir’de 1922 yılında çıkan yangından dolayı moloz yığınları ve enkazların bulunduğu kullanılmayan harabe bir yerdedir. Kültürpark’ın yapımına başlanmadan önce 1934-1936 yılları arasında alandaki moloz yığınları temizlenmiştir (Gündüz, 2002, s. 179) (Resim 3.2.137).

Resim 3.2. 136.Kültürpark için alandaki moloz yığınlarının kaldırılması (Web kaynak 4)

Yapıldığı zaman kullanılan peyzaj öğeleri ve Park içerisindeki yapılar:

Kültürpark’ın planı incelendiğinde, iki bölümden oluştuğu görülür. Batı bölümünü dik açılı ve sert zeminin baskın geldiği bir alan oluştururken, doğu bölümünde ise gölün, botanik bahçesinin, açık hava tiyatrosunun ve spor alanlarının bulunduğu serbest peyzaj tasarımına sahip bir park alanı oluşturmuştur (Bilsel, 2009, s. 15).

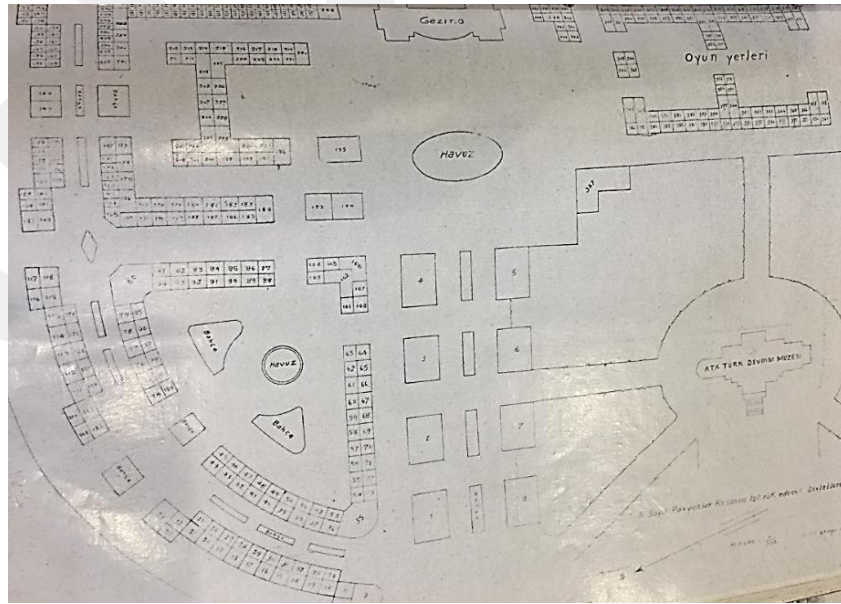
1936 yılında Kültürpark’ın önüne 80 metre yarıçaplı Vasfî Çınar Bulvarı açılmış parkın ve fuarın ana girişi buraya konumlandırılmıştır. Fuar girişi 14 metre yüksekliğinde altı betonarme yapılmış ve genişliği 30 metredir. Üstünde ahşap iskelet üzerine Metal Depluaye ve çimento harç sıvası iki kemer ve 11 dizili sütun bulunmaktadır. Girişin ortasında iki küçük giriş ve bir büyük geçidi ve bunları ayıran gişeler bulunurken, girişin iki tarafında büro ve direktör odaları vardır (Arkitekt, 1936, s. 283).

Girişin devamında 70 metre genişliğinde 300 metre uzunluğunda bir alle bulunmakta ve allenin 120 metrelik ilk kısmı beton bir meydanlıktır. Diğer kısmı yeşillik ve çiçeklerle süslü, ince beyaz çakıl döşenmiş park yolları halinde devam

etmektedir. Beton meydanın bitişinde ise 7 metre yüksekliğinde parkın ufak abidesi bulunmaktadır (Arkitekt, 1936, s. 284).

Ağaçlıklı yolun bitişinde büyük bir meydan, meydanın sonunda ise fuar gazinosu ve meydanın ortasında büyük bir havuz bulunmaktadır (Resim 3.2.138). Fuar Gazinosu betonarme olarak yapılmış ve üst kısmı terastan oluşan bir katlı yapıdır. Temelleri bir kat daha eklenebilecek şekilde inşa edilmiş, 1937 yılında ikinci bir katın inşası daha düşünülmüştür. Gazino, oyun ve özel davetler için iki yanda küçük ve gazino ve lokanta için ortada büyük belli başlı üç salondan oluşmaktadır (Arkitekt, 1936, s. 284).

Havuz, 20 metre ile 40 metre ölçülerinde kat'ı nakıs şeklindedir. Promenad yolunun sol tarafında fuar komitesinin inşa ettirdiği 4 metre derinlikte ve 5 metre uzunlukta, 3,25 metre yükseklikte 200 adet pavyon bulunmaktadır. Her dizide pavyonlar arka arkaya gelmekte ve çeşitli pavyon dizileri bir diğerinden onar metrelik yollarla ayrılmaktadır (Arkitekt, 1936, s. 284). Pavyonların diziliminde İzmir'in fuar mevsimindeki sıcaklığı düşünülmüş, doğrudan güneşin etkisinden kurtarmak ve gölgeli cepheler oluşturmak için köşe pavyonlarının adedi arttırılmıştır. Pavyonlar, zaman ve bütçe kısıtlamaları yüzünden ahşap olarak inşa edilmiş ve çatıları kiremitle örtülmüştür. İskelet halinde teslim edilen pavyonlar ekspozanlar tarafından umumiyetle kontrplak ve plâstik dekorasyonlarla tamamlanmıştır (a.g.e., s.84) (Resim 3.2.139).

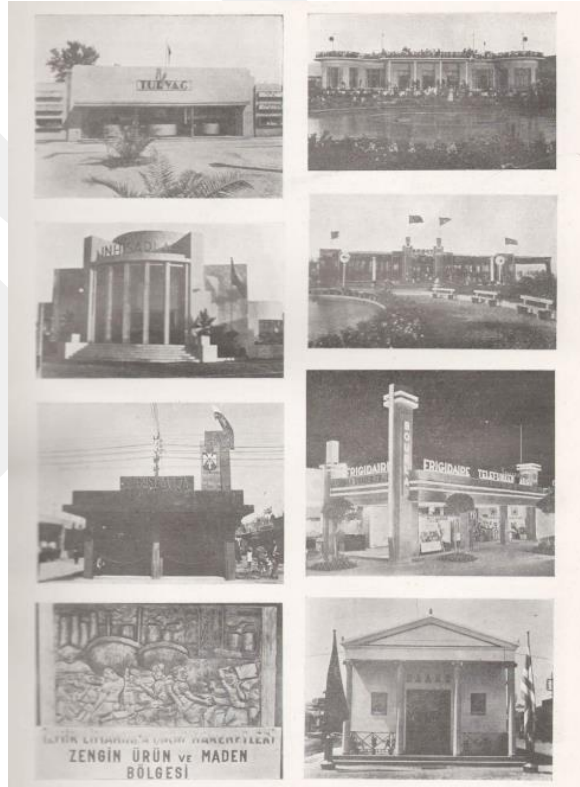

Resim 3.2. 137. İzmir Kültürpark Alle, meydan, havuz, gazino ve pavyonlar (Belediyeler Dergisi, 1936, s. 43)

Resim 3.2. 138. İzmir Kültürpark iskelet halinde geçici pavyonlar, 1936
(Web kaynak 4)

Kâgir ya da betonarme olarak inşa edilen daimî pavyonlar yaptırılmıştır. Örnek olarak, Rus, Sümer Bank, İnhisarlar, Devlet Demiryolları, Trakya, Kızılay, Havagazi, Şeker ve Cam, Telefon, Şaşal gibi pavyonlar söylenebilir (Resim 3.2.140). Kültürpark'ın fuarı içine ve etrafına isabet eden park ve bahçeleri de açılışa yetiştirilmiştir (Arkitekt, 1936, s. 284).

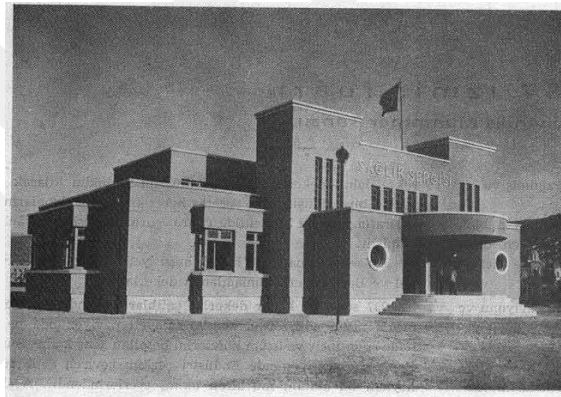

Resim 3.2. 139. İzmir Kültürpark pavyonları
(Web kaynak 4)

Resim 3.2. 140. İzmir Kültürpark Sümerbank Pavyonu
(Web kaynak 2)

1937 yılına gelindiğinde Kültürpark'ta Paraşüt Kulesinin yapımına başlanmıştır. Belediyeler Dergisi'nde Paraşüt Kulesi'nin 443 metre ve 38.500 T.L. maliyetinde olacağı bilgisi verilmiştir (Belediyeler Dergisi, 1936). Ayrıca planda yer alan Sağlık Müzesi de 1937 yılında tamamlanmıştır (Resim 3.2.142). Sağlık müzesi; bir subasman üstünde zeminden 1,20 metre yükselen pembe Foça taşı kaplamalı tek katlı bir binadır. Müze; ortada büyük bir salonu ve bu salonun etrafında yine teşhir sahası olarak kullanılan geniş bir koridoru bulunan belli başlı iki kısımdan oluşmaktadır. Binanın temel ve subasman duvarları taş, beden ve bölme duvarları tuğla ve tavanı betonarme olarak inşa edilmiştir (Arkitekt, 1937, s. 329).

Resim 3.2. 141. İzmir Kültürpark Sağlık Müzesi
(Arkitekt, 1937, s. 326)

1937 yılında İzmir Kültürpark'ta, büyük antreden girildikten sonra allenin sağında 4 blok oluşturan dört hat üzerinde 48 adet geçici küçük pavyon bulunmakta ve onların ilerisinde Manisa Vilayeti, Sümer Bank ve Türkiye Ticaret Odaları daimî pavyonları bulunmaktadır. Allenin solunda ortada İş Bankası geçici pavyonu ve

yanında bir hat üzerinde dört blok teşkil eden 80 adet geçici pavyon dizilmiştir. Daha ilerisinde İnhisarlar pavyonu ile Turyağ. Ruşen Mehmet deri fabrikası, Yün ve iplik mensucat fabrikalarını temsil eden blok bina, Trakya, İzmir Vilâyeti ve D. D.Y., Kızılay, İzmir Ticaret Odası Borsa pavyonları bulunmaktadır. Sağ taraftaki geçici pavyonların sağında yeni büyük havuz, S. S. C. i. pavyonu, Paraşüt kulesi ve Sıhhat müzesi ve arada yolların kenarına dizilmiş küçük geçici pavyonlar görülmektedir. Bütün pavyonlar yeşillik ve çiçekler arasında yer almıştır (Arkitekt, 1937, s. 329).

1937 yılında Kültürpark'ta yapılan bir diğer önemli çalışma ise Heykel ve Barelyeflerle tamamlanan dekorlar olmuştur. Manisa vilâyeti pavyonunda bolluk ifade eden incir ve üzüm küfelerini boşaltan genç kadın heykeli ve Sümer Bank pavyonu önünde Endüstri çarkını çeviren genç adam heykeli başarılı örneklerdendir. (Arkitekt, 1937, s.325).

Bir diğer yapılan yenilik ise parkın planında da yer alan birçok noktada oluşturulan su yüzeyleri olmuştur. Havuzlardan biri 10 metre genişliğinde ve 100 metre boyunda müzeler tarafına uzanan büyük havuzdur. Yakında yapılması düşünülen Devrim Müzesinin bir su aynası olacak olan bu havuzun İzmir'in yeşil taşlarıyla kaplanmıştır. Diğer küçük havuzlar ise heykellerin suya aksetmesi suretiyle dekorları tamamlayan ufak su yüzeyleri olmuşlardır (Arkitekt, 1937, s. 325-329).

İzmir Enternasyonal Fuarının, parkın yeşillik, ağaçlar ve rengârenk çiçekleri arasında tanzim edilmiş olması dikkat çekici diğer detaylardan biri olmuştur. 1937 yılında başlayan büyük alle tamamen değiştirilmiş ve gözü dolduran bütün bir yeşilliğin iki tarafı palmiyelerle süslenmiştir. Park üzerinde yeni bir şekil oluşturulmuş, büyük yeşillik yüzeyleri yer yer grup halinde yoğun ağaçlarla gölgelendirilmiş, renklerine göre çiçek kümeleri yaratılmıştır. Kültürpark'ın plânında yer alan iki büyük eser de Fuar zamanına kadar yetiştirilmiştir (Arkitekt, 1937, s. 328-329).

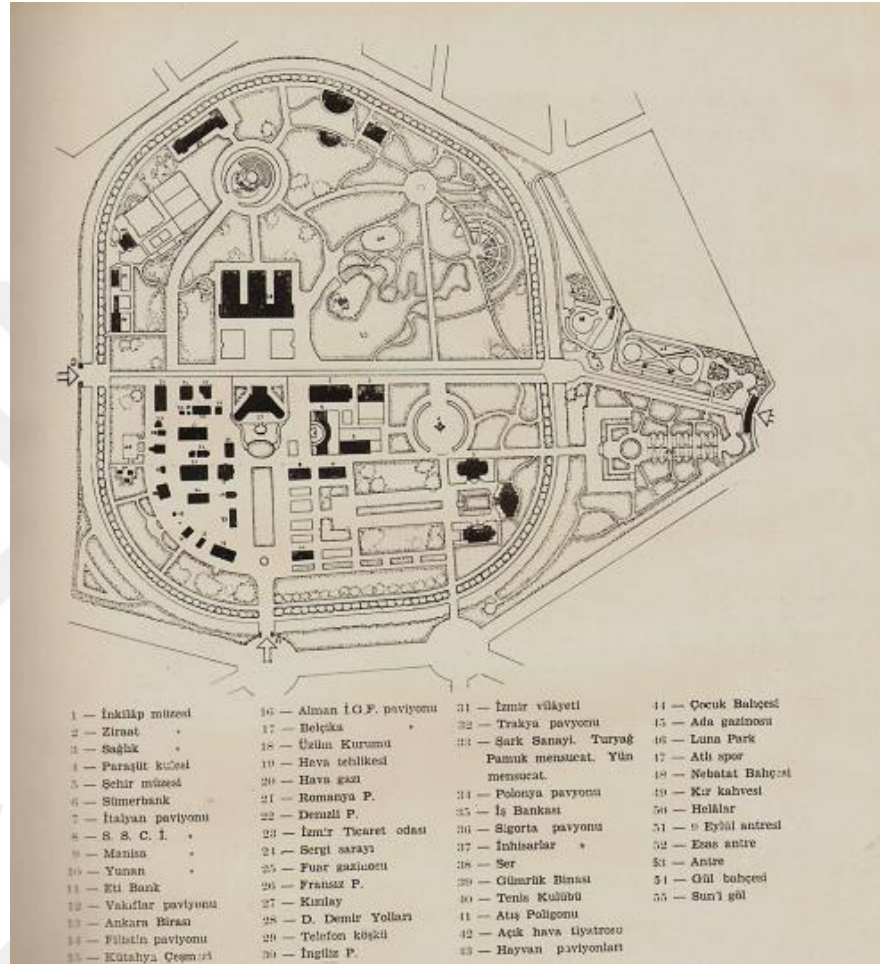
1938 yılına gelindiğinde Kültürpark içerisinde Vakıflar Pavyonu açılmış ve suyunu Agora'dan alan suni göl hizmete girmiştir (Karpata, 2009, s. 136)

1939 yılında eklenen diğer unsurlar, bir kısmı tamamlanmış ve kullanıma açılmış olan Lunapark, pavyon blokları ile Lunapark arasında kalan ağaçlık kısma kır kahvesi, Açık Hava Tiyatrosu, Hayvanat Bahçesi, Atış poligonu, Sergi Sarayı ve hem giriş hem de gazino olan 9 Eylül girişi eklenmiştir (Gündüz, 2002, s. 190).

1939 yılına gelindiğinde park alanı 60.000 m² genişletilmiş ve eklemeler yapılmıştır. Fuar alanında, resim ve heykel sergileriyle İnkılap Müzesi, Zirai

hastalıklar, ziraat hayvanları ve bunlara ait gösterilen filmlerle canlılık katan Ziraat Müzesi eklenmiştir. Alana 28.338 ağaç ile 99.000 çiçek fidanı dikilmiştir (Belediyeler Dergisi, 1939, s. 25).

1940 yılında tenis kulübü açılmış, 1941’de Türkiye’de ilk akvaryumun İzmir Kültürpark’a yapılacağı duyurulmuştur (Belediyeler Dergisi, 1940, s. 60).

Resim 3.2. 142. Kültürpark planı, 1939
(Arkitekt, 1939, s. 199)

Günümüzdeki kullanım durumu: İzmir Kültürpark, gerek peyzaj tasarımı, gerek içinde bulundurduğu yapılarla cumhuriyetin modern, genç ve sağlıklı kamusal mekânlarından biri olmakla kalmamış aynı zamanda rol model olabilecek kent parklarından biri olmuştur. Cumhuriyeti sadece dinlenme, eğlence ve sosyal yaşam açısından sembolik olarak, aynı zamanda içinde bulunan müzelerle cumhuriyetin ideolojisini de yansıtmıştır. Kent parkı olarak dinlenme ve eğlence ihtiyacını karşılarken aynı zamanda eğitici bir yanı da olmuştur. Yapıldığı dönemden 1940’lı

yıllara kadar planlı bir gelişme ve büyüme gösteren park, 1950-1980 yılları arasında İzmir Fuarının gelişimi için daha fazla çaba harcanarak park içinde plansız artan bir yapılaşma gözlenmiştir (Karpaz, 2009, s. 155).

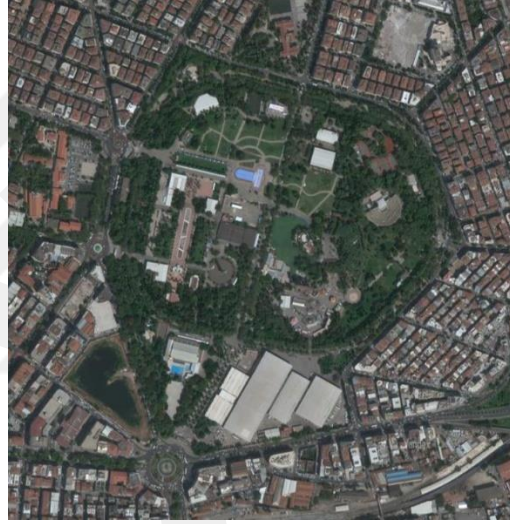
Resim 3.2. 143. İzmir Kültürpark 1943
(Arkitekt, 1943 İzmir Fuarı, 1943, s. 241)

1990'lı yıllarda "İzmir Fuarı Kültürpark Çevre Düzenlemesi ve Fuar Kompleksi Mimari Proje Yarışması" düzenlenmiş, yarışmada projede otel, menkul kıymetler borsası, 800 araç kapasiteli otopark gibi daha fazla yapılaşmaya sebep olacak mekânlar istenmiştir. Şükrü Kocagöz ve ekibinin projesi birinci seçilmiş, proje tartışmalı sürecine rağmen uygulanmıştır (Karpaz, 2009, s.171) (Resim 3.2.145).

Resim 3.2. 144. İzmir Kültürpark proje yarışması kazanan proje
(Karpaz, 2009, s. 173)

Kültürpark, T.C. İzmir 1.No'lu Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu'nun 12.11.1992 gün ve 4072 sayılı kararıyla 2.Derece Doğal Sit + Tarihsel Sit alanı olarak tescil edilmiştir. Ancak 2000'li yılların ortalarında parka zarar vermesi muhtemel yeraltı otopark ihalesi açılmıştır. Yer altı otopark kararı ile ilgili dava süreci başlamış ve yer altı otopark çalışmasının iptaline karar verilmiştir (a.g.e., s.180-184). Günümüzde Kültürpark'la ilgili tekrardan planlama çalışmaları yürütülmektedir. Cumhuriyetin değerli kamusal mekânlarından biri olan Kültürpark, sahip olduğu yeşil alan zenginliği ve kültürel mirası ile korunması gereken bir alandır. Kültürpark ile ilgili yapılacak çalışmalar, ticari amaç güdülmeyen Kültürpark'ın sahip olduğu değerleri geri kazanmasına ya da korumasına yönelik olmalıdır.

Resim 3.2. 145.İzmir Kültürpark 2019 yılı uydu fotoğrafı
(Web kaynak 15)

3.2.15. Kayseri Mimar Sinan Parkı

Yapım Yılı: Geçmişten günümüze önemli medeniyetlere ev sahipliği yapmış olan Kayseri şehrinin kent dokusu çok sayıda araştırmannın konusu olmuştur. Kayseri'de yapılmış olan kent planlamaları ve kent parkları incelendiğinde Cumhuriyet Dönemi'nden önce 1910 yılında Gültepe ve Şule parklarının yapılmış olması dikkat çekicidir (Sönmez & Alper, 2012, s. 119) Buna ek olarak, Cumhuriyet Dönemi'nden önce yine 1900'lu yıllarda Millet Bahçesi'nin yapılmış olduğu bilinmektedir (Çabuk, 2012, s. 66). Bu yıllarda parkların yapılmış olması, halk için kamusal mekân yaratma çabasının olduğunu ve ne kadar önem verildiğini

göstermektedir. 19. yüzyıl sonları ve 20. yüzyıl başlarında yoğun bir şekilde imar faaliyetleri geçiren Kayseri şehri için hazırlanan kent planlarına bakıldığında, Cumhuriyet'in ilanı ile Kayseri'de ilk olarak 1933 yılında Burhanettin Çaylak'ın tasarlamış olduğu kent planının yapıldığı ve parkın 1935 yılında bu plan sonrasında yapıldığı görülmüştür (Çabuk, 2012, s. 77). Belediyeler Dergisi'nde ise 1935 yılında Mimar Sinan Parkı'nın ve Park Caddesi'nin fotoğrafı kullanılmıştır (Resim 3.2.147) (Belediyeler Dergisi, 1935, s. 34).

Resim 3.2. 146.Kayseri Mimar Sinan Caddesi ve Parkı, 1935
(Belediyeler Dergisi, 1935, s. 34)

Plancısı: Parkın kim tarafından tasarlandığı net olarak bilinmemekle beraber 1933 yılında Burhanettin Çaylak tarafından Kayseri kenti için bir plan hazırlandığı ve dönemin belediye başkanı ve valisi olan Nazmi Toker tarafından 1945 yılına kadar bu planın uygulandığı bilinmektedir (Sönmez & Alper, 2012, s. 124)

Parkın Yeri ve Yapıldığı Yılda Çevre ile İlişkisi: Park, kentin önemli akslarından olan İstasyon Caddesi, Atatürk Bulvarı ve Park Bulvarı arasında yer almaktadır. Yine aynı dönemde oluşturulan Cumhuriyet meydanına güçlü bir referans vermektedir. Ayrıca, parkın yanında çok eski tarihi olan Kurşunlu Cami yer almaktadır. 1935 yılından önce parkın olduğu alanın Kurşunlu Camisinin etrafında, resmi kurumlara, bankalara ve otellere hizmet veren bir boşluk olduğu, 1933 yılında Belediye Meclis kararı sonrasında Cumhuriyet Meydanı'na açılarak Mimar Sinan Parkı haline getirildiği anlaşılmaktadır (Çabuk, 2012, s. 77). Park alanına ait eski fotoğraflar incelendiğinde, parkın cumhuriyet meydanı ve anıtlarla doğrudan bir ilişki kurduğu gözlenmiştir.

Resim 3.2. 147. Kayseri Cumhuriyet Meydanı, Atatürk Anıtı, Kurşunlu Camii ve Mimar Sinan Parkı
(Web kaynak 4)

Önceki Kullanım Alanı: Park alanının eski kullanımını hakkında net bilgilere ulaşılamasa da bir makalede 1935 yılında Kurşunlu Camisinin yanında bulunan Paşa Hamamının yıkılarak yerine park yapıldığından bahsedilmiştir (Çalışır Hovardaoğlu & Akın, 2010, s. 128). Başka bir makalede ise, hazire alanı olarak kullanılan alanın parka dönüştürüldüğünden söz edilmiştir (Sönmez & Alper, 2012, s. 124). Park alanına ait eski fotoğraflar incelendiğinde, yapıldığı yıllarda çevresinde mahalle dokusunun olduğu varsayımı yapılmıştır (Resim 3.2.148).

Resim 3.2. 148. Park yapılmadan önce Kayseri Kurşunlu Camii ve çevresi, 1906
(Web kaynak 4)

Resim 3.2. 149.1915 yılı Kayseri Kurşunlu Minaresinden Valilik, Alay Bahçesi ve Saat Kalesi, eski evlerin olduğu yer, bugünkü Mimar Sinan Parkı
(Web kaynak 30)

Resim 3.2. 150.Kayseri Kurşunlu Cami ve Çevresi, park yapılmadan önce eski evlerin bulunduğu alanlar
(Web kaynak 4)

Yapıldığı zaman kullanılan peyzaj öğeleri: Parkta kullanılan peyzaj öğeleri hakkında bilgiye ulaşılamamıştır. Yapıldığı döneme ait görseller incelendiğinde, çim alan ve ağaç kullanımının olduğu gözlenmiştir (Resim3.2. 152).

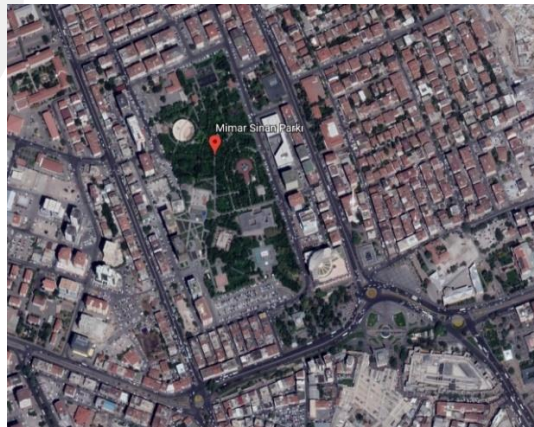
Resim 3.2. 151. Kayseri İstasyon Caddesi'nden Mimar Sinan Parkı, 1937
(web kaynak 4)

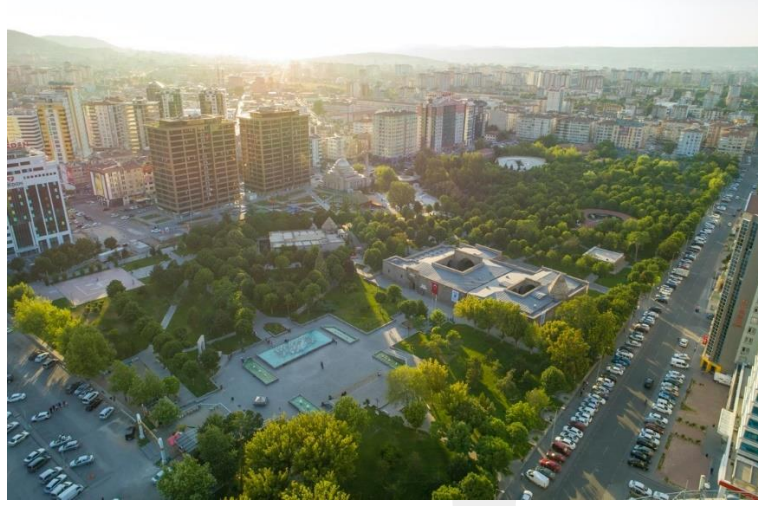
Resim 3.2. 152. Kayseri Mimar Sinan Parkı peyzaj öğeleri
(web kaynak 19)

Park içerisindeki yapılar: Parkın içinde Kurşunlu Camisinin parçası olan türbe ve medrese yapıları bulunmaktadır. Park alanı içinde yer alan bu yapılar Selçuklu Dönemi'nde yapılmış olan Çifte Medrese olarak bilinen ve günümüzde müze olarak kullanılan Gevher Nesibe Medresesi, kitap evi olarak kullanılan Selçuklu Dönemi'nde Avgunlu Medresesi ve 18. Yüzyılda yaptırıldığı bilinen Kalaycıoğlu Mescidi yapıldığı günden günümüze kadar olan süreçte yerini korumuştur. Mimar Sinan Parkı'nda, Cumhuriyet Meydanı'na referans veren ayrıca alanın tarihi dokusunun büyük ölçüde korunmasını sağlayan bir kamusal yeşil alan düzenlemesi gerçekleştirilmiştir. Park alanı olarak kullanılmadan önce hazire alanı olan bölgede yer alan, türbe ve medrese yapıları korunmuştur.

Günümüzdeki kullanım durumu: Park yapıldığı yıldan günümüze çeşitli değişimler geçirmiş olsa da kent merkezinde yer alan kamusal bir yeşil alan olarak önemini korumaktadır.

Resim 3.2. 153. Kayseri Mimar Sinan Parkı Google Earth görüntüsü
(web kaynak 15)

Resim 3.2. 154. Kayseri Mimar Sinan Parkı, 2018
(web kaynak 31)

3.2.16. Malatya- İsmet İnönü Parkı (İsmet Paşa Parkı, Hürriyet Parkı)

Belediyeler Dergisi'nde, ilk olarak 1936 yılında, Malatya'da Belediye ve Bayındırlık Çalışmaları isimli başlık altında Malatya kenti hakkında tarihi bilgilere, o dönemde yapılmış olan imar çalışmalarına ve İsmet İnönü Parkı'nın da yer aldığı kent görsellerine yer verilmiştir (Belediyeler Dergisi, 1936, s. 82-85). 1940 yılındaki sayısında ise, imar çalışmalarına, saltanat döneminde ve Cumhuriyet Dönemi'nde Malatya hakkında bilgiler verilmiş ayrıca İsmet İnönü Parkının da yer aldığı çeşitli görseller paylaşılmıştır (Belediyeler Dergisi, 1940, s. 45-50)

Resim 3.2. 155. Malatya İsmet İnönü Parkı
(Belediyeler Dergisi, 1936, s. 83)

Resim 3.2. 156. Malatya İsmet İnönü Parkı
(Belediyeler Dergisi, 1940, s. 47)

Yapım Yılı: Parkın yapım yılı hakkında net bir bilgiye ulaşılamamıştır. Polat doktora tezinde, tarihsel süreç içinde Malatya kentinde dönüşümü irdelerken, Cumhuriyet Dönemi'nde parkların yapıldığından bahsetmiştir. İsmet İnönü Parkı'nın cumhuriyetin ilk yıllarında düzenlendiğini parkın 1927 yılında mevcut olduğunu söylemiştir (Polat, 2014, s. 160).

Resim 3.2. 157. Malatya İsmet İnönü Parkı tanzim edilme başlangıcı, 1926
(Web kaynak 30)

Plancısı: Bilinmemektedir.

Parkın Yeri ve Yapıldığı Yılda Çevre ile İlişkisi: Kent merkezinde yer alan park, şehrin önemli akslarından olan Atatürk Caddesi üzerinde bulunmaktadır. Cumhuriyetin ilk yıllarında yapıldığı bilinen parkın çevresinde yine o yıllarda yapılmış olan Gazi İlkokulu bulunmaktadır. Ayrıca, parkın bitişiğinde dönemin valisinin ailesiyle birlikte yaşadığı Vali Konağı bulunmaktadır (Polat, 2014, s. 160). Bir diğer önemli olay ise, parkın önüne Atatürk Heykeli'nin yaptırılmasıdır. Atatürk ve genç bir

erkeğin tasvir edildiği heykel, 1945-1946 yılları arasında Nijad Sirel ve Hakkı Atamulu tarafından yapılmıştır.

Resim 3.2. 158. Malatya Gazi İlkokulu, 1933
(Web kaynak 4)

Resim 3.2. 159. Malatya Vali Konağı 1940
(Web kaynak 4)

Resim 3.2. 160. Malatya Kışla Caddesi, Gazi Mektebi, park 1933
(Web kaynak 33)

Resim 3.2. 161. Malatya Atatürk Heykeli
(Web kaynak 34)

Önceki Kullanım Alanı: Parkın önceki kullanım alanı hakkında bilgiye ulaşılamamıştır.

Yapıldığı zaman kullanılan peyzaj öğeleri: Parka ait görseller incelendiğinde, ağaç ve çim dokunun kullanıldığı gözlenmiştir. Ayrıca, süs havuz bulunmaktadır.

Resim 3.2. 162. Malatya İsmet İnönü Parkı içinde yer alan Havuz
(Web kaynak 35)

Resim 3.2. 163. Malatya İsmet İnönü parkının içerisinden bir görüntü, 1947
(Web kaynak 36)

Park içerisindeki yapılar: Cumhuriyetin ilk yıllarında yapılmış olan parkın, zaman içerisinde içinde Gazino yapısı yapılmıştır. Polat tezinde, 1960'lı yıllarda Malatya'da kentlilerin sosyal yaşamına en çok katkı sağlayan yerin İsmet Paşa Parkı ve parkın içinde yer alan "27 Mayıs Hürriyet Aile Çay Gazinosu" olduğunu söylemiştir (Polat, 2014, s. 178). Buna ek olarak, 1969 yılında parkın içinde belediyeye ait Evlendirme ve Nikâh Salonu olarak kullanılan bir bina olduğu ve bu binanın 1971 yılında müze olarak kullanılmaya başlandığı söylenmiştir. Müze olarak yer yetersiz olunca 1976 yılında Kernek semtinde yapılan müze kullanılmaya başlanmıştır (a.g.e., s. 184).

Günümüzdeki kullanım durumu: Yapıldığı günden günümüze kadar olan süreçte, cumhuriyet ideolojisini yansıtan sembol mekânlardan biri olan İsmet Paşa Parkı çeşitli düzenlemeler geçirmiş ancak mevcudiyetini sürdürmektedir. Günümüzde de kentin merkezinde yer alan, halkın sosyal yaşamında önemli yeri olan bir kamusal mekân olarak varlığını sürdürmektedir.

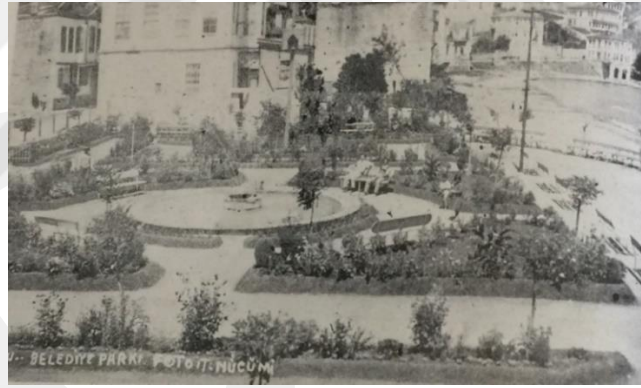

Resim 3.2. 164. Malatya İsmet İnönü Parkı Google Earth görüntüsü, 2019
(Web kaynak 15)

3.2.17. Ordu- Belediye Parkı (Bilal Köyden Açık Hava Basın Müzesi)

Belediyeler Dergisi'nde 1936 yılında, Ordu Urayı'nın Çalışmaları başlığı altında, Ordu kentinin imar çalışmalarına ve kente ait görsellere yer verilmiştir. Bu raporda, Park alt başlığında mevcut olan Belediye Parkı'nın yetersiz kaldığına

kanaat getirildiğini o döneme uygun bir şekilde yeniden inşasına başlandığını, en kısa sürede tamamlanması için çalışıldığı anlatılmıştır. Ek olarak, Belediye Parkı'nın görsellerine yer verilmiştir (Belediyeler Dergisi, 1936, s. 37-50). 1937 yılında, Ordu Urayı'nın İkinciteşrin Toplantısı Kararları başlığı altında, toplantıda alınan kararlar paylaşılmıştır. Park ile ilgili paylaşılan görsele ek olarak, iki yıl önce çıkan büyük fırtınada yıkılan rıhtım duvarının yeniden yapıldığı, ağaç dikme ve gül yetiştirme işlerine başlandığı bir sene içerisinde halkın sıhhi ve medeni ihtiyacını karşılayacağı bilgisi verilmiştir (Belediyeler Dergisi, 1937, s. 67-73). 1938 yılında, Ordu Urayı'nın Çalışmaları başlığı altında, yapılan imar işleri anlatılmış fotoğraflarla desteklenmiştir. Park alt başlığında, "belediye binası önünde ve deniz kenarında 110 metre uzunluğunda ve 46 metre genişliğinde umuma ait olmak üzere bir park inşa edilmiş ve parkın içi mütennevi çiçek ve ağaçlarla bezenmiştir." bilgisi verilmiş ayrıca görsel paylaşılmıştır (Belediyeler Dergisi, 1938, s. 58)

Resim 3.2. 165.Ordu Belediye Parkı
(Belediyeler Dergisi, 1936, s. 50)

Resim 3.2. 166. Ordu Belediye Parkı
(Belediyeler Dergisi, 1937, s. 70)

Yapım Yılı: Belediyeler Dergisi'ne 1936 yılında gönderilen çalışma raporunda parkın mevcut olduğunu ancak yetersiz görüldüğü için tekrardan yapılacağı söylenmiştir (Belediyeler Dergisi, 1936, s. 37). Parkın yapım yılı hakkında bir diğer bilgi ise parkın ilk olarak 1933 yılında belediye binasının önündeki kumluk alana inşa edilmiş olduğudur (Yeşil & Akköse, 2018, s. 249).

Plancısı: Parkın kim tarafından tasarlandığı bilinmemekte ancak Belediyeler Dergisi'nde paylaşılan bilgilere göre belediye tarafından yaptırıldığı düşünülmektedir.

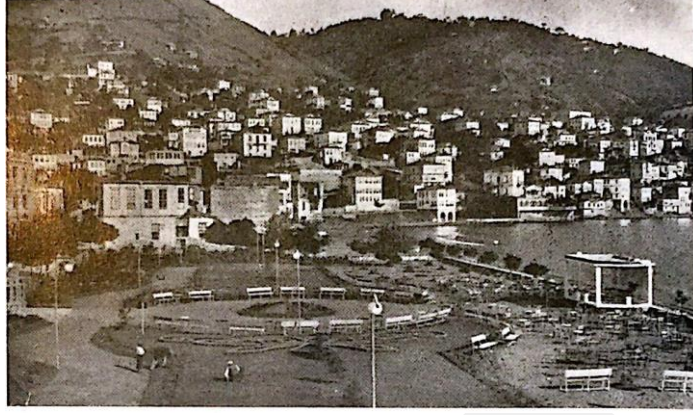
Parkın Yeri ve Yapıldığı Yılda Çevre ile İlişkisi: Belediyeler Dergisinde parkın belediye önünde ve deniz kenarında yer aldığı söylenmiştir. Ayrıca şehrin en işlek caddesinde yer aldığı da söylenmiştir. Sahille doğrudan ilişki kuran parkın yanında Halkevi de bulunmaktadır (Yeşil & Akköse, 2018, s. 249).

Resim 3.2. 167. Ordu Belediye Binası ve park (Yeşil & Akköse, 2018, s. 249).

Önceki Kullanım Alanı: Belediyeler Dergisi'nde 193 yılında Ordu Belediyesinin göndermiş olduğu bilgilerde, parkın yapıldığı alan “belediye dairesi önünde metruk ve işe yaramaz bir halde olmasından başka şehrin en işlek ve birinci sınıf caddesi üzerinde mezbelelik bir halde bulunan arsa” olarak tanımlanmıştır (Belediyeler Dergisi, 1937, s. 70).

Yapıldığı zaman kullanılan peyzaj öğeleri: Belediyeler Dergisinde, ağaçlarla ve güllerle süslendiği söylenmiştir. Ayrıca görsellere bakıldığı süs havuzunda yer aldığı gözlenmiştir.

Resim 3.2. 168.Ordu Belediye Parkı
(Belediyeler Dergisi, 1937, s. 70).

Park içerisindeki yapılar: Parkın içinde herhangi bir yapı olduğu bilgisine rastlanmamıştır.

Günümüzdeki kullanım durumu: Belediye parkı olarak yapılan alan, belediye binasının taşınmasıyla birlikte sahilde bulunan bir kamusal alan olarak kullanılmaya başlamış ismi Bilal Köyden¹² Parkı olarak değişmiştir. Parkın içerisine Bilal Köyden'in anıtı yaptırılmış, zaman içerisinde atıl kaldığı düşünülen park alanı yenilenme sürecinde Açık Hava Basın Müzesi olarak yenilenmiş 2014 yılında halka sunulmuştur.

Resim 3.2. 169. Ordu Bilal Köyden Açık Hava Müzesi uydu Görüntüsü 2019
(Web kaynak 15)

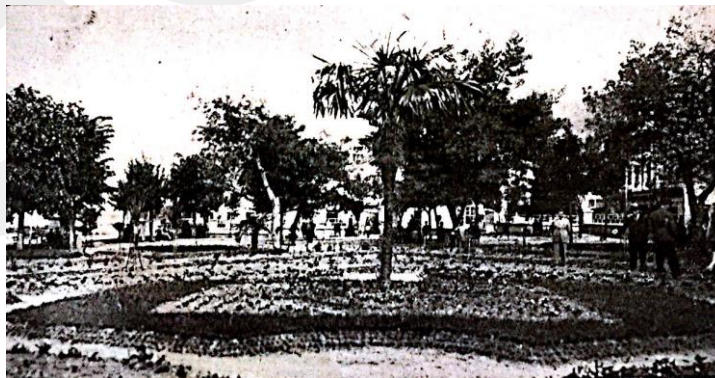
¹² Bilal Köyden: 1894 yılında Altınordu Uzunisa mahallesinde dünyaya gelen Bilal Köyden, Ordu Rüştüye mektebinden mezun olmuş, Erzincan Zabıt Katipliğinde öğrenimini tamamlamıştır. 1927 yılında Uzunisa'da kendi imali olan tahta baskı makinesiyle haftalık Güzelordu Gazetesini çıkarmış ve 25 yıl boyunca gazete yayınlanmıştır. 1951 yılından sonra Birlik Gazetesini çıkarmıştır (Gürpınar, 2017). 1967 yılında vefat eden Köyden anısına Ordu'da, büstünün ve baskı makinesinin içinde yer aldığı Bilal Köyden Açık Hava Basın Müzesi yaptırılmıştır.

3.2.18. Rize- Belediye Parkı (Memişağa Parkı)

Belediyeler Dergisi'nde ilk olarak, 1935 yılında Uraylarda Bayındırlık başlığı altında Rize'de 1934 yılında yapılan çalışmalardan bahsedilmiş ve 3 adet görsele yer verilmiştir (Belediyeler Dergisi, 1935, s. 43-44). 1937 yılında, Rize Uray'ından gönderilen raporda, fotoğraflar, kentte yapılmış olan imar çalışmaları ve belediye bütçesi hakkında bilgiler sunulmuştur. Ayrıca, Rize Parkı'na ait görsele yer verilmiş, "muntazam bir park vücude getirildi" bilgisi verilmiştir (Belediyeler Dergisi, 1937, s. 73-75). 1939 yılında yapılan çalışmalar anlatılmış ayrıca, Atatürk Caddesi, İskele Meydanı, Belediye Parkı görselleri kullanılmıştır (Belediyeler Dergisi, 1939, s. 46-48).

Resim 3.2. 170. Rize Belediye Parkı
(Belediyeler Dergisi, 1937, s. 74)

Resim 3.2. 171. Belediye Parkı, Rize
(Belediyeler Dergisi, 1937, s. 74)

Resim 3.2. 172.Rize Belediye Parkı
(Belediyeler Dergisi, 1939, s. 47)

Yapım Yılı: Parkın yapım yılı hakkında net bilgiye ulaşılamasa da parka ait görsellere bakıldığında parkın 1928 yılında mevcut olduğu gözlenmiştir. Ayrıca Rize Belediyesinin yayınlamış olduğu, kitapçıkta 1934 yılında parkın ilk düzenlenmiş görseline rastlanmıştır (Rize Belediyesi, 2019, s. 39). Belediyeler Dergisi'nin 1937 yılında çıkan 26-27. Sayısında Rize Urayının göndermiş olduğu yazıda, muntazam bir park vücutte getirildi bilgisi verilmiş ve görseli paylaşılmıştır (Belediyeler Dergisi, Rize Urayı'ndan, 1937, s. 75).

Plancısı: Bilinmemektedir.

Parkın Yeri ve Yapıldığı Yılda Çevre ile İlişkisi: Belediye bahçesi olarak kullanılan alan daha sonra park olarak düzenlenmiş ve kamusal mekân olarak hizmet vermiştir. Yapıldığı dönemde, sahille doğrudan ilişkisi bulunmaktadır. Ayrıca, görseller incelendiğinde, çevresinde Palas Otelin, Sinema binasının ve iskelenin bulunduğu anlaşılmaktadır.

Resim 3.2. 173.Belediye Parkı ve çevresi Palas Otel
(Rize Belediyesi, 2019, s. 19)

Resim 3.2. 174.Rize Belediye (Memişağa) Parkı ve Hükümet Binası'na Bakış 1935
(Rize Belediyesi, 2019, s. 35)

Resim 3.2. 175.Rize Parkın sahilten görünüşü 1930 yılı öncesi
(Rize Belediyesi, 2019, s. 22)

Önceki Kullanım Alanı: Parkın önceki kullanım alanı hakkında bilgiye ulaşılamamıştır.

Yapıldığı zaman kullanılan peyzaj öğeleri: Görseller incelendiğinde, ağaç ve çim dokusunun kullanıldığı gözlenmiştir. Park alanının demirliklerle çevrildiği ayrıca giriş kapılarının olduğu görülmüştür.

Resim 3.2. 176.Rize Belediye Parkı giriş kapısı ve demirlikler, 1930'lar
(Rize Belediyesi, 2019, s. 35)

Resim 3.2. 177.Rize Belediye Parkı ilk düzenlenmiş hali 1934
(Rize Belediyesi, 2019, s. 35)

Park içerisindeki yapılar: Park içerisinde yapı yapıldığı bilgisine ulaşılamamıştır.

Günümüzdeki kullanım durumu: Günümüzde Memişağa Parkı olarak bilinen park, yapıldığı günden günümüze kadarki sürecinde çeşitli düzenlemeler geçirmiştir. Yapıldığı dönemde, sahille ilişkisi bulunan, halkın eğlenme ve dinlenme amaçlı kullandığı en önemli kamusal mekânlarından biri olan park zaman içerisinde değişime uğramıştır. Kıyı şeridinin doldurulmasıyla birlikte günümüzde sahil ile ilişkisini kaybetmiş olan park, çevresi ticaret amaçlı kullanılan dükkanlarla çevrilmiş halde bulunmaktadır.

Resim 3.2. 178.Rize Belediye Parkı Uydu Görüntüsü, 2019
(web kaynak 15)

3.2.19. Samsun Gazi Parkı

Parkın Adı: Gazi Parkı (Belediye Parkı, Atatürk Parkı)

Yapım Yılı: Parkın yapım yılına ait net bilgiler bulunmamasıyla birlikte o döneme ait çekilmiş fotoğraflardan 1930 yılına kadar parkın yapılmış olduğu gözlenmiştir. Park hakkında daha önce yapılmış olan çalışmalar incelendiğinde, görsel kaynaklar değerlendirilerek parkın yapım süreci hakkında çeşitli çıkarımlar yapılmıştır. Parkın bulunduğu yere ait farklı zaman dilimindeki fotoğraflar incelenerek parkın eski kullanımı, yapıldığı zaman çevre ile ilişkisi hakkında bilgilere ulaşmak mümkün olmuştur. Embiya Sancak, Samsun Mimarlar Odası tarafından düzenlenmiş seminerde Samsun kent tarihi hakkında bilgiler sunarken, eski fotoğraflara dayanarak parkın 1920lerde yılında yapılmış olduğunu iddia etmiştir (Sancak, 2018). Samsun'un dönüşüm süreci açısından önemli bir yere sahip olan park hakkında görsel kaynaklardan yola çıkarak 1920'lerde yapılmış olduğuna referans veren bir diğer kaynak Baki Sarısakal tarafından gösterilmiştir (Sarısakal, 2018). Merve Yazıcı tezinde, 1900'lerde kentin dönüşüm sürecini ele alırken Gazi Park'a da yer vermiş, yapım yılı olarak net bir tarih göstermese de 1935 yılında çekilmiş görselleri kullanmıştır (Yazıcı, 2013, s. 30-31). Bozdoğan kitabında 1930'larda Anadolu'nun birçok yerinde Gazi ve Atatürk isimlerini taşıyan parklar yapıldığını öne sürmüş görsel olarak Samsun Gazi Park'ının fotoğrafına yer vermiştir (Bozdoğan, 2002, s.92).

Resim 3.2. 179. Samsun Gazi Parkı 1926
(Sancak, 2018)

Plancısı: Parkın yapıldığı zamana yönelik herhangi bir plancı ya da tasarımcı bilgisi bulunamamıştır. Sancak seminerde, parkın tasarımcısının olmadığını iddia etmiş, 1979'a kadar peyzaj tasarımının yapılmadığını, uzun yıllar boyunca eğitimli bahçıvanlar tarafından bakımının sağlandığını açıklamıştır. Bahçıvanların parkın bakımından sorumlu olduğuna dair bulunan bir diğer bilgi ise Arkitekt dergisinde yer almaktadır. Mimar Şevki, Memleket Köşeleri: Görüşler ve temenniler makalesinde Samsun ile ilgili fikirlerini sunarken Onur Anıtı önüne yapılan peyzaj düzenlemesinden bahçıvanların sorumlu olduğunu vurgulamış, belediye fen heyetinde mimar bulunmadığına değinmiştir (Arkitekt, 1934, s. 172-174).

Parkın Yeri ve Yapıldığı Yılda Çevre ile İlişkisi: Park arazisi incelendiğinde, önceden mezarlık olarak kullanılan bu alanın hemen yan tarafında Hükümet Konağı'nın bulunduğu gözlenmiştir. Parkın sahille ilişkisi bulunmakla birlikte ve Gazi iskelesine yakın bir konuma sahiptir. Kazım Paşa- Hükümet caddesinin açılmasıyla birlikte mezarlıktan dönüştürülen park alanının etrafında kahvehaneler, tütün depoları yapılmıştır (Yazıcı, 2013).

Resim 3.2. 180.Samsun Gazi Parkı ve çevresi 1930 yılı
(Sancak, 2018)

Resim 3.2. 181. Samsun Gazi Parkı ve Çevresi
(Sancak, 2018)

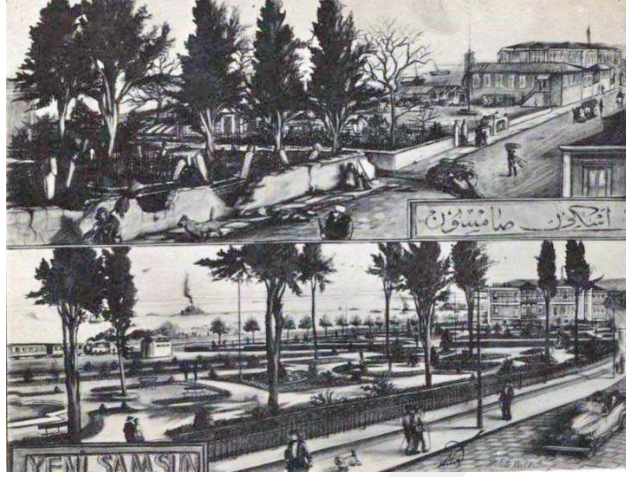
Önceki Kullanım Alanı: Fotoğraflar ve eski haritalar incelendiğinde eski kullanımına yönelik çıkarımlar yapmak mümkün olmuştur. 1860 yılındaki Osmanlı haritasında, park arazisinin Cenup Tabya mahalli ve mezarlık olarak gösterilen alan olarak görmek mümkündür (Sancak, 2018). 1869 yılında Samsun’da gerçekleşen büyük yangın sonrasında Mösyä Brio ve Hirsan Efendinin planlama çalışmaları yapıldığı iddia edilmiştir. 1870lerdeki fotoğraflar incelendiğinde, park arazisinde Topçu Kışlasının bulunduğu gözlenmiştir. 1890 ve 1906 yılındaki fotoğraflarda Topçu Kışlası’nın yok olduğu gözlenmiş park arazisinin olduğu yerde mezarlık ve Kılıç Ali Paşa çeşmesi ile türbesinin yer aldığı söylenmiştir (Sancak, 2018). 1920’lerde mezarlık alanının parka dönüşümü gerçekleştirilmiştir.

Resim 3.2. 182.1870 Cenup tabya ve mahali
(Sancak, 2018)

Resim 3.2. 183.1906 yılı haritası Hükümet Konağı, topçu kışlası
(Sancak, 2018)

Resim 3.2. 184.Samsun Gazi Parkı önce ve sonrası gravür çalışması
(Sancak, 2018)

Yapıldığı zaman kullanılan peyzaj öğeleri: Park yapılmadan önce mezarlık olarak kullanılan alanda bulunan Selvi ağaçları korunmuş, görsel kaynaklar incelendiğinde yeşil doku olarak çimen alanların ve Selvi ağaçlarının olduğu tespit edilmiştir. Önceden mevcut olan su kuyusu havuza dönüştürülmüş, 1932 yılında anıt heykel yaptırılmıştır.

Resim 3.2. 185. Samsun Gazi Parkı Peyzaj Düzenlemeleri
(Sancak, 2018)

Resim 3.2. 186.- Samsun Gazi Parkı ve havuzu 1930
(Sancak, 2018)

Park içerisindeki yapılar: 1931-1932 yılları arasında Samsun Halkı tarafından heykeltıraş Heinrich Krippel'e Atatürk Heykeli yaptırılmıştır. Avusturyalı bir heykeltıraş olan Henrich Krippel, 1925 yılında uluslararası bir yarışmada Mustafa Kemal Atatürk'ün heykellerini yapmak için seçilmiştir. Türkiye'de İstanbul ve Ankara dışında başka şehirlerde de eserleri vardır (Institut, 2018). Mustafa Kemal Atatürk'ün bağımsızlık mücadelesini başlattığı şehir olarak manevi bir değere sahip olan Samsun şehrinde, Gazi Parkı'nda Onur Anıtı yaptırılmıştır. Samsun şehrinde Onur Anıtı'nın yapılma süreci, Vali Kazım Paşa tarafından heykelin yerleştirileceği kaidenin temelini yapımıyla 1927 yılında başlamıştır. Kaidenin yapımı tamamlandıktan sonra, Henrich Krippel tarafından bronzdan yapılan Atatürk heykeli Samsun'da monteleme işlemi yapılacak şekilde parçalar halinde 1931 yılında Viyana'dan gemiyle Samsun'a getirilmiştir. 1932 yılında heykelin yerleştirme işlemleri tamamlanmış büyük bir törenle halka sunulmuştur (Sarısakal, 2018). Atatürk'ün askeri üniformasıyla şaha kalkmış bir atın üstünde olarak yapılmış olan heykel, Atatürk'ün Samsun'a gelişini tasvir etmektedir.

Resim 3.2. 187.Gazi Parkı içerisinde Onur Anıtı
(Sancak, 2018)

Günümüzdeki kullanım durumu: Heykel, su havuzu ve kullanım alanı büyüklüğü olarak bir değişim gözlenmese de peyzaj ve kullanım açısından değişiklikler gözlenmiştir. Günümüzde park içerisinde bir kafe bulunmaktadır. Yeşil doku azalmış, çocuk parkı eklenmiştir.

Resim 3.2. 188.Samsun Gazi Parkı Google Earth görüntüsü
(web kaynak 15)

3.2.20. Sivas- Selçuk Parkı (Cıbıllar Parkı)

Belediyeler Dergisi'nde, ilk olarak 1936 yılında Şehir Haritalarının Yapılması başlığı altında, Sivas şehrinin imar planı öncesi hazırlanmış mevcut şehir haritası paylaşılmıştır (Belediyeler Dergisi, 1936, s. 36-37). 1941 yılında ise, Sivas Şehrinin İmar Planı ve İzahı başlığı altında, şehir plancısı Wandenberg tarafından yorumlanan raporda, şehir plancısı Wagner tarafından hazırlanan imar planının ve raporunun, imar açısından değerlendirilmesi, mali açıdan değerlendirilmesi ve şehrin ihtiyaçları hakkında ayrıntılı açıklamalar yapılmıştır (Belediyeler Dergisi, 1941, s. 27-38). Raporda, Wagner'in Ethem Bey Parkı'nı yeni plan sahasına dahil etmeyi unuttuğu söylenmiş, ayrıca Wagner tarafından hazırlanan planda park ve yeşil alanlar için ayrılan alanın çok büyük olduğu vurgulanmış, Ethem Bey Parkı'nın da hesaba katıldığında çok daha az alanla park ve yeşil alanlar ihtiyacının karşılanabileceği savunulmuştur (a.g.e., s.30).

Yapım Yılı: Parkın ilk oluşma süreci 1913-1917 yılları arasında Vali Muammer Bey tarafından yapılmış kentsel yenileme çalışmaları sonucunda, harabe durumundaki kalıntılar yok edilmiş, havuz ve kaldırım taşı düzenlemesiyle geniş bir alan ortaya çıkarmasıyla oluşmuştur (Tuztaşı, 2018, s. 260). Selçuk Parkı'nın Cumhuriyet Dönemi'ndeki şeklini alması ise 1930'lu yıllarda olmuştur. İstasyon Caddesi'nin yapılmasıyla birlikte park alanının olduğu bölgede yoğun imar faaliyetleri olmuş, bazı binalar yıkılarak yerine Cumhuriyet Dönemi'ni yansıtan kamusal yapılar

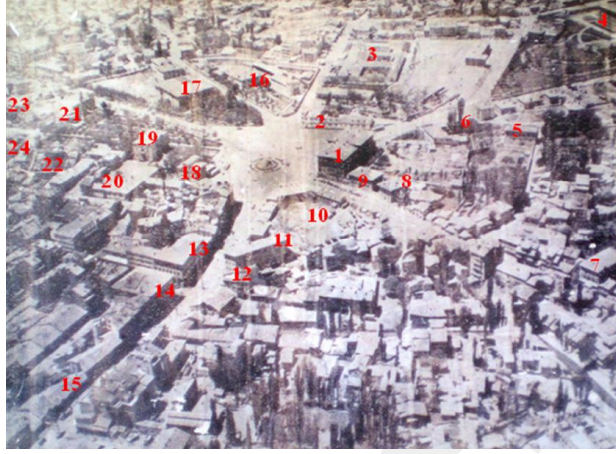
eklenirken, Selçuklu Medreselerini ve Kale Cami'nin bulunduğu bölge park olarak düzenlenmiştir (Tuztaşı & Koç, 2017, s. 119).

Resim 3.2. 189.Sivas Hükümet Konağı ve Selçuk Parkı
(web kaynak 35)

Plancısı: Belediye tarafından yaptırılmıştır.

Parkın Yeri ve Yapıldığı Yılda Çevre ile İlişkisi: Park, Sivas Kent Meydanı'nda (Hükümet Meydanı) oluşturulmuştur. Erken Cumhuriyet Dönemi'nde demiryolunun gelişmesiyle birlikte tren istasyonları ve istasyonların şehir merkezine yeni açılan bir aksla bağlanması yaygın bir durumdur. Sivas kentinde de 1927 yılında İstasyon binasının yeri belirlendikten sonra kent merkezine bir aksla bağlanması ön görülmüş ve İstasyon Caddesi açılmıştır (Ölmez Kalender & Demiroğlu, 2011, s. 359). Bu caddenin açılmasıyla birlikte Cumhuriyet Dönemi kamusal mekânları kent meydanında yerini almaya başlamıştır. Demiroğlu ve Kalender, kent meydanının tarihsel sürecini inceledikleri makalelerinde, dönemin yapılarının bulunduğu bir görsel oluşturmuşlardır (Ölmez Kalender & Demiroğlu, 2011, s. 358). Görselde yer alan 21 numaralı Kale Cami, 22 numaralı Buruciye Medresesi, 23 numaralı Çifte Minareli Medrese ve 24 numaralı Şifaiye Medresesi yapıların yer aldığı bölüm park olarak düzenlenmiştir (Resim 3.2.191). Park, içinde bulundurduğu bu yapıları bulundurmakla kent tarihine saygı duyan yapılarla ilişki kuran bir kamusal mekân olmanın yanında, çevresinde bulunan Halkevi, Parti Binası, Kongre Binası, Ordu Evi, Jandarma Binası, Miting Alanı ve Hükümet Binası'yla Cumhuriyet Dönemi'nin kamusal alanlarının birleştiği bir mekân olarak karşımıza çıkmıştır.

1. Hükümet Konağı	13. Eski Nikah Salonu
2. Jandarma Binası	14. Eski Belediye Oteli
3. Kapalı Cezaevi	15. Taşhan
4. Sivas Numune Hastanesi	16. Ordu Evi
5. Kadınlar Hapishanesi	17. Kongre Binası
6. Değirmen	18. Parti Binası
7. Yalçın Sineması	19. Halkevi
8. Sıhhiye Binası	20. Ast.Ordu Evi
9. Vilayet Matbaası	21. Kale Cami
10. Miting Alanı	22. Buruciye Medresesi
11. PTT Binası	23. Çifte Minareli Medrese
12. Eski Belediye Binası	24. Şifaiye Medresesi

Resim 3.2. 190.Sivas Kent Meydanı ve Çevresi
(Ölmez Kalender & Demiroğlu, 2011, s. 358)

Resim 3.2. 191.İstasyon Caddesi, Halk Evi, Selçuk Parkı, Kale Cami
(web kaynak 4)

Önceki Kullanım Alanı: Hükümet Meydanında kalan alan park olarak kullanılmadan önce harabe durumundaki Selçuklu ve Osmanlı yapılarının kalıntıları bulundurmaktadır. 1913-17 yılları arasında Vali Muammer Bey tarafından yapılmış kentsel yenileme çalışmaları sonucunda, harabe durumundaki kalıntılar yok edilmiş, havuz ve kaldırım taşı düzenlemesiyle geniş bir alan oluşturulmuştur (Tuzaşı, 2018, s. 260).

Resim 3.2. 192.Sivas Park alanı içerisinde bulunan Buruciye Medresesi, Çifte Minareli Medrese ile Keykavus Şifahanesi ve kalıntılar (web kaynak 4)

Yapıldığı zaman kullanılan peyzaj öğeleri: Medreseler ve Kale Cami'nin çevresi istimlak edilerek oluşturulan park alanında ağaç dokusu bulunmakta ve alanın ortasında havuz yer almaktadır (Ölmez Kalender & Demiroğlu, 2011, s. 360).

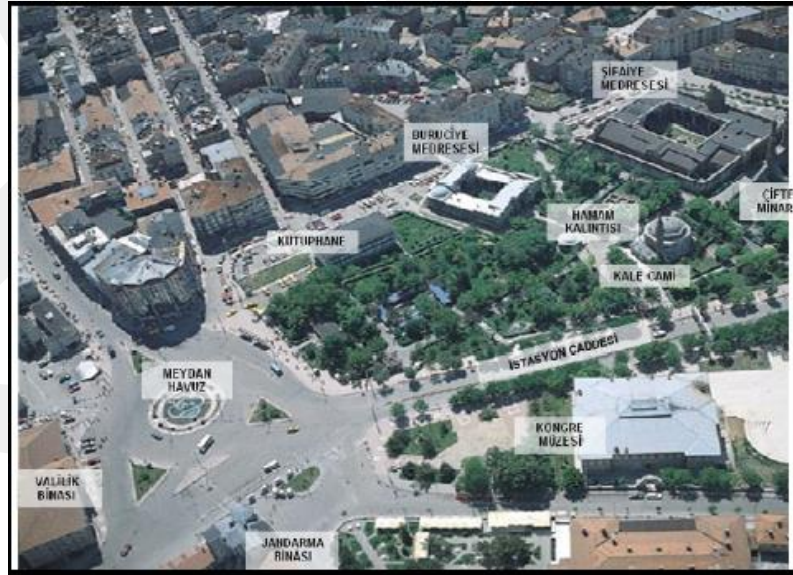
Resim 3.2. 193. Sivas Selçuk Parkı ve ağaç dokusu (web kaynak 4)

Resim 3.2. 194.Sivas Selçuk Parkı'nın içerisinde bir görüntü (web kaynak 5)

Park içerisindeki yapılar: Park alanının içerisinde, Osmanlı Dönemi'nde yaptırılmış olan Kale Cami ve Selçuklu Dönemi'nde yaptırılmış olan Buruciye Medresesi, Çifte Minareli Medrese ve Şifaiye Medresesi yapıları yer almaktadır. Aydın tezinde, park içerisinde bulunan Selçuklu yapılarının bütünleşerek kentte yaşayanların hayatlarına katılan bir mekân parçası “yer” oluşturduğunu söylemiştir (Aydın, 2006, s. 70)

Günümüzdeki kullanım durumu: Selçuklu Parkı kent meydanında yer almasının yanı sıra içerisinde Selçuklu, Osmanlı, Cumhuriyet Dönemi'nin önemli eserlerini bulunduran tarihine sahip çıkan kamusal bir yeşil alan olarak dikkat çekmektedir. Ancak, zaman içerisinde değişime uğramış içerisinde bulundurduğu tarihi yapıların ağaçlardan dolayı algılanamadığı düşünülerek, park ve etrafı kent meydanı olarak tekrar düzenlenmiştir (3.2.196) (Ölmez Kalender & Demiroğlu, 2011, s. 361-363). Parkın içerisinde yer alan bulunan tarihi yapıların önündeki ağaçların kaldırılarak görünürlüğünü artırması ve kent meydanıyla daha bütüncül bir ilişki kurması hedeflenerek yapılan bu düzenleme çalışması sonucunda mevcut olan ağaçların çoğu ortadan kaldırılmış geniş ve açık bir kamusal elde edilmeye çalışılmıştır (Resim3.2.197) (Tuztaşı, 2018, s. 265).

Resim 3.2. 195.Sivas Selçuk Parkı ve yoğun ağaç dokusu (Ölmez Kalender & Demiroğlu, 2011, s. 361)

Resim 3.2. 196.Sivas Selçuk Parkı ve Kent Meydanı günümüz
(web kaynak 37)

3.2.21. Trabzon- Atapark

Belediyeler Dergisi’nde ilk olarak, 1936 yılında Uray Küçük Haberleri başlığı altında Trabzon’da yeni bir park yapıldığı bilgisi verilmiştir. “Senelerden beri otlak halinde bulunan ve şehre, şehir halkına faydası olacağı düşünülmeyen Taksim mezarlığının en nihayet park yapılmasına karar verilmiş ve işe de başlanılmıştır. Park bu yaz tanzim edilecektir. Çiçek mevsimi geçtiği için parkın ancak gelecek sene açılması mümkün olacaktır. (Belediyeler Dergisi, 1936, s. 58)” Belediyeler Dergisi’nde 1937 yılının Eylül-Ekim ayları için hazırlanmış sayısında “Trabzon Şehrinin Haritası” başlığı altında, şehirci Lambert¹³ tarafından hazırlanacak olan şehir haritasından ve şehirde yapılacak imar çalışmaları anlatılmıştır (Belediyeler Dergisi, 1937, s. 20-21).

...Şimdiki parkı ve etrafını şehrin en güzel ve en modern bir sahası yapacağız. Parktan geçecek ana yolun geniş bir yerinde muazzam bir Atatürk heykeli dikilecek, bu heykel gerek Limandan ve gerek Erzurum yolundan görünebilecek tarzda yapılacaktır. Belediye binasından başka Hükümet konağını da bu heykel etrafına almak gerektir. Gerek heykel gerek inşaat şehrin manzarasına çok güzel ve muhteşem bir mahiyet verecektir. Çizilecek programda bu işleri daha geniş tutmak mümkündür. Fakat mali vaziyet müsaade etmezse mütevazî hareket edilebilir... (Belediyeler Dergisi, 1937, s. 21)

1940 yılının Ocak sayısında, Trabzon Belediyesi’nin faaliyet raporu verilmiştir. Bu raporda, “...Zağnosta (Atapark) namile tesis edilmekte bulunan umumi bahçenin tarh ve tanzimi işleri ile meşgul olunarak bu hususta muktazi işçilik,

¹³ Lambert: Fransız mimar ve kent plancısı Jacques H. Lambert, 1937-1940 yılları arasında Trabzon kentinin imar planını hazırlamıştır.

malzeme, toprak tesviye ameliyesi icra ettirilmiştir (Belediyeler Dergisi, 1940, s. 42).” bilgisi verilmiştir. Buna ek olarak park ve çevresinin tasviye edildiği, alanda yapılacak sıhhi tesisat, yol işleri açıklanmış, parkın köşesine yapılan beton kulübenin elektrik işleri için yapıldığı bilgisi verilmiştir (a.g.e, s.43).

1941 yılının Mayıs sayısında, Jacques H. Lambert tarafından hazırlanmış Trabzon imar planı ve izah raporu yer almıştır (Resim 3.2.198) (Belediyeler Dergisi, 1941, s. 36-57). Raporda, imar planı ayrıntılı bir şekilde açıklanmış yapılacak işler anlatılmıştır. Bu raporda, Serbest Sahalar ve Park Sistemleri alt başlığında, yapılacak parklar, spor sahaları anlatılmıştır. Asıl Parklar diye ayrılan bölümünde, Ayasoyfa Parkı, İncirli Park ve Gazinosu, İsmet İnönü Büyük Parkı, Atapark, Uzer Parkı, Ordu Parkı, Belediye Parkı, Sevuik Pınar Parkı, Mezatlık Parkı Boztepe Parkı, Kindinar Parkı ve açıklamaları yer almaktadır (Belediyeler Dergisi, 1941, s. 45-48).

Resim 3.2. 197.Lambert, Trabzon İmar Planı
(Belediyeler Dergisi, 1941,s. 36).

Belediyeler Dergisine gönderilen raporlar incelendiğinde, 1941 yılından önce Taksim mezarlığında yapılacak olan park, içerisine Atatürk anıtı yaptırılacak olan Belediye Parkı ve Zağnos meydanında yaptırılan Atapark bilgileri verilmiştir. 1941 yılındaki imar planı raporunda yapılan veya yapılacak toplam on iki parktan bahsedilmiştir. 1949 yılında ise Trabzon’da yapılmış dört parkın varlığından söz edilmiştir (Düzenli, 2009, s. 196).

Bunlar, Atapark, Belediye Parkı, Taksim Parkı ve Kalepark’tır. Yapım yılı 1920’ler de gerçekleşen Kale Parkı, günümüzde Askeriye ’ye devredilmiş ve kamusal alan olmaktan çıkmıştır (Doğan, 2016, s. 105). Günümüzde de askeriye ait olan Kalepark teze dahil edilmemiştir.

Resim 3.2. 198.Trabzon Kale Park, 1920'ler
(web kaynak 4)

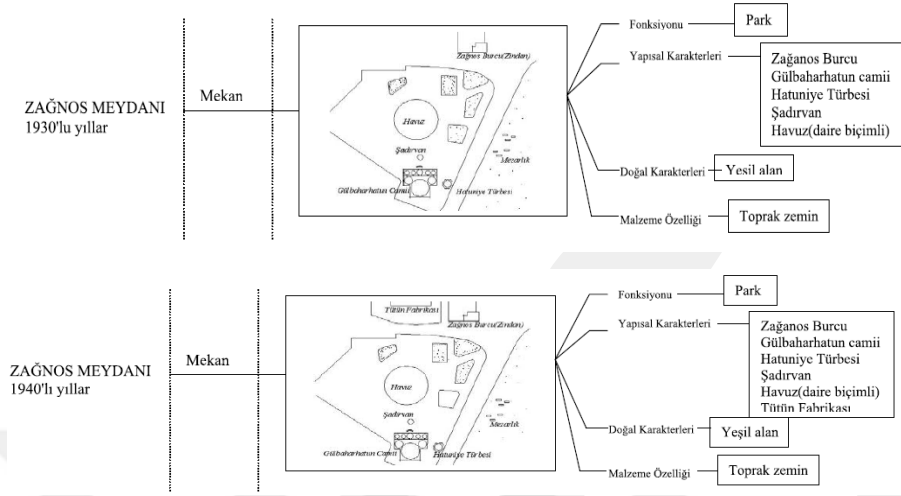
Yapım Yılı: Belediyeler Dergisi'nde 1940 yılında parkın yapıldığı söylenmiştir (Belediyeler Dergisi, 1940, s. 42). Bayrak tezinde, Belediyeler Dergisi'ne gönderilen Atapark'ın tesis edilmesi, tarh ve tanzim işleriyle meşgul olduğu bilgisini, 1938-1939 yılı belediye mesai raporunda, daimî encümen kararlarında sunmuştur (Bayrak, 2017, s. 80). Atapark'ın yapım süreci ilk olarak 1937 yılında park alanındaki mezarlığın ortadan kaldırılmasıyla başlamıştır (Pouya, 2015, s. 13).

Plancısı: Parkın tasarımcısının şehrin imar planını da hazırlayan Lambert olduğu söylenmiştir (Belediyeler Dergisi, 1940). Belediye tarafından yaptırılan parkın yapım süreci ve park yerinin seçimi hakkında Tahsin Uzer'in önemli rolü olduğu belirtilmiştir (Düzenli, 2009, s. 139)

Parkın Yeri ve Yapıldığı Yılda Çevre ile İlişkisi:

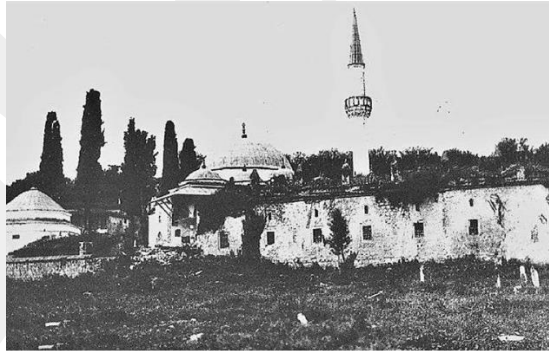
Atapark'ın yeri hakkında ilginç bir hikâye vardır. Mustafa Kemal Atatürk'ün Trabzon'u ziyareti sırasında, İmaret Mezarlığı'nı göstererek, Tahsin Uzer'e "Bu memleketin en güzel yerinde bu manzara nedir?" sorusunu yöneltmiştir. Bu olayın üzere, Belediye'nin altı yıl önce almış olduğu ancak uygulamaya koyamadığı mezarlığın kaldırılıp yerine park yapılması çalışmaları hızlandırılmış ve Tahsin Uzer'in konuyla çok yakından ilgilendiği anlatılmıştır (Düzenli, 2009, s. 139). Doğan tezinde, park ve çevresini Zağnos Meydanı olarak tanımlamış ve zaman içerisinde bölgenin değişimlerini göstermiştir (Resim 3.2.200) (Doğan, 2016, s. 63). 1930'lu yıllarda, bölgede Gülbaharhatun Camii, Hatuniye Türbesi, Şadırvan, daire biçimli

havuz ve Zağanos Burcu bulunurken, 1940'lı yıllarda parkın etrafına Tütün Fabrikası ve 1950'li yıllarda ise Sosyal Sigortalar Kurumu binaları eklenmiştir (a.g.e., s.63-64).

Resim 3.2. 199. 1930'lu ve 1940'lı yıllarda Trabzon Atapark ve çevresi (Doğan, 2016, s. 63-64)

Önceki Kullanım Alanı: Zağnos Meydanı olarak bilinen bölgede Gülbaharhatun Cami ve külliyesi ve İmaret Mezarlığı yer almaktadır. Külliye yapıları ve mezarlık alanı 1937 yılında yıktırılmış, park bu bölgeye yaptırılmıştır (Pouya, 2015, s. 13).

Resim 3.2. 200. Trabzon Gülbaharhatun Cami ve İmaret Mezarlığı, 1930lar (web kaynak 4)

Yapıldığı zaman kullanılan peyzaj öğeleri: Parka dönüştürülen alanda, yapıldığı ilk yıllarda yeşil parseller ayrılmış ve önlerine banklar yerleştirilmiştir (Resim 3.2.202). Ağaçlar ve havuz korunmuş, toprak zemin dokusu kullanılmıştır (Üstün, 2014, s. 84-85). Doğan tezinde o dönemde yaşamış olan kişilerle görüşmüş,

görüşmecilerin Atapark'ın geçmişi hakkında yaptıkları yorumlara yer vermiştir. Bu yorumlarda, park içerisinde kamerye olduğu, mandalina ve portakal ağaçlarının olduğu havuzun etrafında oturulduğu anlatılmıştır (Doğan, 2016, s. 67-70). 1955 yılında park tekrar düzenlenmiş, ortasında bulunan daire biçimindeki havuz dikdörtgen biçimine dönüştürülmüş ve havuzun etrafı bodur bitkilerle çevrilmiştir (Pouya, 2015, s. 13-14).

Resim 3.2. 201.Trabzon Atapark, 1939
(web kaynak 4)

Resim 3.2. 202. Trabzon Atapark, dikdörtgen havuz
(web kaynak 4)

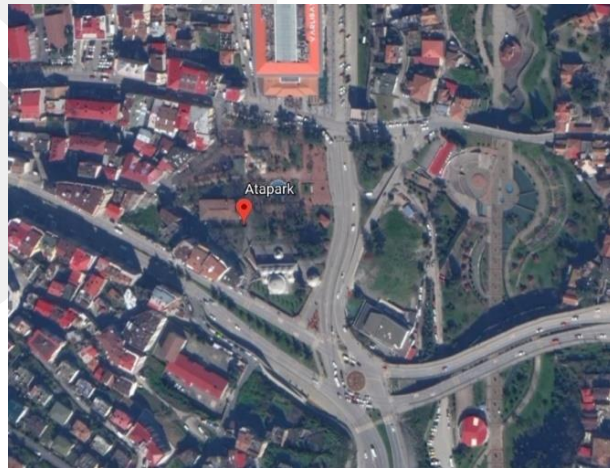
Resim 3.2. 203. Trabzon Atapark, çevre düzenlemesi
(web kaynak 4)

Park içerisindeki yapılar: Parkın güneyinde Gülbaharhatun Cami ve Hatuniye türbesi bulunmaktadır. 1961 yılında parkın içerisine İl Halk Kütüphanesi yapılmıştır (Düzenli, 2009, s. 298).

Resim 3.2. 204. Trabzon Atapark, Gülbaharhatun Cami ve türbe (web kaynak 4)

Günümüzdeki kullanım durumu: Yapıldığı dönemden günümüze kadar olan süreçte çeşitli değişimler olsa da günümüzde de park mevcuttur. Gülbaharhatun Camii ve kütüphane yapılarıyla sınırlandırılan parkın içerisinde, kafeterya, çocuk oyun alanı, su yüzeyi, oturma mekânları ve gezinti yolları bulunmaktadır (Kızılaslan, 2007, s. 46-48). 2000-2011 yılları arasında park tekrar düzenlenmiş, içerisine Atatürk Heykeli eklenmiştir (Pouya, 2015, s. 19). Park yapıldığı dönemdeki gibi halkın sevrerek gittiği kamusal mekânlardan biri olma özelliğini günümüzde de korumaktadır.

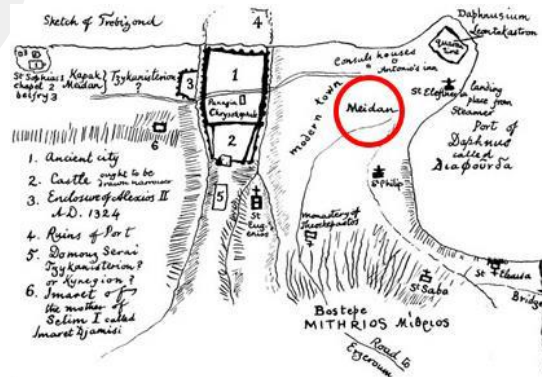

Resim 3.2. 205. Trabzon Atapark google earth görüntüsü (web kaynak 15)

3.2.22. Trabzon- Belediye Parkı (Meydan Parkı, Atatürk Alanı)

Meydan Parkı, tarihsel süreç içerisinde Belediye Meydanı, Meydan-ı Şarki, İtalyan Meydanı, Gavur Meydanı ve Taksim Meydanı isimleriyle anılmıştır. Günümüzde Atatürk Alanı adıyla kullanılan alan, çok uzun bir süre boyunca meydan işlevi görmüş, Roma, Osmanlı, Cumhuriyet Dönemlerinde de meydan olarak kullanılmıştır (Kamer Aksoy, 2005, s. 76).

Yapım Yılı: Cumhuriyet öncesi dönemde de meydan ve park işlevi gören alanın yapım yılı hakkında bilgiye ulaşılamamıştır. Alanın tarihsel süreci incelendiğinde, Sadeq tezinde Meydan alanının 1500'lü yıllarda Hristiyan mahallelerin en büyüğü olarak belirtildiğini, 1850'lerde çizilen Finlay'ın Trabzon haritasında meydan olarak işaretlendiğini açıklamıştır (Resim 3.2.207) (Sadeq, 2019, s. 60). Bir diğer tez çalışmasında, meydanın işlev şeklinin tarihsel süreçte değiştiği söylenmiş, 1900'lü yılların başında geçiş alanı ve kervanların dinlenme alanı olarak kullanıldığı, 1920'li yıllarda sinema ve tiyatronun etkisiyle işlevinin değişerek buluşma ve sohbet etme mekânı haline geldiği anlatılmıştır (Resim3.2.208) (Doğan, 2016, s. 77). Meydan Parkı'nın tarihte yine park olarak kullanıldığını ve 1900'lü yıllarda parkta düzenleme çalışmaları yapıldığını söyleyen Üstün, 1920'lerde parkın hemen ortasında bir kamerye ile, üç havuz bulunduğunu, 1925 ve 1930'lu yıllarda parkta bulunan ağaç sayısında artış olduğunu belirtmiştir (Üstün T. , 2014, s. 83). Cumhuriyet Dönemi'nde mevcut olan park alanı, Belediyeler Dergisi'nin 1937 yılındaki sayısında, parkta düzenlemeler yapılarak şehrin en güzel ve modern sahası yapılacağı söylenmiştir (Belediyeler Dergisi, 1937, s. 21).

Resim 3.2. 206.1850'lerde Finlay'ın Trabzon haritasında Meydan (Düzenli, 2008, s. 63)

Resim 3.2. 207. Trabzon 1900'ler Deve Kervanları
(Düzenli, 2008, s. 194)

Plancısı: Cumhuriyet Dönemi'nde parkın düzenleme çalışmaları, belediye tarafından Lambert'e yaptırılmıştır (Sadeq, 2019, s. 62).

Parkın Yeri ve Yapıldığı Yılda Çevre ile İlişkisi: Önceden de kent meydanı olarak kullanılan park alanı ve çevresi merkezi konumu dolayısıyla Cumhuriyet Dönemi'nde imar faaliyetlerin yoğun olduğu ve dönemin modern mimarlık hareketlerinin en çok temsil edildiği alanlardan biri olmuştur (Düzenli, 2009, s. 194). Doğan tezinde, park ve çevresindeki yapıları tanımlarken, 1920'li yıllarda park alanının çevresinde; oteller, hanlar, Belediye Binası, İskenderpaşa Cami bulunurken parkın içinde, Sümer Sineması ve kameriye bulunmaktadır. (Doğan, 2016, s. 79). 1930'lu yıllarda, parkın çevresine ek olarak büfe ve taksi durağı eklenmiş, 1940'lı yıllarda Gazeteciler Cemiyeti eklenmiş, 1960'lı yıllarda ise Sümer Sineması ve Şems Oteli kaldırılmıştır (a.g.e., s.80-81).

Resim 3.2. 208.1940, Trabzon Meydan Parkı, Belediye Binası
(web kaynak 4)

Resim 3.2. 209. 1940, Trabzon Meydan Parkı ve Çevresi
(web kaynak 4)

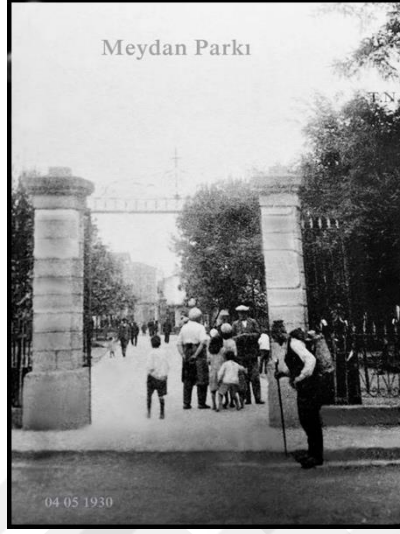

Resim 3.2. 210.1960'lar Trabzon Belediye Binası, Cami ve Meydan Parkı
(web kaynak 4)

Önceki Kullanım Alanı: Parkın Cumhuriyet öncesinde de kullanım alanı parktır.

Yapıldığı zaman kullanılan peyzaj öğeleri: Üstün, 1920'lerde parkın hemen ortasında bir kameriye ile, üç havuz bulunduğunu, 1925 ve 1930'lu yıllarda parkta bulunan ağaç sayısında artış olduğunu belirtmiştir (Üstün, 2014, s. 83). 1930'lu yıllarda parkın etrafı demir parmaklı giriş kapılarıyla sınırlandırılmış (Resim 3.2.212), 1940'lı yıllarda 50 cm taş duvar üzerine demir parmaklıklar eklenerek sınırlandırma yapılmış 1955 yılında ise sınır elemanları kaldırılmıştır (a.g.e., s.83). 1920'li yıllardan 1950'li yıllara kadar toprak zemin kullanılmış 1950'li yıllarda çim ve çakıl zemine geçilmiştir. Ek olarak, Cumhuriyet Döneminde Çınar ağacı ve yeşil alan dokusu

bulunmaktadır. 1950'li yıllara gelindiğinde parkın içine Atatürk heykeli ve havuz eklenmiştir (Resim 3.2.215) (Doğan, 2016, s. 80-83).

Resim 3.2. 211. Trabzon ,1930 yılı Meydan Parkı demir sınırlıklar (web kaynak 4)

Resim 3.2. 212. Trabzon Meydan Parkı 1930'lar (web kaynak 4)

Resim 3.2. 213. Trabzon ,1942 yılı Meydan Parkı (web kaynak 4)

Resim 3.2. 214. Trabzon Meydan Parkı havuz ve Anıt
(web kaynak 4)

Resim 3.2. 215. Trabzon Meydan Parkı 1950'ler katlanır sandalyeler ve park düzenlemesi
(web kaynak 4)

Resim 3.2. 216. Trabzon Meydan Parkı 1960'lar
(web kaynak 4)

Park içerisindeki yapılar: Cumhuriyet Dönemi'nde park içerisinde Sümer Sineması bulunmaktadır (Resim3.2.218). Sinema yapısı, o dönemde halkın park alanındaki sosyal etkinliği artıran bir yapı olmuştur. Sinema binasının varlığı belediye de 1939'lu yıllardan itibaren tartışılmış, yıkılması kararı ilk başta reddedilse de 1958

de yapı kaldırılmasına karar verilmiştir. (Düzenli, 2009, s. 80,156). Ayrıca, park içerisinde anıt heykel yaptırma kararı 1935 yılında kabul edilse de bütçe yetersizliği nedeniyle yıllarca ertelenmiş, 1950'li yıllarda yaptırılmıştır. Heykeltıraş Hüseyin Anka Özkan¹⁴ tarafından tasarlanan anıt 1950 yılında park içinde yerini almıştır (Resim 3.2.219) (Özdoğan, 2019, s. 238).

Resim 3.2. 217. Trabzon Sümer Sineması
(web kaynak 4)

Resim 3.2. 218.Trabzon Meydan Parkı Atatürk Anıtı
(web kaynak 5)

Günümüzdeki kullanım durumu: Günümüzde mevcut olan park zaman içerisinde değişime uğramıştır. Sümer Binası kaldırılmış, Atatürk heykeli eklenmiş,

¹⁴ Hüseyin Anka Özkan (d. 1909, Edirne- ö. 13 Eylül 2001): 1909 yılında doğan Hüseyin Anka Özkan, Edirne Öğretmen Okulu'nda öğrenim görmüştür. Dönemin Milli Eğitim Bakanı Mustafa Necati'nin ilgisiyle İstanbul'a öğretmen olarak atanmış ve 1931 yılında Güzel Sanatlar Akademisi'nde heykel bölümüne kaydolmuştur. Okulu bitirdikten sonra çalışmalarını serbest olarak sürdüren sanatçı, genellikle anıtsal heykeller yapmıştır. 1951-1953 yılları arasında Rudolf Belling denetiminde Anıtkabir'de yapılan heykel ve kabartma uygulamalarını gerçekleştiren heykeltıraşlardan biri olmuş, Aslanlı Yol, Kadın ve Erkek Heykeller Grubu onun çalışmalarıdır (Kuzucular, 2012).

toprak zemin yerini çakıl ve çim dokuya daha sonra da beton zemine bırakmıştır. 1950’li yıllarda havuz eklenmiş, 2010’lu yıllarda su oyunları da eklenerek su ögesi kullanılmıştır (Doğan, 2016, s. 79-83).

Resim 3.2. 219.Trabzon Belediye (Meydan) Parkı google earth görüntüsü (web kaynak 15)

3.2.23. Trabzon-Taksim Parkı (Fatih Parkı, Aşıklar Parkı)

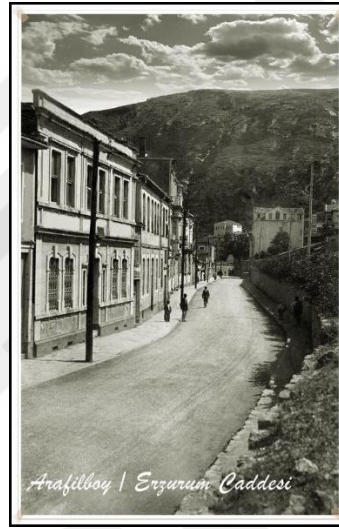
Yapım Yılı: Belediyeler Dergisi’nde 1936 yılında Taksim mezarlığının park alanına dönüştürüleceğinden bahsedilmiştir (Belediyeler Dergisi, 1936, s. 58). Belediye faaliyet raporlarında ise, 1944-1945 yılları arasında Taksim mahallinde bir meydan oluşturulduğu ve bu meydanın Lambert planına göre modern bir park haline getirilmeye başlandığı bilgisi yer almıştır (Bayrak, 2017, s. 91). Ek olarak, 1947-1948 belediye faaliyet raporunda Taksim parkının bitirildiği bilgisi verilmiştir (a.g.e., s.95).

Plancısı: Park belediye tarafından Lambert’in imar planına göre yaptırılmıştır.

Parkın Yeri ve Yapıldığı Yılda Çevre ile İlişkisi: Meydan parkına yakın bir konumda bulunan Taksim parkı, bitişik nizam iki katlı tarihi yapılardan oluşan Erzurum Caddesi’nde yer almaktadır (Zorlu, Aydınlan, & Engin, 2010). 1937-1938 yılı belediye meclisinde alınan kararlarda, park alanının bitişigindeki sahanın Halkevi yapılması için Halk Partisine satıldığı bilgisi verilmiştir (Bayrak, 2017, s. 79).

Resim 3.2. 220. Trabzon Taksim Parkı
(web kaynak 4)

Resim 3.2. 221. Trabzon, Parkın bulunduğu Erzurum Caddesi
(web kaynak 4)

Önceki Kullanım Alanı: Park yapılmadan önce alan Taksim Mezarlığı olarak bilinmektedir. Belediyeler Dergisi'nde, mezarlık alanı "senelerden beri otlak halinde bulunan ve şehre, şehir halkına faydası olacağı düşünülmeyen" olarak tanımlanmıştır (Belediyeler Dergisi, 1936, s. 58).

Yapıldığı zaman kullanılan peyzaj öğeleri: 1949-1950 yılı Belediye faaliyet raporlarında, Taksim parkına giriş kapısı ve mozaik merdiven yaptırıldığı bilgisi verilmiştir (Bayrak, 2017, s. 99). 1953-1954 yılı raporlarında ise, Taksim Parkı'na büfe yaptırıldığı, parkın tarh, tanzim ve bakımının gerçekleştirildiği söylenmiştir (a.g.e., s.107). Döneme ait fotoğraflar incelendiğinde, ağaçların yoğun olarak kullanıldığı çim ve toprak zeminin olduğu gözlenmiştir.

Resim 3.2. 222. Trabzon Taksim Parkı, büfe yapısı, ağaç dokusu (web kaynak 4)

Park içerisindeki yapılar: Park içerisine büfe yapısı eklenmiştir (Bayrak, 2017, s. 107).

Günümüzdeki kullanım durumu: Cumhuriyet Dönemi'nde yapılmış olan park günümüzde de mevcuttur. Zaman içerisinde park ve çevresi değişime uğramıştır.

Resim 3.2. 223. Trabzon Taksim (Fatih) Parkı Google Earth görüntüsü (web kaynak 15)

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

DEĞERLENDİRME

Cumhuriyetin kurulduğu ilk yıllardan itibaren ülke genelinde yoğun imar çalışmaları gözlenmiştir. Kent planlamaları ile ilgili önemli çalışmalar yürütülmüş, şehirler yeniden inşa edilirken, Cumhuriyet'in ihtiyaç duyduğu kamusal mekânlar şehirlerde yerini almaya başlamıştır. Cumhuriyet'in sembol mekânlarından biri olan parklar kent merkezlerinde, belediye binası, halkevi gibi kamusal yapıların bulunduğu alanlarda yerini alarak halkın ihtiyacı olan sosyal yaşamı sağlayan kentin önemli odak noktalarından biri olmuştur. Bu bölümde, Erken Cumhuriyet Dönemi'nde yapılan kent parkları isimlerine, yılına, plancısına, çevresi ile olan ilişkisine, peyzaj öğelerine, içinde bulunan yapılara anıtlara ve günümüzdeki durumuna göre değerlendirilmiş benzerlikler ve farklılıklar incelenmiştir.

4.1. Parkın İsmine Göre Değerlendirilmesi

Erken Cumhuriyet Dönemi'nde yapılan parkların isimlerine bakıldıklarında (Tablo 4.1), bazı parkların isimlerinin Atatürk, Gazi, Ata, İnönü gibi dönemin önemli insanları olan ulu önder Atatürk ve İsmet İnönü'nün isimlerinin verildiği görülmüştür. Adana'da yapılan Atatürk Parkı, Balıkesir de yapılan Atatürk Parkı, Isparta'da yapılan Atatürk Parkı, Samsun'da yapılan Gazi Parkı, Trabzon'da yapılan Atapark ve Malatya'da yapılan İsmet Paşa Parkı bu duruma örnek olarak verilebilir.

Bir diğer önemli nokta ise, parkların içine yapılan anıttan dolayı Anıtpark isminin de verilmiş olmasıdır. Bolu'da yapılmış olan Anıtpark ve Afyon'da yapılmış olan Anıtpark bu durumu açıklamaktadır. Parklar, eğlenme ve dinlenme ihtiyacını karşılayan alanlar olmalarının yanı sıra içerisinde bulunan anıtlarla cumhuriyet ideolojisini yansıtan, özel günlerde toplanma ve tören alanı olarak da kullanılmaktadır. Bu nedenle, Afyon'da Heinrich Krippel'e yaptırılmış olan Büyük Utku Anıtı parka da

adını vermiş ve Afyon’da Anıtpark olarak anılmıştır. İstanbul’da, Hürriyeti Ebediye Anıtı’nın etrafı park olarak düzenlenmiş ve anıt parka da ismini vermiştir

Erken Cumhuriyet Dönemi’nde yapılmış olan parkların bazılarında, parka yapıldığı bölgenin adı verilmiş olması dikkat çekicidir. Antalya’da, Karaalioğlu mesiresi park olarak düzenlenince Karaalioğlu Parkı olarak anılmış, Eskişehir’de Yediler Mezarlığı park olarak yapılıncaya Yediler Parkı, Trabzon’da Taksim mezarlığı park haline getirilince Taksim Parkı olarak anılmıştır. Ayrıca, parkın içinde yer alan yapılara göre parklara isim verildiği de gözlenmiştir. Sivas da Selçuk Parkı, parkın içerisinde yer alan Selçuklu Dönemi’nde yapılmış olan medreselerden dolayı Selçuk Parkı olarak anılmıştır. Kayseri’de yapılan Mimar Sinan Parkı, Kurşunlu Cami’nin etrafı düzenlenerek park haline getirilmesiyle oluşturulmuş, caminin mimarı olan Mimar Sinan’ın ismi parka verilmiştir.

Parkların verilen isimler açısından en önemli ayrıntılardan biri, Belediye Parkı olarak anılmalarıdır. Belediye Binasıyla ilişki kuran, kent merkezinde yer alan bazı parklar Belediye Parkları olarak adlandırılmıştır. Rize Belediye Parkı, Ordu Belediye Parkı, Trabzon Belediye Parkı, Çorum Belediye Parkı bu duruma verilebilecek örneklerdendir.

Tablo 4. 1. Parkların İsimlerine Göre Değerlendirilmesi

Şehir	Parkın Adı	
Adana	Atatürk Parkı	
Afyon	Anıtpark	
Ankara	Gençlik Parkı	
Antalya	Karaalioğlu Parkı (İnönü Parkı)	
Aydın	Umumi Park	
Balıkesir	Atatürk Parkı	
Bolu	Anıtpark	
Çanakkale	Halk Bahçesi	
Çorum	Belediye Parkı	
Eskişehir	Alaattin Parkı	
Eskişehir	Yediler Parkı	
Isparta	Büyük Isparta Parkı	
İstanbul	Hürriyeti Ebediye Parkı	
İzmir	Kültürpark	
Kayseri	Mimar Sinan Parkı	
Malatya	İsmet Paşa Parkı	
Ordu	Belediye Parkı	
Rize	Belediye Parkı	
Samsun	Gazi Parkı	
Sivas	Selçuk Parkı	
Trabzon	Atapark	
Trabzon	Belediye Parkı	
Trabzon	Taksim Parkı	

- Adını Dönemin Önemli İsimlerinden Alan Parklar
- Adını İçinde Yapılan Anıttan Alan Parklar
- Adını Etrafında Yer Alan Cami ve ya Medreseden Alan Parklar
- Adını Etrafında Yer Alan Belediye Binasından Alan Parklar
- Adını Bulunduğu Bölgeden Alan Parklar

4.2. Yapım Yılına Göre Değerlendirilmesi

Cumhuriyetin ilk yıllarından itibaren Anadolu'nun tüm kentlerinde yoğun bir imar çalışması yapılmıştır. Kent parkları bazı şehirlerde kent planlamalarıyla ortaya çıkarken, bazılarında ise daha küçük ölçekte belediye parkı olarak var olmuştur. Cumhuriyetin ideolojisini yansıtan ve örnek bir kent parkı olarak tasarlanan Ankara Gençlik Parkı'nın yapımı 1938 yılında başlamış 1943 yılında tamamlanmıştır. Bir diğer örnek olan İzmir Kültürpark'ın yapım yılı 1936 yılında başlamış ve 1939 yılında tamamlanmıştır. Ancak araştırmalara bakıldığında, bu iki parktan önce de yapımı gerçekleşmiş çok sayıda park bulunmaktadır (Tablo 4.2.). 1925-1930 yılları arasında Aydın Umumi Park (Belediye Parkı), Samsun Gazi (Belediye) Parkı, Malatya İsmet Paşa Parkı, Çorum Belediye Parkı, Rize Belediye Parkı, Sivas Selçuk (Cıbıllar) Parkı, Isparta Büyük Isparta (Belediye) Parkı şehirlerinde kent parkı bulunmaktadır. 1930-1935 yılları arasında Ordu Belediye Parkı, Eskişehir Yediler Parkı, Afyon Anıtpark ve Kayseri Mimar Sinan Parkı yapımı tamamlanan parklar arasındadır. Bu parklara bakıldığında belediye parklarının, belediye bahçesi olmaktan çıkıp kent parkına dönüşümü görülmektedir.

Tablo 4. 2 Parkların yapım yıllarına göre şehirler

1925-1930	1930-1935	1935-1940	1940-1950
Aydın	Ordu	Çanakkale	Trabzon Taksim Parkı
Samsun	Eskişehir	İzmir	
Malatya	Kayseri	Bolu	
Çorum*	Afyon	Adana	
Rize		Antalya	
Sivas		Balıkesir	
Isparta		Trabzon Atapark	
		Ankara (1938-1943)	

*Çorum şehrindeki park 1914 yılında yapılmış 1925-1930 yılları arasında düzenlenmiştir.

4.3. Plancısına Göre Değerlendirilmesi

Erken Cumhuriyet Dönemi'nde bir ulusun inşası başlamış, Anadolu'nun kentlerinde yoğun bir imar çalışması gözlenmiştir. Kent parkları bu imar çalışmalarının en önemli örneklerinden biri olmuştur. Parkların plancısı hakkında araştırmalar yapıldığında, çoğunlukla dönemin belediye fen heyeti ya da Nafia Müdürlüğü tarafından yaptırılan parklarda bir plancının adından söz etmek mümkün

olmamaktadır (Tablo 4.3). Çanakkale, Eskişehir, Isparta, Kayseri, Ordu ve Sivas kentlerinin parklarının belediye tarafından yaptırıldığı bilinmekte ancak tasarımcısının bilgisine ulaşılamamıştır. Afyon kentinde Anıtpark'ın Belediye Fen Şefliği ve Hilmi Baykal tarafından yapıldığı, Antalya şehrinde Antalya'yı Güzelleştirme Derneği tarafından mimar Necmettin Ateş'e yaptırıldığı bilgisine ulaşılmıştır. Bolu kentinde ise, Vilayet Nafia Müdürlüğü ile Güzel Sanatlar Akademisi Şehircilik Bölümü profesörlerinden Arif Hikmet Holtay tarafından park tasarlanmıştır.

Hermann Jansen'in Türkiye'de, Ankara, İzmit, Gaziantep, Mersin gibi şehirlerin plancısı olduğu bilinmektedir. Gaziantep'te çizmiş olduğu Atatürk Parkı yapılmadığı gerekçesiyle ve İzmit'te tasarlamış olduğu park günümüzde mevcut olmadığı nedeniyle teze dahil edilmemiştir. Adana'da tasarlamış olduğu Atatürk Parkı ve ilk tasarımlarını yapmış olduğu Ankara Gençlik Parkı tezde yer bulmuştur. Trabzon şehrinin Erken Cumhuriyet Dönemi'nde plancısı olan Lambert tarafından, kent parklarıyla ilgili oldukça önemli çalışmalar gerçekleştirilmiştir. Atapark, Meydan Parkı ve Taksim Parkı Lambert'in tasarımları sonucunda şekillenmiştir.

Tablo 4. 3. Parkların plancıları (tasarımcıları)

Şehir	Parkın Adı	Plancısı
Adana	Atatürk Parkı	Hermann Jansen
Afyon	Anıtpark	Belediye Fen şefliği ve Hilmi Baykal
Ankara	Gençlik Parkı	Theo Leveau
Antalya	Karaalioğlu Parkı	Necmettin Ateş
Aydın	Umumi Park	
Balıkesir	Atatürk Parkı	Şarbay Mühendisliği
Bolu	Anıtpark	Arif Hikmet Holtay
Çanakkale	Halk Bahçesi	
Çorum	Belediye Parkı	
Eskişehir	Alaattin Parkı	
Eskişehir	Yediler Parkı	
Isparta	Büyük Isparta Parkı	
İstanbul	Hürriyeti Ebediye Parkı	
İzmir	Kültürpark	
Kayseri	Mimar Sinan Parkı	
Malatya	İsmet Paşa Parkı	
Ordu	Belediye Parkı	
Rize	Belediye Parkı	
Samsun	Gazi Parkı	
Sivas	Selçuk Parkı	
Trabzon	Atapark	Lambert
Trabzon	Belediye Parkı	Lambert
Trabzon	Taksim Parkı	Lambert

4.4. Parkın Yapıldığı Yılda Çevresi ile İlişkisine Göre Değerlendirilmesi

Erken Cumhuriyet Dönemi'nde yapılmış olan kent parklarında, benzer özelliklerden biri de parkların çevresiyle kurduğu ilişki olmuştur. Cumhuriyet ideolojisini yansıtan bu parkların çevresinde çoğunlukla Belediye Binası, Hükümet Konağı, Halkevi gibi kamusal yapılar bulunmaktadır.

Parkların buldukları caddelere bakıldıklarında Atatürk Bulvarı, İnönü Bulvarı, İstasyon Caddesi gibi kent için önemli akslarda buldukları gözlenmiştir. Adana, Antalya, Balıkesir, Bolu, Isparta, Kayseri, Malatya, Eskişehir, Ordu, Rize, Samsun şehirlerinde bulunan parklar Atatürk Caddesi ya da Atatürk Bulvarında yer almaktadır. Çanakkale'de bulunan Halk Bahçesi ve Trabzon Atapark İnönü Caddesinde yer almaktadır. Bir diğer önemli çevre ilişkisi ise, yapılan kent parklarının cumhuriyetin ideolojilerinden biri olan istasyonla kurduğu ilişki olmuştur. Cumhuriyetle birlikte ülke genelinde, istasyon binaları yapılmaya başlanmış oluşturulan İstasyon Caddeleri ile kent merkezine bir bağlantı oluşturulmuştur. Bu nokta da yapılan parklar, bağlantı noktası ya da kesişim noktası olarak karşımıza çıkmaktadır. Adana Atatürk Parkı, Afyon Anıtpark, Ankara Gençlik Parkı, Aydın Umumi Park, Balıkesir Atatürk Parkı, Isparta Büyük Isparta Parkı, İzmir Kültürpark tren istasyonlarına yakın bir şekilde konumlanmış bu parklardan bazıları İstasyon caddesinde ya da İstasyon caddesine yakın bulunmaktadır.

Erken Cumhuriyet Dönemi'nde yapılan kent parklarının, cumhuriyetin genç modern ve sağlıklı bir ulus yaratma ideolojisi ile yapıldıkları düşünülmektedir. Parklar araştırıldığında önemli olan noktalardan biri de bazı şehirlerde spor alanlarının parkın yapıldığı bölge de yer almasıdır. Ankara, Antalya, Balıkesir ve Çorum şehirlerinde parka yakın konumda stadyum gibi spor alanları bulunmaktadır. Bu duruma bakıldığında parkların, cumhuriyet ideolojisini cumhuriyetin kamusal yapılarıyla ilişki kurması kadar spor alanlarıyla da ilişkilendirerek yansıttığı söylenebilir. Cumhuriyetin sağlıklı ve modern bir devlet inşa etme söyleminde parkların spor alanlarıyla birlikte kurgulanması sağlıklı ve genç bir ulus oluşturma söylemini destekler niteliktedir.

Cumhuriyet öncesinde kent meydanlarının en önemli yapılarından biri olan camiler Erken Cumhuriyet Dönemi'nde de varlığını devam ettirmektedir. Bu nokta da kent parklarının bazıları cami yapılarını içine alırken bazıları camilere çok yakın bir mevkide bulunmaktadır. Afyon ve Aydın şehirlerinde cami çok yakın bir yerde bulunurken, Eskişehir, Kayseri, Sivas ve Trabzon şehirlerinde cami yapılarının içinde

yer aldığı parklar yapılmıştır. Aşağıdaki tabloda parkların Cami ile ilişkisi, Atatürk Caddesi, İstasyon Caddesi, İstasyona yakınlığı ve çevresindeki kamusal yapılara göre durumu yer almaktadır (Tablo 4.4).

Tablo 4. 4.- Parkların çevresi ile ilişkisi

Şehir	İsim	Cami İlişkisi	Atatürk Caddesi	İstasyon Caddesi	İstasyona yakın	Kamusal yapı ve mekanlar
Adana	Atatürk		X		X	
Afyon	Anıtpark	X			X	Belediye Binası, Hükümet Konağı, Halkevi, Enstitü
Ankara	Gençlik		X		X	Opera Binası,
Antalya	Karaalioğlu		X			Stadyum, Eski Belediye Binası
Aydın	Umumi				X	Şehitler Anıtı, Park Sineması, 7 Eylül Mektebi, İstasyon Meydanı, Cumhuriyet Meydanı, Belediye Binası
Balıkesir	Atatürk		X		X	
Bolu	Anıtpark		X			Hükümet Konağı
Çanakkale	Halk Bahçesi					
Çorum	Belediye					Hastane
Eskişehir	Alaattin	X	X			Turan Numune Mektebi, Atatürk Lisesi
Eskişehir	Yediler	X				
Isparta	Atatürk		X	X	X	Belediye Binası, Hükümet Konağı, Jandarma Komutanlığı ve Dairesi, Tümen Karargahı
İstanbul	Hürriyeti ebediye					
İzmir	Kültürpark				X	
Kayseri	Mimar Sinan	X	X			Cumhuriyet Meydanı
Malatya	İsmet İnönü		X			Gazi İlkokulu
Ordu	Belediye		X			Belediye Binası, Halkevi
Rize	Belediye		X			Belediye Binası, Palas Otel, Sinema
Samsun	Gazi		X		X	Hükümet Konağı,
Sivas	Selçuk	X	X			Halkevi, Parti Binası, Kongre Binası, Ordu Evi, Jandarma Binası, Miting Alanı ve Hükümet Binası
Trabzon	Atapark	X				Tütün Fabrikası, Sosyal Sigortalar Kurumu
Trabzon	Belediye					Belediye Binası, Gazeteciler Cemiyeti, Oteller, Restoranlar
Trabzon	Taksim					Halkevi

4.5. Önceki Kullanım Alanına Göre Değerlendirilmesi

Erken Cumhuriyet Dönemi'nde yapılmış olan kent parkları yapılırken seçilen alanlara bakıldığında bazı benzerlikler dikkat çekmektedir. İlk olarak, mezarlıkların parka dönüştürüldüğü fark edilmektedir. Cumhuriyetle birlikte yenilenmeye başlayan bazı şehirlerde, kent planlamaları yapılmaya başlanmış ve bu süreçte atıl kalan mezarlık alanları yeni belirlenen bölgelere taşınmış, kent merkezinde yer alan eski mezarlık alanları ise kent parkına dönüştürülmüştür. Samsun Gazi Parkı'nda Hükümet

Konağının yanında yer alan eski mezarlık alanı imar planından önce Cumhuriyet'in ilk yıllarında parka dönüştürülmüştür. Afyon'da kent merkezinde yer alan Paşa Camii'nin mezarlık bölümü de parka dönüştürülmüştür. Balıkesir'de kent merkezine yakın bir konumda bulunan İlyaslar Mezarlığı Atatürk'ün İran Şahıyla yapmış olduğu sohbetle birlikte park olma sürecine başlamıştır. Trabzon'da belediyenin almış olduğu kararlar ve Lambert'in imar planıyla birlikte İmaret Mezarlığı Atapark'a, Taksim Mezarlığı Taksim Parkı'na dönüşmüştür. Eskişehir'de yer alan Alaattin Cami korunmuş, mezarlık olan kullanılan alanı parka dönüştürülmüş ve yine bu dönemde Yediler Mezarlığı da parka dönüştürülmüştür. Aydın'da da mezarlık olarak kullanılan alan parka dönüştürülmüştür.

Önceki kullanım alanlarında dikkat çeken bir diğer detay ise cumhuriyet öncesinde de bahçe, mesire alanı olarak kullanılan Çanakkale Halk Bahçesi, cumhuriyetle birlikte projelendirilip kamusal mekân olarak şehre kazandırılmıştır. Antalya'da da benzer olarak Karaalioğlu mesire alanı Cumhuriyet Dönemi'nde kent parkı olarak yeniden düzenlenmiştir. Çorum'da 1914 yılında gezi ve dinlenme yeri olarak belirlenen alan Erken Cumhuriyet Dönemi'nde de park olarak kabul edilmiştir. Buna ek olarak, cumhuriyet öncesinde de kent meydanı olarak kullanılan alanlarda Erken Cumhuriyet Dönemi'nde park meydana getirilmiştir. Isparta'da yapılan Büyük Isparta Parkı, Trabzon'da yapılan Belediye (Meydan) Parkı, Sivas'ta yapılan Selçuk Parkı cumhuriyet öncesinde de meydan olarak kullanılmıştır.

Cumhuriyet ideolojisini yansıtan, Mustafa Kemal Atatürk'ün Kültür Parkı ve Gençlik Parkı kavramının örnekleri olan İzmir Kültürpark'ın ve Ankara Gençlik Parkı'nın park yapılmadan önceki alanları kullanılmayan alanlardır. Ankara Gençlik Parkı, sıtma kaynağı olarak bilinen bataklık alanı ve bir kısmı mezarlık olan bir alana yapılmıştır. Cumhuriyetle birlikte bu alan, sağlıklı modern bir park alanına dönüşmüştür. İzmir Kültürpark alanı ise, İzmir yangınında hasar görmüş harabe bir alanda hayat bulmuştur. Kültürpark yapımına başlanmadan önce bu bölgede yoğun bir şekilde moloz temizleme çalışmaları yapılmıştır. Kültürpark'ın yapılmasıyla birlikte park alanı ve çevresi eski harabe görüntüsünden kurtulmuş şehrin en önemli alanlarından birine dönüşmüştür. Kullanılmayan sağlıksız alanların düzenlenmesi, modern ve sağlıklı bir hale getirilmesi de cumhuriyetin başarmış olduğu önemli imar çalışmalarından biri olmuştur. Aşağıdaki tabloda parkların önceki kullanım alanlarına göre durumlarına yer verilmiştir (Tablo 4.5).

Tablo 4. 5.- Önceki Kullanım Alanlarına Göre Parklar

Mezarlık	Bahçe/park	Meydan	Kullanılmayan
Afyon Anıtpark	Antalya Karaalioğlu Parkı	Isparta Belediye Parkı	İzmir Kültürpark
Samsun Gazi Parkı	Çorum Belediye Parkı	Sivas Selçuk Parkı	Ankara Gençlik Parkı
Balıkesir Atatürk Parkı	Çanakkale Halk Bahçesi	Trabzon Belediye Parkı	
Trabzon Atapark			
Trabzon Taksim Parkı			
Aydın Umumi Park			
Eskişehir Alaaddin Parkı			
Eskişehir Yediler Parkı			
Kayseri Mimar Sinan Parkı			

4.6. Yapıldığı Zaman Kullanılan Peyzaj Öğelerine Göre Değerlendirilmesi

Erken Cumhuriyet Dönemi'nde yapılan kent parkları araştırıldığında, peyzaj düzenlemelerinde benzer özellikler görülmektedir. Birçok şehirde, büyük ya da küçük ölçekte cumhuriyetin sembollerinden biri olarak yapılmış parklarda, simetrik bahçe düzenlemeleri ve su ögesinin yaygın bir şekilde kullanıldığı anlaşılmaktadır. Parklarda, yaya aksları oluşturulmuş, ortada bir adet havuz ve etrafında çim ve ağaçların oluşturulduğu yeşil alanlar olarak karşımıza çıkmaktadır. Samsun Gazi Parkı, Ordu Belediye Parkı, Rize Belediye Parkı örneklerinde sahille doğrudan ilişki kuran parklarda, ortada bir adet havuz ve etrafında dinlenme alanları ve simetrik peyzaj düzenlemeleri görülmektedir. Aydın Umumi Park, Çorum Belediye Parkı, Malatya İsmet Paşa Parkı, Sivas Selçuk Parkı, Isparta Belediye Parkı, Antalya Karaalioğlu Parkı peyzaj düzenlemeleri ve havuz kullanımı olarak benzer özellikler göstermektedir.

Cumhuriyetin, yeni bir sosyal yaşam getirdiği eğlence ve dinlenme alanları olan kent parkları ayrıca spor yapmaya olanak sağlayan kent parkı örneklerine de sahiptir. Adana Atatürk Parkı ve Balıkesir Atatürk Parkı'nda yüzme havuzları yapılmış ve Ankara Gençlik Parkı'nda oluşturulan yapay gölde yüzme, kayak kullanma ve kışın buz pateni yapma gibi aktivitelere olanak sağlanmıştır.

Her ne kadar benzerlik olsa da oluşturulan kent parklarının kente özgün olduğunu da gözden kaçırmamak gerekmektedir. Simetrik bahçe düzenlemeleri, su öğelerinin kullanımı benzer noktalar olarak görülse de aslında her şehirde kent parkları farklı bir hikayeyle devam etmiştir. Antalya Karaalioğlu Parkı'nda, parkın etrafında su kanalları oluşturulmuştur. Peyzaj öğeleri olarak, parkın yapıldığı şehrin iklimine

elverişli ağaçlar kullanılmıştır. Buna ek olarak, yeşil alan sadece görsel amaçlı değil ayrıca serinleme ihtiyacı içinde kullanılmıştır.

4.7. Yapıldığı Zaman Parkın içindeki Yapılara Göre Değerlendirilmesi

Cumhuriyetin sembollerinden bir olan kent parkları yeşil alan olmanın ötesinde bir kamusal mekân olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu dönemde yapılmış olan kent parklarında, su ögesinin ve yeşil alan kullanımının yanı sıra, bazı kent parklarında otel, gazino, fuar amaçlı kullanılan pavyonlar gibi yapıların yapıldığı gözlenmiştir. Adana Atatürk Parkı'nda belediye oteli yapılmıştır. Ankara Gençlik Parkı, Balıkesir Atatürk Parkı ve Malatya İsmet Paşa Parkı'na gazino yapılmıştır. Antalya Karaalioğlu Parkı'nda Belediye Binası, Atatürkevi, İpekböcekçiliği evi, Ziraat evi park alanının içinde yer almaktadır. İzmir Kültürpark, kent parkı olmasının yanı sıra fuar işlevi de gördüğü için park içerisine çok sayıda pavyon, müze, restoran gibi yapılar yapılmıştır.

Erken Cumhuriyet Dönemi'nde bazı şehirlerde kent içerisinde bulunan Cami, medrese gibi yapıların avlusu park haline getirilmiştir. Eskişehir kentinde Alaattin Cami'sinin mezarlık kısmı parka dönüştürülmüş, Trabzon kentinde Gülbaharhatun Cami'nin mezarlık kısmı kaldırılmış etrafı park olarak düzenlenmiştir. Kayseri şehrinde Kurşunlu Cami'nin etrafı park olarak düzenlenmiştir. Sivas kentinde kent meydanında bulunan cami ve medrese yapıları korunmuş bu yapıları kapsayan bir park alanı oluşturulmuştur.

Erken Cumhuriyet Dönemi'nde yapılan kent parklarında, anıt heykellerin çok sayıda yapıldığı dikkat çekmektedir. Hemen hemen tüm kent parklarında, anıt heykel yapılmıştır. Adana Atatürk Parkı, Afyon Anıtpark, Bolu Anıtpark, Balıkesir Atatürk Parkı, Çorum Belediye Parkı, Isparta Büyük Isparta Parkı, İstanbul Hürriyeti Ebediye Parkı, İzmir Kültürpark, Samsun Gazi Parkı ve Trabzon Belediye Parkı'nda heykel yapısı bulunmaktadır. Parklar içerisine anıtların yapılmasıyla birlikte eğlence ve dinlenme ihtiyacını karşılamının yanında Erken Cumhuriyet Dönemi'nin ideolojisini yansıtan önemli günlerde törenlerin yapıldığı, toplanma alanı olarak da karşımıza çıkmaktadır. İstanbul'da Hürriyeti Ebediye Parkı'nda, bulunan anıt ve mezarlar korunmuş, park olarak düzenlendikten sonra da park alanının içerisine mezarlar getirilmiştir. Bu parkta diğer parklardan farklı olarak, halkın dinlenme ihtiyacının yanı sıra Osmanlı Dönemi'nde önemli isimlerin mezarlarının ve anıtın ziyaret edilebileceği bir mekân olma durumu söz konusudur.

Tablo 4. 6.- Heykel bulunan şehirler ve heykeltıraşları

Şehir	Parkın Adı	Heykel	Heykeltıraş
Adana	Atatürk Parkı	Atatürk Heykeli	Ali Hadi Bara
Afyon	Anıtpark	Büyük Utku (Zafer) Anıtı	Heinrich Krippel
Ankara	Gençlik Parkı	X	X
Antalya	Karaalioğlu Parkı	X	X
Aydın	Umumi Park	X	X
Balikesir	Atatürk Parkı	Atatürk Madalyonu	Hüseyin Gezer
Bolu	Anıtpark	Atatürk Heykeli	Nejat Sirel
Çanakkale	Halk Bahçesi	X	X
Çorum	Belediye Parkı		Ali Kenan Yontunç
Eskişehir	Alaattin Parkı	X	X
Eskişehir	Yediler Parkı	X	X
Isparta	Büyük Isparta Parkı	Atatürk Heykeli	Ali Kenan Yontunç
İstanbul	Hürriyeti Ebediye Parkı	Hürriyetiebediye Anıtı	Mimar Muzaffer Bey
İzmir	Kültürpark	Çeşitli Heykeller	
Kayseri	Mimar Sinan Parkı	X	X
Malatya	İsmet Paşa Parkı	X	X
Ordu	Belediye Parkı	X	X
Rize	Belediye Parkı	X	X
Samsun	Gazi Parkı	Zafer (Onur)Anıtı	Heinrich Krippel
Sivas	Selçuk Parkı	X	X
Trabzon	Atapark	X	X
Trabzon	Belediye Parkı	Atatürk Heykeli	Hüseyin Anka Özkan
Trabzon	Taksim Parkı	X	X

Bazı şehirlerde park alanının içinde bulunmasa da parka çok yakın mevkide anıtlar yapılmıştır. Malatya İsmet Paşa Parkı'nın önünde Atatürk ve bir gencin heykeli yapılmış, Kayseri'de kent meydanında ve parka yakın bir konumda Atatürk heykeli yapılmıştır. Aydın şehrinde ise park alanının önünde Şehitler Abidesi bulunmaktadır.

4.8. Günümüzdeki Kullanım Durumuna Göre Değerlendirilmesi

Erken Cumhuriyet Dönemi'nde yapılmış olan kent parklarından, Belediyeler Dergisi'nde yer almış şehirlerde bulunan ve günümüzde mevcut olan parklar teze dahil edilmiştir. Bazı parklar, büyüklüğünü, işlevini ve önemini korurken, bazıları zamanla küçülmüş ya da eski önemini kaybetmiştir.

Adana'da bulunan Atatürk Parkı günümüze kadar olan sürecinde sahip olduğu değerleri korumayı başarmıştır. Afyon kentinde de benzer durum söz konusudur. Ankara'da yapılan Gençlik Parkı yapıldıktan sonra, çok sayıda düzenleme geçirmiş ancak 1970'lerden sonra fazla yapılaşma, düzensiz değişim ve şehrin odak noktasının değişmeye başlaması gibi nedenlerden dolayı sahip olduğu değeri kaybetmeye başlamıştır. Antalya kenti de çok sayıda düzenleme geçirse de günümüzde sahip

olduğu değerleri korumayı başarmıştır. Kent planlamasında, parkın yanındaki stadyum yıkılmış, park alanına dahil edilmiştir. Parkın yeşil dokusunda artış gözlenmiştir. Aydın kent meydanında bulunan park ise, kent meydanı düzenlemelerinden sonra yeşil dokusunu ve büyüklüğünü önemli lde kaybetmiş, kent parkı olmaktan çıkıp küçük bir park alanına dnşmştir. Balıkesir şehrinde yapılan Atatürk Parkı, yıllar içinde değişime uğramış, 1980’lerde çok sayıda yapılaşma gözlenmiş ve yeşil doku azalmıştır. Park için iyileştirme çalışmaları yürütülmüş, yapıların çoğu kaldırılmış ve yeşil alan arttırılmıştır. Bolu kentinde yapılan Anıtpark, zaman içerisinde büyüklüğünü ve önemini korumuş kent meydanıyla güçlü ilişkisini devam ettirmektedir. Çanakale kentinde bulunan Halk Bahçesi yıllar içerisinde çeşitli değişimler geçirse de yeşil dokusuna sahip çıkmış, günümüzde de kentin en önemli eğlence ve dinlence yerlerinden biri olarak varlığını sürdürmektedir. orum şehrinde de park alanı büyüklüğü ve yeşil dokusu korunmuştur. Eskişehir kentinde yer alan Alaaddin Parkı çok fazla değişime uğramadan günümüze kadar gelirken, Yediler Parkı zaman içerisinde çok sayıda değişime uğramış ve Hamamyolu meydan ve park düzenlemesi kapsamında eski görüntüsünden oldukça farklı bir görüntüye kavuşmuştur. Isparta kentinde yer alan Büyük Isparta Parkı, zaman içerisinde değişime uğramış, park alanı klmştir. İzmir Kültürpark, zaman içerisinde değişime uğramış, fuar işlevi park işlevinin önüne geçmeye başlamış ve bu nedenle yapılaşmalar ortaya çıkmıştır. Çok sayıda düzenleme projesi gerçekleştirilmiş, günümüzde de çalışmalar devam etmektedir. Kayseri Mimar Sinan Parkı, günümüzde kentin yeşil alan ihtiyacını kapsayan büyük ölçekli kamusal parklardan biridir. Malatya İsmet Paşa Parkı, çeşitli değişimler geçirse de park alanı günümüzde de mevcudiyetini sürdürmektedir. Ordu Belediye Parkı, günümüzde kent parkı olmanın ötesinde Açık Hava Basın Müzesi olarak işlevini sürdürmektedir. Rize Belediye Parkı, günümüzde çok sayıda değişim geçirmiş, sahille ilişkisini kaybetmiş ve yeşil alan büyük lde azalmış bir şekilde varlığını sürdürmektedir. Samsun Gazi Parkı’nda da benzer bir şekilde, sahil ilişkisi kaybedilmiş, yeşil alan azalmıştır. Sivas Selçuk Parkı, günümüze kadar olan sürecinde çeşitli değişimler geçirmiştir. Park alanında bulunan yapılar yoğun ağaç dokusundan görülemediği düşünülerek park alanındaki ağaçlandırma azalmış yerine çim alanlar oluşturulmuştur. Trabzon kentinde bulunan Atapark, Meydan Parkı ve Taksim Parkı günümüzde de varlığını sürdürmektedir.

BEŞİNCİ BÖLÜM

SONUÇ

Avrupa’da Sanayi Devrimi sonrasında, şehirler hızla büyümüş ve kent nüfusu artmıştır. Artan kent nüfusu ile birlikte, toplum içerisinde yeni sınıflar ortaya çıkmış kent planlamalarında değişimler gözlenmiştir. Avrupa’da ilk olarak formel bahçe sanatı saray ve villa bahçelerinde hayat bulurken, 18. yüzyılda İngiltere’de informel/pitoresk bahçe sanatı ortaya çıkmış, hızlı kentleşmenin sonucunda doğaya duyulan özlemi gidermek adına zaman içerisinde kentin içinde pitoresk tarzda doğayı yansıtan daha natürel bahçeler yaratılmıştır. Başlarda, saray çevresine hitap eden bu yeşil alanlar, toplumda oluşan farklı sınıflardaki ayrışmayı önlemek adına kamusallaştırılarak belediye parkı olarak tasarlanmış başta Avrupa olmak üzere tüm dünyayı etkilemiştir. Avrupa’da hem eşitliği sağlamak hem de toplumun doğayla olan ilişkisini güçlendirmek için yapılan parklar, halkın eğlence, dinlenme, spor ihtiyacını karşılayan modern kentin en önemli parçalarından biri olmuştur. Amerika’da aynı amaçla benzer şekilde yapılan parklar zaman içerisinde değişim göstermiş, parkların içerisinde eğlence ve spor amaçlı mekânlar üretilmeye başlanmıştır. Ayrıca, toplumda alt gelir sınıfı için oyun parkları tasarlanmış, çocukların ve gençlerin spor yapması için oyun bahçeleri oluşturulmuştur. Osmanlı Devleti ise, 18. yüzyılda Batı’nın üstünlüğünü kabul etmiş, Batı’da gücü temsil eden her şeyi ithal etmek istemiştir. Osmanlı Devleti’nde başkent olan İstanbul’da, Batılılaşma adına önemli kentsel reformlar gerçekleştirilmiş ve mesire geleneği değişim göstermiştir. 18. yüzyılda Sadabad düzenlemesiyle başlayan değişim 19.y üzyılda yapılan parklarla devam etmiştir.

Türkiye Cumhuriyeti Devleti’nin kurulmasıyla birlikte Osmanlı Dönemi son bulmuş ve ülkede yeni bir mimarlık dönemi başlamıştır. Erken Cumhuriyet Dönemi mimarlığı ile kentler yeniden inşa edilmeye başlamış ve bu süreçte kentlerde

Cumhuriyet'in ideolojisini yansıtan kamusal mekânlar oluşturulmuştur. Parklar halkın eğlence, dinlence ihtiyacını karşılayan kent meydanı ve çevresiyle ilişki kurabilen, özel günlerde toplanma alanı olan kamusal mekân olarak karşımıza çıkmaktadır. Osmanlı Dönemi'nde çok az sayıda olan yeşil alanlar, Cumhuriyetle birlikte yepyeni bir anlam kazanmış sosyal yaşamı değiştiren parklar ülkede birçok şehirde yapılmış kentin önemli kesişim ya da bağlantı noktası olmuşlardır. Bu tez çalışmasında, Erken Cumhuriyet Dönemi'nde ülke genelinde yapılan imar faaliyetlerinin bir parçası olan kent parkları, Belediyeler Dergisi üzerinden araştırılmıştır. Belediyeler yapılan imar faaliyetlerinde aktif bir rol oynayarak Cumhuriyet'in yeni şehirlerinin oluşumunu gerçekleştirmişlerdir.

Belediyeler tarafından yapılan çalışmalar Belediyeler Dergisi'nde paylaşılmış, o dönemde yapılan imar faaliyetlerine ve görsellere yer verilmiştir. Tez çalışması bu dergi üzerinden çerçevelenmiş, Belediyeler Dergisi'nin envanteri üzerinden, kent parklarının imarı konusuna devletin bakış açısından bakılmak istenmiştir. Erken Cumhuriyet Dönemi'nde devletin şehirleri yeniden inşa ederken neler yapmak istediği, Cumhuriyet ideolojisinin şehirlerde nasıl şekillendiği ve bu çalışmaları nasıl sunduğunu görmek adına Belediyeler Dergisi üzerinden dönemin analiz edilmesi önem taşımaktadır. Tez çalışması kapsamında Belediyeler Dergisi'ne ait tüm sayılar taranmış, parklar hakkında paylaşılan bilgilere seçilmiştir. Yeni parkların imarı üzerine yer alan yoğun bilgi içinden kent parkları üzerinde durulmuş, ilçelerde yapılan çalışmalar ya da günümüzde mevcut olmayan parklar teze dahil edilmemiştir.

İlhan Tekeli ve İlber Ortaylı'nın birlikte yazmış olduğu "Türkiye'de Belediyeciliğin Evrimi" kitabında, Cumhuriyet yıllarında belediye uygulamaları araştırıldığında 1923 yılında 29 adet olan park sayısı 1945 yılında 536 adet olarak vurgulanmıştır (Tekeli & Ortaylı, 1978). Erken Cumhuriyet Dönemi'nde ülke genelinde çok sayıda park yapıldığı ve kamusal mekân olarak parkların kent planlamasında önemli bir yere sahip olduğu söylenebilir. Belediyeler Dergisi üzerinden ulaşılan ve teze dahil edilen 23 adet kent parkı, verilen isim, yapım yılı, plancısı, peyzaj öğeleri, yapılar, anıtlar ve günümüze kadar durumu açısından incelenmiş, cumhuriyetin parklarının sahip olduğu özellikler değerlendirilmiştir. Bu değerlendirme sonucunda parklarla ilgili bazı benzerlikler bulunmuştur. İlk olarak, farklı şehirlerde aynı dönemlerde yapılan parklara Atatürk, Gazi, Anıt, Ata isimlerinin verildiği gözlenmiştir. Bir diğer önemli nokta olarak, kent parkları yapılırken bazı

parklar ilk olarak Belediye Parkı ya da Uray Bahçesi isimleriyle olarak ortaya çıkmış daha sonra, kent parkı olarak düzenlenmiştir. Ordu Belediye Parkı, Rize Belediye Parkı, Çorum Belediye Parkı, Trabzon Belediye Parkı bu duruma örnek olarak verilebilir.

Erken Cumhuriyet Dönemi kent parklarının peyzaj öğeleri incelendiğinde, simetrik bahçe düzenlemelerinin yapıldığı ve birçoğunda su öğesi kullanıldığı gözlenmiştir. Genç, sağlıklı ve modern cumhuriyetin parklarında su öğesi halkın dinlenme, serinleme ve bazen de spor ihtiyacını karşılamak için kullanılmıştır. Samsun Gazi Parkı, Ordu Belediye Parkı, Rize Belediye Parkı, Aydın Umumi Park, Çorum Belediye Parkı, Malatya İsmet Paşa Parkı, Sivas Selçuk Parkı, Isparta Belediye Parkı, Trabzon Atapark, Trabzon Meydan Parkı ve Antalya Karaalioğlu Parkı'nda havuz kullanımı süs ve serinleme amaçlı kullanılırken, Adana Atatürk Parkı, Balıkesir Atatürk Parkı ve Ankara Gençlik Parkı'nda spor amaçlı da kullanılabilen su öğeleri mevcuttur.

Erken Cumhuriyet Dönemi'nde yapılan parkların içerisinde, anıt heykellerin yapılması dönemin ideolojisini yansıttığının yanı sıra, halkın sosyalleşebildiği kamusal mekân olmasından öteye geçerek resmi günlerde toplanılan bir meydan olma özelliği de taşımaktadır. Adana Atatürk Parkı, Afyon Anıtpark, Balıkesir Atatürk Parkı, Bolu Anıtpark, Çorum Belediye Parkı, Isparta Büyük Isparta Parkı, Trabzon Meydan Parkı içinde bulundurduğu anıtlarla özel ve resmi günlerde toplanılan bir kamusal mekân olarak karşımıza çıkmaktadır. Aydın Umumi Park ve Malatya İsmet Paşa Parkı'nda heykel ve anıt parkın içinde yer almasa da parkın çok yakınında bulunmaktadır.

Parklar kentin odak noktası veya bağlantı noktası olarak görüldüğü Erken Cumhuriyet Dönemi'nde kent tarihiyle ve planlarıyla birlikte incelendiğinde, kent parklarının merkezde konumlandırıldığı, hükümet konağı, halkevi binası gibi kamusal yapılarla ilişki kurduğu, şehirlerde yapılan istasyon binalarıyla aks bağlantısının olduğu, parkların kentin önemli düğüm noktalarından biri olarak kurgulandığı sonucuna ulaşılmıştır.

Kamuya açık parkların varlığı her ne kadar Osmanlı Dönemi'nde, 19. Yüzyılın sonundan itibaren kentin bir parçası olarak kurgulanmaya başlanmış olsa dahi, Erken Cumhuriyet Dönemi ideolojisinde, kent parklarının 'ulus inşası'nın bir parçası olarak yorumlanıyor olması aşikardır. Gerek parkların konumu gerek içinde yer alan anıtlar ve gerekse bu parkların kentlerdeki önemli noktalara ve Cumhuriyet yönetiminin

temsil edildiği yapılara olan yakınlıkları düşünöldüğönde bu parkların imarının, Batılılaşma gayesiyle kentsel açıklıklar yaratan Osmanlı Dönemi parklarından çok farklı bir gaye ile planlandığı görölebilir. Erken Cumhuriyet Dönemi kant parkları üzerine, çoğunlukla tekil örnekler üzerinden yapılan çalışmalardan farklı olarak bu çalışma ortaya çıkarmıştır ki, sadece başkent ya da büyük kentler ile sınırlı kalmayan muazzam bir park imarı olduğu açıktır. Bu hummalı kent parkı imar çalışmasının öлке genelinde birbirine çok benzer şekillerde uygulandığı görölebilir.

KAYNAKÇA

- Akansel, C. (2009). *Revealing The Values Of A Republican Park: Gençlik Parkı Deciphered In Memory And As Monument*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, ODTÜ, Fen Bilimleri Enstitüsü, Mimarlık Anabilim Dalı, Ankara.
- Akgün Yüksekli, B. (2013). Balıkesir Atatürk Parkı: Erken Cumhuriyetten Günümüze Türkiye'de Değişen Söylem ve Tasarımın Bir Kent Parkı Üzerinden Örneklenmesi. (M. Kuzubaş, Dü.) *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 6(25), 33-46.
- Alpagut, L. (2018). Bolu'da Erken Cumhuriyet Dönemi Sonrası Konut: Kopuşlar ve Süreklilikler. *Ç.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 24(1), 109-122.
- Amygdalou, K. (2015). Modern ve Ulusal Bir Kimlik Arayışında Değişen Formlar ve Anlamlar: 1930'larda İzmir'in Kültürpark'ı ve Çevresi. A. Yılmaz, K. Kılınc, & B. Pasin içinde, *İzmir Kültürpark'ın Anımsa(ma)dıkları: Temsiller, Mekânlar, Aktörler* (s. 77-97). İstanbul: İletişim Yayıncılık.
- Ankara İmar Planı (1937). Alaeddin Kırıl Basımevi, İstanbul
- Arel, A. (1975). *18. yüzyıl Osmanlı Mimarisinde Batılılaşma Süreci*. İstanbul: İstanbul Teknik Üniversitesi Mimarlık Fakültesi.
- Arıtan, Ö. (2008, Temmuz-Ağustos). Modernleşme ve Cumhuriyetin Kamusal Mekân Modelleri. *Mimarlık Dergisi*(342).
- Arkitekt. (1934). Memleket Köşeleri: Görüşler ve temenniler. *Arkitekt*, 172-174.
- (1936). 1936 İzmir Fuarı. *Arkitekt*(10-11), 283-284.
- (1937). 1937 İzmir Fuarı. *Arkitekt*(84), 325-329.
- (1939). 1939 Beynelmilel İzmir Fuarı. *Arkitekt*(105-106), 198-207.
- (1943). 1943 İzmir Fuarı. *Arkitekt*(143-144), 241-245.

- Aslanoğlu Evyapan, G. (1972). *Eski Türk Bahçeleri ve Özellikle İstanbul Bahçeleri*. Ankara: ODTÜ.
- Aslanoğlu Evyapan, G. (1974). *Tarih İçinde Formel Bahçenin Gelişimi ve Türk Bahçesinde Etkileri*. Ankara: ODTÜ.
- Aydın, A. (2006). *Kent Merkezlerinde Meydanların Gelişimi "Sivas Hükümet Meydanı Örneği"*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Erciyes Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Mimarlık Anabilim Dalı. Kayseri: Erciyes Üniversitesi.
- Batur, A. (1985). Batılılaşma Döneminde Osmanlı Mimarlığı. *Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Türkiye Ansiklopedisi* (Cilt 4, s. 1038-1067). içinde İstanbul.
- Bayrak, D. (2017). *Trabzon Belediye Meclis Zabıtnameleri ve Şehrin İmarına Yönelik Faaliyetler (1931-1958)*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Mimarlık Anabilim Dalı.Trabzon.
- Bayındırlık İşleri Dergisi. (1935). Ankarar Gençlik Parkı. *Bayındırlık İşleri Dergisi*(3), 35-37
- Belediyeler Dergisi. (1935, Ağustos). Dergimizin Amaçları. *Belediyeler Dergisi*(1). (1935, Ağustos). Belediyelerde Spor. *Belediyeler Dergisi*(1). (1935, Eylül). *Belediyeler Dergisi*(2). (1935, Eylül) Uraylarda Spor: Halk Oyun Parkları. *Belediyeler Dergisi*(2), 80-84. (1935, Ekim). Balıkesirde Bayındırlık İşleri. *Belediyeler Dergisi*, 1(3), 50-51. (1935, Ekim). Uraylarda Bayındırlık. *Belediyeler Dergisi*(3), 34. (1935, Kasım-Aralık). Uraylar ve Özel Yönetimler Haberleri: Uraylarda Bayındırlık. *Belediyeler Dergisi*(4-5), 47-48. (1935, Kasım-Aralık). Uraylarda Bayındırlık (Kısa Haberler). *Belediyeler Dergisi*(4-5), 43-44. (1936, Nisan). Ankarada Gençlik Parkı. *Belediyeler Dergisi*, 1(6), 74-77.

- (1936, Eylül). Arslulusal İzmir Panayırı. *Belediyeler Dergisi*(14), 39-43.
- (1936, Mart). Bolu Urayı. *Belediyeler Dergisi*(9), 40-49.
- (1936, Nisan). Bolu Urayı. *Belediyeler Dergisi*(9), 51-59.
- (1936, Şubat). Eskişehir Urayı. *Belediyeler Dergisi*(7), 47-54.
- (1936, Ocak). İzmir Urayı'nın Çalışması. *Belediyeler Dergisi*(6), 42-56.
- (1936, Mayıs). Malatya'da Belediye ve Bayındırlık Çalışmaları. *Belediyeler Dergisi*(10), 82-85.
- (1936, Ağustos). Ordu Urayı'nın Çalışmaları. *Belediyeler Dergisi*(13), 37-50.
- (1936, Şubat). Şehir Haritalarının Yapılması. *Belediyeler Dergisi*(7), 36-37.
- (1936, Temmuz). Uray Haberleri: Adana Urayı. *Belediyeler Dergisi*(12), 54-57.
- (1936, ağustos). Uray Küçük Haberleri. *Belediyeler Dergisi*(13), 58.
- (1937, Ağustos). Arslulusal İzmir Panayırı. *Belediyeler Dergisi*(25), 10-17.
- Belediyeler Dergisi. (1937, Aralık). Bolu Urayının İcraat Raporu. *Belediyeler Dergisi*(26-27), 53-57.
- (1937). İstanbul Planını ulu Önder Tetkik Ederken. *Belediyeler Dergisi*, 2, 64.
- (1937, Mayıs). İzmir Fuarına Hazırlık. *Belediyeler Dergisi*(22), 52-53.
- (1937, Şubat). Ordu Urayı'nın İkinciteşrin Toplantısı Kararları. *Belediyeler Dergisi*(19), 67-73.
- (1937, Eylül-Ekim). Rize Urayı'ndan. *Belediyeler Dergisi*(26-27), 73-75.
- (1937, Eylül Ekim). Trabzon Şehrinin Haritası. *Belediyeler Dergisi*(26-27), 20-21.
- (1937, Nisan). Uray Haberleri : Aydın Urayı. *Belediyeler Dergisi*(21), 42-47.
- (1938, Mart). *Belediyeler Dergisi*(31), 1.
- (1938, Nisan). İstanbul İmar Planı. *Belediyeler Dergisi*.
- (1938, Nisan). Ordu Urayı'nın Çalışmaları. *Belediyeler Dergisi*(32), 58.

(1939, Kasım). Bolu'da Yeni ve Büyük bir Cumhuriyet Meydanı Yapılıyor. *Belediyeler Dergisi*(51), 18-19.

(1939, Kasım). İzmir Belediyesinin 1939 Yılı Çalışma Raporu. *Belediyeler Dergisi*(51).

(1939, Ocak). Uray Haberleri: Rize Urayı'ndan. *Belediyeler Dergisi*(41), 46-48.

(1940, Temmuz). Adana Urayından Bilgiler. *Belediyeler Dergisi*(12), 54-57.

(1940). Belediye Haberleri: Çanakkale urayından. *Belediyeler Dergisi*(58), 32-33.

(1940, Kasım). Belediye Haberleri: Malatya. *Belediyeler Dergisi*(63), 45-50.

(1940). Belediye Haberleri: Trabzon Belediyesi'nden. *Belediyeler Dergisi*(53), 41-45.

(1940, Ekim). Çorum İmar Planı Avan Projesi İzahat Raporu. *Belediyeler Dergisi*(62), 34-35.

(1940, Mayıs). Kısa Belediye ve Şehir Haberleri: Kültürparkta Tenis Kulübü Açıldı-İzmir Fuarı İçin Alınan Kararlar. *Belediyeler Dergisi*(51), 59-62.

(1940). Kısa Haberler. *Belediyeler Dergisi*, 60-63.

(1941, Ocak). Sivas Şehrinin İmar Planı ve İzahı. *Belediyeler Dergisi*(65), 27-38.

(1941, Mayıs). Trabzon İmar Planı ve İzah Raporu. *Belediyeler Dergisi*(69), 36-57.

(1941, Haziran). Park ve Bahçelerde Kütüphaneler Meydana Getirmeliyiz. *Belediyeler Dergisi*, 39-40, 45.

(1941, Temmuz). Afyon Şehri. *Belediyeler Dergisi*(71), 47-51.

(1941, Eylül). Yıldız Bahçesi Bir Gençlik Parkı Olamaz mı? *Belediyeler Dergisi*(73), 21.

(1941, Kasım). Yıldız Bahçesi Bir Gençlik Parkı Olamaz mı ? *Belediyeler Dergisi*, 27.

- (1942, Mayıs). Kapanırken. *Belediyeler Dergisi*, 10(79-81), 2.
- Bilsel, C. (2009, Ekim). İzmir’de Cumhuriyet Dönemi Planlaması (1923-1965): 20. Yüzyıl Kentsel Mirası. *Ege Mimarlık*, 12-17.
- Birol, G. (2004). Bir Batı Anadolu Kasabasının Modern Bir Kente Dönüşüm Hikayesi: 1940-1960 Yılları Arasında Balıkesir’de İmar Etkinliklerine Genel Bir Bakış. *EgeMimarlık*, 10-16.
- Bozdoğan, S. (2008). *Modernizm ve Ulusun İnşası*. İstanbul: Metis Yayıncılık.
- Conway, H., (1991), *People’s Parks The Design and Developmet of Victorian Parks*, Cambridge University Press, Cambridge.
- Çabuk, S. (2012). Kayseri’nin Cumhuriyet Dönemindeki İlk Kent Düzenlemesi: 1933 Çaylak Planı. *METU JFA*, 63-87.
- Çakmak, Ş. (2008). *Şehrin Biçimlenişinde ve Kimlik Kazanmasında Belirleyici Rolü Olan Artifaktlar: Eskişehir Kenti Üzerinden Bir İnceleme*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Mimarlık Anabilim Dalı, Eskişehir.
- Çalışır Hovardaoğlu, S., & Akın, N. (2010, eylül). Kentsel katmanlaşmanın belgelenmesi: Kayseri Cumhuriyet Meydanı ve yakın çevresi. *itü dergisi /a mimarlık, planlama, tasarım*, 9(2), 121-132.
- Çanak, E. (2013). “*Cumhuriyet Döneminde Tarihi, Sosyal, Siyasal ve Ekonomik Yönüyle Seyhan (Adana) Şehri (1923-1956)*”. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Celal Bayar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih Anabilim Dalı, Manisa.
- Çelebi, Ü. (2011). *Isparta Kenti Kamu Yapılarının İmaj, Kimlik ve Anlam Bağlamında İncelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Mimarlık Anabilim Dalı. Isparta.
- Çelik, Z. (1993). *The Remaking of İstanbul Potrait of an Ottoman City in Nineteenth Century*. Berkeley : University of California Press.

- Çetin, S. (2011, Nisan). Dönüşüm sürecinin tarihi kent merkezleri üzerine etkileri: Isparta örneğinde bir inceleme. *Erciyes Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Dergisi*, 27(2), 185-199.
- Çetin, S. (2012). Geç Osmanlıdan Erken Cumhuriyete İç Batı Anadolu'da Kentsel Yapının Değişimi: Manisa, Afyon, Burdur ve Isparta Kentleri Üzerine Karşılaştırmalı Bir İnceleme (1). *METU Journal of the Faculty of Architecture*, 89-126.
- Çetin, S., & Haştemoğlu, Ş. (2007, Kasım-Aralık). Cumhuriyetin Isparta'daki Simgesi: İstasyon Caddesi. *Mimarlık Dergisi*(338), 60-65.
- Çorum Valiliği. (1967). *Çorum İl Yıllığı*. Çorum: Çorum Valiliği.
- Çorum, C. 1. (1938). *Cumhuriyetin 15. Yılında Çorum*. Çorum.
- Değirmenci, M. (2009). *Türkiye'de Anıt Heykelin Kent Estetiğine Etkisi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Cumhuriyet Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sivas.
- Demir, E. (2006). Toplumsal Değişme Süreci İçinde Gençlik Parkı: Sosyolojik Bir Değerlendirme. *Planlama*(4), 69-77.
- Doğan, F. (2016). *Tarihsel Süreç İçerisindeki Kültürel Değişimin Fiziksel ve Algısal Değişim Bağlamında İrdelenmesi: Trabzon Kent Meydanları Örneği*. Karadeniz Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı, Trabzon.
- Düzenli, E. (2009). *Cumhuriyet Dönemi'nde (1923-1960) Modernite Düşüncesinin Mekânsal Kuruluşu: Merkez- Periferi Dinamikleri Bağlamında Trabzon Örneği*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Mimarlık Anabilim Dalı. Trabzon.
- Ekşioğlu, A. (2001). *Rönesans ve Barok Bahçe Sanatı'nın İstanbul Saraylarındaki Etkileri Dolmabahçe ve Beylerbeyi Sarayı*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi .İTÜ, Fen Bilimleri Enstitüsü, Şehir Bölge Planlama Bölümü. İstanbul.

- Ercan, H. (2018). *Tanzimat Döneminde Osmanlı Kentlerinde Kent Meydanı ve Millet Bahçeleri*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Pamukkale Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih Anabilim Dalı, Yakınçağ Tarihi Programı. Denizli.
- Elibal, G. (1973). *Atatürk ve Resim-heykel*. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Engin, E. F. (2017). *Cumhuriyet Dönemi Kent Parklarının Karaalioğlu Parkı Örneğinde İncelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Akdeniz Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı, Antalya.
- Erduran, F., & Kabaş, S. (2010). Parklarda Ekolojik Koşullarla Dengeli, İşlevsel ve Estetik Bitkilendirme İlkelerinin Çanakkale Halk Bahçesi Örneğinde İncelenmesi. *Ekoloji*(74), 190-199.
- Gencosman (1942). 29.03.1942 Ulus Gazetesi “Bozkırda Cennet”
- Gündüz, N. (2002). *Tarihsel Süreç İçinde Türkiye’de Kent Parklarının Oluşumu (Cumhuriyet Dönemi Kent Parkları)*. Ankara Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara.
- Gürkaş, T. (2003). *Erken Cumhuriyet Türkiye’sinde Kamusal Yeşil Alanın Doğuşu*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Yıldız Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Mimarlık Anabilim Dalı, İstanbul.
- Hakyemez, D. (2016). *Changing Identity: Case Of Eskişehir*. Yüksek Lisans Tezi, ODTÜ, Fen Bilimleri Enstitüsü, Kültürel Mirasın Korunması, Mimarlık Bölümü., Yayınlanmamış Ankara.
- İlgar, E. (2008). *Kent Kimliği ve Kentsel Değişimin Kent Kimliği Boyutu: Eskişehir Örneği*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Anadolu Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Mimarlık Anabilim Dalı, Eskişehir.
- İlkay, Y. (2016). *Açık kamusal mekânların üretilmesi ve sahiplenilmesi: Ankara’daki yeşil alanlar için temsili duraklar*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, ODTÜ, Kentsel Politika Planlaması ve Yerel Yönetimler Programı, Ankara.

- Jellicoe, G.A. ve S. (1989) *The Landscape of Man*. Londra: Thames and Hudson.
- Kamer Aksoy, Ö. (2005). *Kentsel Mekânların Kullanımında Davranış Örüntülerinin Etkileri Trabzon Atatürk Alanı (Belediye Meydanı) Örneği*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Mimar Sinan Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Şehir ve Bölge Anabilim Dalı, İstanbul.
- Karali, M. (2018). *Kent Parkı Tasarımlarının Değişen Vizyonları ve Tasarım İlkeleri*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İTÜ, Şehir ve Bölge Planlama Anabilim Dalı, Şehir ve Bölge Planlama Bölümü, Fen Bilimleri Enstitüsü. İstanbul.
- Karayaman, M. (2019, Aralık). Belediyeler Dergisinin (1935-1942) Yerel Tarih Araştırmalarındaki Yeri ve Önemi. *Sivas Cumhuriyet Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 47-90.
- Karpat, G. (2009). *İzmir Kültürpark ve Fuar Alanının Tarihsel Gelişim Sürecinin Araştırılması ve Geleceğe Yönelik Tasarım Programının Oluşturulması*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Kentsel Tasarım Bölüm, Şehir ve Bölge Planlama Anabilim Dalı. İzmir.
- Kaş, P. (2012). *Atatürk'ün Adana Ziyaretleri*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih Anabilim Dalı, Erzurum.
- Kepek, E., Gençel, Z., & Güç, B. (2015). Antalya Tarihi Kent Merkezi ve Yakın Çevresindeki Mekânsal Değişimin Günümüz Kent Formuna Etkilerinin Değerlendirilmesi. *Süleyman Demirel Üniversitesi Mühendislik Bilimleri ve Tasarım Dergisi*, 77-86.
- Kızılaslan, S. (2007). *Kentsel Park Aydınlatmalarının Kullanıcı Açısından Değerlendirilmesi: Trabzon Kenti Meydan Parkı ve Atapark Örnekleri*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı, Ankara.
- Küzeci, C. (2008). *Açık ve Yeşil Alan Değişiminin Uzaktan Algılama Yöntemi Kullanılarak Belirlenmesi: Çanakkale Örneği*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı, Çanakkale.

- Manavoğlu, E. (2013). *Antalya Kenti Yeşil Alanlarının Çok Ölçütlü Analizi ve Planlama Stratejilerinin Geliştirilmesi*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Akdeniz Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı, Antalya.
- Memlük, N. O. (2012). *Kamusal mekânların toplumsal dahil ediciliği: Kentsel bir parkın değişen toplumsal dahil ediciliği, Gençlik Parkı, Ankara*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, ODTÜ, Şehir Bölge Planlama Bölümü, Kentsel Tasarım Programı, Ankara.
- Ökesli Saban, D. (2009). Hermann Jansen's Planning Principles and His Urban Legacy in Adana. *METU Journal of the Faculty of Architecture*, 45-67.
- Ökesli Saban, D. (2015). Jansen ve İller Bankası İmar Planları Üzerine bir Değerlendirme. *Adana Kent Sorunları Sempozyumu-II* (s. 215-224). Adana: TMMOB Adana İl Koordinasyon Kurulu.
- Ölmez Kalender, S., & Demiroğlu, D. (2011). Tarihi Süreç İçerisinde Sivas Kent Meydanı'nın İrdelenmesi. *İnönü Üniversitesi Sanat Ve Tasarım Dergisi*, 1(3), 355-365.
- Önder, D. (2013). *Kentsel Eğlence-Dinlencenin Değerşen Coğrafyası: Ankara Örneği*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, ODTÜ, Fen Bilimleri Enstitüsü, Şehir ve Bölge Planlama Bölümü.
- Özdindar, A. (2015). *Çorum Kent Merkezindeki Yeşil Alanların Nicelik ve Nitelik Açısından Değerlendirilmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı, İstanbul.
- Özdoğan, H. (2019). Kentsel Aidiyette Meydanlar, Trabzon Belediye Meydanı Örneği. *Planlama*(29(3)), 229-246.
- Özonur, M. (2010). *Abide-i Hürriyet Anıtı ve Çevresi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, Türk Sanatı Anabilim Dalı, İstanbul

- Öztürk, A. A. (2009). *Kentsel kamusal alan olarak meydanlar: Mekân ve yaşamla kurduğu ilişki*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Mimarlık Bölümü, Mimari Tasarım Programı, İstanbul.
- Peker Daştan, E. (2019). *Gençlik Parkı'nın Yenilenmesi: Kent Halkı Kullanıcıları Açısından Değerlendirme*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı, Konya.
- Polat, Y. (2014). *Türkiye'de Kentsel Dönüşüm Politikaları: Malatya Örneğinde Kentsel Mekânın Dönüşümü*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kamu Yönetimi Anabilim Dalı, Kamu Yönetimi Bilim Dalı, Konya.
- Pouya, S. (2015). The Evaluation of Functional and Visual Changes in the Atapark (Trabzon). *IISTE Historical Research Paper*(27), 10-20.
- Rize Belediyesi. (2019). *Geçmişten Günümüze Rize Belediyesi Başkanları (1923-2019)*. Rize: Rize Belediyesi.
- Rize Belediyesi. (2019). *Yaşayan Tarih Söyleşileri*. Rize: Rize Belediyesi.
- Sadeq, M. S. (2019). *Kamusal Alanlarda Sürdürülebilirlik Kavramı: Trabzon Kent Meydanı Örneği*. Karadeniz Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Şehir ve Bölge Planlama Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi Trabzon.
- Sağlar, R. V. (1998). *Kamusal mekânlar ve tasarım ilkeleri*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Şehir Bölge ve Planlama Programı, İstanbul:
- Saka Kocaman, Ö. (2018). *Bir Kamusal Mekân Olarak Meydanın Çocuk Gözüyle Değerlendirilmesi: Türkiye, Isparta İli, Hükümet Meydanı Örneği*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Disiplinlerarası Kentsel Tasarım Anabilim Dalı, Kentsel Tasarım Programı. İstanbul.
- Sancak, E. (2018, Mart 21). Samsun Mimarlar Odası Semineri. *Samsun Kentinin Tarihsel Gelişim Süreci*. Samsun, Merkez, Türkiye: Samsun Mimarlar Odası.

- Sarıkulak, S. (2013). *Kamusal mekânların değişen kimliği: Güven Park, Ankara*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Şehir Bölge ve Planlama Bölümü, Kentsel Tasarım Programı, Ankara: ODTÜ.
- Sevin, A. (2012). Cumhuriyet Dönemi'nde Sanayi Tesislerinin Eskişehir 'İn Kentsel Mekân Gelişimine Etkileri. *Eski-Yeni Dergisi*, 48-56.
- Sönmez , F., & Alper, B. (2012). Transformation Of Physical Structure In Kayseri Between 1882-1945. *Doktora Çalışması Araştırma Makalesi*, 111-139.
- Şimşek, G. (2015). Aydın'da Mimarlık Mirası Olarak Cumhuriyet Dönemi Konutları. *Megaron*, 10(1), 43-56.
- Tanju, B. (1999). *1908-1946 Türkiye mimarlığının kavramsal çerçevesi*. Yayınlanmamış Doktora Tezi.İTÜ, Fen Bilimleri Enstitüsü. İstanbul.
- Tekeli, İ. (1998). Türkiye'de Cumhuriyet Döneminde Kentsel Gelişme ve Kent Planlaması. Y. Sey (Dü.) içinde, *75 Yılda Değişen Kent ve Mimarlık* (s. 1-25). İstanbul: Tarih Vakfı Yayınları.
- Tekeli, İ. (2009). *Cumhuriyetin Belediyecilik Öyküsü (1923-1990)*. İstanbul: Tarih Vakti Yurt Yayınları.
- Tekeli, İ., & Ortaylı, İ. (1978). *Türkiye'de Belediyeciliğin Evrimi* (Cilt 1). (E. Türkcan, Dü.) Ankara: Türk İdareciler Derneği.
- Tuztaşı, U. (2018). Sivas Kent Meydanı'nın Tarihsel Dönüşümü ve Meydan Yakın Çevresi İçin Cephe Önerileri: Bir Stüdyo Deneyimi. *Journal of Social And Humanities Sciences Research (JSHSR)*(17), 258-274.
- Tuztaşı, U., & Koç, P. (2017). Transformation of Sivas City Center in the Context of Spatial Continuity and Cultural Patterns. *Prostor*, 1(53), 112-127.
- Uğur, A. (2003). Aydın Şehrinin Kuruluşu ve Gelişme Evreleri. *Coğrafi Bilimler Dergisi*, 41-62.
- Uludağ, Z. (1998). *The Social Construction of Meaning in Landscape Architecture: A Case Study of Gençlik Parkı*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Mimarlık Bölümü, Mimarlık Programı, Ankara.

- Üstün, B., & Özkan, C. (2016). Eskişehir Hamamyolu Caddesi'nin Cumhuriyet Döneminden Günümüze Mekânsal Değişimine Yönelik Bir Araştırma. *BAUN Fen Bil. Enst. Dergisi*, 18 (2), 54-77.
- Üstün, T. (2014). *Kentsel Park Aydınlatmalarının Kullanıcı Açısından Değerlendirilmesi: Trabzon Kenti Meydan Parkı ve Atapark Örnekleri*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı. Trabzon.
- Va-Nu. (1944). *Antalya İkinci Dünya Harbi İçinde Nasıl Güzelleşebildi?* İstanbul: Kenan Matbaası.
- Yazıcı, M. (2013). *Resolving The Historic Urban Tissue By Tracing The Changes As A Basis For Its Conservation: Samsun From 20th Century Untill Today*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, ODTÜ, Mimarlık Anabilim Dalı Restorasyon Bölümü. Ankara.
- Yeşil, P., & Akköse, S. (2018). Meydanların Kent Kimliği Üzerine Etkisi; Ordu Kenti Örneği. Ç. Eren içinde, *Mimarlık, Planlama Ve Tasarım'da Akademik Araştırmalar* (s. 239-258). Ankara: Gece Kitaplığı.
- Yılmaz, A. (2015). *Kentsel parkların kamusalılıklarının zaman içinde değişimi Güvenpark örneği, Ankara*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, ODTÜ, Şehir Bölge ve Planlama Bölümü, Kentsel Tasarım Programı, Ankara.
- Yürek, S. (2007). *20. Yüzyıldan Günümüze Adana'da Kent Otellerinin Gelişimi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Mimarlık Anabilim Dalı, Adana.
- Zorlu, T., Aydınlan, E., & Engin, E. (2010, Mart-Nisan). Kent Kimliği: Tanjant ve Karadeniz Sahil Yollarının Trabzon Kent Kimliğine Etkileri. *Mimarlık Dergisi*(352).

Web Kaynakları

arkiv. (2019, Eylül 27). *Hamamyolu Park ve Meydan Düzenlemesi (Hamamyolu Urban Deck)*. arkiv.com.tr: <http://www.arkiv.com.tr/proje/hamamyolu-urban-deck/6591>

Cranz, G. (2000, Haziran 1). *Changing Roles of Urban Parks. From Pleasure Garden to Open Space*. Erişim Tarihi: 23.02.2020

<https://www.spur.org/publications/urbanist-article/2000-06-01/changing-roles-urban-parks>: <https://www.spur.org/publications/urbanist-article/2000-06-01/changing-roles-urban-parks>

Çanakkale Belediyesi. (2012, Eylül). *Çanakkale Belediyesi Yayınlarımız*. Erişim Tarihi: 20.06.2019. Çanakkale Belediyesi/Sosyal Yaşam/ Yayınlarımız/ Kent Rehberi: <https://www.canakkale.bel.tr/file/136/O9p.pdf>

Çelmeoğlu, N. (2015, Ekim, 5). *Bugünkü Konu Atatürk Parkı*. Erişim Tarihi:13.10.2018 Yeni Adana: <http://www.yeniadana.net/kose-yazilari/bugunku-konu-ataturk-parki-370>.

Dr. Behçet Uz. (2018, Şubat 8). S.B.Ü. Dr. Behçet Uz Çocuk Hastalıkları Ve Cerrahisi Eğitim Ve Araştırma Hastanesi <https://behcetuzch.saglik.gov.tr/TR,106051/dr-behcet-uz.html>

Hürriyet Haber. (2012, eylül 7). *İşte Büyük Utku Anıtı'nın Öyküsü*. Hürriyet Haber: <http://www.hurriyet.com.tr/gundem/buyuk-utku-aniti-nin-oykusu-21407055>

Goethe-Institut. (2018, Ekim 15). Goethe-Institut. Mimarlar-Hermann Jansen: <http://www.goethe.de/ins/tr/ank/prj/urs/arc/jan/trindex>.

Türkiye Kültür Portalı. (2016, Kasım 28). *Zafer (Utku Anıtı)*. Türkiye Kültür Portalı gezilecek yerler: <https://www.kulturportali.gov.tr/turkiye/afyonkarahisar/gezilecekyer/zafer--utku-aniti>

Saban, D. F. (2016, Şubat 1). *Erken Cumhuriyet Döneminde Adana*. Arkitera: <http://www.arkitera.com/gorus/715/erken-cumhuriyet-donemi-nde-adana>

Görsel Web Kaynakları

Web Kaynak 1: (18.02.2020),Erişim adresi; <https://upload.wikimedia.org/wikipedia>

Web Kaynak 2: (25.02.2020), Erişim adresi; <https://islamansiklopedisi.org.tr/>

Web Kaynak 3: (12.04.2018),Erişim adresi; <http://www.janseninadana.com/>

Web Kaynak 4: (12.04.2018),Erişim adresi; [wow.turkey.com](http://www.wow.turkey.com)

Web Kaynak 5: (12.04.2018),Erişim adresi; www.bitmezat.com

Web Kaynak 6: (16.06.2018), Erişim adresi;
<https://yandex.com.tr/harita/11501/adana/?l=sat&ll=35.322712%2C36.996590&z=17>

Web Kaynak 7: (17.09.2018), Erişim adresi;
http://www.afyonkenthaber.com/resimler/4b_d19baa800a3c117a988d.jpg

Web Kaynak 8: (16.04.2018), Erişim adresi;
<https://www.tarihtarih.com/?Syf=4&Fa=2&Id=220045>

Web Kaynak 9: (16.04.2018), Erişim adresi; <http://www.turkcetarih.com/zafer-aniti-icin-cami-yikilmadi/>

Web Kaynak 10 (12.01.2019), Erişim adresi; <https://isteaturk.com/g/icerik/Zafer-Utku-Aniti-Afyon/1553>

Web Kaynak 11 (23.09.2019), Erişim adresi; <https://architekturmuseum.ub.tu-berlin.de/index.php?p=51&SID=15796328013441>

Web Kaynak 12(21.09.2019), Erişim adresi;
http://www.peyzaj.org.tr/genel/bizden_detay.php?kod=2069&tipi=2&sube=0

Web Kaynak 13 (21.09.2019), Erişim adresi;
<https://salutatorium.files.wordpress.com/2018/07/sergievi2.jpg>

Web Kaynak 14 (16.04.2018), Erişim adresi;
<https://www.ankara.bel.tr/files/6413/4412/5216/genclik1.jpg>

Web Kaynak 15(22.05.2018), Erişim adresi; <https://earth.google.com/>

Web Kaynak 16 (22.05.2018), Erişim adresi; <http://www.antalyamiz.com/>

Web Kaynak 17 (22.05.2018), Erişim adresi;
http://www.imzahaber.net/images/album/Sehir_stadyumu_1940.jpg

Web Kaynak 18 (29.09.2019), Erişim adresi;
<https://www.facebook.com/havadanaydin/>

Web Kaynak 19 (20.05.2018), Erişim adresi; <https://www.modamuzayede.com/>

Web Kaynak 20 (20.05.2018), Erişim adresi; <https://www.bizde.com/d-k-balikesir-aturk-parki-fotograf-2454361/https://bolu.net.tr/images/xxlarge/156197536028.jpg>

Web Kaynak 21 (10.03.2019), Erişim adresi;
<https://bolu.net.tr/images/xxlarge/156197536028.jpg>

- Web Kaynak 22 (10.03.2019), Erişim adresi;
<http://www.boluekspres.com/galeriler/2011/buyuk/1296769423.jpg>
- Web Kaynak 23 (10.03.2019), Erişim adresi; <http://www.bolugundem.com/ataturk-heykeli-tasinacak-mi-62340h.htm>
- Web Kaynak 24 (23.11.2018), Erişim adresi; <http://www.eskicanakkale.com/>
- Web Kaynak 25(23.11.2018), Erişim adresi;
<https://www.picbear.org/media/ByBCrzkJDdu>
- Web Kaynak 26 (23.11.2018), Erişim adresi;
<https://www.canakkaletavel.com/galeri/halk-bahcesi.html>
- Web Kaynak 27 (24.06.2018), Erişim adresi; <https://ispartada.gen.tr/eski-isparta-resimleri/>
- Web Kaynak 28 (17.11.2019), Erişim adresi; <https://sehirharitasi.ibb.gov.tr/http://emlakansiklopedisi.com/wiki/hurriyet-aniti-abide-i-hurriyet>
- Web Kaynak 29 (24.11.2019), Erişim adresi;
https://www.researchgate.net/publication/263616049_Urban_aesthetics_and_national_identity_the_refashioning_of_Eastern_Mediterranean_cities_between_1900_and_1940
- Web Kaynak 30 (14.10.2018), Erişim adresi; www.kayserialiyim.com
- Web Kaynak 31 (14.10.2018), Erişim adresi;
[\(http://www.havadankayseri.net/portfolio/mimarsinan-parki-ve-selcuklu-uygarligi-muzesi/\)](http://www.havadankayseri.net/portfolio/mimarsinan-parki-ve-selcuklu-uygarligi-muzesi/)
- Web Kaynak 32 (8.11.2019), Erişim adresi;
<https://fenerciler.wordpress.com/2011/03/02/ismet-pasa-parki-malatya/>
- Web Kaynak 33 (10.11.2019), Erişim adresi; <https://onedio.com/haber/1930-yillarda-kayisi-kenti-malatya-427616>
- Web Kaynak 34 (20.11.2019), Erişim adresi;
<http://www.malatyagezi.com/malatyadaki-ataturk-ve-yanindaki-ciplak-gencin-heykeli.html>
- Web Kaynak 35 (9.12.2019), Erişim adresi;
<https://www.peramezat.com/urun/malatya-ismet-pasa-parki-havuzu>
- Web Kaynak 36(19.12.2019), Erişim adresi;
<https://tr.pinterest.com/pin/747667975612329186/?lp=true>
- Web Kaynak 37(19.12.2019), Erişim adresi; <http://www.sivas.bel.tr/>

ÖZGEÇMİŞ

KİŞİSEL BİLGİLER

Adı Soyadı : Tuğçe Yılmaz
Uyruğu : T.C.
Doğum Yeri ve Tarihi : 09/03/ 1992 SAMSUN
Telefon : 0 (507) 669 19 92
Faks :
e-mail : tgceylmaz@gmail.com

EĞİTİM

Derece	Adı, İlçe, İl	Bitirme Yılı
Lise	: Samsun Canik IMKB Anadolu Lisesi	2009
Üniversite	: Çankaya Üniversitesi ANKARA	2017
Yüksek Lisans	: Çankaya Üniversitesi ANKARA	2020
Doktora	:	

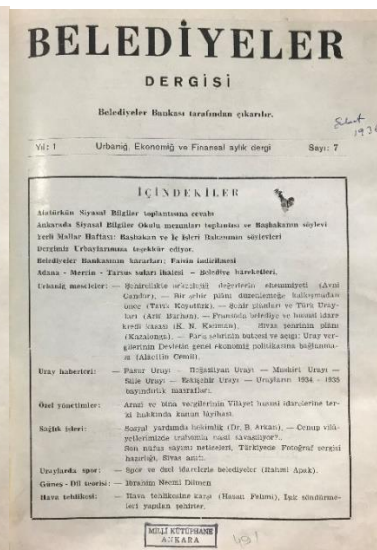
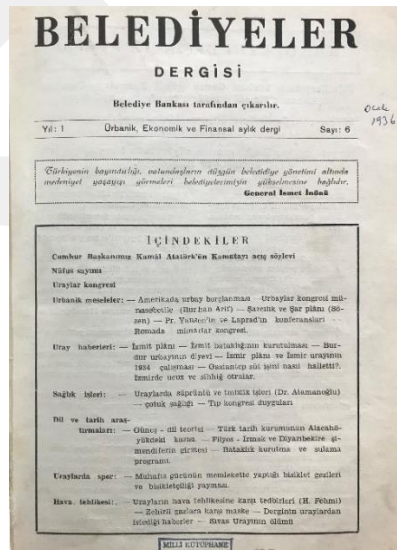
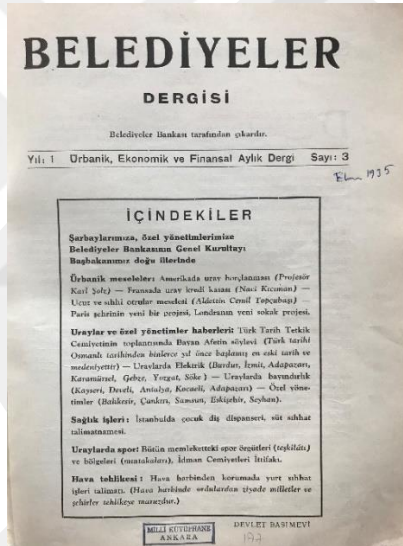
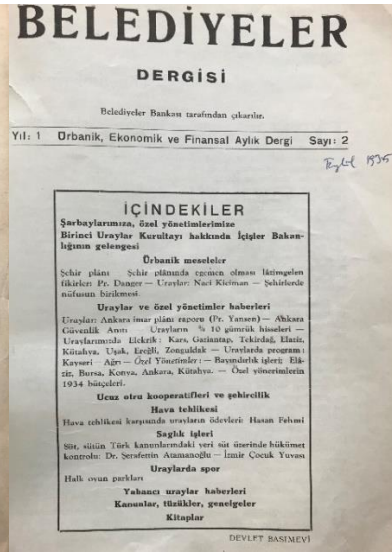
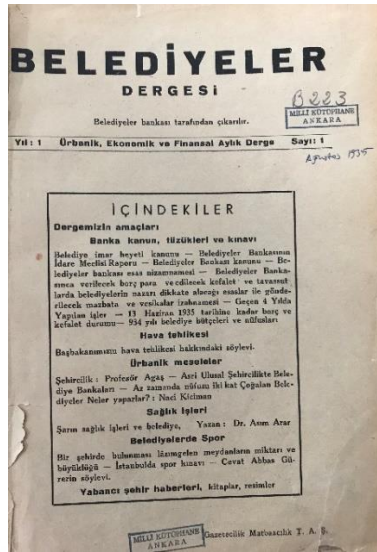
İŞ DENEYİMLERİ

Yıl	Kurum	Görevi
2017-2018	MES İNŞAAT LTD. ŞTİ.	Şantiye Şefi

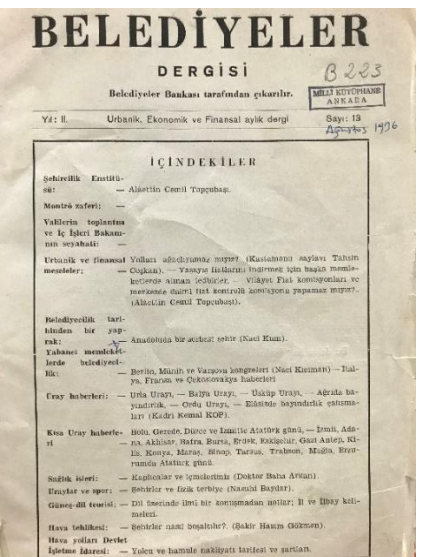
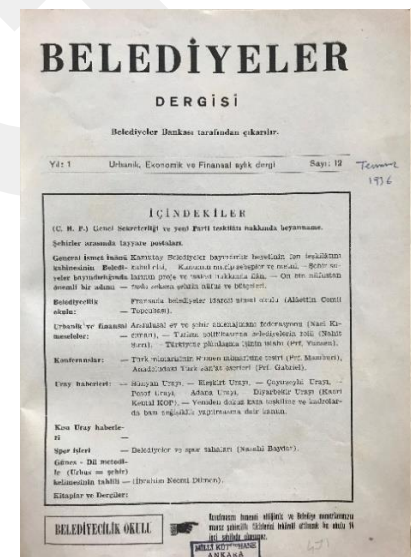
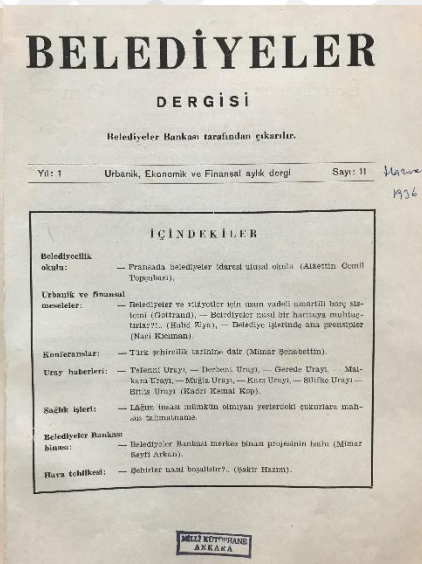
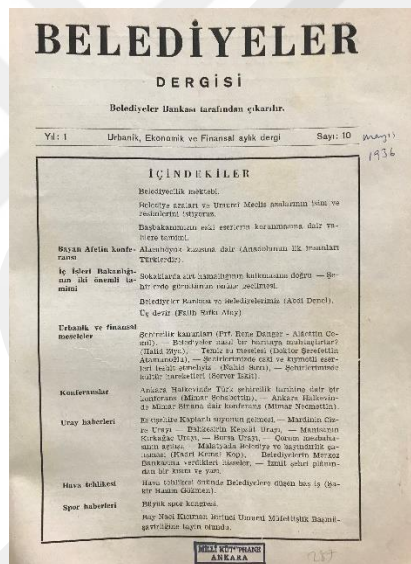
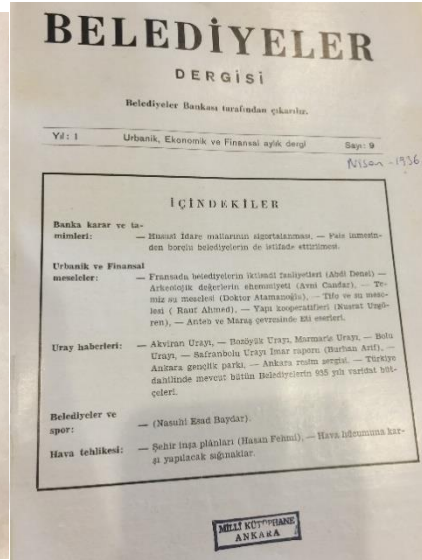
UZMANLIK ALANI Mimarlık

YABANCI DİLLER İngilizce

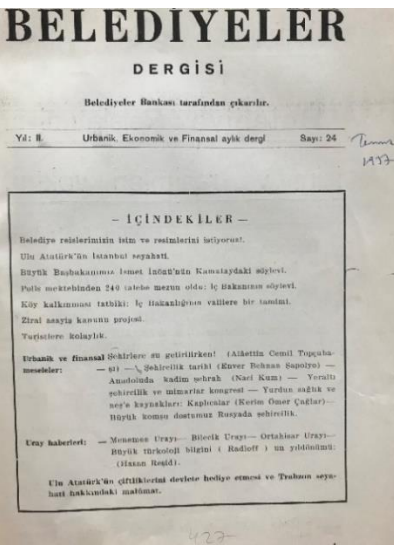
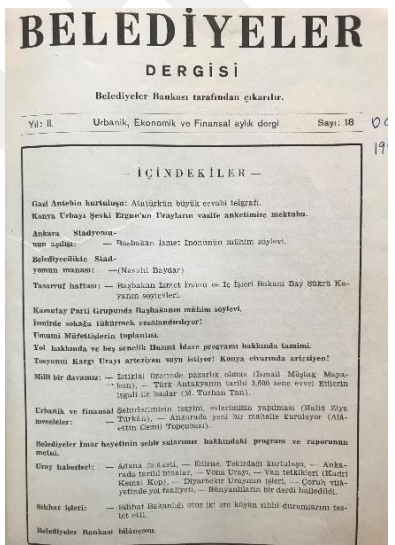
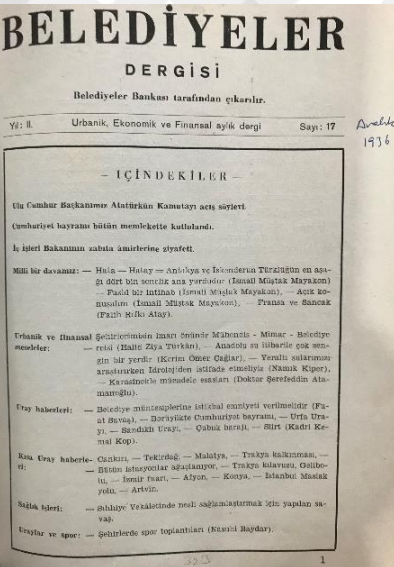
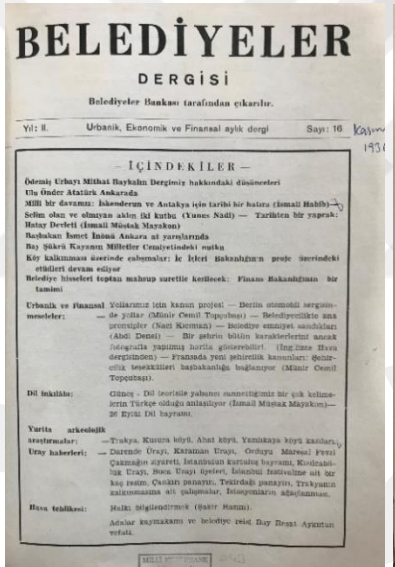
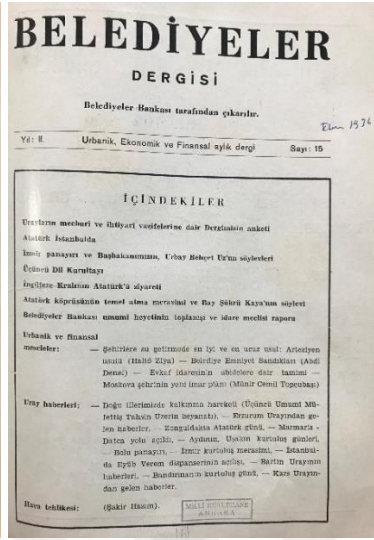
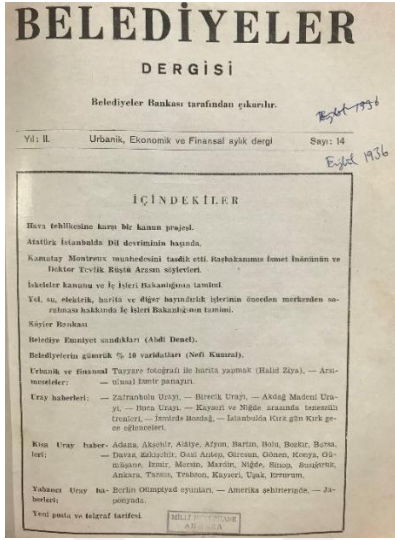
EK-1 Belediyeler Dergisi Kapak Resimleri (1-7 Sayıları)

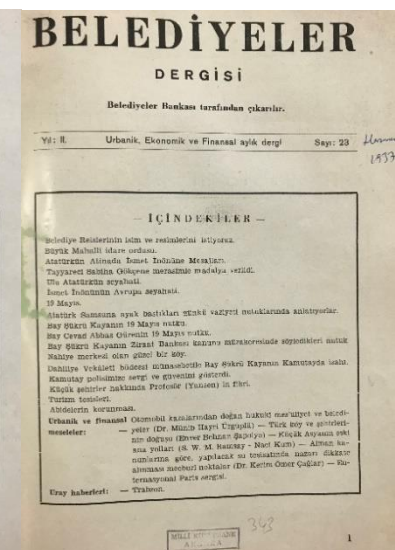
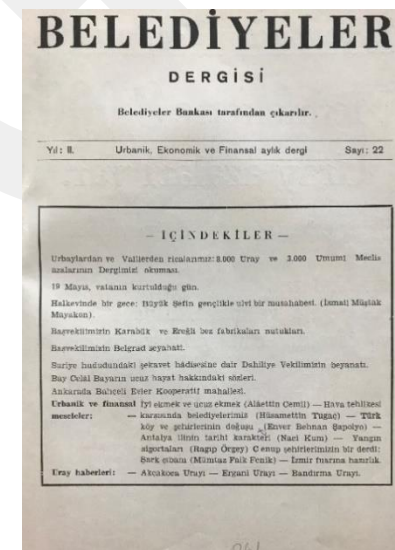
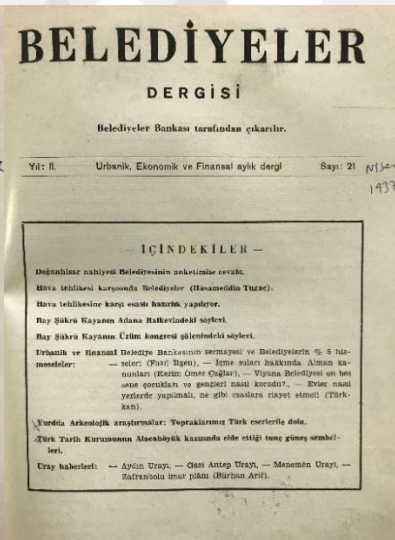
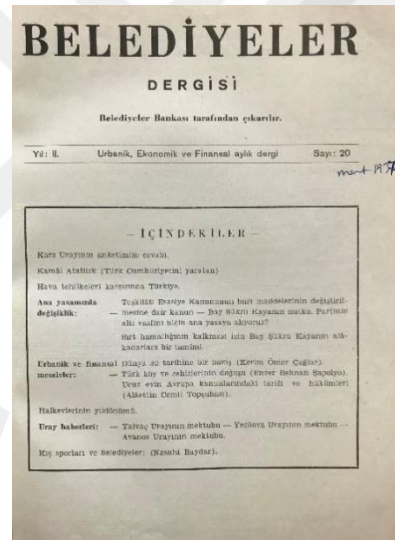
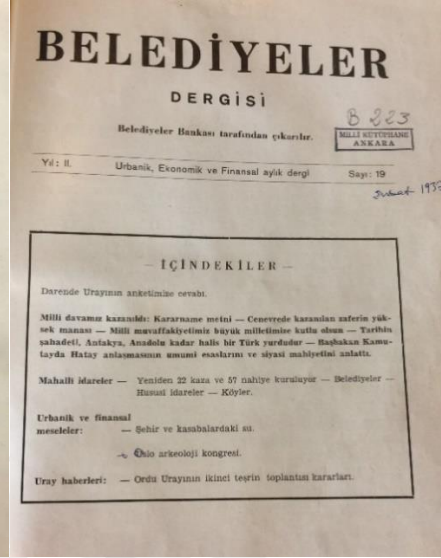
EK-1 Belediyeler Dergisi Kapak Resimleri (8-13 Sayıları)

EK-1 Belediyeler Dergisi Kapak Resimleri (14-18, 24 Sayıları)

EK-1 Belediyeler Dergisi Kapak Resimleri (19-23 Sayıları)

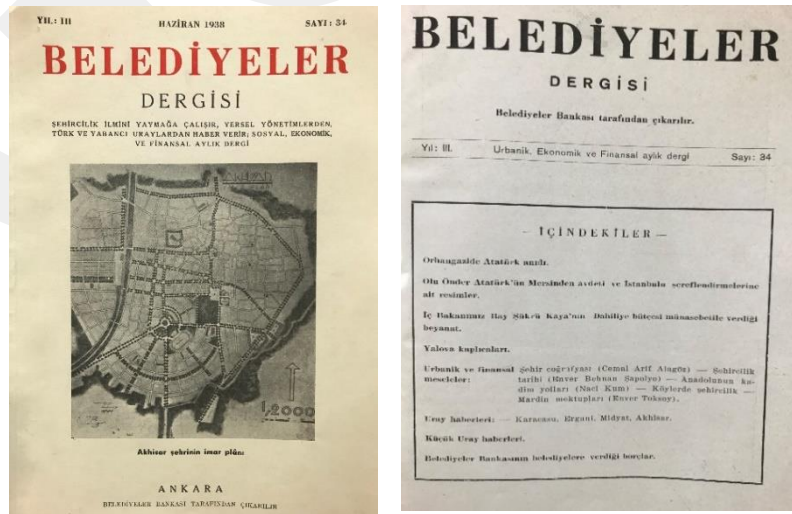
EK-1 Belediyeler Dergisi Kapak Resimleri (25-28 Sayıları)

EK-1 Belediyeler Dergisi Kapak Resimleri (29-31 Sayıları)

EK-1 Belediyeler Dergisi Kapak Resimleri (32- 34 Sayıları)

EK-1 Belediyeler Dergisi Kapak Resimleri (32- 34 Sayıları)

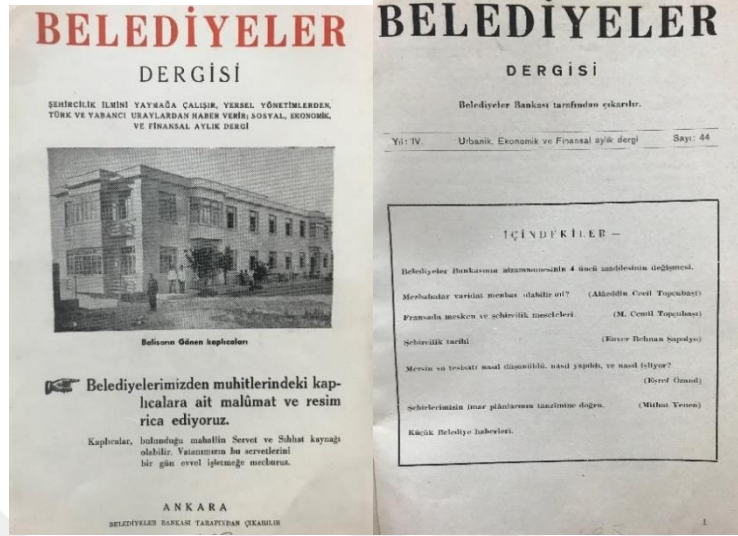
EK-1 Belediyeler Dergisi Kapak Resimleri (35-37 Sayıları)

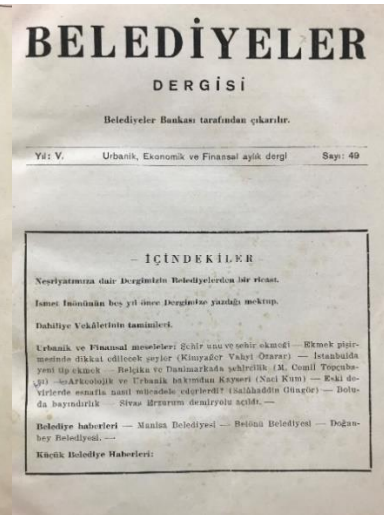
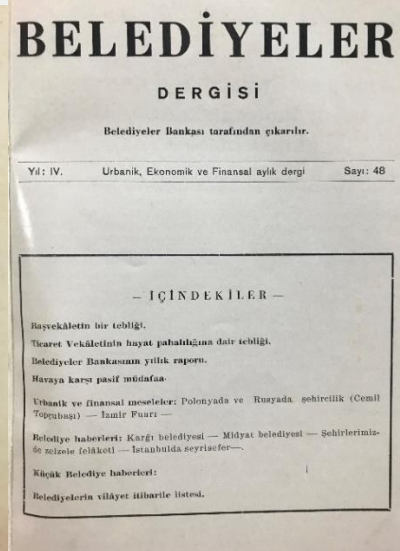
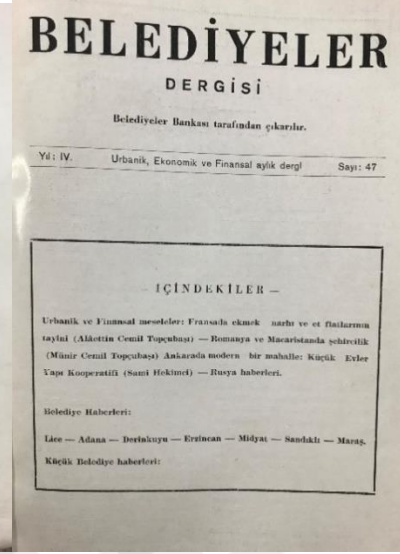
EK-1 Belediyeler Dergisi Kapak Resimleri (41-43 Sayıları)

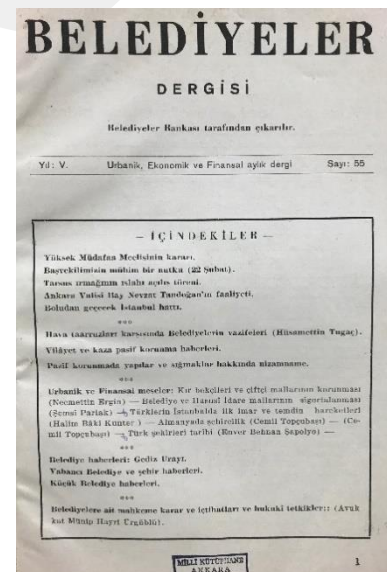
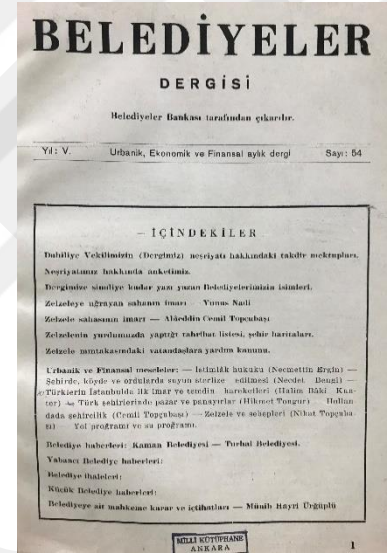
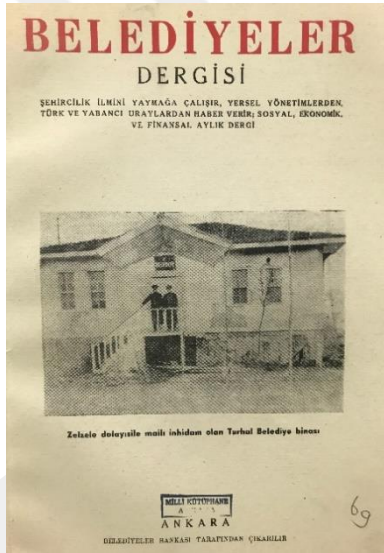
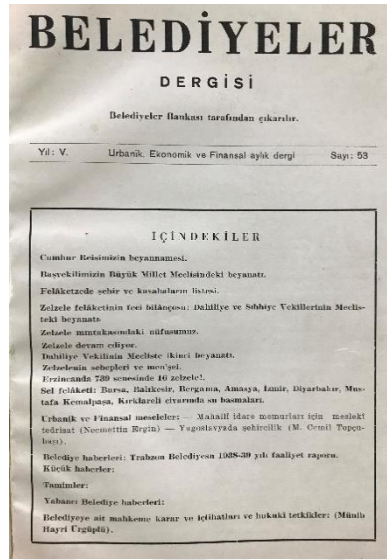
EK-1 Belediyeler Dergisi Kapak Resimleri (44- 46 Sayıları)

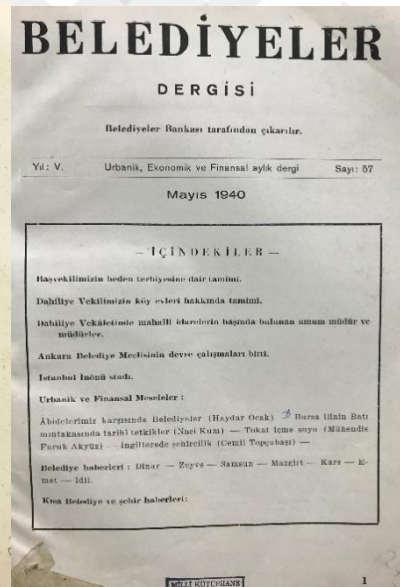
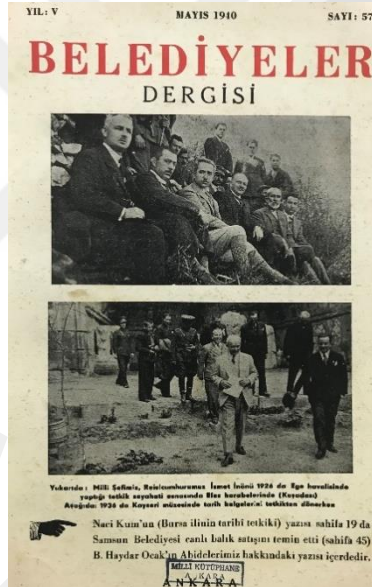
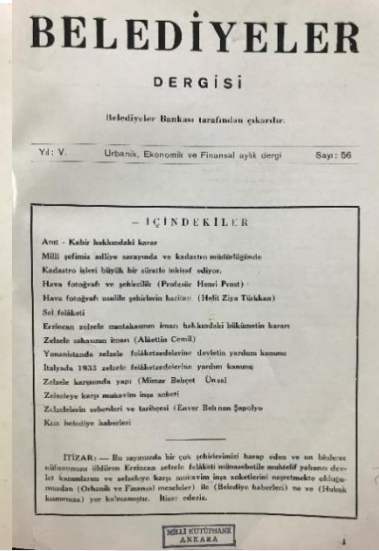
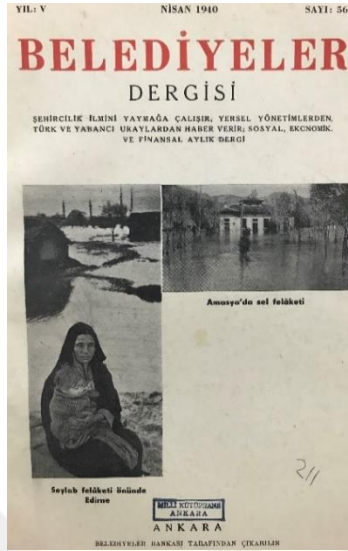
EK-1 Belediyeler Dergisi Kapak Resimleri (47-49 Sayıları)

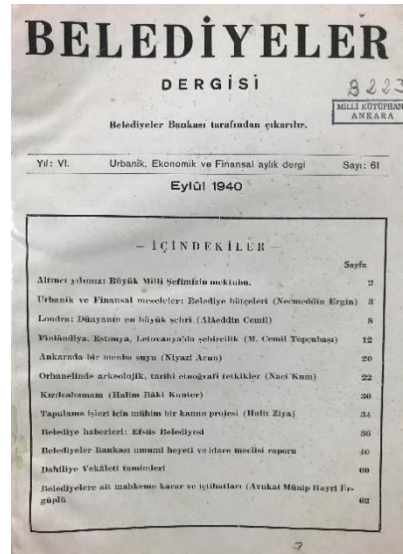
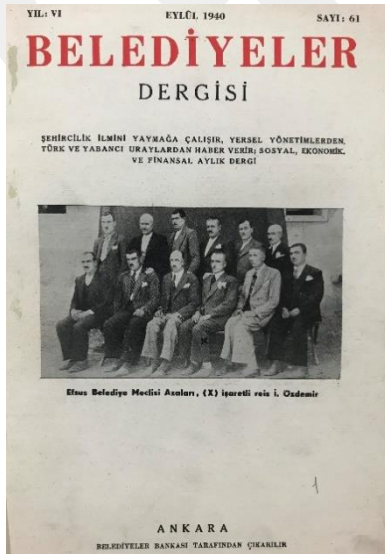
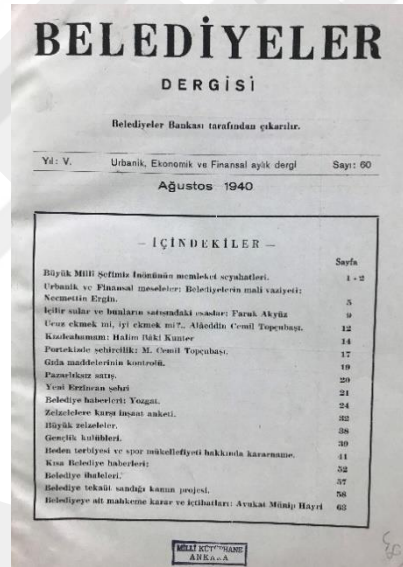
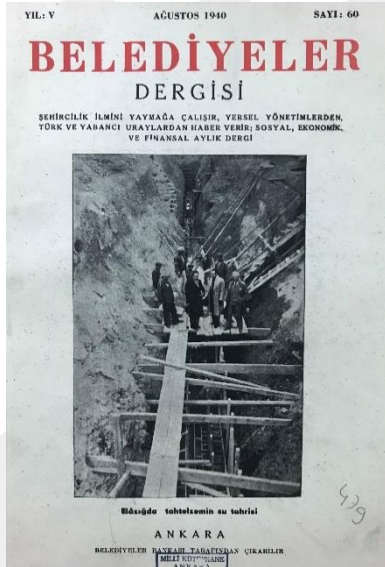
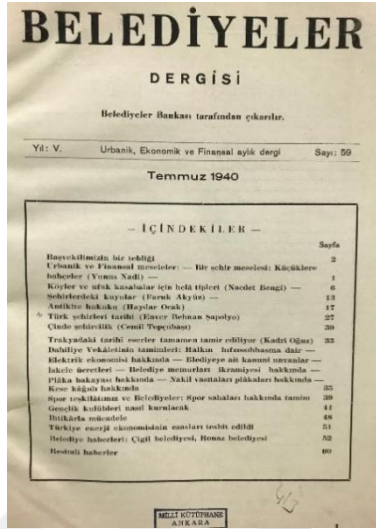
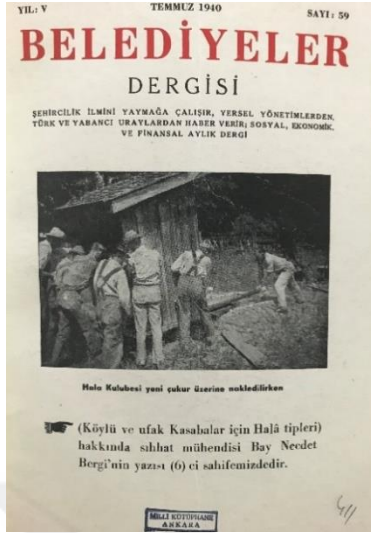
EK-1 Belediyeler Dergisi Kapak Resimleri (53-55 Sayıları)

EK-1 Belediyeler Dergisi Kapak Resimleri (56-58 Sayıları)

EK-1 Belediyeler Dergisi Kapak Resimleri (59-61 Sayıları)

EK-1 Belediyeler Dergisi Kapak Resimleri (65-67 Sayıları)

YIL: VI İKİNCİ KANUN 1941 SAYI: 65

BELEDİYELER DERGİSİ

ŞEHİRCİLİK İLMİNİ YATMAĞA ÇALIŞIR, YERSEL YÖNETİMLERDEN, TÜRK VE YABANCI URAYLARDAN HABER VERİR, SOSYAL, EKONOMİK, VE FİNANSAL AYLIK DERGİ

Dahiliye Vekâletinin Fakih Övrek'in Jandarma subay okulunda Diploma tevdi ediliyor.

ANKARA
BELEDİYELER BANKASI TARAFINDAN ÇIKARILIR

273

BELEDİYELER DERGİSİ

Belediyeler Bankası tarafından çıkarılır.

Yıl: VI. Urbanik, Ekonomik ve Finansal aylık dergi Sayı: 65

— İÇİNDEKİLER —

	Sayfa
Dahiliye Vekâletinin değeri bir maddesi	2
Urbanik ve Finansal meseleler:	
Belediye emlaklarının öneme hizmetlerine tabii: Necmettin Ergin	5
Müstacel bir vasıfe: Endüstri amelihatına meskenlere yerleştirilmesinde	Ernst Reuter 8
Belediyelerin tarhihi anıtlar üzerinde yaptıkları Restorasyonlar:	Haydar Övkeçoğlu 12
Köşkerinin yeni elektrik santrali: Hasan Hâlet İskender	19
Silide şehircilik: Cemil Topcubaş	23
Sivas şehircilik inşaat planı ve inşaat	27
Ekonominin inşaat planı ve inşaat	30
Belediye haberleri	36
Dahiliye Vekâleti tasarımları	40

ANKARA
BELEDİYELER BANKASI TARAFINDAN ÇIKARILIR

273

YIL: VI ŞUBAT 1941 SAYI: 66

BELEDİYELER DERGİSİ

ŞEHİRCİLİK İLMİNİ YATMAĞA ÇALIŞIR, YERSEL YÖNETİMLERDEN, TÜRK VE YABANCI URAYLARDAN HABER VERİR, SOSYAL, EKONOMİK, FİNANSAL AYLIK DERGİ

Memleketimizde çok rağbet gören Kuş Turizmi: Uludağ'da hayk (sayfa: 35)

Önemli sayıda Sihat mühendisi Necdet Beng'inin (Kanalizasyon inşaat planı yapamaz ve yapılmamalıdır) yazısını nezdindeyiz.

ANKARA
BELEDİYELER BANKASI TARAFINDAN ÇIKARILIR

341

BELEDİYELER DERGİSİ

Belediyeler Bankası tarafından çıkarılır.

Yıl: VI. Urbanik, Ekonomik ve Finansal aylık dergi Sayı: 66

— İÇİNDEKİLER —

	Sayfa
Büyük Milli Seftimata Malatya şiraretleri	2
Bayvekilimizin Halketleri maddesi	5
Urbanik ve Finansal meseleler:	
Annenin emlaklarına ilgili (Necmeddin Ergin)	7
Köylerimizin ne gibi sibiristik işleri yapılabilir (Ernst Reuter)	9
Köy belediyeleri kalkınması için Avrupa'dan örnekler (Naci Kırman)	18
Şehirciliğimizin inşaat davası: Mihail Yonel	18
Kanunlarımızda sifesi tespit eden hükümleri: Alihüddin Cemil	22
Amerikada ve Hollanda Halketlerinde şehircilik: Cemil Topcubaş	23
Uludağ'da turizme dair bir rapor: Mihail Yonel	30
Uludağ'da bir hayk gezintisi: İlyas Sinal	35
Şehircilik - mimarlık Raymond Unwin	39
Ekonominin inşaat planı (inşaat): Lambert	40
Yabancı belediye haberleri	42
Belediye haberleri — İngiliz Cray —	47
İşleri belediyesi 1940 bütçesi	52
Dahiliye Vekâletinin vâkâfelerine tasarımları	62

ANKARA
BELEDİYELER BANKASI TARAFINDAN ÇIKARILIR

343

YIL: VI MART 1941 SAYI: 67

BELEDİYELER DERGİSİ

ŞEHİRCİLİK İLMİNİ YATMAĞA ÇALIŞIR, YERSEL YÖNETİMLERDEN, TÜRK VE YABANCI URAYLARDAN HABER VERİR, SOSYAL, EKONOMİK, FİNANSAL AYLIK DERGİ

FOSSEPTİK NUMUNE PLANI ÜSTTEN GÖRÜNÜŞ

ŞAKULİ KESİM

Tuyuklu su bulaşması, fakat kanalizasyon sistemi bulunmayan yerlerde sibi bulaş (Necdet Beng'inin Kanalizasyon inşaat planı yapamaz ve yapılmamalıdır) yazısını nezdindeyiz.

ANKARA
BELEDİYELER BANKASI TARAFINDAN ÇIKARILIR

409

BELEDİYELER DERGİSİ

Belediyeler Bankası tarafından çıkarılır.

Yıl: VI. Urbanik, Ekonomik ve Finansal aylık dergi Sayı: 67

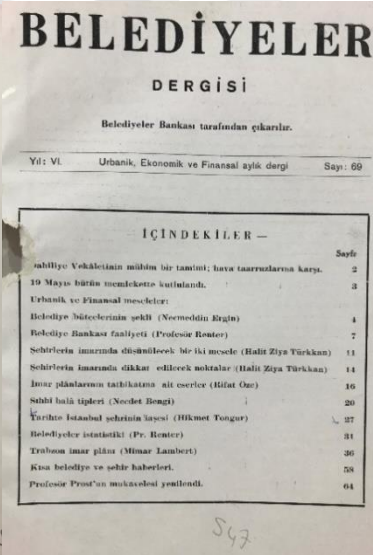
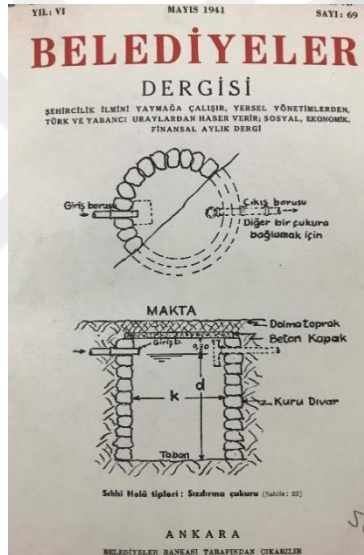
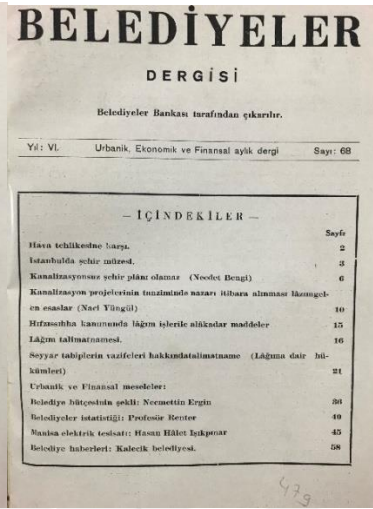
— İÇİNDEKİLER —

	Sayfa
Tek okuyucu kanunlarımız	2
Urbanik ve Finansal meseleleri:	
Belediye emlaklarında Bursa emekli kadroları (Necmeddin Ergin)	3
Tuyuklu su bulaşması fakat kanalizasyon sistemi bulunmayan yerlerde sibi bulaş (Necdet Beng'in)	7
Köylerimizden şehirciliğimize akın: (Alihüddin Cemil)	11
Belediye kanunları ve tarhihi Değisler (Haydar Övke)	15
Belediye emlakları ve rejii kooperatifleri (Sühalet Nuri)	24
Gayri sibi müesseseler	31
Avustralyada ve Danzigde şehircilik (Cemil Topcubaş)	32
Belediye memurlarının teknihi kanunları hakkında (Hamdi Hımd)	38
Haydar inşaat planı	39
Belediye haberleri: Baranda	40
Akalan belediyesi	46
Çal Söller belediyesi	47
Memleket emlakları: Dıyadinler (Ali Evver Toksoy)	49
: Mersin (Ali Evver Toksoy)	53
: Tarsus (Ali Evver Toksoy)	56
Dahiliye Vekâleti tasarımları	60

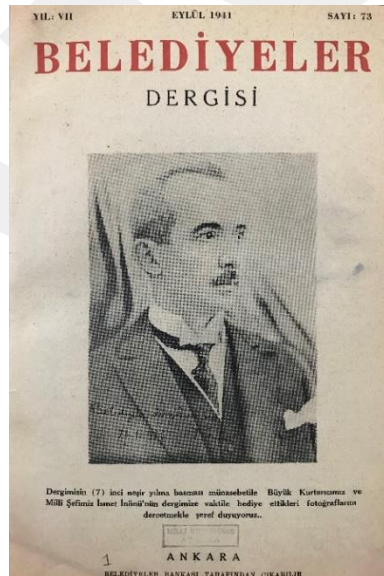
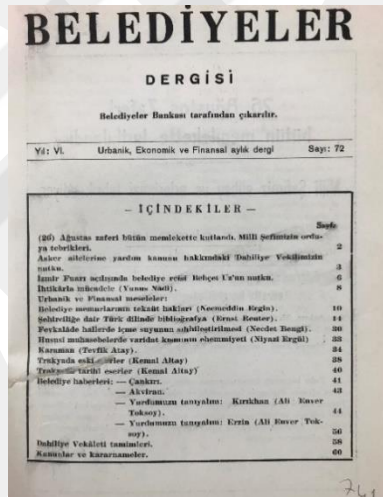
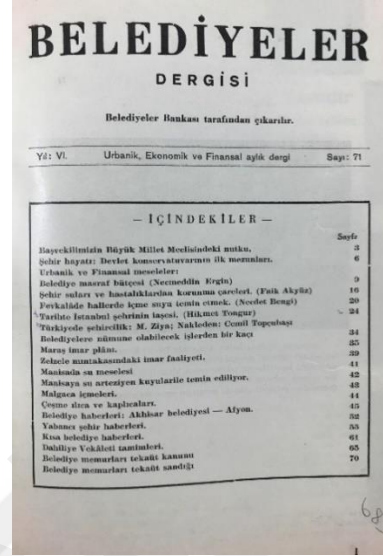
ANKARA
BELEDİYELER BANKASI TARAFINDAN ÇIKARILIR

411

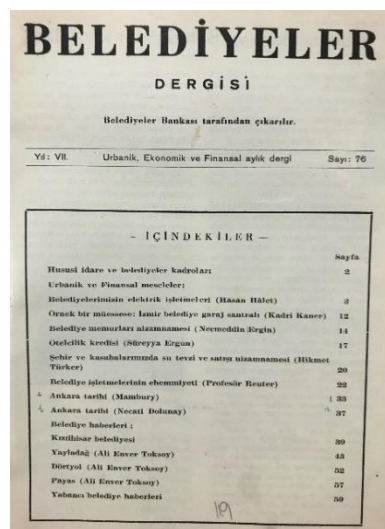
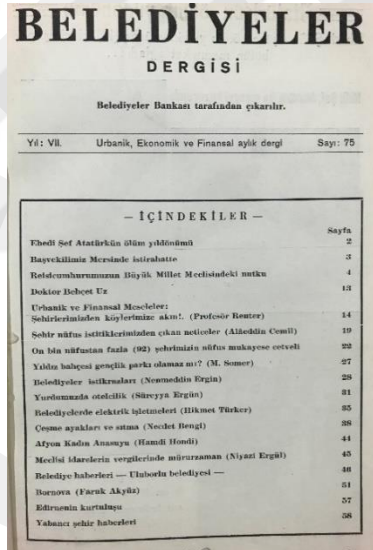
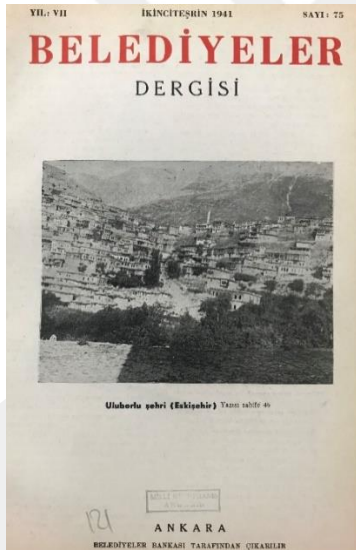
EK-1 Belediyeler Dergisi Kapak Resimleri (68-70 Sayıları)

EK-1 Belediyeler Dergisi Kapak Resimleri (71-73 Sayıları)

EK-1 Belediyeler Dergisi Kapak Resimleri (74-76 Sayıları)

Belediyelerde Spor

Dergemiz, belediyelerin spor işlerine büyük bir önem vermektedir. Bu yönden her ay spor için ayrı bir yerimiz olacaktır.

Bir şehirde bulunması lâzım gelen oyun mahallerinin mikdarı ve büyüklüğü

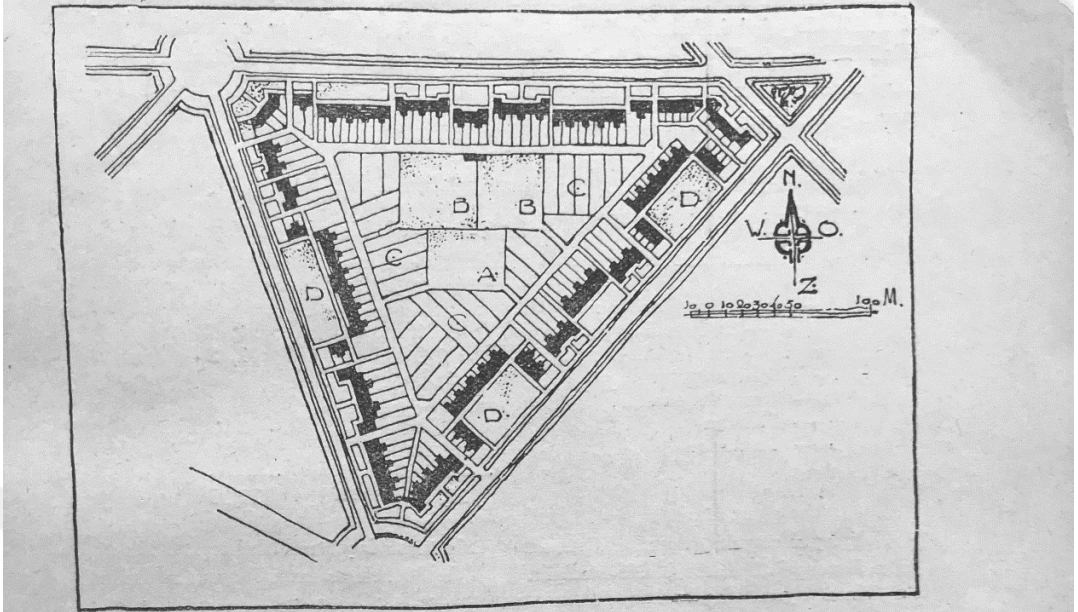
Oyun meydanları, şehirlerde ve köylerde, gençliğin serbestçe veya nezaret altında oynayabilecekleri sahalardır. Bir zamanlar; boş tarlaların, ormanların, parkların bu maksada kâfi geleceği zannolunurdu. Caddeler; gittikçe artan büyük kalabalığı ve kaldırımında yürüyen ahali ve arabaların tehlikesi dolayısıyla çocuklara oyun yeri olamaz. Aynile, dikkat ve itina ile bakılmış, yeşil çimenler ve çiçek ve saire ile süslenmiş parklar da çocuklara oynayacakları, koşacakları, cimnastik yapacakları ideal bir mahal olamaz. Fakat parkların kıymeti de istiskar olunmamalıdır. Çocukların rahatı için, onları hususî tertibat ve tesisatı ile kendine çekecek onları caddeden ve parklardan uzak tutacak ayrı sahalar ister. Oyle sahalar ki, arkadaşlarına orada tesadüf etsin ve mutlaka ağabeylerinin, büyüklerinin nezareti altında olmasa da, yine arkadaşlarıyla sıçrayıp oynayabilsin. Ana ve babaların; çocukların emin bir yer ve nezaret altında oynadıklarını bilmesi, onlara büyük bir rahat ve huzuru kalp bahşeder. En küçük çocuklarla beraber gelen anne ve babalar için de; çocukların kurn karmalarını ciddi ve hareketli meşguliyetlerini ağaçların gölgesinde sakınane seyretmeleri bile onlara dinleniş suadın kıymetli bir memba teşkil eder. biridin

Yukarı ilâhazata istinaden, bir

şehirde oyun meydanlarının miktarını mümkün olduğu kadar fazla tutmak arzu olunur. Aşağıda bildirilecek rakamlar bu sebepten asgari bir had olarak kabul edilmelidir. Nazariyat ve ameliyat göstermiştir ki bu mikdar «şimdilik kâfi» görülmektedir.

Umumi kaide olarak denebilir ki, halkın çok olduğu yerlerde müteaddit ufak oyun yerleri, büyük bir tek oyun yerine tercih olunmalıdır. Bu sahalar bazı ahvalde yetişmiş gençlik için tesis edilmiş olmalıdır. Bu gibi sahaların mektep talebesi için kıymeti yoktur. Çocukların 400 ilâ 600 metre mesafe yürümeğe mecbur olacakları oyun mahallerine hiç te memnuniyetle gelmeyecekleri aşikârdır.

Amerikada, oyun meydanlarına olan rağbet hakkında yapılan bir istatistik göstermiştir ki, ekseri çocuklar 480 metreden daha az mesafedeki yerlerden ve az miktarda 1600 metre mesafeden ve pek azı da 4800 metreden gelmişlerdir. İçinde en birinci ve görülmeğe lâyık oyun meydanları bulunan Şikago şehrinin talimatına göre, hiç kimse oyun meydanlarından 800 metreden fazla mesafede yaşatılmamalıdır. Gayet sık inşaata malik olan Şikago da bu esas kaidenin tatbiki epi masrafa mal oldu ise de buna büyük bir sây ve enerji ile devam edilmiştir.

Bir evler adası içinde çocuk oyun meydanları

A - Ufak çocuklara oyun meydanı, B = Mektep talebesine oyun meydanı,
C - Ev bahçeleri, D - Çimenlik.

Oyun meydanlarının tertibat ve büyüklüğü, oyun cinslerine, çocukların yaşına, rağbet derecesine göre.

«Cleveland» şehrinin oyun bahçeleri için asgari olarak beher çocuk başına :

4 - 5 yaşına kadar olanlara	7,5 metre murabba
6 - 10 " " "	8,5 " "
11 - 14 " " "	10 " "
15 - 18 " " "	20 " "
19 - 20 " " "	24 " "

Nezaretsiz oyunlar için bu miktar iki misli tutulmalıdır.

cukların nisbetini âtidedeki cetvel gösterir :

Muayyen bir mîntakada bulunan ço-

4 - 5 yaşındakiler, mecmuunun yüzde	62,5 günü,
6 - 10 " " "	75 şini,
11 - 14 " " "	62,5 günü,
15 - 18 " " "	40 nı,
19 - 20 " " "	25 ini teşkil ederler.

Muayyen bir mîntakadaki çocukların miktarı mektep istatistiklerinden hesap olunabilir. Buna istinaden de oyun meydanlarının büyüklüğü, nazari olarak tesbit edilmiş olur. Bu rakamlar, tabiidir ki, şehre lüzumu olan oyun sahalarının sathı

mecmuunu verir. Bu da, yukarıda tafsil olunan mesafe meselesine nisbet olunarak, sahaların şehre tarzı taksimi meydana çıkar.

Almanyada; oyun ve istirahat meydanlarının vüsati hakkında esaslı tetkikat

yapılmıştır. Doktor, Mühendis Vangerin "beledi serbest saha siyaseti" atlı eseri ve Hande şehrinin belediye inşaat müdürü Volfun «halk ve gençlik için 1914 harp senesi kitabı» ve mühendis ve mimar seçilmesinde; "şehirler ve beden

terbiyesi" unvanlı makaleler mevzuumuz dahiline düşer.

Doktor Wagner, oyuncuları yaşlarına göre şu suretle tasnif etmektedir : 0-2), (2-6), (6-10), (10-14), (14-18), (18-30), (30 ve 30 dan yukarı).

Çocuk cinslerini de ayırmamaktadır. Muhtelif oyun kamp, istirahat yerlerini tetkik ettikten sonra, umum nüfusa nisbet lunacak şu neticeye varmıştır:

Sahanın cinsi	10,000 nüfuslu bir şehire lüzum olan saha (hektar)	Beher nüfusa isabet eden metre murabbar
1 — Oyun meydanlar :		
a — Nezaretli oyun için	1, 2	1, 2
b — Nezaretsiz oyun için	1,2	1, 2
2 — Spor sahaları	1, 6	1, 6
3 — Gezinti mahalleri	0, 5	0, 5
4 — Parklar	2,00	2,00
5 — Ormanlar	13,00	13,00
	<hr/>	<hr/>
	19, 5	19,05

Volf, aynı suretle, umum nüfusa nisbetle berveçhiâti neticeyi elde etmiştir.

- a - Kum oyun meydanları 08 metre murabbar,
 - b - İstirahat mahalleri 0,12 metre murabbar,
 - c - Oyun ve spor için çayır saha 3,45 metre murabbar,
 - d - Gezinti yolları 0,07 metre murabbar,
 - e - Parklar 3,75 metre murabbar
 - f - Ormanlar 11,25 metre murabbar,
- Yekün : 18,72

Yukarıki hesaplara istinaden, Almanya'da, oyun meydanları kanunu çıkarıldı. Buna göre beher nüfus başına 3 metre murabbar çayır saha mevcut bulunması şart koşuldu. Bunun için Başvekâlete, belediyelere 10 milyon marka kadar avans vermesi salâhiyet verildi. Bu suretle belediyelerin 30 sene müddetle amorti etmek şartile cimmastik, oyun ve spor sahaları tesisatına malik olmalarına yardım edildi. İktisadî buhran dolayısıyla, ihtimal bu kanunun tatbiki uzun zaman gecikecektir. Fakat bundan evvelki kısımda beyan olunduğu üzere malî müşkülâta rağmen mühim ve iyi netayic elde edilmiştir.

Yukarıdaki izahata istinaden en son diyebiliriz ki, ileride her hangi bir şeh-

rin tevsii inşaatında beher 100 bin nüfus için 30 hektar arazi oyun mahallerine ayrılmalıdır. Sık inşaat tarzında beher 1000 nüfusa bir hektar arazi tahsis edilirse yüzde 7 saha ihtiyacı için ayırmak lâzımdır.

Ufak çocuklara mahsus oyun meydanları :

Bu kısma birinci derecede, ada şeklindeki ev kümelerine ait oyun sahaları aittir. Çünkü böyle inşaatta oyun meydanlarının her tarafı evlerle kapalı olduğundan soğuk rüzgârın gelmesine mani olur. İkinci olarak ta, ekseriya evlerinin iç tarafında olan mutbak penceresinden, annelerin çocuğa göznezareti yapması imkânı bulunur. Üçüncüsü de inkâr olunmaz ki, böyle oyun meydanlarının yeşillik olması çıplaklığı ve kum yığınlarıyla şehrin güzel manzarasını da bozmamış olur. Buna mukabil evlerin bu arka cep-heleri ve meydanlarının büyük mikyasta intihap ve tanzim olunması mahzuru vardır ki bu da evlere bol hava ve ziya girmesini temin gibi bir faydayı beraber getirir.

Son zamanlarda seri halindeki inşaat vasıtasile, kiralari arttırmamakla beraber iyi netice elde edilmeye imkân hâsıl ol-

Çocuk oyun meydanı ve kumluğu

muştur. Oyun meydanlarının büyüklüğü tabiidir ki inaş olunan ev adasının büyüklüğüne tâbidir. Fakat bu, ev sahiplerinin bahçe ihtiyaçlarından arta kalan fazla kısımların birleşmesinden hâsıl olmuş bir meydan olmamalıdır. Aksine olarak, oyun meydanları, inşaat plânında kendine mahsus bir ehemmiyetle mütalea ve muamele edilmelidir.

Bir ada şeklindeki evlerinmüşterek oyun meydanları hakkında, meselâ sayfiye halindeki gurupda ve apartmanlar adasındaki vaziyete bakalım; Bu oyun meydanlarının ilk oyun vasıtası bir kum hendegidir. Bu sahanın etrafı tahta parmaklık ile çevrilir. Parmaklığın raptolunduğu kazıkların dipleri usulile beton yataklara oturtulur ve beton içine tesbit olunur. Kum çukurlarından kumlar harice tazmaması için kum yatağı 40 santimetre kadar yükseklikte tahta veya beton duvar ile muhafaza olunur.

Kum hendekleri, beyaz ve ince kum ile doldurulur. Çünkü çocuklar ancak böyle kum ile her türlü şekil yapabilirler. Kum yatağının derinliği en aşağı 80 santimetre olmalıdır. Çocukların kumu pek derin oymak suretile, toprak karıştırarak ku-

mu kirletmelerine mâni olmak için çukurun dibi ya taş veya tahta döşeme ile kaplanması tavsiye olunur.

Her ne kadar göze hoş görünürse de; oyundan sonra üstünü örtmek imkânı olsa da, kum meydanı etrafını çimenlik yapmalıdır. Fakat, büyük oyun sahalarının veya parkların bir köşesinde bulunacak kum oyun meydanına ayrıca bakacak yer bulunabilir. Böyle yerlerde, ağacın ve fidanların yetişmesi, gerek rüzgârın şiddetini kesmek, gerekse etrafındaki meydanlara bir şirîlik vermek üzere arzu olunur. Lâhide belediyenin Verversching kanal civarında inşa ettiği bir grup evin iç avlularına bu şekil oyun meydanları yapılmıştır.

Mektepli çocuklar için oyun meydanları :

İlkmektepler, talebesinin mümkün olduğu kadar kum hendeklerinde zevk ve eğlence duymaları ve almaları pek arzu olunur. Fakat bunlara daha iyi oynayacak yer vermek zamanı gelmektedir. Çocuklar artık bir noktadan meşgul olmak istemiyorlar, hoplamak, zıplamak ve daha kuvvetli surette meşgul olacak yer is-

terler. Eger bir ev adasının iç avluları kâfi miktarda büyükse, bu saha esas itibarile çayır saha olarak kurulur ve kum bahçesi, ihtiyaca uygun ve kâfi bir yer işgal eder .Bu oyun bahçelerine konacak bir salıncak ve bir tahtravalli, çocukları bahçeye çekmeğe kâfidir.

Fakat bir kaç zaman sonra bu meydanlar da mektep çocuklarına kâfi gelmeyecektir. Eger, arsa fiatleri düşük ise, ev adalarının avluları oldukça büyük tutularak oyun mahalleri burada büyük miklasta inşa ve yaşlılar için de istirahat yerleri tesis olunur. İngilterenin bahçeli köylerinde, bu maksat için mükemmel nünuneler vardır. Almanyada da müteaddit defa bu suretle hareket edilmiştir. Fakat şimdi, hepimizin oyun sahaları ile meşgul olmaları zamanı gelmiştir. Oyun meydanları artık müstakil bir mesele olarak ele alınmalı. Bunları muayyen bir mahallenin, ya serbest yahut bir veya bir kaç mektebin müşterek idaresinde ve zaman zaman umuma açık tutulan oyun mahalleri haline gelmelidir

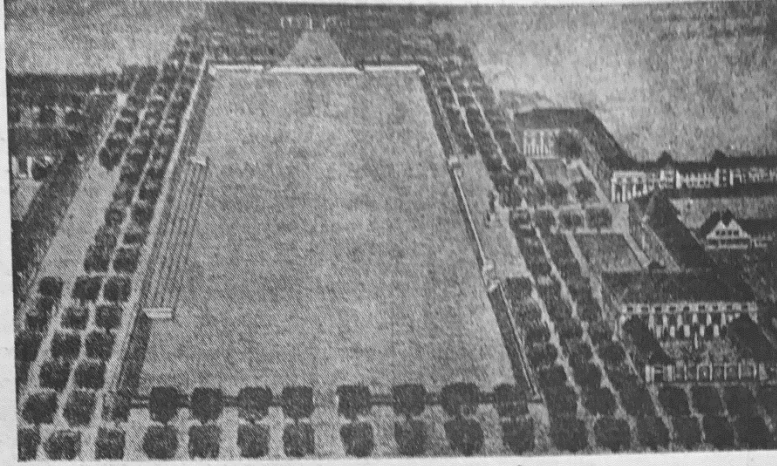
Çocuk oyun meydanları için en iyi nünuneler Amerikada vardır. Bilhassa muhtelif Amerika şehirlerinde oyun meydanları vucude getiren, baba oğul şehircilik mimarları Olmsted, ile Jens Jansen lerin eserleri meşhurdur. Almanya bu nünunelerin ilk mukallidi olmuştur. Hollândada da bu yolda temayül başlamıştır. Fakat büyükler şimdiye kadar pek az alâka gösterdiler. Bunun için Hollândada kazanılan neticeler ecebi memleketlerin hiç birisile mukayese olunacak halde değildirler. Fakat Hollânda olimpiyat komitesi ile, Hollânda beden terbiyesi cemiyeti, Hollândada da muntazam oyun sahalarının vücut bulmasına çalışmaktadırlar.

Şehrin bir mahallesine kurulacak oyun meydanının büyüklüğü nazarı olarak evvelce bildirilen esaslar üzerinden tayin olunabilir. Bir çok Amerika şehirleri oyun meydanının asgarî ebadını asgarî 3 hektar ve Almanyada 1,5 hektar kâfi görmekteydiler. Hollânda beden terbiyesi kulübü bir kum bahçesinin ebadını as-

garî 75 x 60 metre olarak vermektedir. Büyük meydanlar, 150 x 100 metre mu-rabba ikadar olabilirler. Fakat beden terbiyesi kulübü bu ebadın mümkün olduğu kadar büyük tutulmasını tavsiye etmektedir. Bizim fikrimize göre, bir hektar oyun meydanı maksada pek kâfidir. Fakat böyle bir sahada bir kaç muhtelif oyun oynanamayacağı gibi, oyun meydanının küçük ve büyük ve en küçük çocuklara taksimine de imkân yoktur. Mümkün olduğu kadar ufak çocukları caddeden bir yere toplamak ve büyük çocuklara rahat ve huzur duyacakları yer temin etmek gayesi bu suretle biraz şiddetini kaybeder. Eger bir mahalleye tesis olunacak oyun bahçesi gerek küçük gerek büyük çocukları tamamen tatmin etmesi istenirse Amerikalıların asgarî oyun meydanı ebadını yani (3 hektar) kabul etmelidir.

Oyun meydanı, havasının pis kokular ve zararlı buhar ile dolu olduğu bataklık veya fabrikalar civarında tesis olunmamalıdır. Büyük şehirlerde yapılacak böyle bir oyun meydanı muayyen bir mahallenin, mümkün olduğu kadar vasatında olmalıdır. Ufak şehirlerde ve köylerde oyun meydanları şehrin veya köyün dışına yola yakın bir yere inşa olunur. Fakat oyun meydanının halkın bulunduğu yerlere de pek uzak tutulmaması tavsiye olunur. Sahanın evler veya ağaçlar vasıtasile muhafaza altına alınması her zaman için tavsiye edilir.

Oyun meydanı kenarına hudut çekilmelidir. Fakat hiç bir vakit, oyun meydanı ile cadde arasındaki hudut açık bir su kanallarından ibaret olmamalıdır. Demir direklere bağlanacak tel örgüden duvarlarda, lüzumundan fazla yüksek olurlarsa sahayı çirkenleştirirler. 1,25 ilâ 1,5 metre yükseklik yeter. Bu tel örgü duvarın olduğu yerde yetiştirilecek her hangi bir yeşillik de gözlerin ihtiyacını tatmin eder. Büyük sahalarda bu yeşillik bir kaç çiçek göbeği ile de süslenerek daha cazip ve lâtif bir renk alması temin edilmiş olur. Taş duvar veya tahta perde güzelliği noktai nazarıdan hiç tavsiye

Bir oyun parkı ve spor sahası

olunamaz. Böyle bir hareket diğer cihetten her kes için olan oyun meydanını da gözlere kapamış, tahdit etmiş olur. Sahanın etrafını alan yollar mümkün olduğu kadar geniş tutulmalı ve buralara bir kaç sıra ağaç fidanı dikilmelidir. Bu ağaçlar hem rüzkârın şiddetini kırar hem sahaya fazla güneşin nüfuz etmesine mani olur ve hem de civar ile alâka ve irtibatı muhafaza eder. Fakat her ahvalde göz önünde tutulmalıdır ki, saha etrafında yüksek ağaçların mevcudiyeti temenni olunursa da, bu mesele saha ile aynı büyük ehemmiyeti haiz olamaz. Oyun mahallinin tesisinde, basitliği göz önünde tutmak en kibar ve müvafık bir hareket olur.

Pek büyük olmayan oyun meydanları cadde hizasından yarım metre kadar aşağıda inşa olunurlar. Bu suretle hem rüzgârın şiddeti tahfif ve hem de gelen geçenin derhal görebilecekleri bir manzara vücude gelir. Fakat saha ve fidanlığın daha ziyade bir parkı andırdığı ahvalde, bu sahanın cadde ile bir seviyede olmasında mahzur yoktur.

Bir oyun meydanının zemini aşağıdaki şeraiti haiz olmalıdır :

- 1 — Suyu iyi çekebilmeli,
- 2 — Tozsuz olmalı,
- 3 — Oyunculara hiç bir tehlike vermemeli.

Kendiliğinden zahirdir ki, eğer oyun meydanı her yağmurdan sonra bir bataklık halini alır ve kullanılmaz bir hale gelirse pek müziç olur. Suların en ziyade çoğaldığı zaman bile, su, sahanın bir metre derinliğinden yukarı çıkmamalıdır. Sahanın en üstü, suyu tulmadan çekmeli ve onun altındaki satha akıtılabilmelidir. Bunun için bazı ahvalde, iyi bir kurutma tesisatı — derenaje vücude getirmek icap eder.

Sahanın en üst sathına azamî dikkat ve itina göstermek lâzımdır. İspata hacet değildir ki en iyi oyun meydanı, çimenden bir halı ile örtülendir. Fakat, bu da iyi bakılmalı, zira fazla kullanılan halı, çabuk eskir.

Eğer saha az miktarda istimal olunacaksa, oyun meydanı kum ve toprak karması (mahlûlu) ile kaplanır. Bunun üzerine çim ekilir. Bu usul ucuzdur. Otların daima kısa tutulmasına itina ve muntazaman hadde etmekten ibaret iyi bir bakım tarzı sahaya kâfi gelir. Kuvvetli

öt yetiştirmek ,tesis ve bakımı güç olmakla beraber, zeminin iyi ve gübre ile muamelesinden sonra iyi çim cinsi ekme suretile bu gayeye vusul mümkündür.

Bir oyun meydanı hiç bir zaman kömür curufu, çakıl, kırık taş veya kumla kaplanmaz. Bir çok çocukların bir arada oynayacakları kısımlar, bir defaya mahsus olmak üzere gravelden yapılırlar. Bunun da tozutmaya hassası ve mazarratı, hiç te ehemmiyetsiz addolunamayacak bir mahzurdur.

Oyun meydanı tamamen ufki ve düz bir safha malik olmalıdır. Bu sahada çukur veya hendek olmamalı, döşemeğe veya sürçmeğe bir sebep teşkil etmemelidir. Saha, suların iyi akıp gitmesi için bir az suyu çekecek hassası olmalı, buna bilhassa, üstünde daha ziyade oynanan ve ezilmek dolayısıyla su birikintilerine yatak olan kısımlar da daha çok dikkat etmelidir. Muhtelif oyunların oynanacağı oyun meydanları hiç bir suretle tahdit edilmeyerek, muhtelif oyunların icrası teskil edilir. Bu tarzda hareket edilen oyun meydanları yanında bina ve istirahat mahalleri olsa da, yine saha bölünmemeli ve oyun mahalli mümkün olduğu kadar büyük tertip muhafaza etmelidir. Küçük çocuklara mahsus oyun meydanları, cinnastik mahalleri, ve binalar ayrı bir grup olarak tesis ve kendi aralarında ayrılmalıdır.

Esası büyük olan bir oyun meydanı şerit veya halatlarla, muhtelif oyunlar için taksim olunabilir .Vakit gaybedilmesine mani olmak için sahanın muhtelif oyunlara mahsus yerleri evvelce çizgilerle tesbit edilmiş olmalıdır. Ayrılan kısımların köşelerine birer tahta boru sokularak üstü, zeminden dışarı gözükmeyecek kadar örtülür, kapanır. Bu hudutlar dahilinde hakiki oyun kısmı 1,5 liâ 1 metre içeride olmak üzere sönmüş kireç tozu ile belli edilir. Muayyen meydanlar, ve mahaller fazla istimal edilmekle körülenirse, tahta boruların (adı kazık) yerleri değiştirilir. Mümkün olursa, kısımların ve sahanın taksiminde

rüzgâr ve güneşin vaziyet ve tesirlerine dikkat etmelidir. Muhtelif oyun meydanlarının ebadı ve taksimatı bu kitabın bu kısmında, ileride beyan edilecektir.

Amerika ve Alman oyun meydanlarında, küçük çocukların ayaklarını yıka-yabilmeleri ve kayık yüzdürmeleri için, ufak ve 20 santim derinlikle havuzlar vardır. Bu havuzlar kış sonunda tehlikesiz bir patinaj mahalli olur. Çocuklar suyu severler. Bunun için mukavemet edilmez surette suya geleceklerdir. Bundan maada suyun etrafında büyüyecek yetişecek ağaçlar da manzaranın güzelliğini temin ederler. Fakat diğer cihetten havuzun her türlü hastalığı aşıl原因 bil mikrop yuvası olmaması için, suyunun temizlenmesi de masrafa mühtaçtır. Bu mesele sıhhi kavait noktai nazarından göz önünde tutulmalıdır. Büyükçe ve beton arme bir havuz, çocukların gemi yüzdürmek ihtiyacını temin edebilecek kadar tavsiye olunur.

Amerika oyun meydanları, büyüklük ve diğer cihetler itibarile başka oyun yerlerinden farklıdır. Çünkü bunlar evvelâ gayet iyi tertip ve taksim edildiklerinden çok oyuncuların işine yararlar. Bu hassaları dolayısıyla, her yaştaki çocukları kendilerine çekerler. Büyük çocuklar bile burada zevkli ve sakin bir istirahat yuvası bulurlar. İkinci olarak yapılaş tertipleri ve ihtimamlı idare sayesinde şehir plânlarını ikmal eden mühim unsur olmuşlardır. Bu suretle bizim oyun meydanlarımız gibi üvey evlât muamelesi gören şehir umumî varlığından ve plânından hariç bırakılmamışlardır. Oyun bahçesinin umumî vaziyeti istihkar olunamayacak mimarî tertip tarzı, fidan ve yeşillik tesisatına itina ve umumî merkez bina ile yüksek bir krymet alabilir. Bu suretle muhtelif oyun meydanları da ağaç ve yollarla birbirinden ayrılırlar. Bu suretle çocukların grup halinde ve muhtelif meydanlarda oyunları derhal görünebilir. Üçüncüsü de bu oyun bahçelerinin hiç biri, ne tah-

ta perde ne de tribün ile caddeden ayrıl-
mamasıdır. Bu bahçeler, para mukabi-
linde seyredilen maç ve müsabakalar
için de yapılmamıştır. Bu suretle herke-
sin oyuna veya tehlikesiz bir müsabaka-
ya girmesine veya seyretmesine daima
açıktır.

Hemen bütün Amerikadaki oyun mey-
danlarının bir merkezî binaları (Field-
hosu) vardır. Bu binalar, bizdeki bazı
spor federasyon binaları ile mukayese o-
lunabilir. Fakat onlarınki daha büyük
mikyasta ve ihtişamlı olarak yapılmış bi-
nalardır. Mimari tarzına verilen ehem-
miyet dolayısıyla, oyun meydanının en
mühim tesisatından biridir. Bu binalar-
ın spor alâkasından başka mahalle hal-
kının daha bir çok ihtiyaçlarına tekabül
ettiğini tecrübe göstermiştir. Bu binalar-
ın çoğunda bir jimnastik salonu var-
dır ki bu aynı zamanda konferans sa-
lonu olarak ta kullanılır. Bazan içtima
salonu olarak mahallenin umumî içti-
malarına, cemiyet eğlencelerine sergi-
lere de yarar. Bunun yanında bir okuma
odası (kütüphane) ve bundan sonra ma-
hallî kulüplerin odaları dikiş kursu oda-
ları müşavere ve konuşma odaları gelir.
Bir çok ahvalde içinde içki satılmayan
lokanta ve en son olarak soyunma ve
giyinme kabineleri, yıkanma odaları ab-
desthane malzeme ve sabit olmayan o-
yun tesisatı volosipet çocuk arabaları i-
çin mahzenler ve hususî odalar vardır.
Bunlar ya pek az bir para mukabilinde
veya meccanen her kesin emrine hazır
bulundurulur.

Böyle mükemmel bir binanın, çocuk-
ları oyun meydanına çekme kudretini
isbata lüzum görmüyoruz.

Oyun meydanlarının muhtelif ma-
hallerinde çocuklara, kadın ve erkekler
nezaret ederler. Bunlar çocuk bakma
kursunda yetiştirilmişlerdir. Maaş ve üc-
retlerini oyun meydanının idare heye-
ti tayin eder. Vazifeleri, oyun mahallini
ziyaret edecek her seyirciye veya ço-
cuklara daimî surette vazife şinas bir
yardımcı olmaktır. Çocuklar, bedava
yüzmek, top oynamak, halk ve millî
danslar öğrenirler ve kız çocuklar ayrı-
ca dikiş öğrenirler.

Almanyada her ne kadar serbest o-
yun mahalli ile, gezinti parkları arasın-
da bir istihale şekli aranmakta ise de,
oradaki oyun meydanları çok noktalar-
da Amerika oyun meydanlarına ben-
zer. Almanyada oyun bahçelerine bir
parkın kenarında yer ayrılırken, şimdi
bu meydanlar daha büyük mikyasta tu-
tulmaktadır. Bizim fikrimize kahrısa,
Amerikan sistemindeki parklar ve oyun
meydanları tamamen birbirinden ayrı
şeyler olup her birinin ziyanına olmak
üzere tevhit edilmelerine imkân ve ihti-
mal yoktur. Şehirler parklı, bütün hal-
kın münferiden kendini dinleyebileceği
ve şehir plânında tavsife imkân olma-
yacak bir mahal olmalı ve oyun mey-
danları da çok alâkadarı ve ziyaretçisi
bulunan faydalı bir eğlence yeri olarak
mütalea edilmelidir. (Şekil 62) Ham-
burgda, oyun meydanına birleşmiş bir
parkı göstermektedir.

Halk oyun parkları

Önceki yazımızda gösterdiğimiz oyun meydanlarına bol miktarda malik olan şehirlerin bile bütün ihtiyaçları yapılmamıştır. Bu saydığımız oyun mahallerinden başka, genç ve ihtiyar için ideal oyun mahalleri, daha doğrusu bir taraftan şehir parkı, bir taraftan umumî ana hatları ile yukarıdaki oyun meydanlarına benzeyen ve bütün teferüatına kadar büyütülmüş mikyasta herkese mahsus halk oyun parkları tesis edilmek lâzımdır.

Eski zamanın bazı istisnalara rağmen bir çok parkları yalnız birer süs ve haşmet şeklinde olup o zamanki cemiyetin pek ufak bir kısmını tatmin ediyordu. Bu şekil o zamanın bir çok kimselerinin bir kişiye kendini beğendirmek hırsına ve maddî menfaatine uygun düşerdi. Fakat hâkimiyetin, bir kişiden cemiyetin başka kısımlarına geçmesi ve diğer halk kitlesinin de aynı haklara malik olması, keyfiyeti kendini parklarda da gösterdi; bunların esasını ve aslını kökünden değiştirdi.

Parklar; artık bu tarihî dönüm noktasından sonra söslü ve haşmetli fakat faydasız bir mevcudiyet değil, aksine olarak halka verildikleri günden itibaren millete faydalı bir vasıta olarak hakiki ve daimî bir kıymet kazandılar.

Geçen asrın ortasından sonra fenin ve sanayiın, bütün hesabı ve tahminleri alt, üst edercesine inkişafı ve terakkiyatı, daima fazla ameleye ihtiyaç gösterdi. Ameleyle de daima o nisbette mesken ve ev lâzımdı. Bu evler büyük caddelerde inşa edildikçe doldular ve taşıldılar. Bu suretle kuvvetlendirilen ve neşvünema veren güneşin ve kirlenmemiş havanın yerini gölge, ka-

ranlık, toz ve gürültü papladı. Ağaç, çayır hemen hem lüks addolunmağa başladı. Bunları temaşa, ancak para mukabilinde kabil oluyordu.

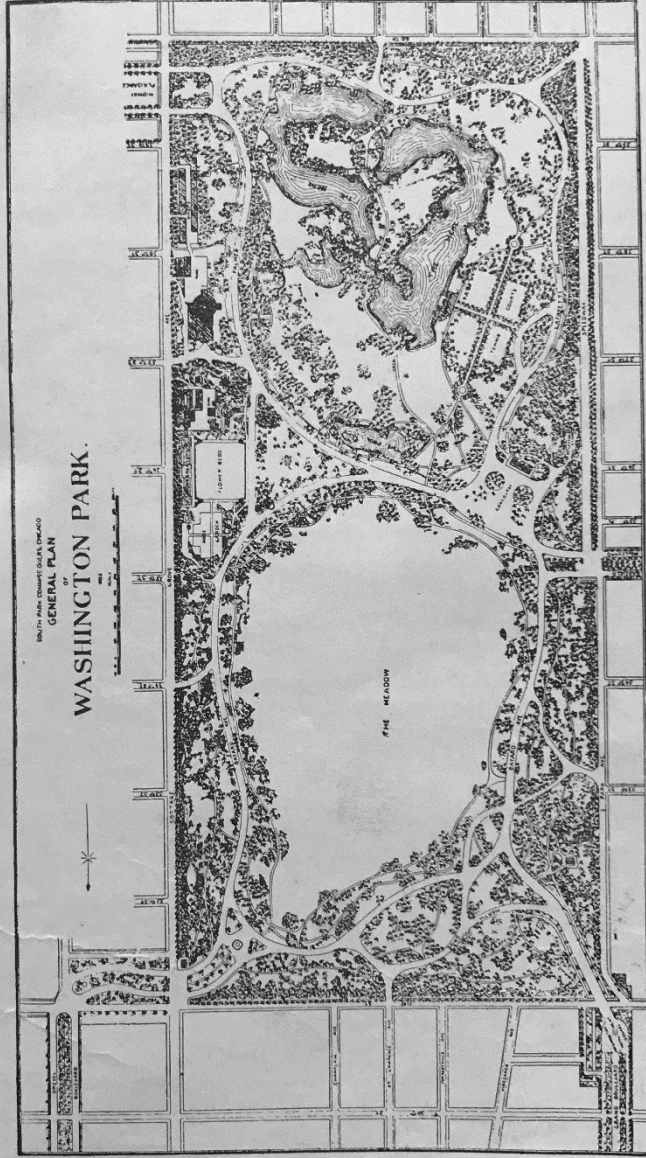
İnsanları, kazanma hırsının peşesinden kurtarmak kolay ve basit bir şey değildir. Ev ihtiyacı yine ikamet etmek ve yaşamak ihtiyaçlarına tetabuk ettiği zaman istikbale daha emniyetle bakılabileceğini iddiaya kalkmak, hakikati inkâra ve imkânı olmıyan şeylere temayül etmekle birdir. İnsanla tabiatın bir araya geleceği tek bir vasıta ve şekil vardır ki o da halk oyun parklarıdır.

Bir evvelki neslin kendi halkından hesap vermemek üzere ve haksız bir surette aldığı şeyler, geçmiş tarihte emsali bulunmaz bir şekilde ve zamanın bütün ihtiyaçlarına muvafık surette halkın emrine verilmelidir. Denebilir ki, halk oyun parklarına malikiyetle zamanımızın yüksekliği ile mütenasip bir âbide kurulmuş olacaktır.

Halk oyun ve eğlence parkları, bedeninin tabii neşvünemasına yarayacak her teşebbüsün ve alâkanın birleştiği bir nokta olmalıdır. Onun tahdit edilmiş ahvali dolayısıyla her cins oyunun icra edilmesine müsaittir. Oyunun çekmediği insanları, gölgeli sahalar çeker ve dinlendirir. Hâsılı insanın tabiatı neyi arzu ederse burada o şekilde eğlenecek ve zevk alacak bir şey bulur. Burada yelken açacak, kürek çekecek veya yüzecek mahaller, bütün şehire güzellik veren çiçek bahçeleri olmalıdır. Burada her şeyden evvel bir açık hava müzesi bir nebatat ve bir hayvanat bahçesi, açık konser mahalleri, kamp çayıları, atış poligonları, yarış mahalli

ve daha bir çok şey bulunmalıdır. Bütün bu, her biri kendi kendine kıymetli bir vasıta olan yerler halkın medenî inkişafı ve terbiyesi için ölçülmez birer büyük kıymettirler.

halk oyun bahçesi yapacaklarını zannetmekle hataya düşerler. Bunlar, inşaata tahsis edilmek üzere parçalanmalı veya en münasip zamanda sayfiyeparkı haline ifrağ edilmelidir.

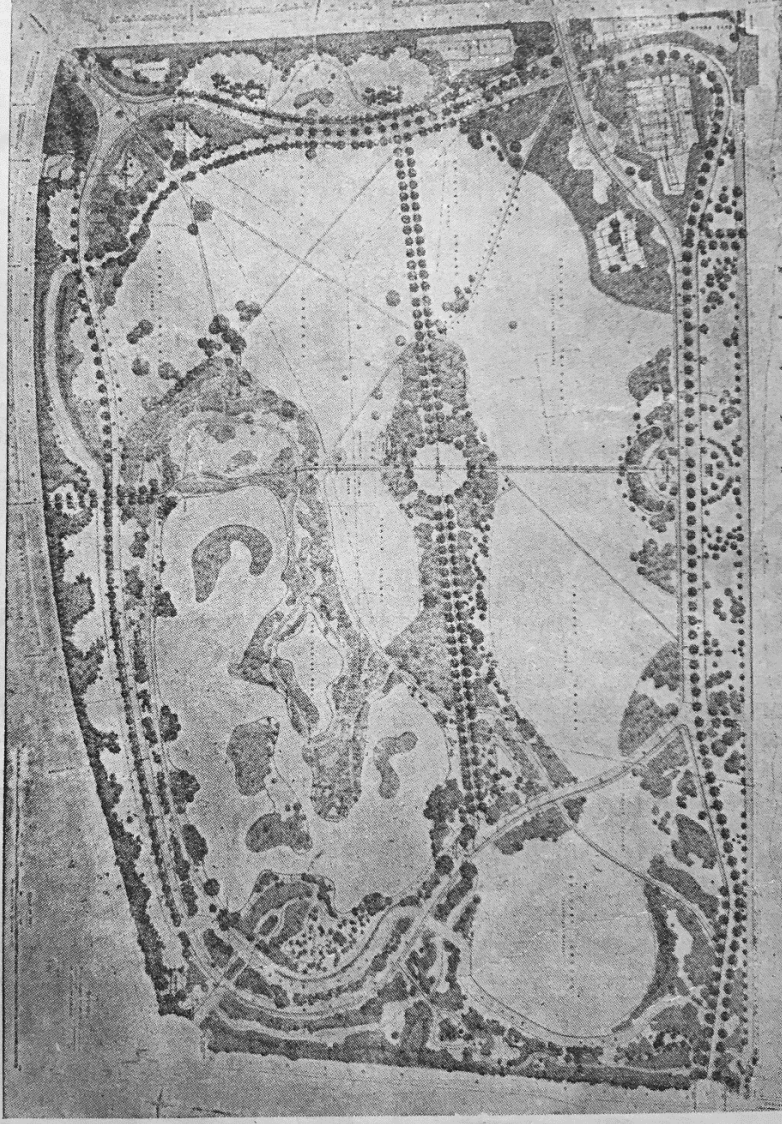

Bütün bu dediklerimiz nazarı dikkate alınarak iyi bir plân yapılmalı ve hiçbir şey tabiatın sevk ve idaresine gelışı güzel terkedilmemelidir. Bir çok belediyelerin, eski şehirlerin birer çiftlikten ibaret olan sahalardan iyi bir

Halk oyun parkı, esas itibarile büyük ağaçlarla himaye edilmiş bir çimen saha olan İngiliz parklarından ilham almıştır. Çimenler ve otlar o kadar büyüktür ki, herkes bunların üstüne oturur ve eğlenebilir. Diğer cihetten bir

sürü koyun ve çoban bu parka, romantik bir karakter bahşeder. Esas yola çıkan patika yolları ya pek azdır veya hiç yoktur. Ağaç gruplarının vazifesi ve manası bizdeki gibi park fikrini

Fakat bunların hepsi umumî hallerile tabii manzaralarını muhafaza etmişlerdir. İngiliz parklarının umumî mümayyiz sıfatı, hep ve her şey ile faydalı olmak kaidesine mutabıktır. Buna mi-

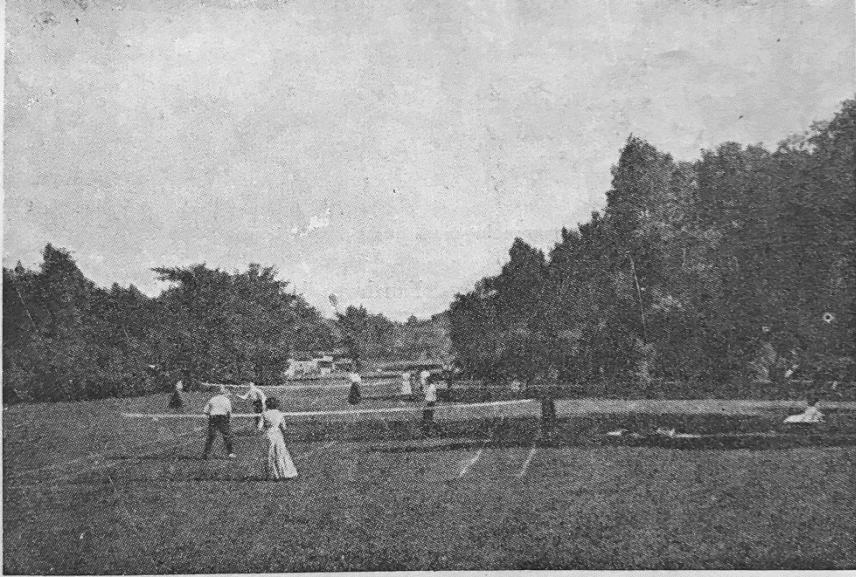

uyandırmaktan ziyade bulunan mahal-
lin tespitine ve manzarayı güzelleştir-
meğe yaramaktan ibarettir. Ekseriya
böyle sahalarda bir nehir veya geniş
dere bulunur. Burada kürek çekmek,
yelken açmak veya yüzmek kabil olur.

sal olarak Londranın meşhur Hyde
parkını (145.6 hektar), Battersea parkı
(79.8 Ha.) Ravenscour parkını (13.1)
ve Clapham parkını 89.3) burada zikre-
debiliriz. Amerika halk oyun parkları da
İngilizlerin parklarına benzer. Bunların

İngiliz parklarından farkları, plânlı bir surette işlenmiş olmalarıdır. Tabiatın bahşettiği fırsatlardan azamî ve isabetli surette istifade edilmiştir. Amerika, halk oyun mahalleri, ağaç kümeleri ile bir çok oyun meydanlarına ayrılmışlardır. Bu suretle her kısım, diğerinden tamamen tecrit ve yalnızlığı, sakinliği ve mahfuz olması temin edilmiştir. Bunların hepsi de mimar baba oğul (Olmsted) lerin eserleridir. Nevyorktaki büyük merkez parkı, büyük şehirlerin halk parkı nümunesi olmağa lâyıktır. Bu, babanın eseridir. Chicagonun Michigan gölü yanındaki parklarla «Olms-

ların ikisi de yine Chicagoda çalışmışlardır. Birinci bir çok oyun meydanları plânından başka Chicagonun takriben 85 hektar büyüklükte Hombold halk parkını tesis etmiştir ki bu park en iyi bir halk parkı nümunesidir. Burada sadece bir çok oyun mahalleri, gezinti yerleri, su sahaları bulunmak değil, aksine olarak daha bir çok sergilerin çiçek bahçelerinin, su türbinlerinin ve su şelâlelerinin mimarî san'atına pek uygun olan yağmurdan ve güneşten muhafaza eden kulübeleri, hatta kış mevsiminde bile kış sporlarının icrasına müsait yerleri bulunması dolayı-

Şikagoda Linkolnpark.

ted» biraderlerin eseri babalarınınkinden pek geri kalmaz. Bu parkta da bütün oyun cinsleri ve mükemmel su sahaları, ihtişamla uzanan parklar hayretle temaşa edilmeğe değer. İngilizlerin basit parklarına mukabil, Amerikalılarınkiler, romantik ve ideal bir tarzdadırlar. Bilhassa bir çok kısımlarında tamamen teferruata kadar düşünülmüş ve halkın bütün sınıflarının istimaline elverişli olarak tanzim edilmişlerdir.

Olmsted biraderlerin eserleri yanında mimar (Jenseu ve mimar Burnham) ın isimlerini zikretmek lâzımdır. Bun-

sile bu park zamanımızın en büyük asil bir âbidesini teşkil eder.

Burnham'ın ismi ise, parklar içinde kurulan halk evleri ile birlikte da ima söylenebilir.

Almanyada ise halk parklarına yep yeni bir şekil ve tip verilmek istenmiştir. İngilizlerin sahadan azamî istifade etmek fikrine müsteniden ve aynı zamanda Amerikan fikirleri tesirinde kalarak parkçılığı da muhafaza etmek gayretile Almanyada iyi mimarî tarzında bir çok halk oyun parkları vücut bulmuştur. Oyun çayırları ekseriya

şimal cenup istikametinde olup, şehir plânlarının bediî kısmını teşkil ederler. Bunların her oyun meydanından diğeri görünmek üzere iyi düşünülerek yapıldığı derhal görünmektedir.

yese edecek kudreti yoktur. Yalnız şükranla hatırlatım ki, bu yolda iyi ve faydalı adımlar atılmıştır. Hollandanın en büyük üç şehrinde daha şimdiden muazzam parklar inşasına başlanmıştır.

Vilâyet şampiyonluğunu kuzanan Muğla takımı.

Bu iyi evsaf ne kadar kıymetli olursa olsun Alman parkları umumî halleriyle pek şümüllü evsafa ve cazibeye malik olan Amerika parklarıyla rekabet bet edemezler. Buna sebep Amerikada çok ehemmiyet verilen inşaatın Alman halk oyun parklarında mevcut olma-

Bunların her biri içlerinde istikbal için güzel şeyler saklamaktadırlar. Amisterdamdaki Vliegenpark ve Roterdamdaki Kralingsehen park meydanı ve Hağdaki Zuiderpark park ehemmiyeti yüksek olan planlardır. Fakat bunlar esaslarında daha ziyade eski zamanın gezinti

Kocaeli şampiyonu Ada idman takımı.

ması ve bunun yerine, park kahveleri veya çay bahçeleri şeklinde spor binaları tesis edilmiş olmasıdır.

Hollanda ise, ecebi memleketlerin böyle yüksek neticelerle kendini muka-

parklarına meyledildiğini göstermektedir. Bu parklar gençliğe bir istirahat mahalli olmaktan ziyade aynı ismi ve maksadı taşıyan ecebi memleket parkları gibi, umum halka faydalı olabilecek surette tanzim olunabilirlerdi.

Hollandalılara da pek haklı olarak tabiat sevgisi olmadığı iddia edilir. Eski zaman parklarını andıran şimdiki gezinti parklarının müdafileri bunları tamamen halka vermemek için hâlâ müdahalede bulunuyorlar. Hollanda gençliğinin bu umumî serbestliği suiistimal ederek, ağaçları ve inşaatı bozacakları hakkındaki iddialar ve korkular herhalde sebepsiz olmasa gerektir. Fakat diğer taraftan Amerika parklarında olduğu gibi daimî ve muntazam bir nezaret ve do.tane sıkı bir idare, halkın se-

viyesinin katı olarak yükselmesine yardım edebilir. Eğer yalnız bu net'ceye vâsıl olunursa, halk oyun parklarının tesisine sarfolunan para ve zahmetlerin mükâfatı bol surette alınmış olur.

Hollandanın bugünkü şehircilik bahçecilik ve mimarlığına bakarisek, Hollandalı mimar sanatkârlara da bu hususta fırsat verilirse halkımıza halk oyun bahçeleri bahşetmek suretile, Hollanda da asrî âbideler kazandırabileceklerini kat'î olarak ümit ederiz.

Yıldız Bahçesi

Bir gençlik parkı olamaz mı ?

Yazan. M. SOMER

Son günlerde İstanbul matbuatında Yıldızsarayı bahçesinden ve onun faydalı bir hale getirilmesinden bahsedildi. Hakikaten bu bahçe uzun senelerdenberi terkedilmiş bir haldedir. Vaktile Sultan Hahide makar olan bu meşhur muhit muhtelif binalardan terekkep etmiş küçük bir mahalle gibi karışık ve intizamsız küçük küçük büyüklü harem daireleri mabeyn ve ona merbut kalem odaları o zamanın erkânına mahsus türlü şekil arz etmekte olan kâh birbirine mülâsik veya ayrı ayrı acaip daireler Sultan Hamidin evhamı hayalâtının icab ve ihtiyacına göre kurulmuş ve yapılmış binalar. Bu sarayın oldukça geniş bahçesi ve ortasındaki büyük ve uzunca bir havuzu vardır. Rivayet edildiğine göre Sultan Hamit bu havuzda kayık gezintileri yaparmış bu suretle hâkimiyetini sular üstünde de saray halkına göstermiş.

Bu sarayın en büyük garabeti etrafındaki muazzam çifte duvarlarıdır. Sultan Hamidin evhamı hayalâtına ve daha doğrusu cebbanet ve korkaklığının en büyük delili işte bu duvarlardır. O zamanı geniş imparatorluğun dört köşesinden getirilen muhtelif milliyette bir kaç fırka askerle bu havali muhafaza edildiği halde fazla olarak bu duvarlarda muhafaza tertibatı meyânında düşünülmüş ve yapılmıştır. Geceleri buralarda devriyeler geziyorlar. Buraları bizim mevzuumuz haricinde olmakla beraber Yıldız sarayını kısaca tarif etmek faydalı olur ümidile yazmak istediğim bu yazıya böyle başladım.

Bahçenin hudutları Ortaköyden başlayarak Beşiktaşın vaktile açılmış Yıldız caddesine kadar uzadığı gibi bazı kısımları da Beşiktaş ve Ortaköy tramvay cad-

desine kadar iner. Şimalen de o zamanki askerî kışalarına kadar çevrelenmiştir.

Yazımın başlığında arzettiğim gibi burası bir gençlik parkı olmalıdır. Bu güzel bahçenin müstesna durumundan halk ve gençlik bihakkın istifade ederek burada halk ve talebe genç nesil gezdikçe son padişahların saklandıkları bu yerleri ibretle ve zevkle seyredeceklerdir.

Sarayın bazı binaları ile müstemilâtı muhtelif mektep ve teşekküllere tahsis edildiği halde son zamanlarda bazılarının Ankaraya nakli buralarını büsbütün boş bırakmış olduğuna şüphe yoktur. Çünkü mevcut binaların ekseirsi vaktile birbirine eklenerek yapılmış olduğundan kıymeti mimarileri olmakla beraber hayat tabiielerini de ikmal ettiklerinden burası nihayet Yıldız bahçesi kalmağa namzettir. İşte bunun için bahçenin faydalı bir tarzda kullanılması için şimdiden park merkezi yeri olması çok yerinde bir iş olur.

Yıldız tramvaylar ve vapurlarla Boğazdan gelinmesi kolay olduğu gibi civarı da en kesif nüfuslu mahallât ile çevrilmiştir. Bu havalinin mükemmel nezareti nüfusunu arttırmakta devam edecektir. Elhasıl Yıldız bahçesi İstanbulun en güzel bir parkı ve gezme yeri olabileceğine şüphe edilmemek lâzımdır.

Son Osmanlı padişahlarının gezdikleri bu yer istibdadı hazırlatmakta olduğundan bu meşhur şahsiyetle son firarî padişahın burasını senelerle işgal ettikleri için Yıldız sarayı ismi İstanbulda ve vilâyatta bu ismin fena bir intibai vardır. Cümhuriyet hükümeti bu namı büsbütün silerek yerine (Yıldız gezisi veya parkı) olarak tevsim etmesi yerinde ve lâıyıklı bir iş olur.

Parklarda ve bahçelerde kütüphaneler vücade getirmeliyiz

— Sayın İstanbul Valisi Ve Belediye Reisi Lûtfi Kırdara açık Mektup —

Avrupalı şair (Dünyada İstanbul'un bir eş olduğunu iddia edenler hilkate iftira etmiş olurlar) dediği gibi hakikaten güzellik itibarile dünyada emsali olmıyan İstanbul şehrinin imarı ve bütün milletin bedenlen, ruhan, ilmen istifadesinin temini için parklar, meydanlar, geniş yollar ve okuma evleri açmak hususuna himmet buyurmaları şayani şükrandır.

Yaradılışın sebep ve hikmeti bilgi olduğundan ve Cumhuriyet hükümeti de bilgiyi en büyük fazilet tanıdığından herkesin bilhassa gençlerin okumaları hususunu millî bir vazife tanımıştır. İlmün vatani olmadığı gibi okumıyan da çağı zamanı da yalnız mektep hayatına münhasır değildir.

Gıdasız cism yaşıyamadığı gibi ilimsiz de ruh yaşıyamaz. Binaenaleyh ilim ve irfan sahibi olmıyanlar maddî hayatlarından hakikî zevk alamazlar ve insanların şerefi, kıymeti, fazlı, bilgilerile ölçülür. Binaenaleyh millete bilhassa gençlere okumak zevkini aşlamak için memleketin ihtiyacile mütenasip ve cazip okuma evlerini parklarda açmak muvafık olur.

Mevcut okuma evleri pek az olduğu gibi kitapları da pek mahduttur.

Ben 1338 haziranında Basrada maarif müdürü iken meb'us seçildiğim vakit bir Hindistan seyahati yapmıştım. Hindistanın en yeni ve mamur şehri olan Karacinin kütüphaneleri hayretimi celp etmişti.

Bu kütüphaneler şehrin mütead-

dit parklarında açılmış. Yedi yaşına kadar olan çocukların okuma evleri çocukları cezbedecek bir surette resim tablolarile tezyin edilmiş ve dünyanın her her tarafından resimli mecmualar getirilmiş, bahçede biraz oynayan çocuklar bu okuma salonlarına girip edeb ve intizamla ve saatlerce mecmuaları gözden geçiriyorlar, meşgul oluyor ve okuma zevkini duyuyorlar.

Yedi yaşından on sekiz yaşına kadar olan mektep çocuklarının okuma salonu da çocukların ihtiyaç ve arzularını tatmin edecek bir surette tanzim edilmiş, umuma mahsus da bir mütalea salonu kurulmuş olduğunu ve üçünün de dolu bulunduğunu gördüm. Bunlarda 34686 cilt kitap vardı. Londra kütüphanesinde 7 milyon ve Paris kütüphanesinde 5 milyon cilt kitap vardır. Türkiyede takriben 1800 okuma evi açılmıştır. Bunların en muntazam ve zengini de Eminönü Halkevi okuma salonudur.

İstanbul kütüphanelerinde nefis ve çok kıymetli 419.056 cilt kitap vardır ve bunların bir kısmı yazma ve müzehhebdir. Bu kütüphanelerin ekserisi تنها yerlerde ve camii şerif içlerinde bulduklarından hakkile istifade edilemiyor ve müze vazifesini görüyorlar.

En çok istifade edilen kütüphane Beyazıt kütüphanesidir. Salonunda 118 sandalyası vardır. Günde bir kaç kere dolar boşalır.

Kıymetli kütüphanelerimizden birisi de 17 kütüphanenin birleştiği Süleymaniye kütüphanesi ise de devam edenler pek azdır ve salonunda 18 sandalyası vardır.

Serbest okuma evlerinden en çok istifade edenler Bulgarlar olmuştur. 1877 de 130 okuma evi mevcut iken 1933 yılında okuma evleri 2464e iblâğ edilmiştir ve kitapların sayısı da 1.269.049 cilde çıkmıştır.

1931 yılında bu okuma evlerine devam edenlerin adedi 2.613.367 dir. Ve bir senede okumak üzere evlere verilip iade olunan kitaplar da 592.219 cilttir. Ve bir senede 10.551 konfe-rans da verilmiştir.

Talim ve terbiyenin temel ana ve ilk mektepler olduğundan bunlara çok ehemmiyet vermek lâzım olduğu halde henüz ana mektepleri açılmadığından yedi yaşına kadar olan çocukların mahalle aralarında, sokaklarda

başboş gezmeleri terbiyelerini bozduğu ve ilk mektebe gittikleri vakit de disipline alışamadıkları görülmüyor.

Sovyet Rusyada 6 milyon ana mektebi açılmıştır. Bizde 1.380.237 cilt kitap vardır. Sovyet Rusyada 105.295.000 cilt kitap vardır.

Bize gelince, bana kalırsa Halkevleri kütüphane ve yayın şubeleri (okuma evleri birliği) adında birleştirilip geniş bir teşkilâtla valilerin riyaseti altında idare olunmalı ve marifi seven zatlar da bu kuruma aza olarak kaydedilmeli, bu kurumun kazalarda, nahiyelerde, köylerde şubeleri bulunmalı ve her sene muayyen

(Arkası 45 inci sayfada)

(38 inci sahifeden)

mu yavrusunu emzirme devresinden sonra yine Belediye mandrasına gönderir ve süt verme çağı devam ettikçe bu hal de böylece devam eder. Sahibine verilecek ilk ücret, hayvanın mandrada iken verdiği süt ile tesbit edilir. Bazı hususî maddelerle sendika tarafından temin edilebilecek yemler ve Belediye tarafından iade olunabilecek gübreler nazarı itibare alınır.

Bu formül bir çok zuhura gelebilecek hususları derpiş eder :

- a - Süt ineğinin satın alınması,
- b - Gebelik hastalıkları,
- c - Yavrusunu düşürme tehlikesi,
- d - Kısırlık ihtimalleri,
- e - Hayvanın satılması, ilh.

Sınaileşmiş mandralar :

Müsait bir sahada tekâsüfî nüfusdan uzak bir noktada mandra, şu şartlar altında yapılır :

Hastalıkların sirayetine mâni olmak için birbirinden ayrı ufak tefek ahırlar içtimaî kanunlara göre bir ev, makine ile tımar yapmak şartile 20 inekten fazlasına bakamaz. Şu nazariyeye göre bir daire şu taksimatı hâvi olacaktır :

- 1 — 20 hücreli bir ahır,
- 2 — Sağma için küçük bir hücre,
- 3 — Tecrid için bir oda,
- 4 — İnsanların ikametgâhı ve a-

yakyolu,
Bütün süthane şöyle teşekkül edecektir :

40

1 — 20 şer hücrelik 6 ahır, 6 tecridhane ve müstahdemin için yine 6 ikametgâh,

2 — 10 hücreye taksim edilmiş tecrid ahır,

3 — Bayram, tatil ve senelik mezuniyetlerin temini için ayrıca iki ikametgâh,

4 — Süt sağıldıktan sonra soğutma ve şişeleme için bir süthane,

5 — Levazımı yıkamak için bir oda,

6 — Müdürün ve bir lâboratuvar fen memurunun ve idare memurunun ikametgâhları.

Baytar olarak müdür hayvanların sıhhi vaziyetleri ve aşılarla meşgul olur. Yine baytar olan ikinci müdür sağmıya nezaret eder, levazım sterilize edilmesi-ne ve lâboratuvara bakar. Bu iki memur münavebe ile tatil günleri çalışırlar.

Bir muhasip memur muhasebeyi, her ineğin süt verimini, yem masarifini gübre ve saireyi tesbit ve kaydeder.

Hülâsaten böyle bir teşekkülün, 125 illâ 135 inek için 19 insana ihtiyacı vardır. Süt istihsâli hayvan başına günde vasaî 14.15 litreye kadar hesap edilmiştir. Böyle bir teşekkül hıfzıssıhha memurlarının arzularına cevap vermiş olur ve evvelâ kreşlere, mekteplere, hastahanelere sonradan da halka temiz ve halis, hiç bir korku ve endişeye mahal bırakmayan bir süt temin ederek aileye kuvvet ve saadet getirir.

EK 6- Belediyeler Dergisi'nde Yer Alan Parklar

Şehir	Parkın Adı	Belediyeler Dergisi		
		Yıl	Sayı	Sayfa numarası
Adana	Atatürk Parkı	1936	12	54-57
Afyon	Anıtpark	1940	63	51-54
		1941	71	72
Ankara	Gençlik Parkı	1936	9	74-76
Antalya	Uray Parkı	1935	3	36-37
		1937	22	31-34
Aydın	Umumi Park	1937	21	42-47
Balıkesir	Atatürk Parkı	1935	3	50-51
Bartın	Kırtepe Parkı	1936	15	50-57
Bayburt	Belediye (Uray) Parkı	1938	31	48-50
Bolu	Anıtpark	1939	51	18-19
	Belediye Parkı	1936	9	54
		1939	49	35-36
Bursa		1938	37	25-27
		1940	58	49
Çanakkale	Halk Bahçesi	1940	58	32-33
Çorum	Belediye Parkı	1935	4-5	47-48
		1940	62	34-35
Diyarbakır		1936	12	63-71
		1941	67	49-52
Edirne	Emniyet Parkı	1937	28	44-45
		1938	37	29
Erzincan	Halk ve Çocuk Bahçesi	1939	43	42-45
		1940	62	58-59
Erzurum	Millet Bahçesi	1936	15	34-46
		1941	65	39-55
Eskişehir	Yediler Parkı	1936	7	47-54
		1939	50	53-56
Gaziantep		1937	21	48-58
Gümüşhane		1936	14	69
Isparta	Büyük Isparta Parkı	1939	49	62
İstanbul	Hürriyeti Ebediye Parkı	1940	59	62
İskenderun		1941	70	52-56

İzmir	Kültürpark	1936	6	42-56
		1939	51	23-45
		1940	57	59
		1941	71	57
		1941	73	35-36
İzmit	Uray Bahçesi	1936	6	30
Karaman	Uray Bahçesi	1936	16	66
		1941	72	34-37
Kars	Uray Bahçesi	1935	2	49
		1936	16	58-61
Kayseri	Mimar Sinan Parkı	1935	3	34
		1939	49	23-32
Konya	Uray Parkı	1935	2	57
Malatya	İsmet Paşa Parkı	1936	10	82
		1940	63	45-50
Manisa		1939	49	39-46
		1940	57	61
Maraş		1941	71	35-40
Mardin		1936	14	70
Mersin	Belediye Parkı	1941	67	53- 55
Muğla		1936	11	44-56
Nevşehir	Belediye Bahçesi	1941	65	56-59
Ordu	Belediye Parkı	1936	13	37-50
		1939	43	46-54
Rize	Belediye Parkı	1937	25	74-75
Samsun	Gazi Parkı	1935	3	39
Sivas	Selçuk Parkı	1941	65	27-38
Trabzon	Atapark	1940	53	42-43
Trabzon	Belediye Parkı	1937	26	20-21
Trabzon	Taksim Parkı	1936	13	58-59
Urfa		1940	62	22-25
		1940	58	43-46
Uşak	Orman Parkı	1939	42	63
Van		1937	18	74-79

Mavi satırlı olan şehirler teze dahil edilmiştir.

EK-7 İzmir Kültürpark Raporu

Alandaki harabelerin kaldırılması aşaması sonrası İzmir Belediyesi tarafından inşa edilecek Kültürpark'a ait notlar hazırlanmıştır. Bu notlar eksiksiz olarak aşağıdaki gibidir:

İzmir Belediyesi'nin 4 yıllık bir planla yapacağı parka ait notlar:

(Kültürpark), İzmir halkının hava ve su alma ihtiyacını, sıhhatini bedii zevkini tatmin ve aynı zamanda inkılap ve kültür bakmandan yeni nesle faydalı olacak mahiyette tanzim edilecektir.

Park yapılmak üzere tefrik edilen (360 000) metre murabbaında arazinin planı bu noktai nazara göre ve aşağıda zikredilen tesisleri ihtiva etmek üzere hazırlanmalıdır.

Parka açılan kapılar:

Muhtelif istikametlerinden giriş kapıları bulunabilir. Fakat esaslı olarak yapılacak dört büyük kapı şark, garp, şimal ve cenup istikametlerinde olacak ve bu kapıların dış ve i  taraflarında - tehac me mani olmak üzere müsait birer meydan bulunacaktır. Diğer yaya giriş kapıları bunlardan daha küçük olmalıdır.

Park dahilinde motorlu tenezzuh vesaitinin dolaşması kabul edilirse bunların giriş ve çıkış kapıları ayrıca yapılmalıdır. Motorlu vesaitin dolaşacağı yollar, yaya yollardan tefrik edilerek doğrudan doğruya kendilerine mahsus giriş ve çıkış kapılarına bağlanmalıdır.

Parkın ağaçlandırma usulü ve yolları:

Ağaç dikme ve bu ağaçların cins ve kesafetini tayin etmek usulünde hendesi bir Şekil aranmaktan ziyade her muntıkanın kendine mahsus bir tertip ve teşcir tarzı olması muvafıktır. Şu suretle parkta dolaşanlar her muntıkada ayrı ayrı eşkal karşısında kalarak alaka ve merakları arttırılmış olacaktır.

Park dahilindeki tesisat:

Bu tesisat sırası ile aşağıda gösterilmiştir:

A- Muhtelif tesisat

1- Büyük dört kapı yanında yahutta bunların en büyüğü olacak Cenup kapısı yanında bur eşya muhafaza yeri,

2- Park idare binası,

3- Bisiklet, motosiklet, otomobil bekleme mahalli, (Tamir-hanesi ile) bunlar bittabi motorlu vesaitte mahsus kapılarda yahut bu kapıların birisinde bulunacaktır,

4- Park dahilindeki müessesatın, kapıların istikametlerini bildirir ve park hakkında umumi malumat verir - lüzumu kadar – köşk,

5- Sigara, şokola ve gazete satan köşkler (içecek de satılır),

6- Telefon ve posta ve telgraf köşklere,

7- Fotoğraf köşklere,

8- Elektrik santrali,

9- Abdesthaneler ve çöp atacak yerler,

10- Yangın söndürme merkezi,

11- Polis ve Belediye merkezi veya noktaları,

12- Ana caddeler, küçük yollar, meydanlar etrafında oturacak mahaller

(Bunların bir kısmı beton ve bir kısmı ahşap olabilir),

13- Bir lokanta ve kahvehane,

Umumi toplantı, eğlence ve spor yerleri:

14- 5.000 kişi alacak bir meydan (nümayişler için),

15- Bu meydanın münasip bir yerinde -müzik - için yapılmış bir mahale (burada radyo ve hoparlör tertibatı bulunacaktır),

16- Şehir stadyumu,

17- Anfiteatr şeklinde bir açık tiyatro (burada boks ve güreş müsabakaları da yapılır),

18- Bir (sirk) yeri. İzmir'e gelen seyyar cambazhanelere mahsus (Buna lüzum görülmezse bu iş için umumi meydanda kullanılabilir),

19- 1.000 kişilik iki meydan. Bu meydanlarda zaman zaman teşvik ve propaganda mahiyetinde askeri talimler yapılır. Aynı zamanda mekteplilerle sporcuların açık havada beden terbiyesi hareketleri yapmaları için tahsis edilir. Bu meydanların yanında birer soyunma ve duş mahalli (kapalı),

20- Bir açık yüzme havuzu (vasati ebatta) buna mücavir küçük bir gazino,

21- Bir çocuk tiyatro ve sineması (mektep müsamere ve buna mümasil çocuklara mahsus müsamere için),

22- Çocuk eğlence mahalleri (çocuk bahçeleri) parkın muhtelif yerlerinde,

23- Muhtelif yerlerde küçük ve büyük havuzlar (Bunların etrafına salkım söğüt

nevinden ağaçlar dikilmiş ve oturacak yerler yapılmış olacaktır),

24- Bir tenis bahçesi ve paraşütle atlama kulesi,

25- (Süt damlası) memedeki çocukların el arabaları ile gezdirilmesine ve güneşlendirmesine mahsus bir mıntaka. Daha büyük çocukların kum ile oynamasına mahsus bir yer de dahil,

İnkılap ve hars tesisleri:

26- Atatürk köşkü (Atatürk'ün çocukluğundan beri hayatını ve yaptığı eserleri musavver) burada, ihtilali ve inkılap işinde ona yardım edenler (General İsmet İnönü ve Fevzi) için de birer köşe,

27- Bir küçük askeri müze (Türk neferlerinin ve Türk ordusunun tarih devirlerinden itibaren geçirdiği terakki safahatını ve en son askerlik vaziyetlerini gösterir bir şekilde (harita, resim, alet ve edevatı harbiyeye kıyafeti askeriye irae edilmek suretiyle),

28- İhtilal, İnkılap ve Hars müzesi (Keza harita, tablo ve eşkal ile irae edilir),

29- Mümkünse İzmir sivil müzesi parka nakledilmelidir,

30- Jeolojik, jeografik, antrepolojik, astironomik bir müze (Madenler köşesi de dahil),

31- Fena ve sari hastalıklarla mücadele müzesi (Sihhat koruma evi),

32- İzmir vilayetinde yetişen mahsulat ve sanai bakımından İzmir'in hafif ve ağır sanayide yaptıklarını gösterir daimi bir sergi,

33- Alet ve edevatı muhafaza için bir depo,

Park dahilinde yapılacak köşkler ve küçük, büyük bütün binaların her biri eski ve yeni mimari usullerini gösterecek harici tezyinatı ve şekli mimariyi haiz olmalıdır

(Bunların bir tarafına hangi devre ait hangi tarzı mimari olduğu ayrıca yazılmalıdır)

19 Mayıs 1934

İzmir Şehir Meclisi Azasından

Suad Yurdkoru

Belediye Reisi Dr.Behçet Uz'a verilmiştir.S.Y.

(Yurdkoru Özgünel, 2000, s180-181).